

**BEDEN TÜKETİMİ BAĞLAMINDA ESTETİK CERRAHİ
OPERASYONLARIN SOSYOLOJİK ANALİZİ:
ANKARA İLİ ÖRNEĞİ**

Hatice ÇARBOĞA

Haziran 2022

DENİZLİ

**BEDEN TÜKETİMİ BAĞLAMINDA ESTETİK CERRAHİ
OPERASYONLARIN SOSYOLOJİK ANALİZİ:
ANKARA İLİ ÖRNEĞİ**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı**

Hatice ÇARBOĞA

Danışman: Dr. Öğr. Ü. Zuhâl Çiçek

**Haziran 2022
DENİZLİ**

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Hatice Çarboğa

ÖNSÖZ

Tez danışmanlığımı üstlenen, tez süreci boyunca bilimsel birikimi ile yolumu aydınlatıp, değerli katkıları ile destek olan çok kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Zuhâl Çiçek'e teşekkürlerimi sunarım.

Bir sosyal bilimci olarak yabancı olduğum estetik cerrahi alanında bilgi ve deneyimlerini içtenlikle paylaşan, estetik cerrahi konusundaki yönlendirmeleriyle çalışmama yön veren değerli cerrahımız Prof. Dr. Murat Emiroğlu'na ve çalışmama katkıda bulunan diğer tüm cerrahlara teşekkürlerimi sunarım. Diğer yandan kendi rızaları ile görüşmelere katılan geçirdikleri estetik operasyon deneyimlerini tüm samimiyetleri ile aktaran, bana vakit ayıran ve görüşmelerimi tamamlamamı sağlayan tüm katılımcılara çok teşekkür ederim.

Tüm tez yazım sürecimde beni destekleyen, motive eden değerli dostlarım Yasemin Gül Kaya, Sevgi Saatci Uslu ve Cansu İpek Coşkun'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Son olarak tüm aileme; özellikle sevgili annem Ayten Çarboğa'ya bana gösterdiği sabır ve tahammül için minnettarım, her an varlığı ve desteğiyle şevk ve kuvvet bulduğum için de sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Bu çalışmanın yararlı ve beden sosyolojisi alanında yön verici bir çalışma olması temennisi ile...

ÖZET

BEDEN TÜKETİMİ BAĞLAMINDA ESTETİK CERRAHİ OPERASYONLARIN SOSYOLOJİK ANALİZİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

ÇARBOĞA, Hatice

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji ABD

Genel Sosyoloji ve Metodoloji

Tez Yöneticisi: Dr. Öğr. Üyesi Zuhal Çiçek

Haziran 2022, XI + 197 sayfa

Bu araştırmada estetik cerrahinin yükselişi ve arka planında yatan sebeplerin beden sosyolojisi bağlamında bütünlüklü bir çerçeveye ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda estetik cerrahi operasyonları gerçekleştiren doktorlar ve estetik cerrahi operasyonları geçiren hastalar ile yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak nitel bir araştırma yürütülmüştür.

Araştırma verilerine göre geçmişte popüleritesi olmayan, yaptırıldığında diğer bireylerden gizlenen estetik cerrahi müdahaleler günümüz kapitalist tüketim toplumlarında popülerlik kazanmıştır. Bu popüleritenin arka planında estetik cerrahi operasyonların tıbbi olarak yaygınlaşmasının yanı sıra bir tüketim metasına dönüşmüş olması yatmaktadır. Bu dönüşüm sürecinde etkili olan faktörleri postmodern tüketim dünyası, madya araçları, moda, akran ve çevre etkisi, beden aracılığıyla görünür olma, beğenilme isteği vb. şeklinde sıralamak mümkündür. Saha çalışması sürecinde elde edilen bu veriler çalışmanın teorik planı çerçevesinde analiz edilerek sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Beden Sosyolojisi, Estetik Cerrahi Operasyonlar, Beden Tüketimi

ABSTRACT**SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF AESTHETIC SURGERY OPERATIONS IN
THE CONTEXT OF BODY CONSUMPTION: SAMPLE OF ANKARA**

ÇARBOĞA, Hatice
Postgraduate Thesis
Sociology ABD
Sociology and Methodology
Thesis Manager: Dr. Zuhal Çiçek

June 2022, XI + 197 pages

In this study, it is aimed to reveal the increase of aesthetic surgery and underlying causes with holistic framework in the context of body sociology. For this purpose, a qualitative research was conducted using semi-structured interview technique with doctors who performed aesthetic surgery operations and patients who had undergone aesthetic surgery operations.

According to research data, aesthetic surgical interventions that were not popular in the past and that were hidden from other people when performed, have gained popularity in today's capitalist consumer societies. In the background of this popularity, besides the medical spread of aesthetic surgery operations, it has become a consumption commodity. The factors that are effective in this transformation process are possible to sort the postmodern world of consumption, media tools, fashion, peer and environment influence, being visible through the body, the desire to be liked, etc. These data obtained during the fieldwork process have presented by analyzing within the framework of the theoretical plan of the study.

Keywords: Body Sociology, Aesthetic Surgery Operations, Body Consumptio

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
TABLOLAR DİZİNİ	x
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK ÇERÇEVESİ

1.1. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırmanın Gerekliliği	5
1.1.1.Yorumsamacı Yaklaşım.....	6
1.1.2. Fenomenolojik Yaklaşım.....	6
1.2. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	7
1.3. Araştırmanın Amacı.....	7
1.4. Araştırmanın Önemi ve Literatüre Katkısı	8
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.6. Araştırmanın Yöntemi	9
1.6.1. Araştırmanın Veri toplama Tekniği	9
1.7. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	11
1.7. 1. Araştırma Sahası.....	11
1.7.2. Araştırma Grubu	11
1.8. Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Teknikleri.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Estetik Cerrahi ve Estetik Cerrahi Operasyonları.....	14
2.2. Beden Algısı ve Estetik İlişkisi	15
2.3.Güzellik ve Estetik Algısı	18
2.4. Popüler Estetik Algısı.....	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

3.1. Beden Sosyolojisi Tartışmaları	22
3.2. Modern Toplumun Yapısı.....	38
3.2.1 Modern Toplumda Beden İnşası ve Beden Algısına Yönelik Tartışmalar	40
3.3. Postmodern Toplum Yapısı	42
3.3.1. Post modern Toplumda Bedenin İnşası ve Beden Algısına Yönelik Tartışmalar	44
3.4. Günümüz Toplumunda Yaşlanma ve Beden İlişkisi	47
3.5. Medya ve Beden Algısı	49
3.5.1. Medyada Sunulan Kadın Bedeni Temsili.....	51
3.5.2. Medyada Sunulan Erkek Bedeni Temsili	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESTETİK CERRAHİ ALANI ve ESTETİK OPERASYONLARIN KAPSAMI

4.1. Estetik Cerrahinin Gelişim Süreci	54
4.1.1. Dünyada Estetik Cerrahi Operasyonları ve Bu Alanda Yapılmış Uygulamalar	54
4.1.2. Türkiye’de Estetik Cerrahi Operasyonları ve Bu Alanda Yapılmış Uygulamalar	58
4.2. Estetik Cerrahi Uygulama Alanları ve Estetik Operasyon Türleri	59
4.2.1. Bedensel Bozukluklar Nedeniyle Yapılan Estetik Operasyonlar	61
4.2.2. Estetik Amaçlı Yapılan Operasyonlar	61
4.2.2.1. Yüz Operasyonları.....	64
4.2.2.1.1. Yüz Gençleştirme.....	64
4.2.2.1.2. Yüz Germe (Ritidektomi- Facelift)	64
4.2.2.1.3. Saç Nakil Ekimi	64
4.2.2.1.4. Alın ve Şakak Germe (Kaş Kaldırma)	64
4.2.2.1.5. Göz Kapağı ve Göz Altı Estetiği (Blefaroplasti)	64
4.2.2.1.6. Burun Ameliyatları (Rinoplasti)	65
4.2.2.2. Beden Operasyonları.....	65
4.2.2.2.1. Meme Operasyonları	65
4.2.2.2.2. Liposuction	65
4.2.2.2.3. Karın Germe (Abdominoplasti)	65

4.3. Artan Bir Değer Olarak Estetik Cerrahi Arz ve Talep Süreci	66
4.4. Popüler Kültür Estetik Cerrahi İlişkisi	69
4.5. Estetik Cerrahinin Geleceğine Yönelik Tartışmalar.....	70
4.6. Estetik Cerrahi, Bilgi ve Teknoloji İlişkisi	72
4.7. Estetik Cerrahi ve Kültür Etkileşimi	74

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ ANALİZİ

5. 1. Hekim Görüşmelerinin Analizi	77
5.1.1. Demografik Özellikler	77
5.1.2. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu.....	78
5.1.2.1. Cinsiyet Gruplarına Göre Tercih Edilen Estetik Operasyon Türleri	79
5.1.3. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Yaşa Göre Farklılaşma Durumu	80
5.1.3.1. Yaş Grubuna Uygun Bulunmayan Taleplerde Başvurulan Yöntemler ..	81
5.1.4. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşma Durumu	82
5.1.5. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Mesleğe Göre Farklılaşma Durumu	83
5.1.6. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşma Durumu.....	84
5.1.7. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Toplumsal Kökene Göre Farklılaşma Durumu	85
5.1.8. Estetik Operasyonların Yaygınlaşma Nedenleri.....	85
5.1.8.1. Sosyal Medya Faktörü	85
5.1.8.2. Tek Tip Beden ve Güzellik Algısının Yaratılması Faktörü.....	86
5.1.8.3. Z Kuşağı ve Görünümün Önem Kazanması	86
5.1.8.4. Estetik Operasyonlara Ulaşılabilirliğin Artması Faktörü.....	87
5.1.8.5. Modanın Etkileri.....	87
5.1.8.6. Yaşlanmanın Etkisi	88
5.1.8.7. Televizyon Programlarının Etkisi	88
5.1.8.8. Pandemi Sürecinin Etkileri	90
5.1.9. Estetik Operasyonların Yaptırılma Nedenleri.....	90
5.1.9.1. Psikolojik Faktörler.....	90

5.1.9.2. Sosyal Faktörler	91
5.1.10. Estetik Operasyonların Talep Edilmesi	92
5.1.10.1. En Fazla Talep Edilen Estetik Operasyon Türleri	92
5.1.10.2. Estetik Operasyon Talebinin Yerine Getirilme Süreci.....	93
5.1.11. Estetik Operasyon Sürecinde Hekim ve Hasta İlişkisi	96
5.1.11.1. Operasyon Öncesi Hekim ve Hasta İlişkisi	96
5.1.11.2. Operasyon Sonrası Hekim ve Hasta İlişkisi	98
5.1.12. Hekimlerin Estetik Operasyonlarla İlgili Düşünceleri	101
5.1.12.1. Estetik Cerrahi Müdahalelerin Yükselişe Geçmesi	101
5.1.12.2. Estetik Cerrahi Müdahalelere Yönlendiren Nedenler	103
5.1.12.3. Estetik Cerrahi Müdahale ve Beden İlişkisi	105
5.1.12.4. Estetik Cerrahi Müdahalelerin Gerekliliği.....	109
5.1.12.5. Estetik Operasyonların Ücretlendirilmesi.....	111
5.1.13. Hekimlerin Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi Uzmanlık Alanına İlişkin Değerlendirmeleri.....	112
5.1.13.1. Estetik Cerrahinin Geçmişi ve Geleceği	114
5.1.13.2. Estetik Cerrahinin Kapsamı ve İstilasası	116
5.1.14. Hekimlerin Estetik Cerrahi Alanındaki Güncel Değişimlere Dair Değerlendirmeleri.....	118
5.1.14.1. Türkiye’de Estetik Cerrahinin Konumu.....	118
5.1.14.2. Dünyada Estetik Cerrahinin Konumu	119
5.1.15. Estetik Cerrahi ve Hukuk İlişkisi	120
5.2. Hasta Görüşmelerinin Analizi	122
5.2.1. Demografik Özellikler	122
5.2.1.1. Hastaların Gündelik Yaşamına İlişkin Bilgiler	123
5.2.2. Hastaların Estetik Operasyon Bilgileri	126
5.2.3. Hastaların Estetik Operasyonlarla İlgili Düşünceleri.....	140
5.2.3.1. Cinsiyet Gruplarına Göre Değerlendirme	140
5.2.3.2. Estetik Operasyonlar ve Tüketim İlişkisi.....	141
5.2.3.3. Türkiye’de Estetik Cerrahinin Durumu.....	143
5.2.3.4. Arkadaşların Estetik Operasyonlara Yönlendirilmesi	143
5.2.3.5. Sosyal Medya ve Televizyon Etkisi.....	146

5.2.3.6. Estetik Operasyonların Gerekliliği.....	148
5.2.4. Estetik Operasyon Yaptırma Sebepleri.....	148
5.2.4.1. Beğenilme İsteği.....	148
5.2.4.2. Ruh Sağlığı.....	149
5.2.4.3. Sosyal Çevre Etkisi	150
5.2.4.4. Mesleki Fayda Sağlama.....	152
5.2.4.5. Yaşlanmanın Etkisi	153
5.2.4.6. Beden Güzelliğinin Önemi.....	153
5.2.5. Operasyon Sonrası Düşünce ve Beklentiler	155
5.2.6. Beden Kimlik ve Sosyal Yaşam Etkileşimi	159
5.2.6.1. Güzelliğin Tasviri.....	159
5.2.6.1.1. Hastaların Bedenlerine Yönelik Yaklaşımları.....	160
5.2.6.2. Beden Güzelliği ve Kişilik İlişkisi	163
5.2.6.3. Bedenin Görünüşü ve Sosyal Yaşam İlişkisi.....	165
5.2.6.4. Sosyal Çevre ve Estetik.....	167
5.2.6.5. Kariyer ve Beden İlişkisi	170
5.2.7. Estetik ve Popüler Kültür İlişkisi.....	171
SONUÇ	176
KAYNAKÇA.....	185
ÖZ GEÇMİŞ	197

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: İdeal Beden İmgesinin Oluşumunu Etkileyen Çevresel Faktörler ve Bu İdealin Bireyler Üzerindeki Olumlu/ Olumsuz Etkileri.....	20
Şekil 2: Emre Işık'ın Turner'ın Beden Sosyolojisi kuramı analizi	31

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Hekimlerin Demografik Özellikleri.....	77
Tablo 2: Yaş Grubuna Bağlı Olarak En Çok Talep Edilen Estetik Operasyon Türleri ..	80
Tablo 3: Hastaların Demografik Özellikleri	122
Tablo 4: Hastaların Gerçekleştirdiği Operasyon Türleri ve Sayısı	129
Tablo 5: Geçirilen Operasyon Türü ve Süresi.....	131
Tablo 6: Operasyon Türlerinin Yıl Bazlı Ücretlendirilmesi	136

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

ISAPS	Uluslararası Estetik Plastik Cerrahi Derneği
KBB	Kulak Burun Boğaz
SSYB	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
TPCD	Türk Plastik Cerrahi Derneği
TPRCD	Türk Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği
YÖK	Yüksek Öğrenim Kanunu

GİRİŞ

Toplumsal etkileşim ve gündelik yaşamın akışı içinde bireylerin sosyal bir varlık olarak varoluşlarını sergiledikleri bir araç olan beden, bireysel algı ve toplumsal arenada önemli bir noktada yer alan bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu varlığı önemli kılan nokta P. Bourdieu'nun da dikkat çektiği üzere, biyolojik ve bireysel görünen bedenin, aslında içinde bulunduğu toplumsal koşullar ve habitus tarafından sosyo-kültürel bir varlık olarak inşa edilmesine dayanmaktadır (akt. Tekin, 2015: 98). Dolayısıyla bireylerin somut olarak varlıklarının bir göstergesi olan biyolojik beden, toplumsal yaşamın dinamikleri içinde sosyal bedene dönüşmektedir. Bu dönüşüm evresinde beden, toplumsal dinamiklere, norm ve olgulara göre şekil alarak yeniden inşa edilmektedir.

Toplumsal yaşamdaki varlığımızın yegâne göstereni olan bedene ilişkin salt kurgusal yaratımlar, sadece sosyolojik olarak değil; bilim, siyaset, sanat, eğitim ve dini açıdan çeşitli perspektiflerle ele alınmış ve yüzyıllar boyu bu alanların temel olguları etrafında yeniden tanımlanmıştır (Hıdır, 2011: 217). Buradan hareketle bedeni, salt biyolojik ve fiziksel bir varlık olarak değerlendirmenin dar çerçevesi aşılmış ve beden çeşitli alanlar tarafından farklı bir perspektifle yeniden tanımlanan sosyal bir varlığa dönüşmüş bulunmaktadır.

Sosyal bir varlık olarak beden, temelde bireylerin kimliklerini yansıtan bir araç olarak sahne önünde yer almaktadır. İçinde bulunulan toplumsal ve kültürel değerlere bağlı olarak beden üzerinde çeşitli kimlikler üretilmektedir. Üretilen bu kimliklerin toplumsal ve kültürel olarak bedene atfedildiği, toplum ve kültür aracılığıyla bedenin var kılındığı ve içinde bulunduğu kültürel dinamiklere göre şekil aldığı görülmektedir (Berktaş, 2012: 120). Diğer yandan beden aracılığıyla yansıtılan rol ve semboller bireylerin toplumsal etkileşimleri aracılığıyla anlam bulmaktadır. Birey bedeni aracılığıyla arka planda yer alan algoritma ve habitusa uyan toplumsal etkileşim ve sosyal çevrelerin içine dahil olmaktadır. Dolayısıyla sosyolojik olarak bedenin önemini değerlendirdiğimizde; bedenin hem bir gösteren hem de bir alıcı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada A.Giddens'a göre bireyler, bedensel varlıkları ile toplumda yer almakta, beden ait olduğu sosyal çevrenin norm ve değerleri etrafında şekillenmekte ve bireysel-fiziksel varlığı aşan bir yapıda yeniden üretilmektedir (akt. Gülkaya Timurturk, 2008: 10). Beden üzerinden yansıtılan toplumsal semboller, bedene birey

aracılığıyla verilen toplumsal form, bedeni anlamlı kılmakta ve bireylerin toplumsal etkileşimlerinde yansıttığı sembollere göre bedeni bir alıcıya dönüştürmektedir. Birey, bedeni aracılığıyla içine girdiği toplumsal etkileşimler sonucunda bir sosyal çevre edinmektedir. Beden ve toplum arasında yer alan bu dikotomik ilişki, bedeni sosyolojik olarak incelenmesi gereken önemli bir konu haline getirmektedir. Bireylerin içinde bulundukları toplumsal çevre ile ilişkili olarak, bedenleri üzerinde gerçekleştirdikleri müdahaleler sonucunda, beden yeniden üretilir ve bu yeniden üretimin sonucunda beden, bireye yeni sosyal çevre ve etkileşim türleri kazandırmaktadır. Bedenin bu yeniden üretim işlemi, toplumsal kategoriler tarafından şekillendirilmekte ve böylece biyolojik beden sosyal bedene dönüşmektedir.

Günümüzde beden, güzellik algısı üzerinden yeniden üretilmektedir. Özellikle bireylerin sosyal olarak var olmaları güzellik ile ilişkilendirilmiş bulunmaktadır. Bu ilişkilendirme sürecinde toplumsal kabulü arttırmak ve çevresi tarafından popüler biri olarak görünmek isteyen bireylerin, bedenin fiziksel görünümü üzerinde gerçekleştirdikleri değişiklikler aynı zamanda bireylerin tüketim tutumlarını da değiştirmekte ve bireylere yeni tüketim alışkanlıklarını zorunlu kılmaktadır (Bilgin, 2015: 310). Dolayısıyla beden üzerinden sunulan biçimsel dönüşümler bireylere yeni yaşam tarzları sunmakta ve bedenin statü aracı kılınmasına neden olmaktadır. Bu süreçte bedenin fiziksel bir varlık olarak yeniden inşa edilmesi, aslında ideolojik ve sosyal olarak bedeni yeniden yapılandırmaktadır. Bu yeniden yapılandırma sürecinde beden, denetim altına alınması, tabi kılınması ve mücadele edilmesi gereken bir varlığa dönüşmektedir. Dolayısıyla bedene yöneltilen bu ideolojik yeniden şekillendirmeler, beden üzerinde dönüşümler yaratmaktadır. Gerek devletin ideolojik aygıtları olan eğitim, siyaset, din ile gerek popüler kültür ürünü olan moda, medya, kitle iletişim araçları ile beden yeniden şekillendirilmektedir.

Bireylerin talebine dayandırılarak gerçekleştirilen beden denetimi, bireyleri salt kendi hallerine bırakmamaktadır. Beden; imaj üretimi, bireyin statü ve kimlik sunumunun gösterim atölyesi olarak tüketim nesnesine dönüştürülmüştür (Öztaş ve Özbolat, 2019: 280). Bireylere bedenleri üzerinde nasıl bir denetim sağlayacaklarına ilişkin idealize edilmiş rol model bedenler gösterilerek bireylerin de bu örnek bedenlere uygun olarak bedenlerini yeniden şekillendirmeleri beklenmektedir. Kendilerine sunulan standardize ve idealize edilmiş beden dayatımı karşısında bireyler, organik bedenlerini sorgulamakta

ve idealize edilen bedene ulaşmak için harekete geçmektedir. Diğer yandan idealize edilen bedenlerin sunumunun arka planında bireyleri tüketim döngüsünde tutmak ve yeni tüketim alanları yaratma hedefi yatmaktadır. Bu noktada beden üzerinden yaratılan yeni tüketim dinamikleri bireylerin daha fazla tüketmesine ve kapitalist tüketimin sürdürülebilir olmasına olanak sağlarken diğer yandan bireylerin bedenlerini de tüketmesine neden olmaktadır. Özellikle gençleşmeye ve daha güzel olmaya yönelik olarak gerçekleştirilen tüketim dinamikleri aynı zamanda bedeni de orijinal ve kendine has doğasından kopararak yeni bir biçime sokmakta dolayısıyla bedenin ilksel biçimini tükettirmektedir.

Kapitalist tüketim dinamikleri içinde yeniden şekillendirilen ve standardize edilen ideal bedenler olarak sunulan formlar, bireyleri çeşitli tüketim dinamiklerine yönlendirmektedir. Gövdesel öznel olarak bireyler toplumsal alandaki konumlarını güçlendirmek amacıyla bedenleri üzerinde çeşitli yeniden yapılandırmalara başvurmakta ve bedenlerine müdahale etmektedirler (Odabaş, 2005: 154). Özellikle günümüzde yükselişe geçen spor, diyet ürünleri, vitamin hapları ince beden dayatımının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun bir üst versiyonu olarak modalaştırılan ve dönem dönem değiştirilen popüler güzellik algıları ile bireylere sadece ince bedene değil aynı zamanda güzel bir bedene de sahip olma zorunluluğu hissettirilmektedir. Dolayısıyla inceliğin yanı sıra güzellik için bireyler tıbbi başvurmakta, çeşitli kozmetik ürünler, anti-aging uygulamaları, dermatolojik uygulamalar, estetik operasyonlar ile bedenlerine müdahale etmekte ve bedenlerini değiştirmektedirler. Özellikle günümüzde popülerleşen güzellik amaçlı estetik cerrahi uygulamaları tüketim piyasasında önemli bir pazara sahip ve güçlü bir konumda bulunmaktadır. Temelde hastalığın karşıtı olan sağlığa dayandırılan tıbbın işlevsel yönü, güzellik amaçlı yeniden yaratım ve dönüşüme olanak tanıyan popüler bir konuma kaymış bulunmaktadır. Tezimizin de ana başlığı olan “beden tüketimi ve estetik cerrahi ilişkisi”ni değerlendirmek, temelde bedenin dönüşümü ve bedene yöneltilen anlamlarla ilişkili bulunmaktadır. Dolayısıyla bedene yönelik insanın kavranması, bedenin tarihsel-toplumsal bağlam içinde ele alınmasını gerektirmektedir. Bu amaçla çalışma, kuramsal ve saha araştırması olmak üzere iki temel kısımdan oluşmaktadır.

Kuramsal ve saha araştırması olarak iki temel kısımdan oluşan tezimizin kuramsal kısmında dört bölüm bulunmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın metodolojik çerçevesi

detaylıca ortaya konmaktadır. İkinci bölüm araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturmakta ve çalışmamızın temel dinamiğini oluşturan estetik, estetik cerrahi operasyonları, beden kavramı, beden algısı, güzellik ve estetik algısı, popüler estetik algısı yer almaktadır. Üçüncü bölüm olan araştırmanın kuramsal çerçevesinde beden sosyolojisi, modern ve postmodern toplumda beden inşası, tüketim kültürü, medya ve beden algısı konuları sosyolojik olarak tartışılmaktadır. Araştırmanın dördüncü bölümünde, estetik cerrahi alanı ve estetik cerrahi operasyonların kapsamı, estetik cerrahi operasyonların ortaya çıkışı, türleri, kapsamı, teknoloji ve kültür ile ilişkisi estetik cerrahinin geleceğine yönelik tartışmaları yer almaktadır. Araştırmanın son bölümü olan araştırma nitel verilerinin analizi bölümünde kavramsal ve kuramsal çerçevede ele aldığımız estetik cerrahi operasyonlar ve bedene ilişkin saha araştırması bulgularının analizi yer almaktadır. 10 estetik cerrah ve 10 estetik cerrahi müdahaleyi tecrübe edinmiş hastalarla nitel yöntemle yapılan saha çalışmasının sonucunda elde edilen yanıtlar çeşitli başlıklar çerçevesinde sunulmaktadır. Kuramsal kısmın ardından teorik kısım ile ilişkili olarak elde edilen bulgular teorik çerçeve ile karşılaştırılarak sunulmakta konuyla ilgili çeşitli sonuç ve saptamalara varılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK ÇERÇEVESİ

1.1. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırmanın Gerekliliği

Sosyal bilimler alanındaki çalışmalar nicel ve nitel yaklaşımlara bağlı olarak gerçekleştirilebilmektedir. Bu çalışmada estetik cerrahi konusunun kendi bağlamı içinde değerlendirilmesi ve estetik cerrahinin arka planının ortaya konulabilmesi için nitel yaklaşım tercih edilmiştir. Burada önemli olan sınırlı sayıda katılımcı üzerinden araştırma sorunsalının özüne, temel parametrelerine, anlamsal ve bağlamsal derinliğine, teori ile araştırma konusu arasındaki ilişkiye ulaşmaktır (Neuman, 2016: 3-21).

Bireylerin gündelik hayat ilişkileri, etkileşim ve tutumları, deneyim ve aktarımlarına dayanan nitel araştırmalar araştırma örneklemine özgü derinlemesine veriler sunmaktadır (Yaman, 2013: 103-104). Nitel araştırmalar bireylerin şahsi ve sübjektif yorumlarına dayanan değerlendirmelerinden yola çıkarak bireylerin anlam bağlamlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır (Özdemir, 2010: 326). Bu noktada, estetik cerrahi müdahale yaptırmış bireylerin estetik yaptırmalarına neden olan toplumsal, ekonomik, siyasal süreçlerin arka planında rol alan temel etkenlerin ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede gerçekleştirilen nitel çalışmada şu soruların cevapları aranmıştır:

- Estetik cerrahi talebinin oluşmasında etkili olan toplumsal, siyasal, ekonomik süreçler nedir, bu süreçler estetik cerrahi arz ve talebini nasıl şekillendirmektedir?
- Estetik cerrahi müdahale türünün tercih edilmesinde yaş ve cinsiyet faktörlerinin etkisi nedir?
- Beden şekillendirme ve ideal güzelliklerin inşa edilmesinde belli bir moda var mıdır; varsa bu moda hangi araçlarla yaygınlaşmaktadır?
- Estetik pazarının oluşmasında tüketim dinamiklerinin etkisi nedir?

Nitel araştırmalarda yürütülen ve tek tek bireylerden elde edilen veri toplama sürecinde ham verilere odaklanılarak verilerden elde edilen anlam bütünlükleri ile tümevarımsal olarak bir analize varılmaya çalışılmaktadır (Neuman, 2012b: 221).

Buradan hareketle; yorumlayıcı sosyoloji ve fenomenolojik yöntem, estetik cerrahi müdahalelerin kapsamlı ve bütünlüklü bir yapıda sunulmasını sağlamak adına önem arz etmektedir.

1.1.1. Yorumsamacı Yaklaşım

Sosyal Bilimler literatüründe gündelik yaşam deneyimlerinin empatiyle anlaşılmasına dayanan, yani verstehen olarak tanımlanan Weber'in yorumlayıcı sosyolojik yöntemi pozitivistin karşısında yer alarak incelenen olgu ya da öznenin özüne inmeyi ve onu anlamayı, içinde bulunduğu bağlamı çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. “Weber, başka bağlamlarda olduğu gibi, bir eylemin ...“özel olarak amaçladığı” anlam çerçevesinde anlaşılması gerektiğini ısrarla savunur.” (Ringer, 2014: 120). Yorumlayıcı araştırmaların temel amacı insanların özel gerçekliklerinden yola çıkarak toplumsal yaşama ilişkin anlamlarını toplumsal anlamı bağlamında keşfetmektir (Neuman, 2016: 130-131). Bu noktada hasta ve doktorların estetik cerrahiye ilişkin anlam dünyalarını yorumlayıcı perspektif üzerinden ortaya koymak amaçlanmaktadır.

1.1.2. Fenomenolojik Yaklaşım

19. yüzyıl felsefesinde pozitivist felsefenin karşısında yer alarak ortaya çıkan ve nesnel yargılardan ziyade öze inmeyi, özde saklı bulunan anlam ağlarına ulaşmayı hedefleyen Fenomenolojik kuram Edmund Husserl tarafından ortaya konmuş ve temsil edilmiştir (Husserl, 2003:7). Fenomenoloji (olgubilim), bilincinde olduğumuz ancak hakkında derin ve ayrıntılı bir kavrayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanılmasını amaç edinmektedir. Alfred Schutz, 20. yüzyılın son çeyreğinde fenomenolojik yöntemi sosyolojik bir yaklaşım haline getirmeye çabalayarak gündelik yaşam ve sosyolojik sorunları çözümlemek amacıyla uyarlayarak sosyolojiye kazandırmıştır (Slattery, 2010: 230-232, Giddens, 2013: 46).

Söz konusu sosyal bilimlerde olduğunda ve verilerin elde edildiği kaynak bireyler-öznel olduğunda elde edilen verilerin çeşitliliği, farklılığı artmakta, kapsayıcılığı azalmaktadır. Bu anlamda sosyoloji, incelediği gruptan hareketle öze ulaşarak anlam haritaları ortaya koymakta ve bu haritalardan hareketle tümevarımsal kapsayıcı analizlere ulaşmaktadır. Buradan hareketle sosyal bilimlerin anlamaya odaklanması, araştırma verilerinden yola çıkarak verilerin yorumlanması ve katılımcıların konuya ilişkin anlam haritalarının tespit edilmesi gerekmektedir (Özdemir, 2010: 328, Çelebi, 2004: 136).

Fenomenolojik yöntemden yola çıkmak gerekirse; estetik cerrahi müdahale yaptırmış bireylerin estetiğe ilişkin zihinsel ağlarının bütünlüklü bir biçimde ortaya konması gerekmektedir.

1.2. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Estetik cerrahi müdahaleye ilişkin araştırma konusunun netleştirilmesi, neyin araştırılacağı ve hangi kuram ve verilerin değerlendirilmeye alınacağına dair en kritik noktayı kapsamaktadır. Bu noktada estetik cerrahi müdahaleye ilişkin belirlenen araştırma konuları şunlardır:

- Estetik cerrahi müdahalenin yaygınlaşmasının arka planında moda, medya ve reklamlar aracılığıyla inşa edilen güzellik formları yatmaktadır,
- Estetik cerrahi müdahalelerin yaptırılmasına sosyal, ekonomik ve siyasal süreçler ve tüketim dinamikleri neden olmaktadır,
- Estetik cerrahi arz ve talebi noktasında döngüsel bir süreç yer almakta, estetik arz ve talebi birbirini karşılıklı olarak doğurmaktadır,
- Bireyler arasında tercih edilen estetik müdahale türleri yaş ve cinsiyet faktörlerine bağlı olarak farklılaşmaktadır,
- Estetik cerrahi müdahale tıbbi bir alandan ziyade kapitalist bir pazar olarak görülmekte ve bu pazarın oluşmasında doktorların reklam tutumları, medyanın beden sunumları etkili olmaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Plastik cerrahinin bir alanı olarak estetik cerrahi operasyonlar hastaların güzellik amacıyla talep ettiği ve hastanın merkezi ve karar verici konumda yer aldığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda estetik cerrahi operasyonlar tıbbi gerekliliğinden ziyade güzelleşme amacıyla talep edilmektedir. Buradan hareketle bu çalışma, günümüzde yükselişe geçen estetik cerrahi operasyonların yaygınlaşmasında etkili olan parametreleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Özellikle bedenin tüketimi noktasında ele alınacak olan estetik operasyonların talep edilmesi ve uygulanması sürecinde bedenin konumuna dikkat çekilecektir. Bu çerçevede beden tüketimi bağlamında estetik cerrahi operasyonların toplumsal, ekonomik, siyasal etkilerinin araştırılmasını saha çalışması

üzerinden ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışmanın bir diğer amacı ise hem doktor hem de hastalarla yürütülen saha çalışması sayesinde estetik cerrahi alanında doktor ve hastaların karşılaştırmalı bir analizinin yapılması ile literatürdeki boşluğun doldurulmasıdır.

1.4. Araştırmanın Önemi ve Literatüre Katkısı

Beden sosyolojisi, 20. yüzyılın üçüncü çeyreğinde M. Foucault, P. Bourdieu gibi düşünürleri katkısıyla ivme kazanmış ve sosyolojik bir alan olarak konumunu netleştirmiştir. Bu süreç beden sosyolojisinin dinamik yapısına önemli katkıda bulunmuş ve sosyolojinin bu alt dalının ivme noktası olmuştur. Bunun yanı sıra özellikle 20. yüzyıldan itibaren başlayan tüketim kültüründe nesneleştirilen beden sunumları, bedene ilişkin araştırmaları arttırmıştır. Kadın bedeni ile başlayan ve erkek bedeni ile devam eden bu nesneleştirme süreci, bedeni simgesel bir yapıya dönüştürmektedir. Bu simgesel yapının bir sonucu olarak beden üzerinde taşıdığı semboller ile ön plana çıkmakta ya da görmezden gelinmektedir. Görünür olmanın önem kazandığı çağımızda, özellikle güzellik ve beden inşa süreçleri ile beden; üzerinde çeşitli değişiklikler yapılabilen, kesilip biçilebilen bir alan haline gelmiştir. Bu süreçte sosyolojinin görevi bedene yüklenen misyonun ve bedenin artan görünürlüğünün ve temsiliyetinin toplumsal, siyasal ve ekonomik arka planını analiz etmek olmuştur. Tüm bu süreçler kapsamlı bir beden sosyolojisinin ve beden yazınının önemini ortaya koymaktadır. Bu gerekliliğe rağmen beden sosyolojisi literatürü incelendiğinde beden sosyolojisine ilişkin akademik çalışma ve analizlerin yetersiz kaldığı ve literatürün doyurucu olmadığı görülmektedir.

Beden sosyolojisi alanında 1990'lı yıllardan itibaren başlayan estetik cerrahi çalışmalarının yeterli olmadığı görülmektedir. Buradan hareketle bu çalışma; beden sosyolojisi alanında estetik cerrahi müdahale ve inşa edilen beden formlarının analiz süreçlerinin ortaya konması bağlamında literatüre önemli bir katkıda bulunmayı ve yeni çalışmalara rehber olmayı amaçlamaktadır. Tam da bu noktada tıp-sosyoloji bağlamında bedene yönelik estetik cerrahiyi ele alan tezimiz beden sosyolojisi literatürüne interdisipliner bir katkıda bulunmaktadır.

Saha çalışması sürecinde hem hasta hem de doktorlardan oluşan örneklemi ile karşılaştırmalı bir saha çalışmasına olanak sağlamaktadır. Bu noktada beden sosyolojisi literatüründe yapılan estetik cerrahi çalışmalarında doktor ve hastaları karşılaştıran bir

çalışmanın yer almamasından dolayı bu çalışma sosyoloji literatüründeki önemli bir eksiği kapatmaktadır.

Veri analizi sürecinde estetik cerrahiye ilişkin algıların özüne ve estetik cerrahinin yükselişine ilişkin nedenlere ulaşılması adına başvurulmuş Fenomonolojik yöntem sosyoloji literatürüne katkı yapılması açısından önem arz etmektedir. Diğer bir nokta ise hem ulusal hem de uluslararası estetik cerrahi güncel verileri ile temellendirilen ve alan çalışması ile desteklenen bu çalışma estetik cerrahi müdahale ve beden inşası noktasında literatüre dinamizm kazandıracak beden sosyolojisi alanına aktüel bir akademik ilave olarak ilerde yapılacak akademik çalışmalara ilham verecektir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, saha çalışması kısmında 10 estetik cerrahi operasyon geçirmiş hasta ve 10 Plastik, Estetik ve Rekonstrüktif Cerrahi uzmanı ile sınırlandırılmıştır. Cerrahlerle gerçekleştirilen mülakatlarda kadın cerrahların iş yoğunlukları nedeni ile katılmayı reddetmeleri üzerine, hekim görüşmelerinin tamamı erkek cerrahlarla gerçekleştirilmiştir. Hekimlerin görüşmeleri çalıştıkları ortamlarda gerçekleştirildiği için çevresel faktör ve yoğunluklarından kaynaklı güçlükler yaşanmıştır. Bu güçlükler gerekli durumlarda mola verilmesi ile aşılmıştır. Hastalarla gerçekleştirilen 10 görüşmenin 6'sı ise dünya genelinde 2019 yılında başlayan Covid-19 salgını dolayısıyla yüzyüze yapılamamış online olarak gerçekleştirilmiştir. Hasta ve doktorlarla yapılan diğer görüşmelerin tamamı yüzyüze gerçekleştirilmiştir.

1.6. Araştırmanın Yöntemi

1.6.1. Araştırmanın Veri toplama Tekniği

Çalışmanın örneklem grubu iki kategoriye ayrılmıştır. Birinci kategoride estetik cerrahi müdahale yaptıran hastalar, ikinci kategoride estetik cerrahi müdahaleyi yapan doktorlar yer almaktadır. Bu iki grubun derinlemesine incelenmesi ve bütünlüklü bir analizinin yapılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla, gerçekleştirilen mülakatlar esnasında gözden kaçması muhtemel olan detayları ortadan kaldırmak ve görüşmeye ilişkin ayrıntıların hatırlanıp değerlendirmeye dahil edilmesi amacıyla ses kaydı alınmıştır. Bu yöntem elde edilen verilerin yorumlanması, kıyaslanması, kavramsallaştırılması noktasında önem arz etmektedir.

Çalışmanın örneklemini oluşturan hastalara ve doktorlara 15 adet açık uçlu soru sorulmuştur. Fakat, görüşme esnasında, görüşmenin seyrine, katılımcıların istekliliğine bağlı olarak, katılımcılara alt sorular sorulmuş, bu şekilde konunun derinleşmesi ve daha kapsamlı bilgi edinilmesi sağlanmıştır. Katılımcıların izinleri dahilinde görüşme esnasındaki yanıtları ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Akabinde bu ses kayıtları deşifre edilmiştir.

Bu çalışma için yapılan görüşmeler tek bir mekânda yapılmamıştır. Doktorlarla yapılan görüşmelerin biri özel hastanede, üçü özel klinikte ve altısı devlet hastanesinde yüzyüze gerçekleştirilmiştir. Hastalarla yapılan dört görüşme, hastaların iş yerlerinde yüzyüze yapılırken geriye kalan altı görüşme ise Covid-19 pandemi süreci önlemleri dahilinde online olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılan mülakatlarda önceden hazırlanan soru formu rehber olarak kullanılmıştır. Katılımcıların verdiği cevapların detaylandırılması adına bazı konularda ve sorularda çeşitlendirmeler yapılarak kapsayıcı ve bütünlüklü cevaplara ulaşmaya çalışılmıştır. Böylece araştırma sorularının tek bir formda sıkıştırılıp kapsayıcı cevaplar almayı engelleyici durumu ortadan kaldırılarak nitel araştırmanın dayandığı ‘anlama’ya yönelik olarak, durum ve cevaplar karşısında değişen esnek bir soru formu kullanılmıştır. Görüşmelerden önce katılımcılara çalışmanın nitelik ve kapsamı detaylıca açıklanarak bilgilendirilme yapılmıştır. Araştırmanın etik boyutunu sağlamak adına her aşamada katılımcılar bilgilendirilmiş, ses kaydı almak adına izinleri alınmıştır.

Bu çalışmada birden fazla görüşme tekniğinin uygulanması ve çeşitli mekânlarda görüşmelerin yapılmasının nedeni, katılımcıların rahat ve güvende hissetmelerini sağlamak, cevaplarda samimi olmalarına yardımcı olmaktır. Katılımcılara sorulan soruların doğru bir cevabının olmadığını ve kendi cevaplarını vererek düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri açıklanarak katılımcılardan samimi cevaplar alınmaya çalışılmıştır. Diğer yandan görüşülen kişinin yaklaşımına bağlı olarak zaman zaman bazı sorular es geçilerek ya da bazı soruların yerleri değiştirilerek sorulmuştur.

1.7. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

1.7. 1. Araştırma Sahası

Estetik cerrahi müdahaleye ilişkin olarak kapsamlı ve çok boyutlu bir şekilde yürütülen araştırmamızın örneklem grubu, estetik cerrahi müdahale yaptırmış hastalardan ve estetik cerrahi müdahaleyi gerçekleştiren doktorlardan oluşmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunda, Ankara’da operasyon geçirmiş katılımcılar ile başka illerden Ankara’ya operasyon amacıyla gelmiş katılımcılar yer almaktadır. Covid 19 pandemi sürecinden dolayı görüşmelerin 14’ü yüzyüze, 6’sı online olarak gerçekleştirilmiştir. Online olarak gerçekleştirilen görüşmelerde, Aydın, Hatay, Hakkâri, İstanbul ve Van illerinde yaşayan katılımcılar yer almıştır.

1.7.2. Araştırma Grubu

Bir araştırmanın seçilen örneklem grubu ile yapılan çalışmada araştırma sürecinde elde edilen verilerin evrene genelleştirilebilir olması ve temsil edebilirlik açısından yeterli olması gerekmektedir (Becker, 2015: 121). Bu anlamda araştırma konusuna ilişkin olarak estetik cerrahi müdahale yaptıran hastalar ve bu müdahaleyi gerçekleştiren doktorların yer aldığı amaca yönelik örnekleme türü kullanılmıştır.

Araştırma sürecinde çalışma grubunun belirlenmesinde nitel yöntemde kullanılan iki örnekleme tipi kullanılmıştır. Bunlardan ilki, çalışmada yer alacak doktorların belirlenmesi için kullanılan, Sistematik Örnekleme yöntemidir. Sistematik örnekleme kullanılarak belirlenen doktor katılımcılar şu şekilde seçilmiştir: Öncelikle Türk Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği internet sitesinde Ankara’da faaliyet gösteren ve iletişim bilgileri ile adresleri mevcut olan cerrahlar bir excel dosyasında isimlerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu sıralama neticesinde 57 estetik cerrahın bilgilerine ulaşılmıştır. Bu evrende yer alan estetik cerrahlar rastgele seçilen bir sayıdan itibaren beşer aralıklarla seçilmiş cerrahlara ulaşılarak araştırma hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya katılmaları talep edilmiştir. Bu yöntem yeterli örnekleme ulaşıncaya kadar sistematik olarak tekrar edilmiştir.

Hasta katılımcıların belirlenmesi amacıyla araştırmada kullanılan bir diğer yaygın örnekleme yöntemi ise kartopu yöntemidir. Çalışmada yer alacak örnekleme ulaşmak adına kullanılan kartopu yöntemi, bu anlamda saha çalışması boyunca oldukça avantajlı ve etkili bir yöntem olmuştur. “Kartopu örneklemede esas olan araştırmacının görüştüğü

kişilerden bazılarını kaynak kişi haline dönüştürerek yeni görüşülecek kişilere bu sayede ulaşılmasına olanak sağlamasıdır.” (Yaman, 2013: 127). Bu noktada çalışmanın hasta örnekleme ulaşılması sistematik örnekleme kullanılarak ulaşılan doktorların yönlendirmesi ile sağlanmıştır. Bu sayede görüşme gerçekleştirilen doktorlar kaynak kişi olarak değerlendirilerek doktorların tavsiyeleri doğrultusunda kartopu yöntemiyle hasta örnekleme ulaşmıştır.

1.8. Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Günümüzde revaçta olan ve hızla gelişmeye devam eden estetik cerrahi müdahaleye ilişkin gerçekleştirilen bu çalışmada veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme soru formunda yer alan sorular hazırlanmadan önce araştırma konusunda ilişkin olarak yürütülen nicel ve nitel çalışmalar incelenmiştir. Literatüre ilişkin kaynaklar incelendikten sonra çalışmanın kuramsal kısmı belirlenmiş ve sorular bu doğrultuda hazırlanmıştır. Değerlendirme sonrasında görüşme soru formuna son hali verilmiştir.

Araştırma verileri, 10 hasta ve 10 cerrah katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmelerle Şubat-Temmuz 2021 tarihlerinde toplanmıştır. Görüşmeler süresinde veri kaybını engellemek amacıyla katılımcıların da izni alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Bu çalışma sürecinde yapılan derinlemesine mülakatlarda hasta katılımcılarla 486; doktor katılımcılarla 388 totalde 874 dakikalık ses kaydı elde edilmiştir. Yapılan her görüşmenin verileri, görüşmelerin gerçekleştiği gün yazıya geçirilmiş, bu aşamada görüşmelerin şeffaflığını korumak adına küfür, argo vb. kaba ifadeler sansür edilmemiştir. Bu kayıtların deşifre edilmesi sonucunda sorularla birlikte toplam 225 sayfalık derinlemesine görüşme arşivi elde edilmiştir.

Verilerin deşifre edilmesi sonucunda elde edilen veri arşivinin analiz süreci başlamıştır. Bu süreçte yorumlayıcı sosyoloji ve fenomenolojik yöntem kullanılmıştır. Bu noktada deşifre edilen veriler öncelikle kendi bağlamı içinde olduğu gibi tanımlanmış, ilgili başlıklar belirlenerek kavramsallaştırılmış ve gruplandırılmıştır. Bu tanımlama verilerin analizinde hasta ve doktor gözünden, estetik cerrahi müdahale algısına ilişkin bir değerlendirme yapmayı ve veriyi olduğu gibi değerlendirmeyi mümkün kılmıştır. Akabinde bu tanımlara bağlı olarak estetik cerrahi müdahale incelemesi için elde edilen verilerden belli temalar ve büyük başlıklar oluşturulmuş; birbirine benzeyen ve ilgili olan

kısımlar aynı başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Oluşan bu başlıklar daha büyük kategorilerin altında sınıflandırılarak analiz süreci kolaylaştırılmıştır. Bu kategoriler genel anlamda algılanan ve öznel anlamda katılımcılara ait anlamları bağlamında değerlendirilmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar, kendi öznel anlam dünyaları ve kavramsallaştırmaları ekseninde farklılıkların ve benzerliklerin tespiti üzerinden ilişkilendirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Estetik Cerrahi ve Estetik Cerrahi Operasyonları

Araştırmamıza konu olan estetik cerrahi operasyonlar tıbbi bir alanı temsil etmesinden dolayı sağlık ve sağlık sosyolojisi alanı ile ilişki içerisinde. Plastik cerrahi müdahaleler eksik-fazla uzuvları olan bireylerin sağlık refahı açısından uzuvlarının normalleştirildiği, işlev kaybı olan ya da eksikliği dolayısıyla işlevsiz kalan uzuvların yeniden yapılarak bedenin tamlaştırıldığı bir alan olarak başlamıştır. Dolayısıyla estetik cerrahinin çıkış noktası sağlık olgusu ve birey bedeninin sosyal alanda etiket ve dışlanmalardan korunmasına dayanmaktadır.

Süreç içerisinde yaşanan toplumsal gelişmelere bağlı olarak estetik cerrahinin müdahale alanı, zorunluluklardan tercihlere kaymış ve beden, üzerinde oynamalar yapılabilir, yeniden tasarlanabilir bir anlam kazanmıştır. Bu süreçte çeşitli söylem ve denetim araçları ile form verilen, denetim altına alınan, inşa edilen beden yapıları ortaya çıkmıştır. Bu değişim ve dönüşüm sürecinde bedene yönelik estetik cerrahi müdahaleler, beden sosyolojisi alanına girerek tezimizin temel; beden sosyolojisinin ise çalışma alanlarından birini oluşturmuştur. Buradan hareketle Beden sosyolojisi ve estetik ilişkisini bütünlüklü olarak ifade edebilmek adına estetik cerrahi müdahalelere ilişkin yaklaşımlar ve beden sosyolojisinin çalışma alanlarına, estetik-beden ilişkisine değinmek gerekmektedir. Estetik cerrahi operasyonlarının neler olduğu, estetik cerrahi- kültür ilişkisi, estetik cerrahi ve beden yaratımı konularını detaylıca ele almak gerekmektedir.

Bilim, tıp ve teknolojik gelişmelerle gerçekleştirilen estetik cerrahi müdahalelerin başarısı salt estetik cerrahin yeteneklerine değil aynı zamanda estetik cerrahiye başvuran hastanın psikolojisi ve algısına bağlı olarak yapılan müdahaleyi beğenmesine ve tatmin olmasına, yaşam kalitesine etkisine de bağlı bulunmaktadır (Başterzi vd., 2003: 3). Dolayısıyla güzellik ve sanatla ilişkilendirilen estetik, bireysel beğenilerin ön planda olduğu bir alanı temsil etmektedir (Kagan, 1982: 3-4, Aktaş; 2014: 188).

Güzelleştirme amaçlı operasyonlar gerçekleştiren Estetik cerrahi, genellikle yüze odaklı bir çalışma alanına sahiptir. Mekân olarak kullanılan yüz bölgesinde her uzuv daha estetik bir görünüm kazanması amacıyla değiştirilmeye açıktır. Yüz bölgesinde; yüze yağ

transferi, yüz, alın ve şakak germe, cilt soyma, botoks, kaş kaldırma, alt ve üst göz kapağı, yanak inceltme, burun düzeltirme, dudak, diş, çene kemiği, kulak küçültme ve kepçe kulak gibi pek çok estetik müdahale gerçekleştirilmektedir (Ergenekon, 2006: 23, Bilik, 2012: 74, Göksu, 2019: 6).

Yüz bölgesinin dışında estetik cerrahinin bedeninin her bir bölgesi için farklı uygulamaları bulunmaktadır: Burun ameliyatları, meme ameliyatları, jinekomasti popüler ameliyatlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bedeninin herhangi bir bölgesinde bulunan fazla yağlar cilt altı yağların alınması ile ortadan kaldırılmaktadır. Genel olarak gerdan, kollar, sırt, bel, göbek, basen bölgelerinde uygulanmaktadır. Çeşitli nedenlerle bedende sarkan deriler germe ameliyatları ile gerilmektedir. Bu uygulamaların haricinde cinsel organ estetikleri ve saç restorasyonu cerrahisi de uygulanmaktadır (Ergenekon, 2006: 25, Bingöl, 2015: 109).

2.2. Beden Algısı ve Estetik İlişkisi

Günümüzde beden, birey kimliğinin gösterge alanı olarak gündelik ve sosyal yaşamda sembolik temsile sahiptir. Bireyin sosyal yaşamdaki etkileşimleri, değeri, sosyal çevresi ile ilişkisi bedeni üzerinden sergilediği imajına bağlı olarak gelişmektedir (Nazlı, 2007: 164). Beden, sembolik tüketimi sayesinde benlik ve kimlik kazanmaktadır. Tüketim toplumunda inşa edilen beden tasarımları, özel mülkiyetin beden üzerinden sembolik tüketim ile sergilendiği bir mekâna dönüşmektedir (Baudrillard, 2008: 163). Bu anlamda bireysel olarak değerlendirilen beden algısının arka planında tüketim dinamikleri ve inşa edilen beden algılarının rol aldığına dikkat çekmek gerekmektedir.

Toplumsal olarak inşa edilen kimlikler toplum yapısına bağlı olarak değişip dönüşmekte ve günümüz post-modern toplumlarında geçişken, parçalı, çeşitli ve çoklu, popüler kimliklerin ön plana çıktığı görülmektedir (Karaduman, 2010: 2887). Bu yapısal dönüşüm sürecinde bireyler yaratmak istedikleri kimlik ve bedeni tüketim olgusu ile elde ederek tüketimi varoluş süreçlerinde bir araç olarak kullanmaktadırlar (Eke, 2013: 41). Bu kimliklerin yaratımında beden “...örneğin zayıflama, egzersiz yapma, moda uygun giyinme ve süslenme...” gibi eylemlere maruz kalmaktadır (Dedeoğlu ve Savaşçı, 2005: 80). Buradan hareketle denilebilir ki, kimlik inşası süreci tüketim dinamiklerinin beden üzerinden tükettirilmesi ile sağlanmaktadır.

M. Featherstone'a göre, ideal bedenlerin yaratılması, dış görünüşün önem kazanması, bedenin temsil aracı olması dolayısıyla imaja verilen önem artmış ve bu önem beraberinde sembolik tüketimi getirmiştir (akt. Baldil, 2017: 63). Benlik ve kimliğin dışa vurumu ve toplumsal sergisi olarak bedenın yüzeyi süslemelere, modaıa uygun giydirilmeye ve beslenmeye, boyanmaya ve çeşitli bakımlara maruz kalmaktadır (Köse, 2011: 78). Beden üzerinden gerçekleştirilen bu tüketim dinamiğinde kapitalizm için bir mekân olan beden, hem tüketmekte hem de tükettirilmektedir. Bu tüketim mekanizması beden inşası üzerinde gerçekleşmektedir.

Beden inşası dönemsel olarak kabul gören o dönemdeki geçerli değer ve ideolojilerle paralel olarak bir yaratım sürecinin gerçekleştirilmesidir (Kavasoğlu ve Macit, 2018: 44). Dolayısıyla bir toplumda iktidar ve denetim araçları tarafından normalleştirilen bedenler beden inşasında baz alınmaktadır. Bu ideal ve normal olarak tasarlanan bedenler ötekileştirilen, dışlanan ve istenmeyen bedenleri dönüştürmektedir (Topaloğlu, 2010: 271). Bu süreçte projelendirilen ideal bedenler bireyler tarafından içselleştirilmekte ve kimliğin bedensel gösterimi olarak tüketilmektedir (Yumul, 2000: 39). Bu estetik ideal beden algısı bireylerin bedenlerini kusursuzlaştırma yolundaki arayışını ve tatminsizliğini körüklemektedir (Bayrakcı ve Türk, 2019: 120). Hep daha iyisini elde etme yolunda tatminsizlik yaratan beden kusursuzlaştırma bireylerin kendi bedenlerinden memnuniyetsizlik duymalarına, bu memnuniyetsizliği gidermek için yeni arayışlara girmelerine neden olmaktadır (Çakı, 2011: 312). Bireylerin bedenlerinden duydukları memnuniyetsizlik bireylerin sosyal yaşamı ve gündelik ilişkilerini etkilemektedir.

Toplumsal yaşamda ve sosyal ilişkilerde görünüşleri ile değer biçilen bireylerin nasıl göründükleri giderek önem kazanmaktadır (Atik ve Örtlen, 2008: 28). Bu noktada bireylerin ilk hedefi kamusal alanda göze batmamak adına öncelikle normal bir bedene sahip olmaktır (Sennett, 2013: 216). İkincil hedef ise görünüşleri ile ön plana çıkma ve ideal bedene yaklaşarak beğeniyi kendinde toplamaktır. Bu noktada toplumsal yaşamda en önemli kıstas haline gelen beden ve bedenın dış yüzeyi inşa edilmiş beden formlarına yakın olduğu derecede bireye değer kazandıracağı yanılgısı etrafında şekillenmektedir (Eren, 2007: 73). Sosyal yaşamdaki ilişkilerde ilk izlenimin oluşmasındaki önemli bir kıstas olarak görülen beden ve beden sunumu hizmet sektöründe çalışan ve imajın önemli olduğu bireyler üzerinde net bir şekilde görülmektedir (Goffman, 2014: 24). Dikkat

edilirse özel sektörde müşteriye etkilemek adına pazarlamada ya da hizmette bulunan kişilerin yaşam izlerinden, kilolarından, sağlıksız görünümünden arındırılmış genç, dinamik, diri ve estetik bir beden formuna sahip bireylerden seçildiği gözlenebilmektedir.

Beden algısı tutumları salt bireyin bedeni ile olan ilişkisinde değil ötekinin bakışı ve değerlendirmesi çerçevesinde de şekillenmektedir. Özellikle günümüz global dünyasında önemli bir etken olan kitle iletişim araçlarının yarattığı ideal beden formlarının beden algısını önemli ölçüde etkilediği görülmektedir (Oğuz, 2005: 36). Günümüz medya araçlarının yanı sıra din, etnisite, iktidar, kültür, ideoloji gibi diğer etkenlerin de yarattıkları ideal beden formları ile bireylerin beden algısı dönüştürülmektedir (Kara, 2012: 31). Tüm bu etkenlere bağlı olarak bireylerin beden algıları olumlu ya da olumsuz tutumların gelişmesine neden olmakta bireyler bedeninden memnuniyet ya da memnuniyetsizlik duyabilmektedirler (Kaner, 2000: 15, Güneş, 2009: 16).

Toplumsal olarak inşa edilen beden imajları cinsiyete göre farklılıklar göstermektedir. Söz konusu erkekler için inşa edilen bedensel formlar güç, kas, uzun boy üzerinden tasarlanmakta ve kadın bedenine göre daha basit bir formda inşa edilmektedir. Küresel kapitalist tüketimin kadın bedenine olan ilgisinden kaynaklı olarak daha karmaşık ideal kadın bedeni formları yaratılmaktadır. Dolayısıyla kadın bedeninin fiziksel görünümü, çekiciliği, arzulanırlığı kadının değerini belirlemekte ve kadının ideal beden formlarına ulaşmak için bedenine daha fazla müdahale etmesine neden olmaktadır (Kaner, 2000: 18, Çakı, 2011: 309). Kadın üzerindeki bu kışkırtıcı ve beden merkezli tasarım sürecinde inşa edilen beden formları, kadınları öz bedenlerine yabancılaştırmakta ve kadınları arayışa itmektedir (Doğan, 2010: 53, Kesim ve Kar, 2010: 193). Beden algıları ile ilgili beden dismorfik bozukluğu, beden imgesi bozukluğu, düşük benlik saygısı gibi hassas tutumlar geliştiren bireyler daha çekici ve güzel olmak, kabul görmek ve dışlanmamak adına estetik cerrahiye başvurumaktadırlar (Ayaz, 2008: 24, Güner Küçükkaya, 2011: 73, Sarı Ertek, 2018: 15). Estetik cerrahi müdahaleler inşa edilmiş beden algılarına ulaşmak adına bireyler için bir çözüm masasına dönüşmekte ve bedensel değişimin sağlanması, algılanan çekiciliğin elde edilmesi adına kıymetli bir araç olarak değerlendirilmektedir.

2.3.Güzellik ve Estetik Algısı

21. yüzyıl kapitalist ekonomisinin şekillendirdiği ve tüketim kültürü tarafından tükettirilen bir mekân olarak beden, estetik cerrahinin yükselişi ile daha fazla önem kazanmıştır. Buradaki önemli etkenlerden biri teknolojik gelişmelere bağlı olarak tıbbi bir alan olan estetik cerrahinin beden üzerinde yarattığı dönüşüm sınırlarının genişlemiş olmasıdır (Bingöl, 2015: 112). Diğer bir önemli etken ise beden bakımına bağlı olarak elde edilen bedenin dış görünüşü, güzelliği ve formda oluşunun bedensel gücü beraberinde getirmesidir (Giddens, 2010: 136). Bu iki etken günümüz tüketim toplumu dinamiği içerisinde harmanlanarak bireylere sunulmakta ve bireylerin bedenleriyle olan ilişkilerini ve etkileşimlerini arttırarak bedeni ön plana çıkarmaktadır. Güzellik miti etrafında estetik cerrahi müdahaleler ile şekillendirilen bedenlerin yaratımını anlamlandırmak için güzel kavramının tanımını, inşa edilen güzellik algılarını ve tasarı bedenleri aktarmak gerekmektedir.

Bir nesne ya da olguyu güzel olarak tanımlamak öncelikle o nesne ya da olgunun duyularla algılanabilir olması ve beğenilir, çekici, hayranlık ve hoş duygular uyandırması ile mümkündür (Eco, 2006: 41, Sakallı, 2018: 15). Güzelliği keskin bir formda ele almayan Kant güzelliği toplumdan topluma, zaman ve mekâna, özneye göre değişen bir olgu olarak ele almaktadır (Bingöl, 2015: 98). Denilebilir ki güzellik nesnel etmenler etrafında tanımlanabilir olmasının yanında kültürel ve toplumsal farklılıklar etrafında şekillenen öznel bir algıya göre belirlenebilmektedir (Ergenekon, 2006: 29). Söz konusu günümüz tüketim toplumunda da güzellik popüler kültürün trendleri etrafında şekillenmektedir. Dolayısıyla medya ve popüler kültür etrafında şekillenen beden politikaları tüketilebilir güzellik formlarını üretmektedir (Durmuş, 2015: 28). Medya ve tüketim dinamiklerinin belirlediği güzellik algıları, öznelere tarafından içselleştirilerek tükettirilmektedir. Bu tüketim sürecinde bedenin bir bütün olarak güzel görünmesi gerektiği yargısı dayatılmaktadır. Bu noktada yüz güzelliği beden güzelliği ile taçlandırılarak güzel yüzün ince ve formda, genç bir bedenle sunulması zorunluluğu özellikle kadınları baskı altına almaktadır (Elçik, 2009: 264). Bu baskı süreci toplumsal yaşamın her alanında kendini göstererek özellikle de görselliği kullanarak reklamlar, billboardlar, dergiler, diziler ve filmler üzerinden güzelliği ve ideal bedeni görünür kılmaktadır (Oğuz, 2005: 34). Bu şekilde bir dayatımda bulunan güzellik mitleri, her bedenin yapacağı uygun seçimlerle güzel olabileceği savına dayanarak beden üzerindeki

müdahaleleri meşrulaştırmakta, güzelliğin elde edilebileceğini vurgulamaktadır (Tufan, 2014: 39-40, Öztaş ve Özbolat, 2019: 294).

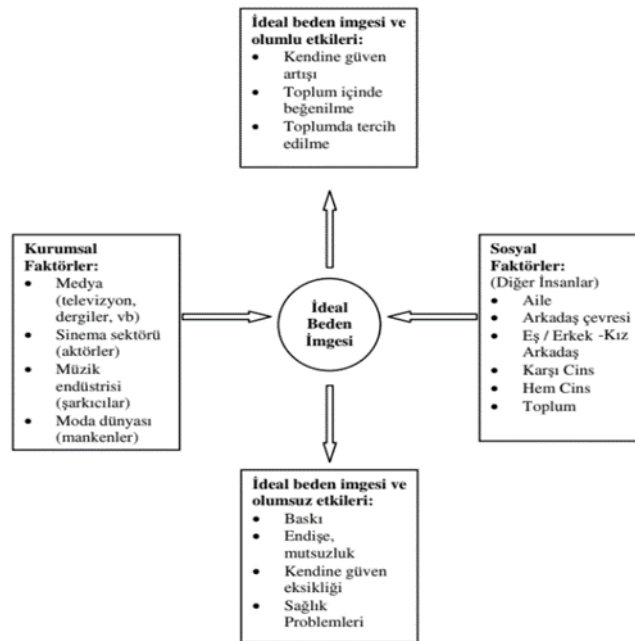
Daha iyisine ulaşma algısı güzel olamamanın ve bakımsızlığın bireyin kendisi yüzünden oluştuğunu dayatarak kapitalizme hizmet etmekte kozmetik ve güzellik ürünlerinin, kıyafetlerin ve estetik cerrahinin talep edilir olmasını her geçen gün arttırmaktadır (Bilgin, 2015: 325, Durmuş, 2015: 31). Doktorum programında olduğu gibi televizyon programlarına çıkan alanında uzman doktorların çirkin olarak gördükleri ve estetik cerrahi ve tüketim ile güzelleştirdikleri beden sunumları idealize edilmiş beden tasarımlarına ulaşılabilirliğin mümkün olduğunu ve kolaylığını göstermektedir (Şahinkaya, 2011: 129). Bu popüler bedenlerden biri olarak Ajda Pekkan örneği karşımıza çıkmaktadır (Köse, 2011: 85-86). Medyada yaşlanmayan bedenın temsili olarak ön plana çıkarılan Ajda Pekkan örneği yaş almaya ve yaşlanmaya rağmen bedenın daima genç görünebileceği, fit olabileceği, diriliğini koruyabileceği algısını yaratmaktadır. Bu algısal süreçte tasarlanan Ajda Pekkan bedeni, popüler kültürün inşa ettiğı beden formu olan ince bel, uzun bacak, dik göğüs, uzun boy, kemikli yüz gibi formların somutlaşmış, elde edilebilir ve görünür hali olarak yansıtılmaktadır (İnceoğlu ve Kar, 2010: 73). Bu bedensel forma ulaşmanın en kolay ve kesin sonuçlar veren yöntemlerden biri olarak estetik cerrahi yükselişe geçmiş bulunmaktadır. Güzelleşmek için estetik cerrahiye başvurmak tüketim dinamiklerinin dayatmaları noktasında sosyal yaşamda daha fazla yer edinmek ve kabul görmek için en ideal yol olarak yansıtılmaktadır.

Tüm bunların yanı sıra estetik de güzelliğın belirlediğı ölçütlere göre şekillenmektedir. Güzelliğın inşa edilmiş formu, estetiğın sınırlarını ve estetik değerleri belirlemektedir (Yetişken, 1998: 10). Toplumsal ya da dönemsel olarak inşa edilen ve revaçta olan güzellik algıları, o dönem ya da toplumdaki estetik algısını da belirlemektedir (Bayrakcı ve Türk, 2019: 119). Söz konusu günümüz postmodern toplumda zayıf ve ince belli beden, büyük ve dik göğüsler, dolgun dudaklar, kalkık kaşlar güzelliğın idealize edilmiş şekli olarak sunulmakta ve buna bağılı olarak günümüz estetik cerrahi trendlerini oluşturmaktadır. Bu trendlerle bedenini dönüştüren ve ideal bedene yaklaşan bireylerin temel talebi olarak doğal görünümlü estetik cerrahi paradoksu ile karşılaşmaktayız (Çabuklu, 2006: 112). Tüm bu süreçler göstermektedir ki, inşa edilmiş güzellik formları ile tasarlanan idealize edilmiş bedenler, bireyleri kendi bedenlerini sorgulamalarına neden

olmaktadır. Bedenini sorgulayan ve güzel olmanın kendisinin elinde olduğu dayatılan birey çözüm olarak estetik cerrahiye yönlendirilmektedir.

2.4. Popüler Estetik Algısı

Popüler estetik algısını ortaya çıkaran en önemli etken, inşa edilen ve mükemmelleştirilen idealize edilmiş tasarı beden formlarıdır. Çubuklu'ya (2004: 32) göre, ideal beden imgesini oluşturan faktörler medya, sinema, müzik, moda sektörlerinin aktörleri ile bireyin sosyal yaşamda etkileşimde bulunduğu diğer bireylerdir. Birey, bu ideal beden yaratımına sahip değilse eğer toplumsal yaşamda baskı, endişe, özgüven eksikliği yaşamaktadır. Bireyin bu ideal beden yaratımına sahip olması ya da birey bedeninin bu bedensel forma yakın olması halinde birey toplumsal yaşamda ön plana çıkmakta, beğenilmekte ve kendine güven duymaktadır.

Şekil 1: İdeal Beden İmgesinin Oluşumunu Etkileyen Çevresel Faktörler ve Bu İdealin Bireyler Üzerindeki Olumlu/ Olumsuz Etkileri

İçinde bulunduğumuz postmodern çağda her bireyin sahip olması gereken ve bireylerin sorumluluğuna bırakılarak elde edilmesi bireylerin çabasına dayandırılan ince beden formu popülerleştirilerek bireylere dayatılmaktadır (Baudrillard, 2008: 180). Bu süreçte inşa edilen beden algıları dönemsel olarak değişen popüler estetik algılarını da yaratarak her dönem moda olan belli estetik formları yaratmaktadır.

Medya araçları ve reklamlar her döneme özgü çeşitli beden formlarını popülerleştirerek bireylere bunları dayatır. Özellikle kitleler tarafından tanınan ve kitle iletişim araçları aracılığıyla rol model haline gelen popüler isimlerin beden inşasına büyük etkileri bulunmakta, bireyleri kendilerine telkin edilen rol modellere benzemeye itmektedir (Ersöz, 2010: 44). Medya araçlarının sunduğu beden formlarına göre bedenlerini şekillendiren bireyler tüketim dünyasının popülerleştirdiği güzellik ideallerinin birer takipçisi olmaktadır (Eco, 2006:418). Bedene ilişkin bu popüler tasarılar, beden değiştirme arzusunun mümkün kılınması üzerine estetiği ve güzellik algılarını gündelik yaşamın bir parçası haline getirmektedirler (Ağcadağ, 2017:158).

Medya araçları ve reklamların etkisiyle yeniden şekillendirilen, dönem dönem değişen formlara büründürülen, parça parça değiştirilen beden popüler kültürün de etkisiyle bir tüketim nesnesi haline dönüşmüş bulunmaktadır. Erojen bölgeler olarak ifade edilen; medya ve kitle iletişim araçları, moda ve reklamlar, güzellik yarışmaları gibi popüler kültür araçları tarafından idealleştirilerek inşa edilen ve dönemsel olarak değişen popüler estetik algıları bedenın belli kısımlarını ön plana çıkarmaktadır. Bu erojenleştirilen bölgeler de dönemsel olarak değişen popüler estetik cerrahi müdahale modaları yaratmaktadır. Moda ikonlarının bedenlerinde yaptıkları değişimler o yılın\ dönemin\ mevsimin popüler estetik cerrahi müdahale türü olabilmektedir. Bu süreç, kapitalist tüketim dinamiğine bağlı olarak gelişmekte ve kadın bedenini erojenleştiren enformasyonlar yaratılarak tüketim teşvik edilmektedir (Bilgin, 2015: 325- 326, 2016: 231). Popüler kültür araçlarının yarattığı ideal beden formları, sonsuz gençlik algısı dönemsel olarak değişen popüler estetik algıları yaratarak bireyleri estetik cerrahiye yönlendirmektedir (Çakı, 2011: 309, Baldil, 2017: 60). Estetik cerrahiye yönelen bireyler ideal beden formlarının yarattığı popüler estetik algısına göre bedenlerini değiştirmeyi talep etmekte, ve bedenlerini biçimlendirmektedir. Güzellik enstitüsü tarafından şekillenen günümüz popüler estetik algısı olarak kalın dudaklar, kalkık kaşlar, ince bel, dik göğüs ve kalçalar, pürüzsüz ten karşımıza çıkmakta ve en fazla talep edilen estetik operasyonlar olarak revaçta olmayı sürdürmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

3.1. Beden Sosyolojisi Tartışmaları

Canlı varlıkların görünürliğini sağlayan ve maddi bir bütünlük şeklinde nitelenen, diğer adıyla vücut olarak adlandırılan beden (<https://sozluk.gov.tr/>), sosyolojinin çalışma alanlarından biridir. Bedenin toplumsal dinamikler çerçevesinde şekillenen yapısı bedeni biyolojik bedenden daha fazlası kılmakta ve beden sosyolojisinin merkezine oturtmaktadır. Toplumsal ve kültürel yapıya ve sosyal inşa süreçlerine bağlı olarak şekillendirilen beden her toplumsal dönemde ve kültürde farklılık göstermekte, sosyal olarak kurgulanıp yeniden inşa edilmektedir (Ersöz, 2010: 43). Bu süreçte bireylerin bedenlerine yaptıkları bakımlardan bedenin görünürlük derecesine, bedenin giydirilmesinden beslenmesine dek bedenle ilgili yapılan tüm eylemler kültürel ve sosyal faktörlere bağlı olarak değişmektedir.

Sosyal, siyasal, ekonomik, dini, bilişimsel ve mental öğelerin birleşimi olan ve tüm bunları hem şekillendiren hem de bu öğeler tarafından şekillenen yapı olarak değerlendirebileceğimiz kültür, bedene işleyen ve bedeni şekillendiren bir aygıttır. Featherstone (1996: 477)'un "... bir kimsenin kökenlerini ve hayatının yörüngesini ifşa eden eğilim işaretleri ve sınıflandırma şemaları vücut şeklinde, ölçüsünde, kilosunda, duruşta, yürüyüşte, hal ve tavırlarda, ses tonu ve konuşma üslubunda ve bedeninden duyduğu huzurda ya da huzursuzlukta belirgindir." İfadesi kültürel bağlam içinde dönüşen ve dönüştüren bedeni açıklamaktadır. Tam da bu noktada bedeni toplumsallaştıran ve şekillendiren sistemler beden sosyolojisinin ilgi alanına girmektedir.

Beden sosyolojisinin kuramsal çerçevesini ele alacağımız bu bölümde ilk olarak bedenin inşa ve dönüşüm sürecinde yer alan etmenler, beden ve sağlık olgusu değerlendirilecektir.

Bedenin konumunu belirleyen ve bedeni dönüştüren etmenler mistik ya da felsefi ideolojiler, politik tutumlar, ekonomik yapı, teknolojik gelişim, sanatsal çerçeve gibi kapsayıcılığa ve geniş skalaya sahiptir (Ergenekon, 2006: 40). Diğer yandan dil aracılığıyla bedene yönelik inşa edilen söylemler bedeni şekillendirmektedir. Söz konusu bu söylemler coğrafi, askeri, tıbbi termonolojiye dayandırılmaktadır. Bu etmen ve

söylemler bedeni işleyen, denetim altında tutan, dışlayan ya da içselleştiren çeşitli formlar yaratarak beden üzerinde denetimi inşa etmektedir.

Toplumsal yapı ve dönemsel dinamiklere göre şekillenen bedenin, bir müdahale alanı olarak ortaya çıkmasını Descartes'in bedene yönelik görüşlerine dayandırmak mümkündür. Descartes'e kadar süregelen bütüncül, Tanrı varlığının yansıtıcısı, ruhun taşıyıcısı olarak kabul edilen ve kutsallık atfedilen bedensel anlayış; Descartes'in bedeni fiziki yan ile ruhi/akli yan olarak ayırması sonucunda bedenin mutlak dokunulmazlığını ortadan kaldırmıştır. (akt. Cirhinlioğlu, 2003: 136-137). Kartezyenci görüşün öncülüğünde beden, üzerinde müdahale edilebilecek bir çalışma alanı haline gelmiştir. Bu müdahale edilebilirlik özellikle tıp alanında gelişmelerin yaşanmasına olanak sağlayan bir süreci ortaya çıkarmıştır. (Özbolat, 2011: 321). Devam eden süreçte özellikle modern tıbbın çalışma alanı haline gelen beden modern dönemde en çarpıcı şekilde denetlenen ve denetim altına alınan çeşitli söylem ve iktidar mekanizmaları ile biçimlendirilen bir alana dönüşmüştür. Bu noktada biyolojik vücudun toplumsal bedene dönüşmesi sürecinde sağlık faktörünün dönüşümü sağlık sosyolojisi üzerinden ele alınacaktır. Özellikle sağlık olgusuna dayandırılan beden müdahalelerinin arka planında yer alan faktörler ortaya konulacaktır.

Sağlık ya da hastalık kavramları temelde fizyolojik rahatsızlıklara dayanan biyoloji temelli kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu biyolojik- fizyolojik temelli yaklaşımda sağlığın sınırları bellidir dahası sağlıktan ziyade hastalık konusu ön plandadır. Sağlıklı olma hasta olmamak üzerinden tanımlanmaktadır. Modern bir kavram olan ve toplumsal süreçlerle sınırları belirlenen sağlık ise salt biyolojik-fizyolojik bir olgu olmaktan çıkıp toplumsal ve psikolojik süreçlerle belirlenen bir olguya dönüşmüştür. Dolayısıyla sınırları net olmayan sağlık kavramı stabilize edilip korunması gereken bir olgu halini almıştır. Günümüzde bu stabilize durumu korumak ve sürdürmek Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde bireye kendini gerçekleştirme ve saygınlık kazanmayı bahsetmektedir (Atilla ve Büyüker İşler, 2012: 223). Buradan hareketle sağlık fizyolojik ve biyolojik konumundan koparılarak bir tüketim nesnesine ve talebe dönüşerek sosyal, kültürel, toplumsal, ekonomik ve siyasal yönleri ile çok boyutlu modern bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Demez, 2012: 519, Adak, 2016: 100).

Sağlık ve hastalık kavramları hekim ve cerrahların tıbbi bilgilerinin yanı sıra toplumsal süreçler tarafından da şekillenmektedir. Sağlığa işlevselci perspektiften

yaklaşan T. Parsons, sağlığı sosyal ve organik düzey arasında bir köprü olarak değerlendirmekte ve sağlık-hastalığa yüklenen anlamların toplumsal olarak inşa edildiğinin dolayısıyla kültürel olarak göreceli olduğunun altını çizmektedir (Demez, 2012: 520). T. Parsons gibi A. Giddens ve I. Illich de sağlığı, toplumsal süreçler bağlamında inşa edilmiş sosyal bir olgu olarak değerlendirmektedirler. Geleneksel tanımından ziyade sağlık; kültürel olarak değişen, toplumsal değerler ve denetim aygıtları tarafından şekillenen sosyal bir olgu halinde karşımıza çıkmaktadır (Karakuş ve Adak, 2015: 40). Sosyal bir süreç olarak karşımıza çıkan sağlığın günümüzdeki anlamı ve içeriği oldukça geniş bir yelpazede yer almaktadır.

20. yüzyılın sloganı olarak öne çıkan sağlık olgusu, evrensel nitelikte olup insan haklarına dahil edilmiş, Dünya Sağlık örgütü sağlığı "insanın bir bütün olarak, bedensel, zihinsel ve toplumsal anlamda iyi olma hali" olarak tanımlamıştır (Moulin, 2013: 17). Bu tam iyi olma hali klasik anlamdaki sağlıklı olma ya da hastalıktan korunma anlayışını aşarak fiziksel, bilişsel, psikolojik olarak iyi olmayı da içine almaktadır. Sağlığın sınırlarını muğlaklaştıran bu kapsam, sağlığı elde etmek için çaba ve maliyet harcanması gereken bir olguya dönüştürmekte ve mekan olarak bedeni kullanmaktadır. Post-modern toplumda, neoliberal politikalar çerçevesinde özelleştirilen sağlık, bir tüketim nesnesine dönüşerek bedenin tüketen ve tüketilen yapısı üzerinden araçsallaştırılmaktadır (Kurttaş, 2016: 5, Öztaş ve Özbolat, 2019: 284). Sağlıklı bir beden için sağlığın tüketilmesi; sağlıklı bir yapı olarak bedeni de tükettirmektedir. Beden üzerindeki deneyimler sağlık ile ilişkilendirilerek bireye zorunlu kılınmaktadır. Özellikle gündelik yaşam pratiklerine dâhil edilen beden bakım ve kontrolü hem beden üzerindeki denetimleri bireylerin gönüllü rızasıyla mümkün kılmakta hem de bireyselleşmiş sağlık anlayışı çerçevesinde sağlıklı, formda, genç bedenlere sahip olmayı bireylerin kendi çabalarına dayandırmaktadır (Sezgin, 2011b: 49). Gündelik yaşamda sağlığı bireyin çabası üzerinden tükettiren healthism kültürü sağlık, tıp ve kapitalist ideolojilerinin yapısal olarak bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. (Atilla ve Büyüker İşler, 2012: 223). Bireyin çabasına dayanan bu sağlıklı olma hali beden ve sağlığı kapitalist ekonomide birbiri üzerinden tanımlanan birer tüketim nesnesine dönüştürmektedir.

Neoliberal politikaların etkisiyle bireyselleştirilen ve sınırları muğlaklaşan sağlık olgusu beden üzerinden tasvir edilmektedir. Bu süreçte dış bedenin sağlıklı, formda, güzel, estetik oluşunun iç bedeni de güzelleştireceği ve iyi hissettireceği algısı inşa

edilmiştir (Canatan, 2011: 367). Bu noktada bedeni düzenleyen söylemlerden biri olarak sağlıklı olma hali ve fetişleştirilen bedenin sağlığı genç ve güzel görünümü bedene müdahalenin yolunu açmış bulunmaktadır (Kahraman, 2020: 1206). Bu müdahale sonucu beden bakımı ve bedenin görünümü kritik bir noktaya konumlandırılarak kozmetik sektörü ile sağlık sektörünü bir araya getirmiştir. Biri olmadan diğerrinin olanaksızlığı gündelik yaşamdaki her eylem ve alışkanlık ile genişletilerek healthism kültürünü yaygınlaştırmıştır. Bu anlamda sağlıklı olmayı, tam iyilik haline ulaşmayı, hedefleyen bireyler öncelikle bedenlerini değişime maruz bırakmakta ve estetik cerrahi müdahalelere başvurmaktadır. Estetik cerrahiyi gerekli kılan süreçler olarak inşa edilen yaşlanma, güzelleşme, formda olma tıbbileştirilerek sağlık alanına dâhil edilmiş ve bedenlerin bu formları üzerlerinde taşımaları noktasında sosyal faktörlere dayalı denetimler ortaya çıkmıştır. Bu süreçte sağlığın değişen ve muğlaklaşan alanına güzellik, formda olmak, yaşlanmaya direnmek de eklenerek sağlık tüketim nesnesine dönüştürülmekte; bu tüketim nesnesinin tezahürü de bedenler üzerinden sergilenmektedir. Böylece beden ve sağlık iç içe geçmekte, beden sosyolojisi ve sağlık sosyolojisinin kesişim noktası olarak estetik cerrahi müdahaleler karşımıza çıkmakta ve tezimizin çalışma konusunu oluşturmaktadır.

Beden sosyolojisinin kuramsal çerçevesini ele alacağımız bu bölümde ikinci olarak bedenin toplumsal ve sosyal yönü ele alınacak, beden sosyolojisine ilişkin kuramlar aktarılacaktır.

İlk çağlardan günümüze değin üzerinde işlemler yapılan, semboller taşınan, delikler açılan, süslenen, şekilden şekle sokulan beden en ilkel kabilelerden en modern toplumlara çeşitli amaçlarla kullanılagelmiştir (Sakallı, 2018: 47). Bireylerin toplumda bedenleri aracılığıyla yer aldığı görüşüne dayanan sosyal beden, bedeni fizyolojik boyutundan ziyade sosyo-kültürel boyutu ile inşa eden, yönlendiren dönüştüren sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel, dini faktörlere odaklanmaktadır. Tam da bu noktada tıp-sosyoloji bağlamında bedene yönelik estetik cerrahiyi ele alan tezimiz beden sosyolojisi literatürüne interdisipliner bir katkıda bulunmaktadır.

Beden sosyolojisinde bedene yönelik kuramlar doğal olarak beden sosyolojisinin ortaya çıktığı yakın tarihe dayanmaktadır. Klasik sosyologlar sosyolojinin çıkış noktasında daha makro konulara ve genellikle toplum düzenini sağlamaya ya da toplumsal yapıyı çözümlemeyle ilgilendikleri için kuramlarında bedenden ya yer vermemişler ya da toplumsal yaşamda bedenin işlevsel yönünden bahsetmişlerdir. Klasik

sosyolojide örtük ya da açık bir biçimde varlığını sürdüren beden, teorilerin içine yerleştirilmiş; klasik sosyolojideki beden okumaları satır aralarından nitelikli bir değerlendirme ile ortaya konulabilmektedir (Kaya, 2013: 121, Çil, 2017b: 461). Klasik sosyolojideki bedene yönelik yaklaşımlar Durkheim, Simmel, Parsons ve Weber bağlamında ele alınacaktır.

Parçaların toplamından fazla olan bütün, Durkheim için daha büyük önem taşımaktadır. Toplamların mekanik toplumlardan organik toplumlara doğru evrileceği düşüncesini savunan Durkheim şeyleri toplumsal olgular olarak incelemiş dolayısıyla beden ya da birey onun kuramında bütünün parçaları olarak kolektif düzeyde yer almıştır. Bu kolektif düzeyde birey dolayısıyla beden toplumsal işleve sahip davranışlar sergilemektedir (Ergenekon, 2006: 17, Bingöl, 2015: 38). Durkheim'in "Dinsel Hayatın İlsel Biçimleri" eserinde ele aldığı totem inancı ve dini ritüeller üzerinden beden ile ilişki kurmak mümkündür. Dini ritüeller beden üzerinden yapılmakta, totem inanışları beden üzerinde taşınmakta ya da bedene işlenmektedir. Tanrının görünen bedeni olarak taşınan totem sembolleri klanın sembolü olarak kabul edilmekte ve klan tanrı ile özdeşimini beden üzerinden göstererek bedeni toplumsal işleve hizmet eden bir araca dönüştürmektedir (Çil, 2017b: 453).

Simmel'in çalışmalarında beden sınıfların eşitlenme ve farklılaşma eğilimlerinin kesiştiği nokta olan moda formlarında üzerinde taşıdığı kıyafetlerle gerilimlerin ortasında bulunmaktadır. Beden hareketleri, çevikliği, üzerinde taşıdığı kıyafetleri ile dâhil olduğu sınıfı yansıtmaktadır (Çil, 2017b: 457).

Toplumsal eylem kuramında yaşayan bir organizma olarak sistem içindeki insanların davranışlarını çözümlemeyi amaçlayan Parsons'un kuramında beden net bir şekilde ortaya konmaktadır. Parsons'a göre toplumların dengede kalması dört parçadan oluşan sistem tarafından sağlanmakta ve bu sistemlerden organizma, birey yani bedendir. Parsons'un beden ile doğrudan kurduğu ilişki hastalık rolü ve toplumsal düzen zeminindedir. Sistemi işleten parçalardan biri olan birey hastalandığında sistemi aksaklığa uğratar. Bireyin iyileşmesi ve hastalık rolünü terk etmesi sistemin işleyişi ve devamlılığı açısından işlevsel bir önem taşımaktadır (Bingöl, 2015: 29).

Weber'in "Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu" eserinde yaptığı çalışmada beden, Kalvenizm, Puritenizm ve Protestanlık gibi dinsel mezheplerin yarattığı tutum ve davranışlarda karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kalvenistlerin çilecilik anlayışı ve

çalıştıkça kutsallık kazanan inancı çerçevesinde beden, tasarruf ve sıkı çalışma yoluyla denetim altında tutulan, bedensel hazlar reddedilerek kapitalizmin ruhunu oluşturan bir araç konumundadır (Bingöl, 2015: 38-39, Çil, 2017b: 459). Weber'e göre, modern dönemde bürokratikleşme ve rasyonelleşme bağlamında demir kafeslere kapatılan bedenler kapitalizme giden yolda araçsallaştırılmıştır. Weber'in bedene yönelik ortaya koyduğu bu tespitler beden sosyolojisi bağlamında özellikle Foucault'u etkilemesi noktasında bir kilometre taşı niteliğindedir.

Sosyal yapısalcıların katkıları ile bedenin toplum tarafından şekillendirilen, inşa edilen, dönüştürülen bir yapı olduğu göz önüne alınmış; toplum sahnesinde üzerine giydikleri, taşıdığı sembolleri, cinsiyeti, eylemleri ve görünüşleri ile toplumsal bedene dönüşmüştür (Nazlı, 2004: 27; 2015: 51). 20. yüzyılın sonlarında Çağdaş sosyologlar kuramlarında bedeni farklı boyutlarıyla ele almışlardır. Elias 'uygarlaşmış', Foucault 'söylemsel', Turner 'kategorik', Baudrillard 'hipergerçek' bedenleri kuramlarında ortaya koymuşlardır (Çetin, 2009: 75, Gürler, 2018: 142). Bunun yanı sıra Bourdieu da habitus kavramında bedene sıkça yer vererek habitusun beden üzerindeki görünümü ve bedeni şekillendirmesi konusundaki düşüncelerini *Ayırım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi* kitabında detaylıca ortaya koymaktadır. Çağdaş kuramcılardan Baudrillard, Featherstone, Mauss, Elias, Turner, Bourdieu, Goffman gibi düşünürlerin kuramları aktarılacaktır.

Baudrillard'a göre günümüz toplumları, gerçeklikten uzaklaşmış simülakrların gerçeklik yerine konulduğu toplumlardır. Gerçekliğin yerine geçen simülasyonlar bir hipergerçekliğe dönüşerek aslı yok edilen gerçekliğin yerine konulmaktadır (akt. Kurt, 2016: 1307). Bir hipergerçeklik olarak değerlendirebileceğimiz ve tezimizin konusunu oluşturan kusursuzlaştırma ideali amacıyla estetik cerrahi müdahaleye maruz kalmış beden yeniden yaratılarak ilk formundan çok farklı bir biçime dönüşmektedir. Aynı kişinin farklı bedensel görünüşleri sergilenebilmekte, beden değiştirilip dönüştürülerek yine de 'o' kişinin bedeni olmaya devam edebilmektedir. Estetik ile değiştirilen bu bedenler ilk beden formu diyebileceğimiz gerçek bedenin yerine geçerek bir hipergerçeklik yaratıp bireyin estetik sürecinden sonraki yeni gerçek bedenini oluşturmaktadır.

Toplumsal yaşamda bir bedenin kökenini, inşa biçimini, sınıfını; bedenin şeklinde, davranışlarında, tükettiklerinde görmek mümkündür. Bu yüzden beden

bakımından bedenin beslenmesine, giydirilmesine, diyetine değin beden üzerinden yürütülen toplumsal politikalar çeşitli bedensel formlar inşa etmektedir. Featherstone bu inşa sürecine odaklanarak bedenlerin sınıf yapısına göre değişen beğeni, tarz ve eğilimlerine yönelik bir gösterge, sembolik bir sermaye olduğunu ifade etmektedir (Odabaş, 2005: 159).

M. Mauss, farklı toplumların sahip olduğu bedensel teknikleri alışkanlıklar bağlamında değerlendirip Habitus kavramına dikkat çeken ilk sosyal bilimci olması dolayısıyla önem ihtiva etmektedir. Mauss'a göre beden doğanın kültüre dönüştürüldüğü bir alan yani kültürel kodların işlendiği ve kültür tarafından şekillendirilen bir alandır (akt. Ergenekon, 2006: 31). Toplumsal yapılanmanın işlediği ve dönüştürdüğü bir alan olarak beden, toplumsalın işlediği norm ve rolleri hareket ve davranışları, alışkanlıkları üzerinden yansıtmaktadır. Bedenin bu yapısına dikkat çeken Mauss da bedene ilişkin tüm hareket ve davranışların kültürel ve toplumsal bağlamlarla şekillendiğini ve oluştuğunu kabul etmektedir (Featherstone, 1996: 403).

N. Elias, bedeni, uygarlaşma sürecinde medenileştirilen bir yapı olarak değerlendirip medenileşme süreci ile beden denetimini birbiriyle etkileşim içinde olan iki etken olarak ele almaktadır. Elias'a göre medenileşme süreci insan doğasının olağan fonksiyonlarının adaba aykırı olduğu için saklanması, gizlenmesi, unutulması gereken fonksiyonlar olarak denetim altına alındığı süreci ifade etmektedir (akt. Demez, 2012a: 517). Uygarlaşma süreci devam eden bir süreç olduğu için Elias, bedeni hem tamamlanmamış biyolojik bir süreç hem de süregelen toplumsal bir süreç olarak değerlendirmekte dolayısıyla toplumlarda meydana gelen uygarlaşma süreci bedeni de şekillendirmektedir (akt. Nazlı, 2004: 27). Bedenin gerçekleştirdiği yemek yeme tarzı, yürüme tarzı, beğeni ya da beğenmeme ifadeleri gibi bedene özgü görülen davranış ve alışkanlıkların toplumsal süreçler çerçevesinde içinde bulunulan kültürün yapısına bağlı olarak şekillendiğini aktarmaktadır (Cırhinlioğlu, 2003: 137-138). Bedenin fiziksel boyutunun ve davranışlarının şekillendirildiği kibar davranış ve görgü kuralları, bireyin sahip olduğu toplumsal konumuna, değerlerine, inanışlarına göre şekillenmekte görgü ve kibarlık burjuva ile özdeşleştirilerek bedenini kontrol edememe hayvani duyguların devamı olarak nitelenmekte ve ötekileştirilmektedir (Arasse, 2008: 359). Örneğin bedenin doğal bir hali olan çıplaklık medenileşme sürecinde ayıplanan, utanç duyulması

gereken ve cinselliği çağrıştıran bir olgu olarak nitelendirilip bedenın örtünmesine neden olmuştur (Yumul, 2000: 44).

Beden toplumsal arenada toplumsal ve tarihsel inşa süreçlerinin yeniden üretildiği bir mekan ve toplumsal normların oluşumunu sağlayan bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Bozok, 2009: 1201). Bu noktada M. Foucault, bireysel bedenleri denetim altına alınmış pasifize ve disipline edilmiş bedenler olarak yeniden kurgulayarak beden sosyolojisine mihenk taşı değeriinde bir katkıda bulunmuştur (akt. Kara, 2011: 28). Foucault'a göre beden, iktidar tarafından hem denetim altına alınmakta hem de iktidarın belirlediği kalıplara girerek iktidarın devamlılığını sağlamaktadır. Modern çağda meydana gelen değişim sonucu disipline edici gücün ortaya çıkması ile birlikte beden ve güç ilişkileri dış denetimden ziyade iç denetim ve disiplin ile sağlanarak itaatkar bedenler üretilmiştir (Giddens, 2010: 81). Bu itaatkar bedenler denetimleri içselleştirerek disipline edici güçlere hizmet etmekte ve iktidar mekanizmalarının sürdürülebilir kılınmasında başat rolü üstlenmektedir.

Bedene odaklanarak tüm nüfusun nicel ve nitel özelliklerini kontrol altında tutmayı hedefleyen biyo-iktidar, toplumsal normlara göre şekillenen bedenleri yaratarak bedenleri disiplin etmekte ve kontrol altına almaktadır (Durmuş, 2015: 16, Özgen, 2017: 5). İktidar beden terbiyesini bedenlerin toplumsallaşmaya başladığı ilk anda, genç ve dinamik yaşlarından itibaren erken dönemde disipline etmektedir (Diem, 1938: 20). Bu disiplin süreci bireylerin beden yaratımı özgür irade ve seçimlere bırakıyor gibi görünse de bireylerin yapacağı seçimleri de belirlemektedir (Özbolat, 2011: 321). Bireylerin dayatılan söylemleri içselleştirmelerindeki ve iktidarı güçlendirmelerindeki bir başka kontrol mekanizması ise özellikle sosyal medya aracılığıyla beğeniye sunulan bedenlerin ötekinin beğenisi karşısında yeniden düzenlenmesidir (Özgen, 2017: 26, Bayrakcı ve Türk, 2019: 121). Görünür kılmanın bir sonucu olarak spor, kas, çıplaklık, güzellik, sağlık, cinselliği üzerinden terbiye edilen ve denetlendiği gösterilen beden, toplumsal alanda kuşatılarak iktidarı mahrem alanlara da nüfuz ettirmekte ve iktidarın her yerde olduğunu kanıtlamaktadır (Didem, 1938: 13, Saygılı, 2005: 333, Alyakut, 2016: 701). Bu süreçte moda, kozmetik ve estetik ile bedeni tahakküm altına alan biyo-politika bedeni kapitalizmin sürekliliği için bir pazara dönüştürmektedir (Oğuz, 2005: 31-32, Eren, 2007: 28, Köse, 2016: 179). Buradan hareketle, toplumsal yaşamda karşımıza çıkan tıp, sağlık, estetik, spor, alışkanlık ve davranışların tümü bedeni kuşatan ve temeli bilimsel bilgiye

dayanan biyo-politika olgusuna göre şekillenmektedir. Bu şekillendirme süreci bedene nüfuz ederek toplumsal yaşamı düzenlemekte, bedenleri veriye dönüştürmektedir. Bu süreçte hem iktidar hem bireyin kendisi hem de bireye dışarıdan bakan diğer bedenlerin gözetimi aracılığıyla iktidar mekanizmasının kabul gördüğü normalleştirmeler bedenler tarafından içselleştirilmekte ve yeniden üretilmektedir.

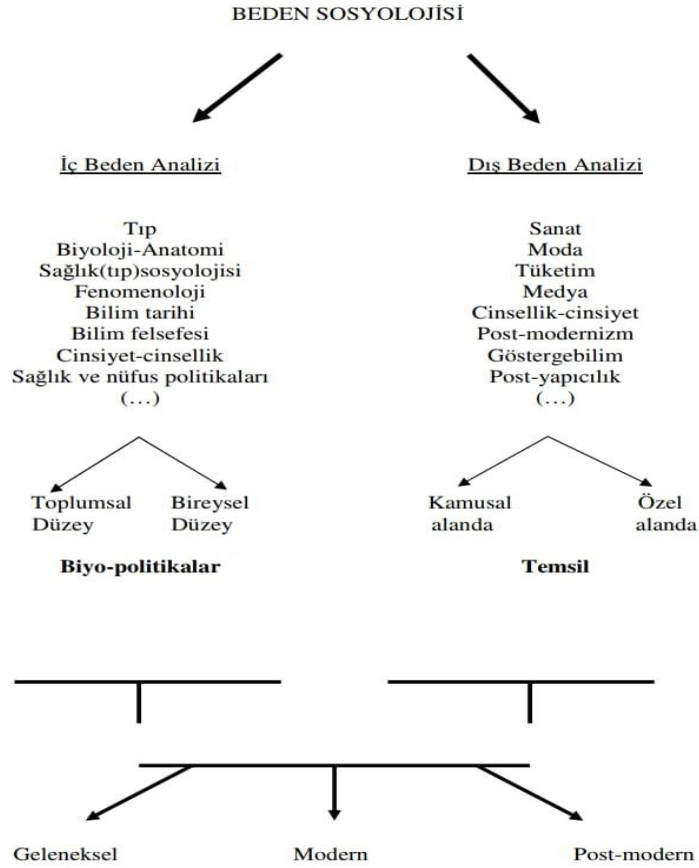
Foucault'un görüşlerinden etkilenen Bryan S. Turner beden üzerindeki sosyal denetimlerden yola çıkarak bir beden sosyolojisi inşa etmektedir. Ona göre gündelik yaşam içinde üretilen ve inşa edilen bedenin anlaşılması için gündelik yaşam pratiklerinin çözümlenmesi gerekmektedir; beden gündelik yaşam içinde tıp, siyasi ve toplumsal söylemler, ahlak yoluyla inşa edilip üretilmekte ve sosyal bedene dönüşmektedir (akt. Nazlı, 2004: 28). Turner sosyolojisinin çıkış noktası ve referans dayanakları tarihsel süreç içerisinde unutilan bedenin yapıcı eleştirilerle gün yüzüne çıkarılıp beden sosyolojisine kazandırılmasıdır (akt. Ördem, 2018: 2559). Turner, toplumsal-tarihsel süreç içerisinde unutilan bedenin toplumsal alanda önem kazanan yapısına odaklanmaktadır.

Turner insan bedeni ile toplumsal çevre arasında üç biçimli bir ilişki ortaya koymaktadır (akt. Cirhinlioğlu, 2003:137): ilk olarak birey ile bedeni arasında yabancılaşma ilişkisi mevcuttur. Özellikle hastalanan bireyin bedenine dışardan bir gözle bakması ve hastalık üzerinden bedenini dışlaması buna örnektir. İkinci olarak gündelik yaşam rutininde birey bedenini unutmaktadır. Son olarak Elias'ın da öne sürdüğü gibi birey bedenini toplumsal yaşamın öngörülerini bağlamında denetim altına alıp terbiye etmeyi öğrenmektedir.

Turner'in sosyolojisinde beden iç ve dış beden olarak ayrılmaktadır. Buna göre iç beden deneyime dayalı, canlı, aksiyon içindeki öznel beden iken; dış beden dış görünüş üzerinden idealize edilen, metalaştırılan, nesneleştirilen nesnel bedendir. Turner, iç bedeni denetleyip kontrol altında tutan dinamikler olan eğitim, askerlik, cezalandırma, tıp, biyoloji, din, hukuk, sağlık sosyolojisi gibi sistemlere odaklanırken dış bedeni sosyal, iktisadi, politik süreçler bağlamında gelişen tüketim, sınıfsal farklılık, kimlik inşası gibi konularla ilişkilendirmektedir (akt. Er, 2009: 22). İç beden Foucault'un kavramı olan ve tıp, bilim, sağlık, biyoloji, nüfus politikalarına dayandırılan biyo-politikalar tarafından şekillendirilmektedir. (akt. Işık, 1998:156)

Bedeni üreme, beden denetimi, engelleme ve beden temsili olmak üzere dört boyutta inceleyen Turner, bedenin denetim ve temsili noktasıyla ilgilenmektedir

(Ergenekon, 2006: 18-19, Eren, 2007: 7). Buna göre temsil toplumsal arenada dış bedenin temsiline ilişkin denetim ise bedeni düzenleyen söylemler çerçevesinde iç bedene yöneliktir.

Şekil 2: Emre Işık'ın Turner'in Beden Sosyolojisi kuramı analizi

Turner'a göre bedenin ticarileştirildiği ve cinsel haz ve beğeni nesnesine dönüştürüldüğü postmodern toplumlarda beden, diyet, tıp, eğitim, estetik cerrahi yoluyla denetim altına alınarak rasyonelleştirilmektedir (akt. Demez, 2012: 516). İç bedene yönelik söylemler, aslında bedenin görünümü üzerinden dış bedeni şekillendirmektedir (Eren, 2007: 10). Toplumsal dinamik ve politik söylemlerin ışığında denetim altına alınan iç beden bu denetimin çıktılarını dış bedende yansıtarak temsil etmektedir. Örneğin güzel olmanın inşa edildiği ve yüceltildiği söylemler neticesinde inşa edilen güzellik formlarına ulaşmak için iç bedenin beslenmesi diyet yoluyla kontrol altına alınmakta, bedene şekil ve form vermek amacıyla bedene spor yaptırılmakta, beden değiştirilmek için estetik cerrahi müdahalelere maruz bırakılmaktadır. İç bedene yönelik bu güzelleşme ideali sonucu gerçekleştirilen denetimler, dış beden üzerinde gerçekleştirilerek kamusal ve özel alanda sunulmaktadır.

Buradan hareketle tez konumuz olan estetik cerrahi üzerinden ele alacak olursak, günümüzde sağlıkla ilişkilendirilen ve iç bedeni ilgilendiren yaşlanma tüketim dinamiklerini devam ettirmek adına dış beden üzerinden temsil edilmektedir (Eren, 2007: 130). Yaşlanmayla birlikte meydana gelen derinin kırışması, çizgilerin ortaya çıkması hastalık anlatısı üzerinden kurgulanarak semptom (belirti) olarak değerlendirilmektedir. Bedenin tıbbi söyleme dayanan bu durumdan kurtulup genç ve diri görünmesine dayanan güzellik formu bedene dayatılmaktadır. Bu dayatma sonucu iç bedeni ilgilendiren sağlık olgusu temelde dış bedenin temsiline ve görünür kılınmasına dayanan tüketim olgusunu yaratmakta ve bireyleri bedenlerini değiştirmek için estetik cerrahi, kozmetik, diyet gibi sektörlere yönlendirmektedir. İç bedene yönelik müdahalelerin aslında dış bedeni de kapsadığı görülmektedir.

Sosyo-ekonomik sınıflar arasındaki farklı tercih ve yaşam tarzlarına odaklanan P. Bourdieu'nun temel amacı gündelik yaşam pratiklerinde gerçekleşen eylemlerin toplumsal olarak nasıl farklılaştığını ortaya koymaktır (akt. Bocoock, 1997: 68). Bu amaçla “Habitus” kavramı üzerinden sınıfsal beden algısının nasıl şekillendiğini ve sınıfsal habitusun bedensel temsiline nasıl biçimlendiğini ortaya koyan Bourdieu, beden sosyolojisinde beden analizlerine inerdiscipliner bir katkıda bulunmaktadır (akt. Gülkaya Timurturkan, 2008:12).

Bourdieu'ya göre bireylerin sahip olduğu bedenler onların iradelerinin dışında sınıfsal, toplumsal ve kültürel kodlar tarafından inşa edilip beden üzerinden görünür kılınmaktadır (akt. Demez, 2012a: 513). Bu toplumsal kodlar etrafında şekillenen ve içselleştirilen toplumsal alışkanlıklar bedenselleşerek kendini göstermekte ve bir mekan olarak bedeni şekillendirmektedir (Demaz, 2012b: 97, Bilgin, 2016: 220). Günümüzde bireylerim yemek yeme, giyinme, sosyal aktivitelerde bulunma, beden sunumu alışkanlıkları farklılıklar sergilemektedir (Kızılçelik, 2003: 91). Bireyin sahip olduğu toplumsal alışkanlıkları bünyesinde kazandığı beğeni ve zevkleri bedeni cisimleştirmektedir. Bedenin ait olduğu toplumsal konum ve alışkanlıkları çerçevesinde meydana gelen damgalama bedenin cisimleştirilmiş formunu ortaya koymakta, bu cisimleştirme habitus farklılıklarına bağlı olarak farklı güç ve tahakküm-itaat ilişkileri üretmektedir (Tekin, 2015: 90, Köse, 2016: 185).

Toplumsal, siyasal ve kültürel kodlar bedenin beğeni değerlerini inşa ederek beden üzerinde meydana gelen her müdahaleyi düzenlemektedir (Kara, 2011:28). Sınıfsal

ve kültürel kodlara göre değişen beğeni yargıları beden üzerinden sergilenen sembolik göstergelerle görünür kılınmakta, bireyin kültürel sermayesi beden üzerinden maddileştirilmektedir (Köse, 2011: 80, Çil, 2017: 60, Eren, 2007: 4). Bu noktada sosyal statüsü düşük insanların kalorisi yüksek, ucuz ve doyurucu besin tercihinde bulunurken sosyal statüsü yüksek bireylerin düşük kalorili, kilo aldırmayan, lezzetli, pahalı besinleri tüketmesinde somutlaştırılabilir (Bourdieu, 2015: 281). Bu noktada, bedene yönelik her eylem, şekillendirme, denetim türü, bireyin sahip olduğu beğeni yargılarının sınıfsal ve sosyal olarak inşa edildiği ve sahip olunan habitus çerçevesinde beden üzerinden görünür kılındığı değerlendirilmesi yapılabilir.

Toplumsal yaşamda etkileşimlere dikkat çeken Goffman ilk izlenimlere odaklanmaktadır. Goffman'a göre bireyin ilk izlenimde sunduğu ya da görünen dış görünüşü önyargı ve damgalara neden olabilmekte bu noktada bedenin sunumu önem taşımaktadır (akt. Gürler, 2018: 150). Bedenin sunumu toplumsal yaşamda bireylerin tanınmak ya da görülmek istedikleri biçime göre şekil almaktadır. Bireylerin sahne önü ve sahne arkası beden kullanımı ve sunumu farklılık göstermektedir. Arka bölgede özü ile baş başa kalan ve doğal halinde rol oynamayan birey ve bedeni ön bölgede toplumun kabullerine göre kendisinden beklenen rolleri oynamaktadır. Toplumsal sahnenin olduğu ön bölgede benliklerini sunan bireyler kimliklerini tükettikleri ürün, takip ettikleri moda, taşıdıkları semboller üzerinden sergilemektedir (Bilgin, 2016: 228-229). Dramaturji sürecindeki beden hızla değişen bu kimliklere ulaşmak amacıyla sürekli olarak tüketmektedir.

Benliğin gündelik yaşamdaki sunumunda beden toplumsal ve kültürel beklentilere göre şekillendirilmekte ve farklı formlarda sunularak toplumsal kabul kazanmaya ve damgalanmaktan kurtulmaya çalışmaktadır (Goffman, 2014: 28). Bireylerin damgalanmaktan korunmak, etiketleyen bakışlardan kaçınmak ve görünürlüklerini gizlemek için başvurdukları yöntemler olarak karşımıza özel giysiler, kamufle edici aksesuarlar, gözlükler ve estetik cerrahi çıkmaktadır (Slattery, 2010: 190). Bu noktada Bourdieu'nun "bedenselleşmiş kültürel sermayesi" ve Goffman'ın "damgalama kuramı" ekseninde estetik geçirmiş beden şu şekilde değerlendirilebilir: Bourdieu için estetik sermaye beden üzerinden kendini göstermekte ve bedenleşmiş kültürel sermaye olarak değerlendirilmektedir. Bedenine estetik müdahale yatırımı yapan birey bedeninin yeni formu aracılığıyla simgesel-estetik sermayeye kavuşmaktadır. Bu simgesel-estetik

sermaye bedeni Goffman bağlamında damgalanma ve etiketlenmelerden kurtararak ideal bir beden formuna ulaştırmakta, bireyin bedenini normalleştirmektedir (Durmuş, 2015: 36-37). Böylece bedenselleşmiş kültürel sermayelerden biri olarak estetik cerrahi bireye toplum sahnesinde yer alma olanağı sunarak bireyin bedeni üzerinden damgalanıp etiketlenmesini önlemektedir.

Bütünlüklü olarak aktardığımız sosyoloji kuramlarının yanı sıra bedenin psikoloji kuramlarındaki konumunu da ele almakta fayda vardır.

Bireyin kendisiyle ilgili düşünce ve tutumları olarak ifade edilen benlik, sosyoloji literatüründe toplumsal yaşam üzerinden inşa edilirken psikoloji literatüründe kişisel biliş üzerinden anlam kazanmaktadır (Sarı Ertek, 2018: 8). Benlik kuramcılarında Rogers, bireyin kendisini sorgulayarak ya da sosyal yaşamdaki etkileşimlerine bağlı olarak ortaya çıkardığı iki tür benlikten bahsetmektedir. Bu noktada Rogers'ın ideal benlik olarak ifade ettiği sosyal yaşamdaki etkileşimlere dayanarak oluşturulan benlik, bireyin toplumsal yaşamda kendisini sunmasıyla ilgilidir (Balıkçıoğlu, 2016: 540). Rosenberg'e göre birey, sosyal etkileşime girdiği öteki bedenlerle kendisini kıyaslayarak benliğini değerlendirmektedir (Kaner, 2000: 14). Diğer yandan G. H. Mead ve H. C. Cooley de benliğin sosyal etkileşimler etrafında şekillendiğini ileri sürmektedirler. Mead, sosyal çevre ile etkileşimlerde sosyal çevreden gelen geri bildirimleri içselleştirerek sosyal benliğin oluştuğunu ifade ederken; Cooley ise ayna metaforu üzerinden ayna benlik kavramını geliştirmekte ve benliği bireyin kendini sunması, etrafında aldığı dönütlerle kendini yeniden değerlendirme süreci olarak ifade etmektedir (Balıkçıoğlu, 2016: 541-542).

Günümüzde tüketim dinamikleri ve medya araçlarının sunduğu imajlar, benliğin oluşum sürecini sosyal çevrenin dar sınırlarından çıkararak evrensel boyuta taşımıştır. Bu süreç, bireylerin benlik yaratımlarında kendilerini etkileyen daha fazla uyaranın olması ve benliğin oluşumunun karmaşık hale gelmesi anlamına gelmektedir. Söz konusu bu karmaşıklığa en iyi örnek olarak günümüzde revaçta olan psikolojik yeme bozuklukları ve bedeni değiştiren estetik cerrahi operasyonlarındaki artış gösterilebilir. Tüketim kültürünün inşa ettiği ve bireyleri kışkırttığı ince ve güzel bedenler; bireylerin bedenlerini bu bedenlere benzetme talebine karşılık olarak lipofobi(yağlanma fobisi), anoreksiya nervosa(beslenmeyi reddetme) tutumları ya da bunların tam karşısında yer alan ve depresyonla ilişkili olarak gelişen bulimia nervosa(aşırı yemek yeme) alışkanlıkları

geliştirmesine neden olmaktadır (Dedeoğlu ve Savaşçı, 2005: 80). Tüketim toplumunda yaygınlaştırılan ve bireylerin benzemeyi talep ettiği ideal bedene ulaşma tutumları özellikle genç ve ergen bireylerde yeme bozukluklarını ortaya çıkarmaktadır (Atık ve Örtten, 2008: 20). Bireylerin bedenlerine müdahale amaçlı geliştirdiği beslenme ve diyet tutumlarının talep edilen bedene ulaşmayı kısa vadede gerçekleştirememesi bireyleri estetik cerrahiye yönlendirmektedir. Bireyin algısına göre şekillenen ruhsal sağlığa ulaşmak adına estetik cerrahi operasyonlara olan talep artmaktadır (Sezgin, 2011: 67). Yapılan estetik cerrahilerin başarısının değerlendirilmesinde göreceli ve önemli bir etken olarak bireyin kendi algısı belirleyici olmaktadır (Sarı, 2016: 77). Yapılan çalışmaların geneli değerlendirildiğinde; bireylerin estetik cerrahi sonrası genel olarak bedenlerinden memnuniyet duydukları, sosyal yaşamda daha özgüvenli davrandıkları ve benlik algılarının yükseldiği görülmektedir (Aktaş, 2014: 192). Bedeninden memnuniyetsizlik duyan ve ruh sağlığında da tam iyilik halini gerçekleştirmek isteyen bireyler estetik cerrahiye başvurarak bedenlerini yeniden yaratmaktadırlar.

Son olarak, bedene ilişkin kuramsal çerçevede, feminist kuramların beden ve kadın bedenine yaklaşımına bakmak işlevsel olacaktır.

Feminist yaklaşım, bedenin inşa sürecini doğum ile başlatmaktadır. Doğuştan dışı ya da eril olarak dünyaya gelen insanlar biyolojik olarak kadın ya da erkek olarak hayata başlarlar. Doğuştan sahip olunan bu biyolojik cinsiyet kültürel inşa sürecinde kadınlık ya da erkeklik rollerini ortaya çıkarmakta; toplumsal ve kültürel temellere dayandırılan bu roller dişil ve erili kadın ve erkeğe evirerek toplumsal cinsiyet olgusunu meydana getirmektedir (Bingöl: 2015: 8-9). Doğal ve doğuştan gelen biyolojik cinsiyetin(sex) yerini toplumsallaşma ve kültürel rollerin inşa süreci sonrası toplumsal cinsiyet(gender) almaktadır (Bingöl, 2014: 108). Yaşamın her evresinde kuşatıcı olan bu toplumsal cinsiyet rollerini toplum sahnesinde giyilen giysilere benzeten A. Nazlı (2015: 35), toplumsal arenada sahneye çıkan sosyal bedenin, referans noktasının biyolojik bedene dayandırıldığını ifade etmektedir. Buradan hareketle “İkinci Cins” kitabında cinsiyetlere ve bedene odaklanan Beauvoir, temelde bedeni toplumsal ve tarihsel olarak inşa edilmiş doğal olmayan bir olgu olarak değerlendirmekte buna ek olarak biyolojik cinsiyete gönderme yaparak kadın olarak doğulmadığını; tarihsel, toplumsal ve kültürel veriler sonucu kadın olunduğunu öne sürmektedir (akt. Berktaş, 2015: 18-19).

Kadın ve erkek beden formları inşa eden toplumsal cinsiyet teorisi, beden politikası güderek özellikle kadın bedeni üzerindeki denetimlerle kadın beden formlarını, kıvrımlarını ve imajlarını yaratmaktadır (Tekin, 2011: 527). Naiflikle özdeşleştirilen kadın bedeninin bedensel formları da cinselliğini ortaya çıkaracak kıvrım ve hatlara sahip olmalı bunun yanında bu kıvrım ve hatları gösteren giysilerle donatılmalıdır. Bu donatma hizmeti moda aracılığıyla hem kadın bedenini kullanarak kadını araçsallaştırmakta hem de bu modayı kadınlara dayatmaktadır. Ataerkilliğin karşısında duran feminist kuram modada araçsallaştırılan kadın bedeninin dönüşümü beklentisiyle özellikle 1980’li yıllarda “Dress for Success” akımını başlatarak erkeklerle özdeşleştirilen ceket, gömlek ve pantolonu kadınlar da giymeye başlayarak modada yer alan cinsiyet rollerinin değişmesine öncülük etmişlerdir (Er, 2009: 20).

Feminizmin gelişmesi bedene olan ilgiyi de arttırmıştır. Özellikle kadın bedenine ilişkin eril iktidarın kadın bedenini disipline etmek için ortaya koyduğu politika ve tarihsel kontrol mekanizmalarının analizi önem kazanmıştır (Tekin, 2011: 524, Kaylı, 2013: 189). Erkeğin haz nesnesi olarak nesneleştirilen kadın, cinselliği üzerinden ön plana çıkarılmakta; erkeğin bakma ayrıcalığı tarafından seyirlik bir nesneye dönüştürülerek sunulmaktadır (Göle, 2011: 176-177). Kadın bedeni, bu nesneleştirme çerçevesinde teşhir edilmekte, erkek hazzına hizmet eden bir araca dönüştürülmektedir. Bu nesneleştirme medyada, reklamlarda, toplumsal cinsiyet norm ve rollerinde, modada, iş yaşamında kısaca hayatın her safhasında kendini göstermekte ve kadınları seyirlik bir nesneye dönüştürmektedir.

Toplumsal olarak inşa edilen toplumsal cinsiyet beden analogileri beden ve ruh ayrımından yola çıkarak kadın bedeninin akışkanlığı, sınırlara sahip oluşu, kontrol edilemezliği nedeniyle beden yani fizikle ilişkilendirirken erkek bedeninin stabil ve istikrarlı yapısı, katı ve öngörülebilir oluşu nedeniyle akıl yani özü temsil eden ruh ile ilişkilendirilmiştir (Berktaş, 2012: 148). Bu analoginin bir başka formu olarak kamusal alanda temsil edilen erkeklik ve özel alana hapsedilen kadınlık rolleri çerçevesinde, kadının toplumsal alandaki konumu da dikkat çekmektedir (Abadan Unat, 1982: 4). Kamusal alanın erkekle özdeşleştirilmesi ideolojik bir yaklaşımın ürünü olarak karşımıza çıkmakta ve iktidar araçlarının kadını denetlemesinin hegemonik boyutunu da anlaşılır kılmaktadır. Özel alana hapsedilen ve ev ile ilişkilendirilen kadın kısır döngüye sahip olan ev işleri ile ilgilenmekte ve emeğinin değişim değeri olmadığı için toplumsal tabakada

bir konuma sahip olamamaktadır (Cirhinlioğlu, 2003: 140). Ataerkil hegemonik gözden inşa edilen kadınlık rolleri kadına dişilikle özdeşleştirerek anne, eş, ailenin üyesi gibi kamusal alanın dışında yer alan ve toplumsal tabakada pasif olan kimlikleri yakıştırmaktadır (Bingöl, 2014: 114). Bu kimlikler kadının kamusal alanda yer alma, özgürleşme, bedeninin denetimini eline alma, eşitliğe sahip olma bilincini pasifize etmekte, kadının özel alandaki var oluşunu sürekli kılmaktadır. Kadın bedenini cinsel bir kurgu nesnesi olarak değerlendiren ve tükettirmek adına kadının dişil bedenini ön plana çıkaran kapitalist tüketim biçimi; erilin hedonistik duygularına dayanan bir tükettirme politikası izlemektedir. Eril hedonistik duygulara hitap etmek için yaratılan ve tüm tüketim pratiklerinde karşımıza çıkan idealize edilmiş kadın bedeni sadece erkeğe değil; kadınların bu bedensel formları normalleştirip kendilerini sorgulaması bağlamında kadına da hitap etmektedir. Kadınları güzelliği üzerinden değerlendiren bu idealize edilmiş bedensel formlar kadını maddileştirip salt beden ve cinselliğe indirgeyerek kadının ikincil konumunun sürdürülmesine sebep olmaktadır.

Toplumsal yaşamda kamusal alana ait olan tüm siyasi, sosyal, mesleki süreçlerin dışına itilen ve güzelliği üzerinden idealize edilmiş bedensel formlarla sunulan ve dayatılan kadın bedenleri kadınları bu bedenlere benzemeye zorlamaktadır. İdealize edilmiş bu bedensel formlara ulaşmak isteyen kadınlar; moda, kozmetik sektörü, spor salonları, diyet uzmanları, güzellik merkezleri ve estetik cerrahi gibi birbirinden farklı alanların daimi müşterisi olmakta, bedenlerini parçalayıp tüketerek idealize edilmiş bedene ulaşmayı hedeflemektedirler (Ozansoy, 2012: 106). Bedenleri ile ilgilenen ve idealize edilmiş bedensel formlara ulaşmak için tüm kozmetik ve güzellik sektörlerine başvuran özellikle de estetik cerrahi ile bedenine müdahale eden kadınlar feminist çerçevede eleştirilmektedir.

Feminist düşünürler, estetiği hem bir aşağılanma hem de bir özgürleşim biçimi olarak ele almaktadırlar: Buna göre estetik cerrahi, kadın bedeninin aşağılandığı, seyirlik nesne kıldığı ve yeni bir bedenin yaratılmasını amaç edinen söylemlere dayanırken diğer yandan bedene yapılan estetik cerrahi müdahaleleri kadının bedeni üzerindeki müdahalelerin faili olması bağlamında bir özgürleşme faaliyeti olarak değerlendirmektedirler (Gürler, 2018: 165). Kadının inşa ve idealize edilmiş bedensel formlara ulaşmak için kullandığı kozmetik ürünler, yaptığı diyetler, uygulattığı cerrahi müdahaleler kadını bedeninin ilk formundan uzaklaştırarak ona yeni bir bedensel form

kazandırmakta ve kadın-bedeni ilişkisinde kadının bedenine yabancılaşmasına neden olmaktadır. Odabaş (2008: 59)’a göre: “Estetik cerrahi, özellikle kadınların ataerkil cinsiyet rejiminin ve zamanın fiziksel görünüş normlarına ve politikalarına boyun eğmesini sağlayan bir araçtır. Güzellik sistemini oluşturan söylem ve pratiklerin bir yönünü teşkil eden estetik cerrahi, kadınların bedenlerini kendi istekleri ve eylemleri doğrultusunda bilinçli bir şekilde inşa etmelerine fırsat vermemekte ve dahası kadınları kapitalist tüketim toplumunun kültürel “kurban”larına ve “budala”larına dönüştürmekte, bedenlerini nesneleştirmekte ve kolonize etmektedir.” Tüketim toplumunu hem tüketen hem de tüketilen nesnesi olan kadın bedeninin araçsallaştırıldığı, nesneleştirildiği, metalaştırıldığı, estetik cerrahinin de buna hizmet ettiği fikri günümüz tüketim toplumunun temel dinamiği olarak yaygınlık kazanmış bulunmaktadır.

3.2. Modern Toplumun Yapısı

Köklü değişimler yaratan modernizmin inşa ettiği yeni toplum yapısı ve yaşam tarzı; sekülerleşme ve bireyselleşmenin yükseldiği, üretimin fabrikasyonlaştığı, kapitalist ekonominin hakim olduğu, kentleşme ve yabancılaşmanın arttığı, ulus devletlerin ortaya çıktığı ilerleme ideali ve bilimin etrafında şekillenen, Batı merkezli öngörülebilir bir yapıyı işaret etmektedir (Cirhinlioğlu, 2003: 135, Demir vd., 2008: 78, Kırılmaz ve Ayparçası, 2016: 34). Batı Avrupa toplumunda meydana gelen kültürel, bilimsel, siyasal ve endüstriyel değişimler; tanrı ve mistisizm temelli anlayışın yerine akıl, bilim ve teknolojiyi koyarak yeni bir ilerlemeci dünya düzeni kurmuştur. Söz konusu İttihat ve Terakki Cemiyetinin ismi ya da Brezilya bayrağında yer alan *Ordem e Progresso*’nun düzen ve ilerleme anlamına gelmesi ve mottolarının bu bağlamda olması ilerlemeci anlayışı kanıtlamaktadır (İlter, 2006: 8).

Moderniteyi ortaya çıkaran sosyo-kültürel devrimler ve bu devrimlerin yeniden inşa ettiği yarattığı toplumsal yapılar dört devrime dayanmaktadır. Modernitenin oluşum süreci; fikri olarak Aydınlanmaya dayanan pozitivizm ve akıl temelli bilimsel devrime, buna bağlı olarak laikliği benimseyen kültürel devrime, demokrasiyi ve ulus devletleri ortaya çıkaran siyasal devrime, ve ekonomik olarak endüstriye dayanan sanayi devrimine dayanmaktadır (Aslan Yaşar, 2011: 12-13, Ayparçası, 2015: 8, Bingöl, 2015: 21). Modernitenin fikri yapısını oluşturan Aydınlanma düşüncesi Rönesans ve Reform

hareketleri ve bilimsel devrim hem teolojinin otoritesini sarsmış hem de ölçülebilir ve kümülatif bilimsel gelişmelerin yaşanmasına olanak sağlamıştır.

Akıl Çağı sayesinde bilimsel ve teknik gelişmelerin şekillendirdiği rasyonel bir dünya düzeni inşa edilmiştir. Kartezyen görüşün etkisiyle beden, mistik yönünden koparılıp üzerinde işlem yapılabilecek bir nesneye dönüşmüştür. Kilise ve dogmaların denetiminde tutsak edilen beden, akıl aracılığıyla özgürleştirilmiştir (Saygılı, 2005: 325). Bedende meydana gelen bu özgürleşim süreci, Habermas'ın modernlik projesi olarak adlandırdığı toplumsal yaşamdaki her dinamiği kapsayarak, insan hakları, toplum sözleşmesi, bilimsel gelişmeleri, yönetim şekilleri, ekonomik sistemleri de etkileyecektir (Aslan ve Yılmaz, 2001: 96).

Teknik ve bilimin gelişmesi ile meydana gelen Sanayi devrimi Modernitenin oluşum sürecini etkileyen ve ekonomik yapısal dönüşümünü meydana getirmiştir. Feodaliteyi yıkarak emeği satın alınabilir bir metaya dönüştüren sanayi ekonomisi sınıfları ve karmaşık sosyal tabakaları meydana getirmiştir. Fabrikalaşma ve kitlesel tüketimin artması ile sermaye ve üretime önem veren sanayi devrimi fordist üretim tarzını benimsemiş, kapitalizmin temelini atmıştır (Birkök, 1998: 530).

Kapitalist ekonomi toplumsal yapıyı tüketim olgusu etrafında şekillendirmektedir. Tüketim söylemlerinin temelinde yer alan özgürleşme ve kimlik kazanma, kendini inşa etme küreselleşme olgusunun gelişmesi ve üretimin artması ile birlikte aynılaştıran tek tipleştiren Marcuse'nin söylemiyle tek boyutlu insanı yaratarak paradoksal bir durumu meydana getirmektedir (Ersöz, 2010: 43). Modern kapitalist ve küresel ekonomi sistemi bedeni bir metaya dönüştürmüş ideal beden formları yaratarak bedene yönelik tüketim mekanizmaları oluşturmakta, bedeni parçalayarak uysallaştırıp yönetmekte ve denetim altına almaktadır (Okumuş, 2009: 7-8, Topaloğlu, 2010: 271, Durmuş, 2015: 19). Bunun sonucunda kontrol ve denetime maruz kalan bedenin yöneldiği estetik cerrahi, moda ve kozmetik sektörleri kapitalist ekonominin temel çarklarını oluşturduğundan dolayı bedeni bir ticari metaya dönüştürmekte ve karı için kullanmaktadır (Bingöl, 2015: 127). Tüketim dinamiklerine dayanan kapitalist ekonomi küreselleşme sayesinde tüm dünyada tüketiciler bulmayı başarmıştır.

Modernite genelde bedeni özelde ise kontrol edilmesi zor ve öngörülemez olan kadın bedenini kontrol altına almayı hedeflemiştir (Kaylı, 2013: 44,51). Modernite bilimsel güç ve uzmanların hegemonyasına dayanan ve bedeni bu güç etrafında

şekillendiren bir iktidar disposifleri mekanizması geliştirmiştir (Foucault, 2012: 111, Bingöl, 2015: 62). Toplumsal alanın her noktasında varlığını inşa eden iktidar disposifleri özellikle bedeni disiplin altına alan normalleştiren ve nesneleştiren söylemler yaratarak anatomi siyasetini izlemekte ve bedeni iktidarın merkezine konumlandırmaktadır (Eke, 2013: 10).

Modernitenin toplumsal yaşamdaki her alanı denetim altına alarak idealize ettiği tektipçi, bütünlükçü, farklılıkları yok eden, ilerleme ve düzen uğruna her şeyi mübahlaştıran, bilimi tanrı edinen yapısı; bedenlere de müdahale ederek bedenlerin moderniteye aykırılığını denetlemeyi ve kontrol altına almayı amaçlamaktadır.

3.2.1 Modern Toplumda Beden İnşası ve Beden Algısına Yönelik Tartışmalar

Toplumda ve sosyal yaşamda yer alan temsil ve pratikler, ideolojiler bedeni şekillendirmekte; beden sınıf, ırk, cinsiyet, renk gibi parametreler etrafında anlamlandırılmaktadır (Eke, 2013: 154). Toplumsal süreçlere bağlı olarak şekillenen beden, içinde bulunduğu toplumsal yapının ideoloji ve sosyo-kültürel etkenleri tarafından inşa edilmektedir. Söz konusu dönemlendirmelerden biri olarak modernitenin inşa ettiği beden yapısına geçmeden önce modern öncesi bedenin içinde bulunduğu bağlamı ele almak toplumsal süreçlere bağlı olarak değişen beden yapısını somutlaştırmak adına işlevsel olacaktır.

Modernite öncesinde toplumu şekillendiren temel etken olarak din belirleyici olmuştur. Bu bağlamda beden din tarafından hem şekillendirilmiş hem de araçsallaştırılmıştır. Ruha karşı beden ötekileştirilmiş, gelip geçicilik ve bu dünyaya ait olmakla ilişkilendirilen bedenin kendisinden ziyade ruh yüceltilmiş beden yadsınmıştır (Bingöl, 2017: 92). Beden ruha ulaşmada bir engel olarak değerlendirilmiş ve ruha ulaşabilmek adına öncelikle bedenin denetimi, cinselliğinin kontrol altına alınması ve terbiye edilmesi gerekmiştir (Berktaş, 2012: 212). Dolayısıyla modern öncesi dönemde bedenin din tarafından şekillendirilmesi bedene olumsuz atıflarda bulunmuş ve toplumsal yaşamda beden ayartıcı konumunda yer almıştır.

Sanayi devriminin meydana getirdiği toplumsal süreçte üretim önem kazanmış ve beden üreten beden olarak yeniden biçimlendirilerek işlevsel kılınmıştır (Ayparçası, 2015: 27). Diğer yandan toplumsal yaşamda makinelerin önem kazanması ve makinelerin bütünlüklü organizasyonu temsil etmesi dinden koparılan bedene ilişkin analogi ve

metaforları da değiştirmiştir. Beden makine ile ilişkilendirilerek makine beden söylemi yaygınlık kazanmıştır (Köse, 2009: 72). Bu söyleme göre biyolojik bir bütün olan beden parçaları ve organları modern tıp aracılığıyla yeniden yapılabilir. Dolayısıyla klasik dönemde yazgısal olan ve bireyleri katlanmak zorunda olduğu bedenler modern dönemde makineleştirilerek bireyin sorumluluğunda yeniden yapılandırılarak tamamlanabilir ve toplumsal işlevini yerine getirebilir kılınmıştır (Le Breton, 2016: 15). Makine beden söylemi modernitenin ideolojisi tarafından devralınarak beden, bakım ve düzenli kontrollerinin gerçekleştirilmesi gereken bir homo-makine olarak yeni bir temsil formunda inşa edilmiştir.

Aydınlanma düşüncesinde din ve mistisizmin yerini, akıl ve bilim almış, beden din yerine akıl, bilim ve sanat tarafından şekillendirilmiştir (Bingöl, 2015: 18). Diğer yandan Kartezyenci görüşün de kutsallığından kopararak bilime sunduğu ve müdahale edilebilir kıldığı beden yeni bir temsil boyutuna yönlendirilmiştir. Bilimin gelişmesi süreci, bizlere verili olarak sunulan bedenın değiştirilebileceği ve yeniden yaratılabileceğini göstermiş, bu amaçla bireyler estetik cerrahi müdahalelerle yeni kimlikler inşa ederek ötekileştirilmekten kurtulmuştur (Yumul, 2012: 94, Bilgin, 2016: 227).

Modernite kadın bedenini erkek bedenine eklenmiş göğüs, rahim ve vajinanın eklendiği ve cinselliği ile ön plana çıkan bir beden formu olarak kabul etmektedir (Köse, 2009: 75) Bu noktada özellikle akıntılar, kanamaları, sıvıları bağlamında istikrarsız ve öngörülemez olan kadın bedenini disiplin altına almayı hedef edinmiştir (Bilgin, 2016: 226). Modernitenin görünür kıldığı kusursuz güzelliğe sahip ideal bedenler güzellik, gençlik, incelik, zarıflık gibi kıstaslar ve kadın bedeni üzerinden yeniden inşa edilmiştir (Bingöl, 2015: 104, Bilgin, 2016: 234). Bu kusursuz bedenlere ulaşmak bireylerin sorumluluğuna bırakılarak kapitalizm için tüketen bedenler yaratılmıştır (Nazlı, 2006: 9). Beden üzerinden idealize edilen güzellik miti reklamlar, medya araçları ve moda aracılığıyla kadın bedeni üzerinden bireylere dayatılmaktadır (Eke, 2013: 76). İnşa edilen ideal bedenlerin ulaşılabilir olduğu fikri moda, diyet, makyaj, epilasyon, egzersiz, estetik cerrahi tüketimini teşvik etmektedir (Özbolet, 2011: 322, Bilgin, 2016: 238). Bu bağlamda kusursuz ideal bedeni tanımlayan estetize edilmiş beden söylemi normal bedenlerin de estetik cerrahi müdahale aracılığıyla bedenlerini değiştirip ideal bedene ulaşabilecekleri algısını yaratmaktadır (Özbolet, 2011: 32, Bayrakçı ve Türk, 2019: 121-

122). Kadın bedeni üzerinden inşa edilen güzellik mitleri yine kadın bedenini hedeflemektedir. Kadınların bedenlerine ilişkin üretilen olumsuz beden algıları bedenlerini değiştirmek amacıyla kadınları tüketime yönlendirmektedir.

3.3. Postmodern Toplum Yapısı

Günümüz toplumlarını ifade ederken kullanılan postmodern kavramı tarihsel olarak 50 yıllık bir geçmişe dayandırılabilir toplumsal değişimleri kapsamaktadır. Özellikle teknolojik anlamda yaşanan gelişmeler modern toplumlardan farklı bir yapıyı ortaya çıkmıştır (Anderson ve Wood, 2001: 33). Postmodernizm modernizmin yücelttiği üst anlatılara karşı çıkmakta, meta anlatıları reddetmekte, farklılık ve çoğulculuğu savunan bireyselleşmenin revaçta olduğu bir yapıyı temsil etmektedir (Ayparçası, 2015: 14). Harwey'in tanımladığı bu yapı ekonomik, toplumsal ve kültürel olarak parçalanmışlığın ve par alılığın birleşiminden oluşmaktadır ( lter, 2006: 8, Alyakut, 2016: 697).

1970'li yıllarda sanat ve mimaride yükselişe geçen postmodernizm ve postmodernizmin yarattığı toplumsal dönüşümler Bell, Lyotard, Kristeva, Derrida, Vattimo, Foucault, Baudrillard Habermas, ve Jameson gibi kuramcılarının da ağına takılmış ve çeşitli perspektiflerden ele alınmıştır (Featherstone, 1996: 28). Pek çok kuramcı tarafından estetik anlayışı, toplum düzeni, ekonomik dönüşüm, bilim felsefesi, dil gibi farklı perspektiflerle değerlendirilen postmodernizmin tanımlanmasında fikir birliğine varılamamıştır (Aslan ve Yılmaz, 2001: 98). Net bir tanımla ifade edilemeyecek olan postmodernizm, önündeki post ekinden dolayı bir sonralığı ifade etmekte ve bu sonralık postmodernitenin taşıdığı belirsizlik, düzensizlik, çeşitlilik niteliklerinden dolayı modernizmle karşıtlık ve hesaplaşmayı içermektedir (Jameson, vd., 1990: 10).

Modernitenin inşa ettiği büyük anlatılara dayanan tektipçi ilerlemeci toplum anlayışını reddeden postmodernizm, özgürlük ve farklılıkları ön plana çıkararak kültürel söylemi yeniden inşa etmiştir (Aslan ve Yılmaz, 2001: 101-102). Yakın dönemde meydana gelen yeni toplumsal hareketlerin yaygınlaşmasıyla modernitenin sıkı sıkıya bağlı olduğu büyük anlatı ve telos anlayışının geçerliliğini yitirmesi sonucu yeni toplumsal, politik ve ekonomik söylemler inşa edilmiştir (Giddens, 1994: 47). İnşa edilen bu yeni söylemler heterojenlik ve farklılıkları ön plana çıkararak bütüncü formlara, evrensel söylemlere, üst anlatılara savaş açmış, tarihin yerine postmodernitenin temeli

olan parçalanma, belirsizlik, çeşitlilik ve belleksizliği koymuştur (Harvey, 1997: 21, Bauman, 2001: 112). Postmodernizm, Derrida'nın söylemi ile modernizme ilişkin olan tüm yapı ve kuramları yapıbozumuna uğratmıştır (akt. Ayparçası, 2015: 13).

Temel dinamizmini içinde bulunduğu bilgi çağı ile paralel olarak bilgi, teknik beceri, idari yönetim ve çoğulcu üretimden alan ve Daniel Bell tarafından ilk defa kullanılan Postendüstriyel toplum yapısı, bireysel tercihler etrafında şekillenen esnek üretime geçişi ve değişen toplum yapısını ifade etmektedir (Birkök, 1998: 529, Kırılmaz ve Ayparçası, 2016: 44-45). Bilgi ve iletişimdeki gelişmelerle şekillenen postfordist toplumda bireysel tercihler önem kazanmış, müşteri tercihinine bağlı olarak şekillenen üretim biçimi ile bireylere daha fazla tüketme ve tüketebildiği ölçüde var olma algısı dayatılmıştır.

Postmodernist toplumların temel dinamizmi olarak toplumsal yapıyı belirleyen hızlı değişim, aşırı ve gösterişçi tüketim anlayışı küreselleşme, popüler kültür, kitle iletişim ve medya araçları aracılığıyla yaygınlaşan moda akımlarını ortaya çıkarmıştır (Şentürk, 2012: 74; Kırılmaz ve Ayparçası, 2016: 52). Günümüzde gösterge değerleri üzerinden inşa edilen tüketim kültürü arzulara seslenmekte tüketmek için tüketim anlayışını körüklemekte ve sembolik tüketimi yaratmış bulunmaktadır (Ersöz, 2010: 40, Ayparçası, 2015: 20, Gümüş vd., 2015: 2, Kırılmaz ve Ayparçası, 2016: 47). Postmodern toplumun ruhuna uygun olarak tüketim olgusunda meydana gelen bu değişim estetik yenilik ve bireysel tercihleri baz alarak istikrarlı değişim ve tüketimi körüklemektedir (Jameson vd., 1990: 64). Baştan çıkarılan bireyler tüketim nesneleri aracılığıyla sembolik imaj ve kimlikleri de tüketerek kendi varlıklarını tükettikleri ürünler üzerinden inşa etmektedirler. Bu durum tüketim kavramından ziyade bireylerin tükettikleri ölçüde değer kazanacakları tüketicilik olarak tanımlanmaktadır (Bauman, 2011: 73). Bu anlayış toplumsal düzende bir geçicilik ve tükettikçe var olma, eskiyi unutma ve yenisine kapılma kültürü yaratmaktadır (Ersöz, 2010: 41, Bilgin, 2016: 229).

Hedonistik tüketim olgusu, medya ve kitle iletişim araçları tarafından görünür kılınarak yaygınlaştırılmaktadır. Özellikle reklamlar aracılığıyla görünür kılınan ve dayatılan tüketim mantalitesi sınıf atlama, toplumsal kabul görme, kimlik, imaj ve saygınlık kazanma gibi simgesel değerler üzerinden inşa edilmektedir (Alyakut, 2016: 699). Bu toplumsallaşma sürecinde kimlik inşası bireylerin tüketimlerine bırakılmış, doğuştan verili olarak sunulan kimliğin yerini imaj ve tarzların yaratımı almıştır

(Bauman, 2005: 178, Atilla ve Büyüker İşler, 2012: 222, Bilgin, 2015: 313, Alyakut, 2016: 697). Bireysel tercihlere dikkat çeken Baudrillard, tüketim aracılığıyla kazanılan kimliklerin bireyler tarafından içselleştirildiğini ve öz kimliği ortadan kaldırdığını ifade etmektedir (akt. Topaloğlu, 2010: 255-256). Postmodern toplumda idealize edilen bedenlerin yaratımı estetik cerrahi aracılığıyla gerçekleştirilmekte, yaratılan hipergerçek beden özünden koparılmaktadır (Aslan ve Yılmaz, 2001: 102). Son kertede tüketme olgusunun kendisi M. Berman (1992: 264)'ın deyişiyle demir kafeslere hapsolan bireyleri bu kafeslerin birer parmaklığı kılmakta ve bireyin özgürlüğünü elinden almaktadır.

Postmodern dönemde küresel piyasaya dayalı küresel ekonomik düzen toplumsal yapıyı da şekillendirerek küresel siyasi politikaları belirlemiş dolayısıyla McLuhan'ın deyişiyle tüm dünyayı bir köy haline getirmiştir (akt. Slattey, 2010: 418). Böylece temelde ekonomik düzene dayanan bu sistem ekonomik, kültürel, siyasal ve ideolojik süreçleri de etkileyerek küreselleşme sürecini meydana getirmiştir (Kızılçelik, 2003: 89, Held, vd., 2010: 71). Dünyanın bir köy haline gelmesi toplumsal düzlemde meydana gelen bir gelişmenin evrensel boyutta etkileyici olmasına neden olmuştur (Giddens, 2010: 37). Bu duruma küresel kriz ya da terörizm, aşınmış zemin ve parçalı yapı gibi pesimist örneklerden verilmektedir (Ayhan, 2003: 88). Optimist bir örnek olarak bir törende çekilen ve popüler kültür araçlarıyla yayılan selfie kültürü, küreselleşmenin etkisiyle dünyanın bir noktasında meydana gelen küçük bir hareketin bile nasıl evrenselleşebileceğini gözler önüne sermektedir (Zencirkıran, 2015: 282-283).

3.3.1. Post modern Toplumda Bedenin İnşası ve Beden Algısına Yönelik Tartışmalar

Postmodern toplumda önem kazanan dış görünüş ve bedenin güzelleştirilebilir olması bedeni bir metaya dönüştürmekte ve güzel bedenin pazarlamasını yapmaktadır (Nazlı, 2006: 9). Böylece bir tüketim nesnesi olarak bedenin sunulduğu, metalaştırıldığı özden uzaklaştırıldığı postmodern dönem, bedenin özünün yok edildiği, beden ve yüzeyinin kimlikleri yansıtan göstergelerle donatıldığı ve anlam kazandığı, yeniden tasarlanabildiği yeni bir beden anlayışı yaratmıştır (Çubuklu, 2004: 102-103, Eke, 2013: 177). Bu beden anlayışı genç, seksi, bronz tenli, hatları belirgin, ince belli, yaşlılık belirtileri olmayan formda tasarlanmakta, plastik bedenler yaratmaktadır (Özbolet, 2011: 325, Bilgin, 2015: 319, Nazlı, 2015: 43). Sağlıkla ilişkilendirilen ve idealleştirilen plastik

bedenlerle kıyaslanan öz beden, benlik saygısı ölçütüne dönüşmektedir (Pınar, 2002: 39, Öngören, 2015: 28). Dolayısıyla postmodern dönemin bu akışkan doğası bireyleri tüketim köleleri kılmakta ve bedene müdahale noktasında standardı yakalamak için estetik cerrahi, spor ve diyeti bir araç olarak sunmaktadır (Nazlı, 2004: 31, Öztaş ve Özbolat, 2019: 281). Buradan hareketle postmodern beden inşa süreçleri ve tüketim dinamikleri beden değişiminin olanaklılığını her bireye sunarak bedenleri tektipleştirmektedir (Möngü, 2013: 34).

Postmodern toplumda bedenlerin seyirlik nesneye dönüşümü salt karşıdaki kişinin bakışına değil aynı zamanda küresel köyün ekranlarına da dayanmaktadır. Hem gerçek hem de hipergerçek sanal dünyada ötekinin bakışına maruz kalan bedenler sıkı bir denetime tabi tutularak şekillendirilmektedir (Yumul, 2012: 95). Kızılçelik (2003: 91)'e göre bedenin kullanımındaki bu ilişki kültürel sermayenin eksikliğini gizlemek amacıyla bedensel sermaye üzerinden var olma ve toplumsal yaşamda statü elde etme aracı olarak değerlendirilmektedir. Bedensel görünümün öneminin dışavurumsal bir şekilde baskın olarak bireylerin algılarına işlemesi ve bireylerin de toplumsal yaşamda var olma aracı olarak bedenlerini kullanma stratejileri bedeni bir yatırım aracına dönüştürmektedir.

Tüketime ayrıcalık olarak değerlendirildiği postmodern toplumlarda beden hem tüketen özne hem de tüketilen nesne konumunda yer almaktadır (Kara, 2011: 29, Öztaş ve Özbolat, 2019: 287). Bireyler de tükettikleri semboller aracılığıyla kimlik ve imaj inşa etmektedirler (Bocock, 1997: 74, Odabaşı, 2017: 40, Öztaş ve Özbolat, 2019: 292). Bu inşa sürecinde bireylerin sosyal alanda kendilerini sunma aracı olarak beden kritik bir noktada yer almaktadır. Beden imaj ve kimliklerin inşa sürecinde bir yatırım aracı olarak değerlendirilerek bireyler tarafından yeniden sahip çıkılan ve istenildiği formda yeniden inşa edilen araçsal bir konumda değerlendirilmektedir (Baudrillard, 2008: 166). Özellikle postmodern dönemde bedene müdahalenin bir aracı olarak estetik cerrahi operasyonlar tüketim nesnesi olarak sunulmaktadır. Bu operasyonlar bireylerin bedenlerinin daha iyi görünebilmesi arzusuna dayandırılmakta ve beden üzerindeki müdahaleler kimliksel kurgular aracılığıyla sürekli değişime tabi tutulmaktadır (Bocock, 1997: 13, Aytaç, 2006: 33-34). Dolayısıyla postmodern toplumda bireyler erotikleşmenin bir aracı olarak bedenlerini kullanmakta bedenin inceliği ve formda olmasına fiziksel ve ruhsal sağlığın olumlu değeri olarak algılanmaktadır (Giet, 2006: 94). Dolayısıyla tıp ve kozmetik sektörünün sağlık ve güzelliği birlikte sunduğu zayıflık, incelik, belirgin vücut hatları,

dolgun kalça ve göğüsler; estetik operasyon ve kozmetik tüketimini arttırmaktadır (Kula ve Yiğit, 2013: 470). Artık beden bütünsel yapısından ziyade bölgesel ve uzuvsal olarak yeniden değerlendirilmekte; beğenilmeyen bölge ve uzuvlara değişiklikler yapılarak yeni bir bedensel bütünlük yaratılmaktadır.

Yeniden inşa edilen estetik anlayışı bedeni baştan sona bölerek yeniden ve döngüsel olarak tasarlamaktadır. Bu tasarı sürecinde temel amaç karı maksimiz etmek, küresel dünyanın sunduğu bir olanak olarak her bedene ulaşip her beden üzerinde etkili olmak ve yeni tüketim alanları yaratmaktadır. Özellikle kitle kültürü ve popülaritenin yarattığı, medya araçları aracılığıyla yaygınlaştırılan idealize edilmiş bedensel form ve güzellik anlayışları bireylere toplumsal yaşamda var olmanın bir yolu olarak dayatılmaktadır (Bilgin, 2015: 325). Bu süreçte beden paçalı bir yapı olarak yapay bir tasarıma maruz kalarak bölünmektedir. Bu durumu Eren(2007: 92), “Yüzde de tamamen benzer olan dış yüzey ağız çevresi, göz kenarı, alın bölgesi, yanak konturları gibi alanlara parçalanarak bu yapay oluşuma zemin hazırlanır. Bu parçalanma, önce bedenin bütünlüğünü bozarak yüzü, ardından yüzün bütünlüğünü bozarak/parçalayarak farklı bölümleri öne çıkarır.” şeklinde ifade etmektedir. Dolayısıyla yapay bir yeniden tasarıma uğrayıp parçalanarak bütünlüğü bozulan beden bölgesel olarak öne çıkarılmaktadır.

Son kertede plastik cerrahinin gelişimi ve olanakların artıp ulaşılabilir olması fiziksel görünüş ve beden üzerinden toplumsal arenada yer edinme fikrinin yerleşmesi bedeni projelendirerek yeni bedenler yaratmaktadır (Esgin, 2011: 671). Özellikle tüketim kültüründe cinsellik ve çekicilik etrafında yeniden şekillendirilen bedenler parçalanarak dönem dönem değişen bölgeler üzerinden öne çıkarılmakta ve bedenin bütünlüğü bozulmaktadır (Okumuş, 2009: 2, Bilgin, 2015: 325). Postmodern dönemde parçalanarak sınırsızlaştırılan bedene müdahale alanları bireyleri tektip hale getirmekte ve bedenlerine yabancılaştırmaktadır. Popüler kültür ve inşa araçları tarafından yaygınlaştırılan bedensel formlar bireylerin özne olarak bedenlerine müdahalelerine neden olmaktadır. Ancak her birey tarafından biricik olarak yapılan bu müdahaleler uyulmak istenen bedensel form bağlamında değerlendirildiğinde bireysel bedenlerin herkesleştirildiği görülmektedir (Bayrakçı ve Türk, 2019: 120, 122). Bu sürecin sonucunda kimlik kazanma amacıyla girişimde bulunan bireylerin kimliksizleştikleri, özsel formlarını yitirerek aynılaştıkları ve tektip bedensel yapılara ve parçalara sahip oldukları görülmektedir (Kurt, 2016: 1316). Postmodern dönemde estetik cerrahi müdahaleler, bireysel olarak beden üzerinde

gerçekleştirilen değişimlerin aslında bireyin öz bedenini geçersiz kıldığı, yeni bir hipergerçeklik yarattığı yönünde eleştirmek mümkündür. Baudrilard, tüketim kültürü içinde inşa edilen ve özgünleştirme iddiasında bulunan tüketim pratiklerinin aslında bireysel farklılıkları ortadan kaldırarak bireyleri türdeş kılıp aynılaştırdığını ifade etmektedir (akt. Alyakut, 2016: 699).

3.4. Günümüz Toplumunda Yaşlanma ve Beden İlişkisi

Modern öncesi dönemde toplumsal yaşamda bir değer ve statü olgusu olarak değerlendirilen, bilgelikle ilişkilendirilen yaşlılık, modern dönemle birlikte anlamsal ve algısal değişime uğramıştır. Yaşlılık dönemi biyolojik ve bedensel olarak sağlığın bozulduğu, bedensel sınırlılıkların oluşmaya başladığı, vücutta yapısal yıkım ve değişikliklerin yaşandığı bir döneme tekabül etmektedir (Konak ve Çiğdem, 2005: 25). Diğer yandan toplumsal bir olgu olarak yaşlılık, genellikle istenmeyen söylem ve sonuçlarla ötekileştirilen bir olguya dönüşmüştür (Demez, 2012b: 102, Bingöl, 2015: 101, İçli, 2016: 41). Modernitenin ortaya çıkardığı ageism/yaşçılık kavramı, geleneksel boyutundan koparılan yaşlılığı ötekileştirerek genç ve sağlıklı olmak için çabalanması, kaçınılması gereken, istenmeyen bir olgu olarak yeni bir imaj etrafında yeniden inşa etmiştir (Özmen, 2013: 111-113, Müftüler, 2018: 63).

Postmodern kültürün inşa ettiği pozitif yaşlılık kavramı modern dönemde yaşlanan ve toplumsal yaşamdan çekilen bireylerin de tüketim ağına dahil edilmesi üzerine kurulmuştur (Çubuklu, 2004: 75). Yaşsızlığı yaratan postmodernite bireylerin her yaşta her şeyi yapabilecekleri, bunun için de öncelikle bedensel dönüşümün sağlanması gerektiğini bireylere empoze etmektedir (Sezgin, 2011: 71). Bireyler postmodern dünyanın tüm toplumsal alanlarında kendilerine dayatılan bu söylemler sonucunda gençliğe heveslenmekte, moda elbiseler giyerek trendlere uymakta, bedensel formlarını değiştirmekte bakım ve egzersizlerine önem vererek gençlik kültürüne rağbet etmektedirler (Cirhinlioğlu, 2003: 139, Cirhinlioğlu ve Cirhinlioğlu, 2011: 399).

Bireylere dayatılan yaşlılık olgusunun dönüşüm ve değişimi sürecindeki sorumluluk bireylere bırakılmaktadır (Mortaş, 2009: 177). Bedene müdahaleye dönüşen yaşlanma süreci, sağlık ve gençliğin elde edilebilmesi için gerekenlerin yapılmasına bağlı kılınmaktadır (Nazlı, 2007: 160). Yaşlanmaya karşı bir araç ve alana dönüşen bedene yönelik tüm müdahalelerin temeli yaşlanma sürecinde ortaya çıkabilecek doğal

oluşumlara olumsuz niteliklerin atfedilmesin dayanmaktadır (Bozok, 2009: 1197-1198). Bu olumsuz niteliklerden kurtulmak ve saygınlık kazanmak amacıyla daha iyi bir bedensel görünüme ve dinçliğe sahip olmak isteyen bireyler tüketimin sürdürülmesini sağlamaktadır. Böylece yaşlanan beden tüketim dinamikleri için bir pazar ve alana dönüşmektedir.

Illich (1995: 130), yaşlanmayı yaşamı kapitalize etmenin bir stili olarak değerlendirmektedir. Kapitalist pazar ekonomisi için yaşlılık olgusu ve yaşlanan beden tüketim mekanizması ve metaya dönüşmüş bulunmaktadır (Zencirkıran, 2015: 98, Timurturkan ve Demez, 2018: 451). Bu yaşlılık ekonomisinin temelinde yüceltilen gençlik miti ve ötekileştirilip dışlanan yaşlı bedene yönelik söylemler yer almaktadır. Yaşlanan ve deformasyona uğrayan bedenin yeniden erotikleştirilip çekici kılınması adına diyet ve egzersiz, psikoloji, tıp, kozmetik, estetik cerrahi, ilaç sektörü gibi yeni endüstri kolları ortaya çıkarak yaşlanan bedeni yeniden gençleştirilebilirliğini gözler önüne sermektedir (Timurturkan ve Demez, 2018: 452). Kapitalist ekonomi salt yaşlanmış ve buruşmuş bedeni değil yaşlanmakta olan bedeni de hedef alarak henüz genç olmalarına rağmen yaşlılığa karşı önlem almak adına genç bireyleri de bu tüketim piyasasına dahil etmiş bulunmaktadır (Demir, 2012b: 96). Bu noktada yaşlılık sürecinde en etkili yöntemlerden biri olan estetik cerrahi müdahaleler bu sürecin yıldızları olarak görülmekte ve talep edilmektedir (Sevim ve Sevim, 2014: 85).

Klasik dönemde bilgi ve deneyimi üzerinden değer kazanan bireyler günümüzde görünüşleri ve güzellikleri üzerinden değer kazanmaktadırlar. Bu noktada değişimin kaçınılmaz ve hızlı olduğu günümüz toplumlarında da bireylerden tecrübe ya da bilgileri değil görünüşlerinin güzel ve çekici olması beklenerek yaşlanan ya da yaşlı bireylerden görünüşlerini değiştirmeleri beklenmektedir (Çayır, 2012: 171). Bu yaşa dayalı ve beden üzerinden görünüm kazanan ayrımcılık türü iş yaşamında da deneyimden ziyade estetik görünümü ön plana çıkararak bireylerin işe seçilme süreçlerinde görünüşlerini önemli kılmaktadır (Çetin, 2009: 80). İş yaşamı dışında giderek toplumsal yaşamın her alanına sirayet eden yaş ayrımcılığı özellikle medyada çarpıcı şekilde sunulmaktadır. Sorumluluğu bireye bırakılan yaşlı bedenden kurtulma ve gençleşme algısı yine medyanın ön plana çıkardığı ve tanıtımını yaptığı anti aging ürünlere bireyleri yönlendirmekte, bireylere yaşsızlık vaadinde bulunarak bireyleri daha fazla tüketmesi noktasında motive etmektedir (Aslan ve Yılmaz, 2001: 170). Tüm bu süreçlerde

müdahale edilmesi ve kaçınılması gereken bir dönem olarak yeniden inşa edilen yaşlılık süreci yaşsızlık vaatleri ile yeniden inşa edilmektedir. Bireylerin bedenlerine müdahaleleri ve gereken sorumluluğu yerine getirmeleri koşuluyla daha genç ve çekici görünebilecekleri algısı bireyleri bedenlerine müdahale etmeye yönlendirmektedir.

Müdahale edilmesi gereken bir süreç olarak yaşlılıkta bedende meydana gelen deformasyonların yok edilmesinde en etkili yöntem olan estetik cerrahi müdahaleler yaşlanma sürecinin kurtarıcısı olarak nitelendirilmektedir. Estetik cerrahi ve anti aging uygulamaları sonucunda hissettikleri yaşa ulaşma fırsatı yakalayan bireylerin iç ve dış beden algıları arasındaki farkın azalmasını sağlık ve gençliğin bir aradalığıyla olanaklı kılınmaktadır (Eren, 2007: 130, Demez, 2012b: 105). Tıbbın bu olanakları yaşlanan bireylere sunması ve kapitalist tüketimin de yaşlılığı ötekileştiren tüketim dinamiklerinin yayılması bireylerin estetik cerrahi ve anti aging uygulamalarına olan talebini arttırmaktadır. Yaşlanan bireyler, bu dönemde sosyal statü kazanmak ve sosyal katılımı sağlamak adına başarılı yaşlanma adı altında estetik cerrahi, tıbbi müdahaleler, anti aging uygulamaları ve fitness salonlarına yönlendirilmektedirler (Canatan, 2011: 327, İçli, 2016: 57, Gürler, 2018: 156-157). Bu noktada yaşlılığı ertelemek adına bireyler tıbbın ve tüketim dinamiklerinin kendilerine sunduğu olanaklara başvurarak yaşlılıktan kurtulup sosyal yaşama katılmayı ve statü kazanmayı hedeflemektedirler. Bu hedefi gerçekleştirmek adına yapılan tüm müdahalelerin mekanı olarak beden yeniden tasarlanmaktadır.

3.5. Medya ve Beden Algısı

Küresel dünyanın moda ve medya araçları bireylere kıyafetleri gibi bedenleriyle de ilgilenme, bedenleri üzerinden kendini ifade etme; dahası bedenlerini değiştirme, bedenlerine müdahale etme algısını dayatmaktadır. Özellikle tüketim kültürünü yaygınlaştıran bir araç olarak medya ve reklamlar, bireylere kimlik, tutum ve varoluş kazanabilmek adına bazı telkinlerde bulunarak bireylere neyi ne için tüketmeleri gerektiğini, bu tüketim sonucunda ne elde edeceklerini empoze etmektedir (Şentürk, 2012: 71).

Moda tarafından üretilen ve medya aracılığıyla yaygınlaştırılan dönemselsel olarak bedenin bir kısmını ön plana çıkaran erojen bölgeler kavramı, bireylerin bedenlerinin her bir noktası ile özel olarak ilgilenerek dönemselsel olarak değişen bazı uzuvları

modalaştırmaktadır (Bilgin, 2015: 325). Erojen bölgeler ve moda akımlarının yarattığı formlar toplumsal zemine ulaşarak birbirinin aynısı bedenler yaratmaktadır. Bu kopya birey yığınlarının bedenlerini moda üzerinden benzer kıyafetlerle süslemekte, çeşitli diyetlerle benzer formlara sokmakta, son dönemde revaçta olan estetik operasyonlarla birbirine benzetmektedir.

Tüketim kültürü, reklamlar ve medya araçları sayesinde yaygınlaştırılan bedensel formlar bedenlere bir tür “referans kaynakları” oluşturmuştur (Şentürk, 2012: 71). Medyada inşa edilen beden formları dış görünüşü referans alan genç, çekici, güzel ve estetik beden söylemleri üzerinden yürütülmekte ve bu formlara ulaşabilmek adına bakım, rejim ve cerrahi operasyonların işlevselliğine dikkat çekilmektedir (Demez, 2012a: 517, Bilgin, 2015: 311). Medya, salt bedensel formlar değil; aynı zamanda beden üzerinden sağlığı da inşa ederek sağlık tüketimini körüklemekte, kapitalizm için her alanı değerlendirilmiş kılmaktadır. Sağlıkla ilgili bilgilerin edinildiği kurumsal olmayan medya araçları, programları, haber siteleri, manşetler ve haber içerikleri bireylerin beklentilerini şekillendirmektedir (Şahin Kaya, 2011: 135). Medya sağlıklı bedeni dinç görünen, yaşlanmayan, bakımlı, temiz ve estetik beden olarak lanse etmektedir (Demez, 2012a: 530). Medya araçları, reklamlar, basın ve yayın organları güzellik ve estetik temalarını çokça konu edinerek estetik ve güzellik beğenisini oluşturmakta, bedene müdahaleyi meşrulaştırmaktadır (Ergenekon ve Begümşen, 2006: 75).

Medya araçları ve reklamlar, son yıllarda estetiğin yaygınlaşmasında önemli bir rol almış, ön plana çıkarılan bedenin görünüşü önem kazanmış, bireyler estetik ve çekici görünmek için bedenlerini değiştirme çabası içine girmişlerdir (Ayaz, 2008: 27). Medyada estetik cerrahinin estetik yönü ön plana çıkarılmakta, estetik cerrahi müdahaleler sanatsal yönüyle aktarılmaktadır (Ergen, 2017: 13). Toplumsal yaşamda rol model olarak yer alan ünlü bireylerin bedenlerinin güzellik sırrı olarak estetik ön plana çıkarılmakta; örneğin gözleri ile markalaşan Türkan Şoray gibi bir aktörün güzelliğinin bile doğal olmadığı, doktorunun küçük dokunuşlarıyla ortaya çıkarıldığı, estetik ameliyatsız güzelliğin olamayacağı anlayışı medya tarafından bireylere aktarılmaktadır (Demez, 2012a: 529).

Sıradan görünümlü bireyleri estetik operasyonlarla değiştiren ve inşa edilmiş güzellik formlarını bireylerin bedenine işleyen çeşitli show programları da estetik cerrahinin yaygınlaşmasına hizmet etmektedir (Gürler, 2018: 154). Bu show programları

doğuştan sahip olunan ve inşa edilmiş güzellik formlarına uymayan bedenlerin değiştirilebilir, güzel ve çekici kılınabileceğini göstermektedir (Ergenekon ve Begümşen, 2006: 36). Beni Baştan Yarat, Kendine İyi Bak, Her Şey Dahil gibi gündüz kuşağı televizyon programlarında estetikle gelen değişim vurgulanmakta, güzel olmanın kişinin elinde olduğu vurgusu yapılarak bireyler estetik cerrahiye yönlendirilmektedir. Televizyonlarda ve gazetelerde yer alan doktorların uzmanlığı sayesinde inşa edilen güzellik formlarına uymadığı için bedenlerinden rahatsızlık duyan bireyler dramatik bir şekilde sunulduktan sonra; küçük dokunuşların sonucunda birkaç günde yaşanan muhteşem değişimleri göstererek bedeninden memnun olamayan herkesin bu değişimleri yaşayabileceği lanse edilmekte estetik cerrahinin gücü gösterilmektedir (Demez, 2012: 526-527, Sarı Ertek, 2018: 13). Kendi star doktorlarını yaratan gazete ve televizyon programları sağlık haberleri ve estetiğe ilişkin algıları bu doktorlar üzerinden yaygınlaştırmaktadırlar (Birsen ve Öztürk, 2011: 17).

Medyada estetik cerrahi ve sağlıklı olma kültürü alanında çeşitli programlara katılan, bilgilerini sunan medyatik doktorlar önemli bir bilgi kaynağı olarak görülmekte ve verdikleri öneriler, önerdikleri ürünler, sundukları estetik bedenler izleyiciler tarafından dikkate alınmaktadır. Aktaş (2014: 190), medyatik doktorların ve medyanın etkisini “...kadınlar, estetik girişim uygulanmadan önce medyayı önemli bilgi kaynağı olarak kullanmaktadır estetik girişimlerde medyanın hatta medyatik doktorun etkisi büyüktür.” sözleriyle ifade etmektedir. Tek tip bedenlerin inşa edilmesinde ve inşa edilen güzellik algılarının yaygınlaşmasında medya araçları estetiği görsel olarak yaygınlaştırmayı sağlarken medyatik doktorlar da tıbbın kendilerine bahsettiği tıbbi güce dayanarak estetik cerrahiyi bedenlerin biçimlendirildiği bir pazar olarak sunmaktadırlar. Dolayısıyla medyada, “...güzel ve sağlıklı bir görünüme ulaşmak için kozmetik sektör ürünlerinin kullanılması ve/veya estetik/plastik cerrahi operasyonların yaptırılması gerektiği vurgusu yapılmaktadır.” (Dinler, 2020: 125).

3.5.1. Medyada Sunulan Kadın Bedeni Temsili

Medyada yaratılan kadın bedeni, cinselliği üzerinden kurgulanarak seks, cazibe ve erotizmi çağrıştıran, kadın bedenini erojenleştirerek sunan, tüketimi teşvik eden, hayranlık uyandıran söylemler etrafında yeniden inşa edilmektedir (Bilgin, 2015: 326). Bu inşa sürecinde bedenin dış formu çeşitli kalıplar içinde sunulmakta, güzellik formları ve idealize edilmiş beden yapıları yaratılmaktadır. Bu güzellik formları ve beden yapıları

kadın bedenini ince beden, uzun bacak, kalkık burun, dolgun dudak, dik meme ve kalça, pürüzsüz ve yumuşak bir cilt, bakımlı, makyajlı bir beden üzerinden yeniden tasarlamaktadır (Alyakut, 2016: 700). Medyada temsil edilen kadın bedeninin bu cazibesi erkeğin bakışına ve beğenisine arz edilen beden yaratımlarıdır (Giet, 2006: 21). Böylece erkeğin beğenisine sunulan kadın bedeni güzel görünme zorunluluğunun baskısı altında yeniden şekillenmekte, medyanın dayattığı formlara bürünerek fiziksel görünüşünü değiştirmeye yönelmektedir (Kesim ve Kar, 2010: 173). Bu bombardımana maruz kalan kadınlar bedenlerini baştan yaratmak adına estetik cerrahiye yönelmektedir. Oğuz (2005: 36), reklamlarda sunulan bu ince beden formlarının gerçek dışı bir şekilde normalleştirerek bireylerin ulaşılması zor olan bu arzuya sürekli olarak ulaşma çabalarını, dolayısıyla tüketim potansiyellerini diri tuttuğunu anlatmaktadır.

Medya araçları, reklamlar, moda, televizyon programları, gazete içerikleri, dergiler ve haberler tek tip kadın profilleri oluşturmaktadır. Bu profiller zaman zaman değişmekte, belli trendler yaratarak insanları bedenlerini değiştirme konusundan yenilikçi ve değişime açık olmaya teşvik etmektedir. Moda ve medya araçları iş birliği içinde yaratılan bu tasarı süreci değişimi ulaşılabilir ve normal kılarak bireyleri yönlendirmektedir. Stereotip olarak adlandırılan ve çeşitli estetik cerrahi müdahaleleri sonucu değişen tek tip beden modelleri farklı bedenleri aynılaştırmaktadır (Aktaş, 2014: 190). Medyada inşa edilen beden formu gerçekçi olmayan standartlar yaratarak bireylerin bu standartlara ulaşmak için çeşitli ürünler kullanmalarını, estetik operasyon yaptırmalarını gerekli kılmakta ve tüketim döngüsünü canlı tutmaktadır. “Böylece kadın, bedeni üzerinden metalaşmakta ve kültür endüstrisinin elinde tüketilmektedir.” (Alyakut, 2016: 696). Medyada yer alan kadın bedeni sunumları beden ve güzellik kavramını ilişkilendirerek kadını güzelliği, seksiliği, cazibesi ve kışkırtıcılığı üzerinden nesneleştirmektedir. Öyle ki Cosmopolitan dergisinde sunulan kariyer sahibi, iş yaşamında başarılı cosmo kadın bile; şık, bakımlı, güzel ve estetik görsel görünüşü üzerinden sunularak kadın bedeni ve güzellik özdeşliğini sürdürmektedir (Özdemir, 2009: 223). Görüldüğü üzere medyada seksilik ve çekiciliği ile ön plana çıkarılan kadının hangi rolü oynarsa oynasın hangi kimlikleri taşırsa taşırsın bedeninin güzel, seksi ve çekici olması bir zorunluluk olarak dayatılmaktadır.

3.5.2. Medyada Sunulan Erkek Bedeni Temsili

Medya ve reklamlar kadın bedeninde olduğu gibi erkek bedenini de narsistik duyguları kullanarak tükettikleri ürünlerle saygınlık ve kimlik sahibi olacakları yanılgısıyla bedenlerini tüketime dâhil etmektedir. Gürler (2018: 151), erkek bedeninin de tüketim için bir araç haline getirilip nesneleştirilmesine fit bir vücuda sahip, spor yapan, cilt ve saç bakımına önem veren, modaaya uygun giyinen, alışveriş yapan, bedensel görünüşünü sürekli olarak geliştiren erkek bedeninin ön plana çıkarıldığını ifade etmektedir. Erkek bedeni de kadın bedeni gibi sürekli olarak geliştirilen, hep daha iyi ve daha güzel olması gereken bir formda sunulmaktadır. Günümüzde sosyal medyanın da etkisiyle dış görünüşün önem kazanması üzerine erkekler de beden görüntülerine odaklanmakta ve medyada temsil edilen fit, kaslı, kel olmayan, burun ve kulakları göze batmayan bedenlere ulaşabilmek adına kozmetik sektörü ve estetik cerrahiye başvurmaktadırlar (Bayrakcı ve Türk, 2019: 59). Medyada temsil edilen genç, bakımlı, güzel gülümlü, fit vücuda sahip erkek bedenlerinin artması toplumsal arenada estetik ve kozmetik algısını değiştirerek erkekleri de bu pazara dahil etmektedir (Sezgin, 2011: 68). Güzellik endüstrisi medyada sunduğu bakımlı ve fit fiziği ile kadınların dikkatini çeken mükemmel erkek beden formları aracılığıyla erkek bedeni nesneleştirilmektedir. Yaratılan erkek beden imajları güzellik endüstrisinde erkekleri de tüketime teşvik ederek bedenlerini yeniden yaratmaya yönlendirmektedir (Baldil, 2017: 38).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESTETİK CERRAHİ ALANI ve ESTETİK OPERASYONLARIN KAPSAMI

Bu bölümde öncelikle estetik cerrahinin gelişimi ele alınacak, dünyada ve Türkiye’de estetik cerrahinin gelişimi ve uygulanan estetik cerrahi müdahaleler aktarılacaktır. Tıbbi bir alan olarak estetik cerrahi operasyonlarının türleri ele alınacaktır. Son olarak estetik cerrahinin toplumsal bağlamda kültür ve popüler kültür ilişkisi ile estetik cerrahi müdahalelerin geleceğine yönelik tartışmalara yer verilecektir.

4.1. Estetik Cerrahinin Gelişim Süreci

4.1.1. Dünyada Estetik Cerrahi Operasyonları ve Bu Alanda Yapılmış Uygulamalar

Estetik cerrahinin tarihsel gelişimi incelediğinde dünyada estetik cerrahi uygulamalarının yapıldığı coğrafya Hindistan, tarih ise 16. yüzyıl olarak karşımıza çıkmaktadır. 16. Yüzyılda kültürel etkenlere bağlı olarak, Hindistan’da zina yapan bireyler burunlarının kesilmesi ile cezalandırılmaktaydı. Burnu kesilen bireylere Rinoplasti yani burnun yeniden yapılması işlemi uygulanırdı. Bireylerin bedenlerindeki bu sorunlu bölge ve damgalamadan kurtulması amacıyla cerrahinin babası olarak bilinen Sushruta tarafından ilk rinoplasti örnekleri yapılmıştır (Bingöl, 2015: 110, Ergenekon, 2006: 59). Rinoplasti, 1597 yılında plastik cerrahi alanındaki ilk kitabı (De Durtorum Chirurgia Per Institutionem) kaleme alan Gaspare Tagliacozzi’nin kitabında da yer almış ve düelloda burnu kopan genç asilzadeye yapılan burun ameliyatından bahsedilmiştir (Ergenekon, 2006: 60). Bu rinoplasti örnekleri ilk plastik ve rekonstrüktif cerrahi müdahale örnekleri olarak değerlendirilmektedir.

Geleneksel yöntemlere dayanan estetik cerrahiye ilişkin ilk örnekler toplumsal koşulların sonucu olarak ortaya çıksa da estetik cerrahi müdahale olarak kabul edilebilecek ilk ameliyatlar 1887 yılı ve sonrasında yapılmaya başlanmıştır (Göksu, 2019: 1). 19 yüzyıl anestezi alanındaki gelişmeler estetik cerrahinin gelişimi için kritik bir noktada yer alsa da estetik cerrahinin tıbbi anlamda yükselişi özellikle biyoteknolojilerin gelişmeye başladığı 20. yüzyılın başına dayanmaktadır (User, 2010: 139).

20. yüzyılda estetik cerrahinin gelişmesinde iki önemli faktörden bahsetmek mümkündür. Bu faktörlerin ilki yüzyılın başında gelişmeye başlayan kozmetik sektörü ve kitlesel güzellik kültürüdür. O dönemde gazete ve dergilerde sıkça yer almaya başlayan kozmetik cerrahinin bedende yarattığı dönüşümler ilgi çekmeye başlamıştır (Ergenekon, 2006: 60). Gazete ve dergilerde yer almaya başlayan bu bedensel dönüşüm güzellik yarışmaları ile taçlandırılarak bedensel formların incelik üzerinden inşa edilmesi sürecini başlatmıştır. Bu durumun en çarpıcı örneği olarak 1960'lı yıllarda ortaya çıkan Twiggy'in yükselişe geçmesi sonucu ince ve biçimli bir vücuda sahip olmak isteyen ve bunun için gerekli cerrahi müdahalelere başvuran kadın kitlelerinin ortaya çıkmasıdır (Ersöz, 2010:46). 1960'ların Twiggy'sini 1970'lerde Maria Schneider, 1980'lerde Nastasia Kinsky, 1990'larda Julia Roberts ve 2000'li yıllarda Angelina Jolie takip ederek ideal vücut ölçülerinin belirlenmesinde etkin rol almışlardır (İnceoğlu ve Kar, 2010: 72). İnceliğin yüceltilmesi toplumda rol model olarak kabul edilen mankenler ve modanın yarattığı algı aracılığıyla kitlesel hale gelmiştir.

Estetik cerrahinin 20. yüzyılda yükselişe geçmesine neden olan ikinci ve en önemli etken ise I. ve II. Dünya Savaşlarıdır. Savaşlarda yaralanan, sakatlanan, organ kaybı yaşayan askerlerin bedenleri rekonstrüktif cerrahi müdahaleler sonucu organlarının yeniden yapılmasını, şekil bozukluklarının ortadan kaldırılmasını sağlamıştır (Sevim ve Sevim, 2014: 68). Diğer yandan savaşta uzuvlarını kaybeden askerlere yapılan protezler işlevsizleşen eril bedenlerin yeniden işlev kazanmasına olanak tanımıştır (Çabuklu, 2006: 111). Bu gelişmeler rekonstrüktif cerrahinin toplumsal alanda önemli bir konuma sahip olmasını sağlamıştır. Devam eden süreçte estetik cerrahi rekonstrüktif cerrahinin ötesinde bedenlerinde bir sakatlık, kopukluk, organ eksikliği olmayan bireylerin de güzellik amaçlı talep edebileceği alana dönüşmüştür. Estetik cerrahiye ilişkin ilk yüz gerdirme ameliyatı 1901 tarihinde; ilk yağ aldırma ameliyatı 1974 tarihinde kayda geçmiştir. İlk olarak Amerika Birleşik Devletlerinde kozmetik cerrahi ismiyle gelişen estetik cerrahi, 1921 tarihinde Chicago'da ilk profesyonel estetik cerrahi derneği kurulması ile kurumsallaşmıştır (Gürler, 2018: 145). Bu gelişmelerin sonucunda güzelleşmek amaçlı, estetik kaygılara dayanan cerrahi müdahaleler talep edilebilir hale gelmiştir. Devam eden yüzyılda estetik cerrahi daha da yaygınlaşarak gündelik yaşamın içinde yer almaya başlamıştır. 20. yüzyılın sonuna gelindiğinde güzelleşme, güzellik ve estetik uzmanlarını ve pazarını yaratarak ticari bir alana dönüştürülmüştür (Vigarello, 2013: 201).

Estetik cerrahinin tarihsel gelişimi ve bu gelişime neden olan toplumsal etkenlerinin dışında kültüre bağlı etkenleri de mevcuttur. Toplumsal ve kültürel etkenlere bağlı olarak uluslara göre değişen güzellik algıları estetik cerrahinin hem gelişmesine katkıda bulunmuş, hem de uygulanan estetik cerrahi müdahalelerinin tür olarak artmasına olanak sağlamıştır. Örneğin Japon kültüründe göz kapakları ameliyatının gelişme göstermesi Japonya'nın Batılılaşma sürecine denk gelmekte ya da Amerika'da 18-19. yüzyıllarda yaygınlaşan estetik operasyonların nedeni olarak karşımıza ırkçı söylemler ve dışlanmaktan kurtulmanın çıkması estetik cerrahinin yükselişindeki kültürel öğeleri göstermektedir (Ergenekon, 2006: 48,49,53). Yahudiler burun ameliyatlarına rağbet gösterirken Japonya, Kore ve Çin kökenli bedenler de göz kapağı ameliyatlarına başvuruyordu. Bu duruma kanıt olarak Uluslararası Estetik Plastik Cerrahi Derneği (ISAPS) tarafından 2019 yılında Yapılan Uluslararası Estetik / Kozmetik Prosedürler Araştırması verilerinde %12.0 müdahale oranı ile en fazla göz odaklı cerrahi müdahale yaptıran ülke olarak Japonya gösterilebilir (ISAPS, 2019: 33). Diğer yandan Amerika toplumunda yayılan güzellik anlayışları da estetik cerrahinin gelişmesinde büyük bir etkindir. Bu konuda verilebilecek en güzel örnek burun deliği küçültme, ten rengi açtırma, yanak kaldırma, dudak şişirme gibi yaklaşık yüz estetik cerrahi operasyon geçiren Michael Jackson'dır (<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/iste-michael-jacksonin-estetik-hik-yesi-28146232>). Jackson'un bu kadar çok cerrahi müdahale geçirmiş olmasının ardında sadece estetik kaygılar değil; ırkçı söylemlerin hedefinde olmaktan ve damgalanmaktan kurtulma amacı da yer almaktadır.

Uluslararası Estetik Plastik Cerrahi Derneği (ISAPS), 1970 yılında kurulan ve faaliyetlerine günümüzde etkin bir biçimde devam eden bir kuruluştur. Derneğin 110 ülkede faaliyetleri bulunmakta, estetik cerrahiye ilişkin eğitimler vermekte, küresel çapta araştırmalar yapmakta ve bilimsel toplantılar gerçekleştirmektedir. ISAPS, küresel eğitimler verme, halkı bilinçlendirme ve hasta güvenliğini sağlama misyonlarını gözetmektedir (Global Survey Press Release(English)-9 Aralık 2020: 2).

Uluslararası Estetik Plastik Cerrahi Derneği (ISAPS) tarafından 2019 Yılında Yapılan Uluslararası Estetik / Kozmetik Prosedürler Araştırması'nı cerrahi ve cerrahi olmayan müdahaleler ve sağlık turizmine ilişkin olarak küresel çapta yürütmüştür. ISAPS veri tabanında yer alan yaklaşık 25.000 plastik cerraha anket gönderilmiş ve sonuçlar derlenmiştir. ISAPS yıllık olarak küresel çapta bu anketleri düzenlemekte ve yıl bazında

güncel verilerle karşılaştırma yapabilme olanağı sunmaktadır. Bu veriler aşağıda sunulmaktadır (ISAPS International Survey on Aesthetic/Cosmetic Procedures, 2019: 1-55).

2019 yılı Uluslararası Estetik / Kozmetik Prosedürler Araştırması verileri derlendiğinde şu sonuçlara varılmaktadır. Dünya çapında uygulanan toplam cerrahi müdahale sayısı 11,363,569 ve cerrahi olmayan müdahale sayısı 13,618,735 olarak karşımıza çıkarak 2018 yılına göre 2019 yılında %7.4 oranında bir artış göstermiştir. Dünya çapında uygulanan ilk beş cerrahi müdahale sıralandığında ilk sırayı 1,795,551 adet işlem ile göğüs büyütme işlemi almaktadır. Göğüs büyütme işlemi 2018 verilerine göre %3,6 oranındaki düşüşüne rağmen ilk sırada yer almaya devam etmektedir. Göğüs büyütme işlemini sırasıyla liposuction (yağ aldırma işlemi), göz kapağı cerrahisi, abdominoplasti (karın germe) ve rinoplasti (burun ameliyatı) izlemektedir. Cinsiyetler açısından değerlendirildiğinde bu sıralamada beşinci cerrahi müdahale olarak göğüs dikleştirme karşımıza çıkmaktadır. Erkekler açısından değerlendirildiğinde sıralama değişmektedir. Buna göre jinekomasti (erkeklerde meme büyümesi tedavisi) ilk sırada yer almaktadır. Bu tedaviyi sırasıyla göz kapağı cerrahisi, liposuction (yağ aldırma işlemi), rinoplasti (burun ameliyatı) ve son olarak kulak ameliyatı izlemektedir.

Yapılan araştırmada en fazla gerçekleştirilen cerrahi müdahale sayısı 1,493,673 ile Brezilya olurken, en fazla gerçekleştirilen cerrahi olmayan müdahale sayısı 2,630,832 ile Amerika Birleşik Devletleri olmuştur.

Yaş gruplarına göre en fazla tercih edilen estetik cerrahi müdahaleler 18 yaş ve altı için burun ameliyatı olurken 19 yaş ve üzeri için en fazla botoks tercih edilmekte; göğüs büyütme işlemlerinin %53,9'u 29-34 yaş aralığında yaptırılmaktadır. Cerrahi işlemlerin çoğu 35-50 yaş aralığındaki kadınlar tarafından yaptırılmıştır.

Vücudun bölgelerine göre en fazla yapılan estetik cerrahi müdahaleler şu şekildedir: yüz ve kafa bölgesinde ilk üç sırada sırasıyla kaş kaldırma, kulak ameliyatı ve göz kapağı estetiği yer almaktadır. Meme bölgesinde en fazla yaptırılan cerrahi müdahaleler sırasıyla meme büyütme, göğüs implantı çıkarma ve göğüs dikleştirmedir. Tüm vücutta en fazla yaptırılan cerrahi müdahaleler ise sırasıyla abdominoplasti (karın germe), kalça büyütme ve kalça kaldırma uygulamalarıdır. %7.1'lik cerrahi müdahale artışı ile en fazla cerrahi işlem yaptırılan bölgeler arasında %13.5 gibi büyük bir oranla yüz bölgesidir.

Dünya çapında yapılan araştırmada uygulanan cerrahi ve cerrahi olmayan toplam müdahale sayısına göre ülke sıralamasında Amerika Birleşik Devletleri 3,982,749 işlem ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada 2,565,675 işlem ile Brezilya gelmektedir. Bu ülkeleri sırasıyla Japonya, Meksika, İtalya, Almanya, Türkiye, Fransa, Hindistan ve Rusya takip etmektedir. Sağlık turizmi bağlamında en yüksek yabancı hasta oranını gören ülkelerin başında % 33.2'lik en yüksek oran ile Tayland gelmektedir. Tayland'ı %22.5 oranı ile Meksika ve % 19.2 oranı ile Türkiye takip etmektedir.

4.1.2. Türkiye’de Estetik Cerrahi Operasyonları ve Bu Alanda Yapılmış Uygulamalar

Türk Plastik Cerrahi Derneği’nin web sitesinde yer alan tarihçe bölümünde Türkiye’de plastik cerrahinin gelişimi ve geçirdiği evrelerin iki dönemde incelendiği görülmektedir. Bunlar Türk Plastik Cerrahi Derneği’nin kurulmadan önceki ve kurulduktan sonraki dönemleridir (<https://www.plastikcerrahi.org.tr/menu/29/tarihce>).

Türk Tıp Tarihi’nde plastik cerrahinin babası olarak bilinen Sabuncuoğlu Şerefeddin, Cerrahiyetül Haniye isimli yapıtında çeşitli plastik cerrahi müdahalelerini minyatürleyerek çizimlerle göstermiştir (Ekmekçioğlu, 2005: 37). Bu çalışma plastik cerrahinin başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. Türk Plastik Cerrahi Derneği’nin kurulma yılı olan 1961 yılı ile birlikte ilk dönem bitmektedir. Türkiye’de plastik cerrahinin kilit ismi olan Halit Ziya Konuralp 1930’lu yıllarda merak saldıgı estetik cerrahiye kendi çabasıyla Almanya literatürünü takip ederek öğrenmiştir. 1930’lu yıllarda plastik cerrahiye karşı başlayan ilgi, yurt dışına öğrenciler gönderilmesine olanak sağlamış ve bu amaçla Almanya’ya gönderilen Necdet Albay, Türkiye’ye döndükten sonra Cebeci Askeri Hastanesinde Çene Cerrahisi uzmanı olarak görev almıştır. 1940’lı yıllarda Cafer Tayyar Kankart kliniğinde yaptığı burun ve meme cerrahi müdahalelerini dergilerde ve bildirgelerle yayınlamıştır. Plastik cerrahi konusunda kitaplar yazan ve bildiriler sunan Konuralp, 1950 yılında İstanbul Üniversitesinde plastik cerrahi ünitesini kurmuştur. 1951 yılında gönderildiği Amerika Birleşik Devletleri’ndeki eğitiminden sonra Cihat Borçbakan 1957 yılında profesör unvanı ile GATA Çene ve Plastik Cerrahi Direktörü olmuştur. 1953 yılında Şekür Ökten öncülüğünde SSYB (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) Ankara Numune Hastanesi’nde Plastik Cerrahi Kliniği kurulmuştur.

Türk Plastik Cerrahi Derneği'nin kurulduktan sonraki ikinci dönemi derneğin kuruluş yılı olan 1961 ile başlamaktadır. Başta Halit Ziya Konuralp olmak üzere aralarında Cihat Borçbakan, Hilmi Gürsel, Şekür Ökten, Necdet Albay, Şekip Akpınar, Mustafa Engin, Sefa Karatay, Erdoğan Konuk, Atilla Oymak, Ali Uras, Rıfat Yetkin, Hüsnü Göksel, Muhittin Ülker ve Emin Burat'ın olduğu on beş kişi Türk Plastik Cerrahi Derneği'ni kurmuşlardır. 1968 yılında başlayan ulusal kongrenin ardından 1990 yılına dek her yıl ulusal kongreler düzenlenmiştir. 1990 yılından sonra ise her yıl bir kongre ve bir kış sempozyumu düzenlenmeye başlamıştır. Dernek, 1988 yılında ilk uluslararası kongreye Atina'da katılmış; ardından 1989 yılında İstanbul'da uluslararası bir kongre düzenlemiştir. Türk Plastik Cerrahi Derneği'nin kurulmasının ardından akademik gelişmeler de birbiri ardına gelmiştir. Dernek ulusal ve uluslararası çapta düzenlediği sempozyum ve kongrelerle hem Estetik cerrahinin gelişimine hem de Türkiye Estetik Cerrahi'sinin global ölçekte tanınmasına katkı sağlamaktadır (<http://www.plastikcerrahi.org.tr/menu/29/tarihce>).

Uluslararası Estetik Plastik Cerrahi Derneği (ISAPS) tarafından 2019 yılında Yapılan Uluslararası Estetik / Kozmetik Prosedürler Araştırması'na göre 2019 yılında Türkiye'de 351,930 cerrahi müdahale gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu cerrahi müdahalelerde en fazla estetik cerrahi müdahalenin yüz bölgesinde ve %61,495 işlem ile rinoplasti (burun estetiği) olduğu görülmektedir. Burun estetiğini göz kapağı ameliyatı takip etmektedir. İkinci olarak en fazla işlem yaptırılan bölge 106,401 işlem sayısı ile meme olmaktadır. Cerrahi meme müdahale işlemleri arasında 45,893 işlem sayısı ile meme büyütme ilk sırada yer alırken, meme büyütmenin yarı işlem sayısı ile 24,955 adet meme küçültme ameliyatı yapıldığı görülmektedir. Vücudun geneline yapılan cerrahi işlemlerde ilk sırayı Liposuction (bölgesel yağ aldırma) alırken yağ aldırmaı abdominoplasti yani karın germe ameliyatı izlemektedir (ISAPS, 2019: 31).

4.2. Estetik Cerrahi Uygulama Alanları ve Estetik Operasyon Türleri

Estetik cerrahi tıp fakülteleri, hastane poliklinikleri gibi tıbbi mekanlarda 'Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi' ya da 'Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi' şeklinde isimlendirilmektedir (Bingöl, 2015: 109). Bu durumun nedeni estetik cerrahinin tıbbi olarak Plastik cerrahinin bir alt dalı olmasıdır. Bu noktada Plastik cerrahinin bir alt dalı olan estetik cerrahiye tanımlamadan önce, plastik cerrahiye tanımlamakta fayda vardır.

Plastik kelimesi köken olarak eski Yunan dilinde ‘plastikos’ kelimesinden gelmekte, anlam olarak şekil verme, biçimlendirme anlamlarına gelmektedir (Ergenekon, 2006: 22). Şekil verme, yeniden biçimlendirme amaçlı gelişen plastik cerrahinin iki alt dalı mevcuttur. Bunlardan biri Rekonstrüktif cerrahi diğeri ise Estetik cerrahidir. Temel olarak vücudu yeniden şekillendiren, bedene yeni görünüşler kazandıran plastik cerrahinin bu iki alt dalı, amaç olarak birbirinden farklılık göstermektedir.

Plastik cerrahinin alt dalları olan Rekonstrüktif ve Kozmetik (estetik) cerrahi karşılaştırıldığında bedene müdahale noktasında aynı işlevlere sahip olsa da uygulama amaçları noktasında birbirinden farklılık göstermektedir. Rekonstrüktif cerrahide ameliyat nedeni uzuvları eksik ya da kopuk olan bireyin gündelik yaşamını olumsuz etkileyen bir uzvun yeniden yapılması ile ilgilidir. Estetik cerrahi müdahale ise bedensel bir bozukluk, kopukluk ya da eksiklik durumu olmamasına rağmen bireylerin bedenlerine şekil verme talepleri noktasında ortaya çıkmaktadır. Burada amaç bireyin güzellik algısına bağlı olarak bireyin bedeninde gördüğü, bireyi rahatsız eden kusurların ortadan kaldırılmasıdır. “Başka bir deyişle, rekonstrüktif cerrahi “normale dönme girişimi” iken, estetik cerrahi “normali aşma girişimi”dir.” (Gürler, 2018: 145). Bireylerin güzellik/estetik kaygısına dayanan Estetik cerrahi müdahale süreci hasta tarafından başlarken bedensel eksiklik, kopukluk ya da sakatlığa dayanan ve tıbbi gerekçesi bulunan Rekonstrüktif cerrahi müdahale süreci doktor tarafından başlamaktadır (Sarı, 2016: 77). Doktorun konumu açısından değerlendirildiğinde Estetik cerrahide hasta memnuniyetinin merkezi konumda yer aldığı ve doktorun hasta taleplerini yerine getiren bir zanaatkar olduğu; Rekonstrüktif cerrahide ise tıbbi gerekçelere dayanan özne olarak doktorun merkezi konumda yer aldığı bir süreç göze çarpmaktadır. Müdahale sonrası beklentiler ve değişimler noktasında da Estetik ve Rekonstrüktif cerrahi müdahaleler farklılık göstermektedir. Rekonstrüktif cerrahi müdahale sonrası bireyin gündelik yaşamı kolaylaşmakta, birey bütünlüklü bir beden yapısına kavuşmakta ve damgalanmaktan kurtulmaktadır. Estetik cerrahi müdahale sonrası hastanın bedenindeki değişimi beğenip mutlu olacağı bir durum olmakla beraber hasta beklentisinin karşılanmayıp hastanın mutsuz olabileceği ve yeni değişimler talep edebileceği bir durum da ortaya çıkmaktadır. (Arinci, 2015: 43). Estetik cerrahlar, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmayan operasyon ücretlerinin hastalar tarafından karşılanması sonucu estetik cerrahinin ‘lüks branş’ olarak nitelendirilmesini ve bu durumun haksız rekabete yol açmasını bir sorun olarak değerlendirmektedirler (Sarı, 2016: 81).

4.2.1. Bedensel Bozukluklar Nedeniyle Yapılan Estetik Operasyonlar

Rekonstrüktif cerrahi temel olarak doğuştan ya da sonradan vücutta meydana gelen şekil ve işlevsel bozuklukların giderilmesi, kopan parçaların yerine takılması, deformitelerin ortadan kaldırılması varsa eksik parçaların yeniden yapılarak tamamlanması, açık yaraların tedavi edilmesi ile ilgilenmektedir (Gören, 2016: 62). Rekonstrüktif cerrahinin bu işlevleri sakatlık ya da bozukluk olan organda yeniden şekillendirme, eski görünümüne benzetme yoluyla; doğuştan olmayan ya da sonradan kaybedilen eksik parçaların protezle tamamlanmasıdır (Ayparçası, 2015: 37). Bireylerin bedenlerinde meydana gelen bu bedensel eksiklikler, işlevsel kayıplar ya da sakatlıklar bireylerin kendilerini toplumsal alandan soyutlamalarına neden olmakta, bireylerin ruh sağlığı ve kişiliklerini olumsuz etkilemektedir (<https://www.milliyet.com.tr/pembenar/estetik-cerrahi-yasam-kalitesini-arttiriyor-1788500>).

Bu anlamda Rekonstrüktif cerrahinin uygulanması ve bedensel deformasyonun giderilmesi tedavi sonrası bireylerin yaşamını kolaylaştırmakta, bireyleri damgalanmaktan kurtarmakta, vücutlarındaki rahatsız eden görüntüyü ortadan kaldırmakta, bireyleri sağlıklı bir görünüme kavuşturmaktadır. Bunun yanı sıra bireyin sosyal yaşam refahını ve özgüvenini arttırmakta, beden algılarına yönelik tutumlarını ve benlik saygısını pozitif yönde etkilemektedir (Sarı Ertek, 2018: 37). Bu bağlamda değerlendirildiğinde Rekonstrüktif cerrahinin tıbbi gerekçelere dayandığı, hastalar için kaçınılmaz olduğu anlaşılmakta, estetik kaygıların ise ikinci planda olduğu görülmektedir.

4.2.2. Estetik Amaçlı Yapılan Operasyonlar

Plastik cerrahinin bir diğer alt dalı olan estetik cerrahi ise estetik ve güzellik kaygıları çerçevesinde bireylerin tercihlerine bağlı olarak uzuvların ameliyat yoluyla yeniden biçimlendirilmesini kapsamaktadır. Bu biçimlendirme bireylerin isteklerine bağlı olarak gerçekleşmekte ve tıbbi bir gerekçe ya da işlevsel soruna dayanmamaktadır (Ayparçası, 2015: 37). Estetik cerrahi, bireylerin estetik kaygılarını gidermek, bozuk bedensel algılarını düzeltmek, sosyal yaşamda ön plana çıkmak ve iş yaşamında başarılı olmak amacıyla bedenlerine yönelik çeşitli cerrahi müdahaleleri içermektedir. Burada amaç, sağlam ve bütünlüklü olan uzuvların bireylerin talepleri doğrultusunda

değiştirilmesi, bedeni daha genç ve güzel gösterilmesidir (Ergenekon, 2006: 22, Sevim ve Sevim 2014: 68). Bu amaçla bireylere çeşitli operasyon seçenekleri sunulur, bireylerin vücutlarında talep ettikleri her türlü değişime olanak sağlanmaktadır. Bu olanağı estetik cerrahların yanı sıra dermatologlar, genel cerrahlar ve kulak burun boğaz uzmanları da sunmaktadır (Ergen, 2017: 12). Estetik cerrahinin bu kadar geniş bir kapsama sahip olmasının temel nedeni olarak günümüzde en önemli gösterge araçlarından biri olan beden güzelliğinin zorunlu ve elde edilebilir bir güzellik olarak inşa edilmesidir.

Bireylerin estetik cerrahi müdahalelere başvurma nedenlerinin başında bedensel algılarına yönelik geliştirdikleri tutumlar görülmektedir. Bu tutumların başında bireylerin bedenlerinde fiziksel bir kusur bulunmamasına rağmen hayali olarak bedenlerinde ürettikleri algısal bozukluklara dayanan ve beden dismorfik bozukluğu olarak tanımlanan bedene yönelik algısal sorunlar gelmektedir (Küçükkaya, 2011: 95, Bingöl, 2015:118, Göksu, 2019: 4). Beden algılarındaki yanlış şemadan ötürü sorunun bedenlerinde olduğu kanısına varan beden dismorfik bozukluğuna sahip bireyler psikolojik destek almaktan ziyade bedenlerine müdahale etmek ve bu bedensel sorundan kurtulmak amacıyla öncelikle dermatolog ve estetik cerrahlara başvuruda bulunmaktadırlar (Çam Ray vd., 2012: 548). Bireyin fiziksel olarak sağlığından ziyade ruhsal olarak sağlığının düzeltilmesine ve bireyin beden algısının olumlu nitelikte geliştirilmesine dayandırılan estetik cerrahi müdahaleler, ruhsal sağlık ve beden imajı algısının pozitif yönde artırılması amacıyla bireyler tarafından talep edilmektedir (Küçükkaya, 2011: 94, Bilgin, 2016: 235). Özellikle günümüz toplumlarında öne çıkarılan sağlık olgusunun bir parçası olarak ruhsal sağlığın yükselişi mutluluk, sağlık, gençlik ve incelik kavramlarını birbirine entegre ettiği için sağlıklı, bakımlı ve güzel bir bedene sahip olmak bireylerin özgüvenini ve beden algılarını arttırmaktadır (Sezgin, 2011: 74, Agcadağ, 2017: 159). Kapitalist ekonomik sistemde ruhsal sağlığın yükselişi estetik cerrahi ve kozmetik sektörünün yeni pazarlar edinerek müşteri kitlesini arttırmasına neden olmaktadır (Sezgin, 2011b: 178-179). Estetik cerrahinin pazarlanmasındaki etkenler beden dismorfik bozukluğu ile sınırlı kalmamaktadır. Buna ek olarak sosyal dışlanmadan kurtulmak ve kamusal alanda özellikle de iş yaşamında başarılı olmak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal normlar tarafından inşa ve kabul edilen yaygın bedensel formlara uymak ve sosyal dışlanmadan kurtulmak amacıyla bireyler estetik cerrahiye

yönelmektedir (Alyakut, 2016: 34). Diğer yandan toplumsal kimliklerin belirlenmesinde önemli bir etken olan etnik kimliklerin kimileri toplumdan topluma farklılık göstermekle beraber daha fazla kabul görmektedir. Bu amaçla toplumsal yaşamın tüm alanlarında kabul görmek ve etnik kökenli ayrımcılıktan kurtulmak amacıyla da bireyler estetik cerrahiye başvurmaktadır (Sevim ve Sevim, 2014: 74). Bu anlamda sağlığa dayandırılmayan estetik cerrahi müdahaleler estetik kaygıların yanı sıra toplumsal kabul görmek ya da dışlanmamak amacıyla da yaptırılmaktadır.

Estetik cerrahi operasyonların yaptırılmasının bir diğer nedeni olarak iş yaşamında başarılı olma hedefi karşımıza çıkmaktadır. Baudrillard (2008: 168)'ın ifade ettiği gibi bedensel anlamda güzelliğe sahip olmanın seçilmişlik unsuru kabul edilmesi iş yaşamında da görülmektedir. İş yaşamında kariyer ve beden imajı arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Beden güzelliğinin önem kazandığı iş yaşamında, güzelliğin iş arayanın seçilme aşamasında olumlu bir kriter olduğu ve iş arayanlar tarafından bir rekabet unsuru haline getirildiği görülmektedir (Harvey, 1997: 322, Özbolat, 2011: 322). İşe alım süreçlerinde bir pazarlama taktiğine dönüşen beden imajı ve bedenin görünümü sadece iş arayanlar tarafından değil işverenler tarafından da önemsenmektedir. İşverenlerin algısında olumlu düşünceler geliştirilmesine neden olan beden imajı ve beden güzelliği işe alım, maaş belirleme noktasında işverenleri etkilemektedir (Torunoğlu, 2010: 202). Bu noktada iş yaşamındaki bireyler estetik kaygılar çerçevesinde estetik cerrahi müdahalelere başvurarak genç, dinamik ve zinde görünmeyi elde etmeye çalışmaktadırlar.

Estetik cerrahi müdahale alanları oldukça geniş bir skalada yer almaktadır. Estetik cerrahinin yaygınlığını görmek açısından bu müdahale alanlarının detaylı bir şekilde ele alınmasında fayda vardır. Bu amaçla estetik cerrahi müdahaleler yüz ve beden müdahaleleri olmak üzere iki grupta sunulacaktır. Burada yer alan estetik cerrahi operasyon türleri Türk Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği resmi internet sitesinden 25.08.2021 tarihinde alınmıştır (<https://www.plastikcerrahi.org.tr/>).

4.2.2.1. Yüz Operasyonları

4.2.2.1.1. Yüz Gençleştirme

Bu operasyon türünde amaç yüz derisinde meydana gelen yaşlılık belirtileri ve biyolojik izleri minimuma indirmektir. Bu amaçla lazerle yüz gençleştirme tedavileri uygulanmaktadır.

4.2.2.1.2. Yüz Germe (Ritidektomi- Facelift)

Yüz germe ya da yüz yenileme ameliyatları özellikle yüz bölgesinde meydana gelen derin çizgiler, kırışıklıklar ve sarkmalara karşı uygulanan cerrahi müdahaleleri kapsamaktadır. Bu amaçla yüz bölgesinde yer alan fazla yağ dokuları alınmakta, yüzün anatomik yapısına uygun olarak yüzdeki deri gerdirilmekte ya da göz kapakları düzeltilebilmektedir. Diğer yandan alın germe, kaş kaldırma, burun ve göz kapağı estetiği, yanak ve boyun germe, liposuction, cerrahi olmayan botoks, dolgu gibi müdahaleler de uygulanmaktadır. Yüz germe ameliyatları genellikle 40 yaşın üstündeki kadın ve erkek hastalara uygulanmaktadır. Buradaki amaç yüzün daha güzel ve genç görünmesini sağlamaktır.

4.2.2.1.3. Saç Nakil Ekimi

Saç dökülme problemi genellikle erkeklerde bölgesel kadınlarda ise tüm deride seyrek şekilde meydana gelmektedir. Saç nakil işlemi saç kaybına uğrayan bireye kafasının arka ve yan kısımlarındaki sağlıklı saçları kullanılarak yapılmaktadır.

4.2.2.1.4. Alın ve Şakak Germe (Kaş Kaldırma)

Bu ameliyatlar genellikle 40 yaşın üstündeki kadın ve erkeklere uygulanmaktadır. Alın gere işleminde genellikle alın üzerinde yer alan yatay çizgilerin minimize edilmesi hedeflenmektedir. Son zamanlarda tıbbın gelişmesine bağlı olarak endoskopik yöntemle gerçekleştirilen alın germe ameliyatları daha az hasar ve iz bırakmakta; hissedilen acıyı minimize etmektedir.

4.2.2.1.5. Göz Kapağı ve Göz Altı Estetiği (Blefaroplasti)

Yaşlanma ve yer çekimine bağlı olarak meydana gelen göz kapağı sarkmaları hem alt hem de üst göz kapağında meydana gelebilmektedir. Özellikle üst göz kapağında

meydana gelen göz kapağı düşüklüğü kişinin görmesini engelleyerek görüş açısını da azaltmaktadır. Genellikle 30 yaş ve üzeri tarafından tercih edilmektedir.

4.2.2.1.6. Burun Ameliyatları (Rinoplasti)

Yaygın olarak uygulanan rinoplasti ile bireylerin burunları küçültülüp büyütülmekte, burun delikleri daraltılmakta, burun kemeri ya da burunu ucu düzeltilebilmekte, burun ile dudak arasındaki açı değiştirilebilmektedir. Estetik burun ameliyatları kişinin talebine göre yapılmakta ve burun içinden yapılan bir teknik kullanıldığı için ameliyat sonrası iz oluşma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Bazı durumlarda düzeltici ikinci bir müdahaleye gerek duyulmakta ve bu müdahalenin olup olmayacağı ameliyat öncesinde öngörülememektedir. Hastalar genellikle ameliyattan sonraki 1 hafta içinde normal yaşamına dönebilmektedir.

4.2.2.2. Beden Operasyonları

4.2.2.2.1. Meme Operasyonları

Meme operasyonları büyütme, küçültme ve dikleştirme şeklinde yapılmaktadır. Meme büyütme ameliyatlarında silikon protezler (implant) kullanılmaktadır. Meme küçültme ameliyatları estetik olduğu kadar rekonstrüktif bir amaç da taşıyabilmektedir. Büyük memenin meydana getirdiği ergonomik olmayan bedensel görünüm ortadan kaldırılmaktadır. Kilo değişimi, emzirme ve yer çekimine bağlı olarak sarkma meydana gelen memeler dikleştirilebilmektedir.

4.2.2.2.2. Liposuction

Karın, bel, kalça, uyluk dış ve iç tarafı, diz gibi vücudun belli bölgeleri diyet ve egzersize dirençli yağ birikim bölgeleridir. Bu gibi vücudun çeşitli bölgelerinde biriken yağlar özel bir vakumla veya özel enjektörlerle emilerek liposuction ameliyatları ile alınmaktadır. Bölgesel liposuction ameliyatları erkekler tarafından meme büyüklüğü şikayetinden dolayı özellikle göğüs kısmında yapılmaktadır.

4.2.2.2.3. Karın Germe (Abdominoplasti)

Genellikle doğum sonrası ya da fazla kilo kaybı sonrasında karın bölgesinde meydana gelen deri sarkıklarını toplamak amacıyla abdominoplasti ameliyatları uygulanmaktadır.

4.3. Artan Bir Değer Olarak Estetik Cerrahi Arz ve Talep Süreci

Bireylerin estetik talebi genel olarak inşa edilmiş güzellik formlarına ulaşabilmek, bedenlerini çekici kılabilmek amaçlıdır. Bireylerin genç, güzel ya da çekici bir görünüş kazanma hedefi toplumsal olarak inşa edilmiş güzellik algılarına dayanmaktadır. Daha genç ve güzel görünmek toplumsal kabul görme, normalleşme, statü sahibi olma, meslek yaşamında yükselme, gündelik yaşamda öne çıkma, olumsuz damgalardan kurtulma gibi sosyal olgulara işaret etmektedir (Gürler, 2018: 167-168). Beden güzelliğinin bireyselleştirilmesi bireyleri bedenlerinin görünümünden sorumlu kılmakta bu bağlamda bedeninden memnuniyetsizlik duyan bireyler, kendisine sunulan idealize edilmiş örnek bedenlere ulaşarak güzelleşebilecekleri ve çekicilik kazanabilecekleri algısına yönlendirilmektedirler (Sezgin, 2011: 69). İdealize edilmiş bu güzellik algısına ulaşabilme yanılsaması bireyleri bedenlerine müdahaleye çağıran bir estetik pazarı yaratmaktadır. Bu pazar bireyleri moda, estetik ve güzellik endüstrisinin birer müşterisine dönüşmektedir (Timurturkan ve Demez, 2018: 453). Bu dönüşüm sürecinde bedene keskin müdahalenin bir göstergesi olarak estetik cerrahiye olan talep artmıştır. Bu talebin sonucunda hem arzını hem de talebini kendisi yaratan bir estetik cerrahi piyasası karşımıza çıkmaktadır. Arz ve talebini kendisi yaratan estetik cerrahinin dinamiklerini geniş perspektiften ele alarak açıklamak gerekmektedir.

Estetik cerrahinin yükselmesinde ve talep edilirliliğinin artmasındaki en önemli etkenler bedenin tüketimi, tek tip bedenlerin oluşturulması, güzellik formlarının inşa edilmesi ve bu formların medya araçları ve reklamlar, moda yoluyla yaygınlaştırılarak tüketirilmesi.

Tasarı bedenler, toplumsal olarak tüketimin arttırılması adına inşa edilmiş ve kapitalizme hizmet eden, dönemsel olarak değişen form ve yapıda sunulan, medya araçları ve reklamlar aracılığıyla yaygınlaştırılan beden formları olarak tanımlanabilir. Bu tasarı bedenler genel olarak kadın bedeni üzerinden fiziksel çekicilik, güzellik, dişilik kavramları çerçevesinde inşa edilmektedir. İnşa edilen bu estetik ve güzellik algıları bireylerin özgün bedensel formlarını ortadan kaldırmakta ve bireyleri tektip bedensel formlara hapsetmektedir. (Özgen, 2017: 7). İnşa edilen bu standardize beden formları; yazılı ve görsel medyada estetik yaptırmış bireylerin before- after hallerinin karşılaştırmalı olarak sunulmasını bir pazarlama taktiği olarak kullanmaktadır (Çakı, 2011: 319-320). Nihayetinde inşa edilen güzellik ve estetik formlara bedenlerini

uydurarak mutlu olacağı yanılgısı içinde bireyler bedenleri üzerinde değişimler yapmaya gönüllü olmakta ve estetik cerrahiye başvurumaktadırlar (Sarı, 2018: 2). Hastanın seçimine bağlı olarak hastaların taleplerini karşılamaya yönelik arzı sağlanan elektif estetik cerrahi operasyonlar hastaların taleplerini karşılamaktadır. Estetik cerrahiye başvuran ve talepleri karşılanan hastalar her ne kadar bireysel taleplerle bu başvuruda bulunsa da yapılan müdahaleler özgün bedensel formları ortadan kaldırmaktadır (Gürler, 2018: 159).

Fotoğraf ve görsel içerik paylaşımı üzerinden kodlanan sosyal medyanın etkisiyle toplumsal anlamda estetik yaptırma algısı değişmiş; kadınların yanında erkeklerin de bedenlerini güzelleştirme kaygısı oluşmuştur. Değişen estetik algısı toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak inşa edilmektedir. Bu anlamda burun örneği üzerinden gidecek olursak; erkekler için yüze oranla daha belirgin, burun sırtı düz olan, kalkık ve sivri olmayan, erkeksi yüz yapısına uygun bir burun yapısı formu inşa edilirken kadınlar için daha feminen bir yapıya sahip yumuşak bir görünümü olan, kalkık, üst kısmı içe doğru kavisli, küçük bir burun formu inşa edilmiştir (Durmuş, 2015: 38). İnşa edilen ve sosyal medya araçları ile yaygınlaştırılan güzellik formları cinsiyetin yanı sıra yaşa göre de farklılık göstermektedir. Örneğin genç bireylerde özellikle kilo ve beden formuna ilişkin inşa edilen algılar genç bireylerin çeşitli diyet ve ağır egzersizlere yönelmesine, standart forma ulaşmak amacıyla beslenme düzensizlikleri sonucu bulimia nevroza ya da anoreksiya nevroza gibi rahatsızlıklar geçirmelerine neden olmaktadır (Bayrakçı ve Türk, 2019: 122). Orta yaş ve üstü bireylerde ise yaş almaya bağlı olarak ortaya çıkan yüz ve çevresi kırışıklıklarının giderilmesi talebi söz konusu olmaktadır. Bu anlamda sosyal medya, reklamlar, moda ve medya araçları ile giderek yaygınlaşan ve her beden formunda bireyi etkisi altına alan inşa edilmiş güzellik formları giderek yaygın bir şekilde talep edilmekte ve bu talebe istinaden ulaşılabilir kılınarak bedenler kapitalizm için yeni bir pazar sahasına dönüşmektedir. Bu noktada inşa edilen güzellik ve beden formları talep edildikçe daha fazla arz sağlanmakta ve estetik cerrahi giderek daha fazla yaygın ve ulaşılabilir hale gelmektedir.

Estetik cerrahiye karşı artan talep, estetik cerrahinin arzını da beraberinde getirmektedir. İnşa edilen güzellik formları bağlamında bedenlerini değiştirerek mutlu olacaklarını düşünen bireyler tıbbi olarak estetik cerrahiye yönelmekte; estetik cerrahi de bireylere bedensel dönüşüm arzını sunmaktadır (Bilgin, 2016: 234). Estetik cerrahi, estetiğin arzını sağlayarak bireylerin taleplerine cevap vermektedir.

Estetik arzının artmasındaki bir diğer etken ise estetiğin yaygınlaşmasıdır. Buradaki en önemli faktör 20. yüzyılın sonlarında estetik cerrahinin yükselişi sonucu beden algısının değişmesi ve bedene müdahalenin yaygınlaştırılmış olmasıdır. Zira tanrı tarafından verili olarak sunulan beden, estetik cerrahinin yükselişi sonucu istenildiği gibi form verilebilecek hale gelmiş; elde edilebilir güzellik yüksek zümrenin ve ayrıcalıklı sınıfın tekelinden kurtularak halka mal olmuş ve ulaşılabilir kılınmıştır (Durmuş, 2015: 18). Bu ulaşılabilirliğin oluşmasında iki faktörden söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi estetik cerrahi müdahale geçirmiş bireylerin sosyal medyada bedenlerini sunmasıdır. Özellikle geniş kitlelere sahip sosyal medya fenomenlerinin estetik cerrahi müdahaleleri olağan ve mümkün göstermesi estetiğe olan talebi arttırmaktadır. Sosyal medya anaakım medya işbirliği içerisinde inşa edilen beden algılarının her beden için ulaşılabilir olduğunu göstererek estetik cerrahi müdahaleleri popülerleştirmektedir (Bayrakcı & Türk, 2019: 120). Estetik cerrahinin ulaşılabilir kılınmasındaki ikinci etken ise sosyal medya ve anaakım medyada plastik cerrah ve estetisyenlerin reklamlarının yapılması, özellikle televizyon programlarında konuk edilen estetik cerrahların tanıtılması kusursuz görünmenin tüm sosyal sınıflar için mümkün ve elde edilebilir olduğu vurgusunun yapılması estetiğin arz edilmesine yol açmaktadır (Bayrakcı ve Türk, 2019: 129).

Genel olarak değerlendirildiğinde, estetik cerrahinin arz ve talep edilmesinde karşılıklı bir ilişki olduğu görülmektedir. Estetik cerrahinin arzı talebini; talebi ise arzını beraberinde getirmektedir. Estetik cerrahinin yükselişi ve bir pazar alanı oluşturmada tüketim kültürünün bir nesnesi haline getirilen, çeşitli formlara sokulan ve tüketim dinamikleri tarafından sürekli yeniden üretilen beden önemli bir paya sahiptir (Bilgin, 2015: 319). Bedenin böyle bir konumda yer alması ve inşa edilen stereotip bedenlerin ve güzellik algılarının yaygınlaşması; güzellik endüstrisini özellikle de estetik cerrahi müdahaleyi yaygınlaştırmakta ve gerekli kılmaktadır. Bu noktada estetik cerrahi, tıbbileştirilen bedenin her bir parçasını tıbbi bilgi ve uzmanlığını sunarak değiştirmeye hazır bulunmaktadır. Diğer yandan arz edilen estetik cerrahi müdahalelerin anaakım medya ve sosyal medya aracılığıyla görünür kılınması, yaygınlaştırılması ve ulaşılabilir olduğunun gösterilmesi sonucu bireylerde bedenlerindeki sorunları giderme ve güzelleşme amaçlı cerrahi müdahale görme noktasında bir talep yaratmaktadır. Buradan hareketle, estetik cerrahi arz ve talebinin karşılıklı bir ilişki içinde olduğunu söylemek mümkündür.

4.4. Popüler Kültür Estetik Cerrahi İlişkisi

Günümüz küresel dünyasında, kitle iletişim araçları her geçen gün artan teknolojik gelişmelerle birlikte bireysel ve toplumsal yaşamda önemli bir güç haline gelmektedir. Özellikle küreselleşme kültürü dünyanın her yerinde kendini göstermekte medya araçları, reklamlar ve moda ile yeni formlar inşa etmekte ve bu inşa sürecini sürekli güncelleyerek bireylerin daima tüketmesine neden olan bir popüler kültür oluşturmaktadır. Frankfurt Okulu temsilcileri kitleleri sürükleyen bu popüler kültür anlayışına karşı negatif bir tutum geliştirerek kültür endüstrisini gerçekliğin yerine standardize edilmiş taklidi yerleştiren fabrikasyon olarak ifade etmektedirler (Ay, 2020: 317, 328). Onları bu kanıya yönelten temel faktör kapitalist sistemin ekonomik sürecin yanında kültürel ve politik bir süreç olarak yapay bir kültür yaratmasıdır (Bingöl, 2010: 19).

Kültür endüstrisinin yeni üretim yeri olarak yeni medya araçları tarafından yaygınlaştırılan popüler kültür sosyal medya araçları üzerinden yeniden üretilmektedir. Ay (2020: 318, 333)'ın değerlendirmesi ile aktarmak gerekirse bir özne olarak sosyal medyada bir hesaba sahip olan birey aslında sosyal medya mecralarında bireyselliğini ve öznelliğini yitirerek herkesleşmekte; sosyal medya endüstrisinde inşa edilen popüler kültürün taşıyıcısı ve kullanıcısı olmakta, görsellik aracılığıyla varlığını tükettiği ürünler üzerinden inşa etmektedir. Özellikle sosyal medya platformlarında ön plana çıkarılan görsellik, diğer “takipçiler” tarafından izlenen bireyleri bedenleri ile daha fazla meşgul etmeye neden olmaktadır (Şimşek, 2014: 74). Kültür endüstrisi tarafından yeniden inşa edilen beden tüketim dinamiğinde yeni bir anlam kazanmakta ve bedensel olarak görünmek varoluşun temel paradigmasına dönüşmüş bulunmaktadır.

Mutlulukla ilişkilendirilen üretilen ve sahip olunabilir medya üretimi güzellik formları, popüler kültürde bedeni de tüketilebilir bir nesneye dönüştürmektedir (Er, 2009: 22, Durmuş, 2015: 28). Bu süreçte önemli bir tüketim nesnesi olan beden popüler kültürün ürettiği ve tüketime sunduğu göstergelerle donatılmaktadır. Post modern dönemde parçalanmış beden üzerinde bölgesel estetik trendleri inşa edilerek popüler kültür aracılığıyla yaygınlaştırılmakta ve beden tüketilmektedir (Sezgin, 2011: 68). Kültür endüstrisinde estetik cerrahi, medya ve moda üçlüsü tarafından üretilen beden bireylerin tüketimine sunulmaktadır.

Popüler kültür tarafından idealize edilen bedenlere ulaşmak bireyler için bir değere dönüşmüş bulunmakta bu amaçla bireyler bedenlerine cerrahi müdahalelerde bulunmaktadır (Ersöz, 2010: 51-52). Doğuştan gelen ve bireye verili olarak sunulan cinsiyet gibi katı kimliklerin bile değiştirilebildiği günümüz dünyasında popüler kültür tarafından inşa edilen bedensel formlar bireylere ulaşılabilir kılınmakta ve yaygınlaştırılmaktadır. Popüler kültür bedeni metalaştırmakta tıpkı her bireyin bir telefona sahip olması gibi her bireyin bedenine müdahale etmesi ve estetik cerrahi müdahale ile standardize edilmiş bedene ulaşması ihtimaller dahilinde gösterilmektedir (Baudrillard, 2008: 65). Bunun bir örneği olarak Ajda Pekkan; popüler kültürde bedene müdahalenin sınırsızlığı ve görünmenin bireye sağladığı statünün somut simgesel bir örneği olarak medyada yerini almaktadır (Bingöl, 2010: 150).

Gündelik yaşamın birçok noktasında yer alan ve geniş kullanıcı kitlelerine ulaşan dergi, makale, medya araçları, reklamlar, moda, internet ağları ve sosyal medya platformları estetik cerrahiyi yaygınlaştıran araçlar olarak bireylere ulaşmaktadır. Bu yaygınlaştırma ve gündelik yaşamın içine dahil edilerek ulaşılması mümkün kılınan estetik cerrahi mesajları doğal güzelliğin olamayacağı, estetik cerrahinin güzellik ve çekicilik için kilit noktada yer aldığı, idealize edilmiş beden formlarına ulaşmak için mutlaka başvurulması gereken bir müdahale türü olduğu algısı kullanıcılara dayatılmaktadır. Bu doğrultuda yaratılan bedensel formlar; popüler kültür ve tüketim dinamikleri çerçevesinde şekillenen, yeniden ve yeniden üretilen, metalaştırılan, teşhirleştirilen, görsel ve estetik değeri yüksek bir seyirlik nesneye dönüştürülmektedir (Featherstone, 1996: 119, Kurt, 2016: 1310). Estetik cerrahinin gündelik yaşam pratikleri içinde yaygınlaşması temel olarak medya araçları, reklamlar ve modanın yarattığı popüler kültür üzerinden sağlanmaktadır. Tüm bu süreçler estetik cerrahiyi gündelik yaşam pratikleri içinde yaygın ve popüler bir konumda tutmakta ve estetik cerrahi talebini her geçen gün arttırmaktadır.

4.5. Estetik Cerrahinin Geleceğine Yönelik Tartışmalar

Estetik cerrahinin geleceğine yönelik tartışmaları teknolojik gelişmeler, bireylerin talepleri, kitle kültürünün idealize ettiği bedensel formlar ve estetik cerrahi müdahalelerin eleştirileri bağlamında dört boyutlu olarak değerlendirmek gerekmektedir.

21. yüzyıl bilgi çağında meydana gelen teknolojik gelişmelere paralel olarak estetik cerrahi alanında uygulanan müdahale teknikleri kolaylaştırılmakta, kullanılan araçlar yenilenmektedir. Bu gelişmeler iyileşme sürecini kolaylaştırdığı için estetik cerrahi müdahalelerin hastalar tarafından talep edilmesini arttırmaktadır. Diğer yandan gelişen tekniklerin cerrahlara sağladığı kolaylıklar cerrahların özmotivasyonunu arttırmaktadır. Bu anlamda teknolojik gelişmelerin tıbben kullanımı estetik cerrahi müdahaleleri de arttıracaktır.

Estetik cerrahinin gelecekte de yükselişe geçmesine olanak sağlayan bir diğer etken ise popüler kültür tarafından üretilen ruh sağlığı ve kendini iyi hissetme söylemlerine dayanmaktadır. Ruh sağlığının yükselişe geçmesi ve bireylerin mutluluğunun bedensel yapılarına indirgenmesi bireylerde estetik algıları yaratmaktadır. Bu algılara sahip olan bireylerin yapılan müdahaleyi başarılı bulmaları da algısal olarak değişmekte ve bireylerin öznel düşüncesinde şekillenmektedir. Bu anlamda estetik cerrahi gelişmelerin gelecekteki konumu salt doktorların tıbbi başarısı ile değil ağırlıklı olarak hastaların algısal değerlendirmesine bağlı olduğu ve olacağı için estetik başarı kavramının niteliksel bir konuma konumlandırılmayacağı aşikar ortadadır.

Son olarak estetik cerrahi müdahalelerin giderek yaygınlaşması ve bir tüketim metasına dönüşmesine yönelik eleştirilere de değinmekte fayda vardır. Bu noktada Bingöl (2015: 113-114)'ün fikirleri doğrultusunda estetik cerrahiye yönelik eleştiriler bütünlüklü bir biçimde aktarılabilir: Estetik cerrahi müdahaleler gerek inşa edilen güzellik algılarına ulaşma gerek cinsiyet gibi katı kimlikleri değiştirebilme olanağı sunma noktasında bireylerin doğuştan verili olarak sahip oldukları bedenleri üzerinde müdahalede bulunarak kendi talep ve algısal beğenilerine göre bedenlerini şekillendirmelerine olanak tanımaktadır. Verili olarak sunulan bedenine yerine geçen ve bireyin talebi doğrultusunda değiştirilebilir kılınan beden; günümüzde her sosyoekonomik düzeyden bireye ulaşılabilir kılınmıştır (Durmuş, 2015: 18). Özellikle kültür endüstrisi tarafından inşa edilen tektip ve standardize edilmiş bedenlere ulaşma amacıyla bireyler öz beden ve kimliklerini yitirerek yeni bir bedensel form ve kimliğe sahip olmaktadır. Bu noktada Baudrillard'ın hipergerçeklik olarak ifade ettiği gerçeğin yerine geçen kopya bir beden ortaya çıkmaktadır. Gerçek bedeni ortadan kaldıran ve yerine onun bir başka versiyon ya da kopyasını yerleştirerek yeni bir gerçeklik yaratan bireyler elde ettikleri bu hipergerçeklik sonucunda yeni kimlikler edinmektedir. Bu noktada estetik cerrahi

müdahaleler gerçeğin yerine kopyanın konulup bu kopyanın gerçek sanılması algısını yaratması bağlamında eleştirilmektedir.

4.6. Estetik Cerrahi, Bilgi ve Teknoloji İlişkisi

Teknolojik gelişmeler çağında teknolojik gelişmelerden etkilenen önemli bir alan olarak genelde tıp özelde estetik cerrahi alanında çeşitli gelişmeler katedilmiş bulunmaktadır. Tıp alanında meydana gelen gelişmeler ve farklı uzmanlık alanlarının yükselişe geçmesi, tıbbın bedeni yeniden düzenlenebilir bir alan kılması bedeni panoptikanlaştırarak medikalize etmiştir (Aydoğmuş Ördem, 2018: 2567). Teknolojik gelişmelere bağlı olarak iletişim kanallarının artması ve küresel bir dünyanın yaratımı ekranları ön plana çıkarmıştır. Bu süreçte ekranlar aracılığıyla bedenlerini geniş kitlelere sunabilen bireyler aynı zamanda geniş kitlelerin de izlemesine maruz kalmıştır. Bu panoptikan durum bedenin önemini arttırmıştır. Teknolojik gelişme ve yeniliklerin sürekli ve yaygınlığına bağlı olarak beden rekabetçi bir sisteme oturtulmuştur (Giddens, 1994: 56). Özellikle estetik cerrahi alanında meydana gelen acının yok edilmesini sağlayan teknolojik gelişmeler ve anestezinin yaygınlaşması teknolojinin bedene müdahalesini doğrudan gösteren örnekleri içermektedir (Bingöl, 2015: 112, Gürler, 2018: 145). Böylece teknolojik gelişmelerin sağladığı olanaklar dahilinde bireyler bedenlerinde istedikleri kimlikssel yaratımı sağlayabilmekte ve verili olan bu bedenlerini değiştirebilme olanağını elde etmiş bulunmaktadır. Verili bedenin değişimine ilişkin olarak yapılan eleştirilerden biri de teknolojik gelişmelerin negatif yönüne ilişkindir. Buna göre beden nesneleştirilmiş ve doğal evrim sürecinden koparılarak teknolojinin istilasına uğratılmasında yeniden şekillendirilmeye açık hale gelmiştir (Le Breton, 2016: 51). Doğal gelişim ve evrimsel sürecinden koparılan beden yapay dış faktörlerin etkisiyle yeniden şekillendirilmekte; özne olan beden bir nesne konumunda yer almaktadır.

19. yüzyılın sonlarından itibaren tıbbi söylemlerin de gündelik yaşama yerleşmeye başlaması ve pozitif bir bilim alanı olarak tıp biliminin hegemonik uzmanlığının yerleşmesi hem tıbbi kurumların kurulmasına hem de dilsel olarak tıbbi kavramların gündelik yaşama yerleşmesine neden olmuştur (Foucault, 2002: 10, 17). 20. yüzyılda devlet kontrolünde sosyal alana hizmet eden bir alana dönüşen tıp ideolojik olarak uyumsuzları dizginlemenin yanı sıra toplum mühendisliği misyonuyla bireyleri denetim altına almayı hedef edinmiştir (Çelik ve Erdem, 2016: 66). Özellikle son 30 yıldır

yaşam süresinin uzaması ve bedenin keşfini yapmış olmasından dolayı bedene yönelik sınırları belirleyen bir alan olarak tıp bilimi yükselişe geçmiştir (Moulin, 2013: 55). Tıp bedene ilişkin doğa ve mekanizmayı ortaya koyarak bu alandaki hakimiyeti tekelinde tutmuştur (Faucault, 2007: 388). Bu noktada bedene ilişkin her alan tıbbın uzmanlık alanında kabul edilerek cinsellik, bedenin görünümü, işlevselliği, sağlığı denetim ve kontrol altına alınmış bulunmaktadır. Bu bağlamda tıbbın sağladığı hegemonik uzmanlık ve 20. yüzyıl söylemlerinde yeniden inşa edilen sağlık kavramı gündelik yaşamı medikalize ederek tıbbileştirmiştir. Medikalizasyon süreci doğal biyolojik süreçleri ve gündelik yaşamın beslenme, spor gibi sıradan eylemlerini tıbbın müdahale alanına dahil ederek tıbbi hegemonyayı sürdürülebilir kılmaktadır (Kurtdaş, 2016: 5). Bu süreçte akademik unvan ve yer aldıkları kuruluşlarının adını kullanarak medyada yer alan uzmanlar tıbbi bilgilerini kullanarak hegemonik denetimi yaygınlaştırmaktadır (Demez, 2012a: 524). Medya ve kitle iletişim araçları bombardımanı ile yaygınlık kazanan sağlıklı ve uzun yaşamın mümkünatı üzerinden tıbbileştirilen gündelik yaşam, tüketim pratikleri aracılığıyla elde edilebilir bir yaşam tarzı olarak sunulmaktadır.

Günümüzde hayatın tıbbileştirilmesi sağlıklı yaşam üzerinden kurgulanarak beden üzerinden inşa edilen ve bedeni güzel, sportif, formda, bakımlı, estetik olmaya zorlayan beden politikalarının dayatması ile kurumsallaşmaktadır (Odabaş, 2008: 57). Bedeni disipline edici politikalar tıp, bilim, uzmanlık ve teknolojik gelişmelerle bedeni esir almaktadır (Akgündüz, 2013: 10). Modern bedenlerin yaratım sürecini tekeline alan tıp bedenin sınırlarını belirlemekte bunun yanı sıra geleneksel müdahale yöntemlerini yok ederek kurumsal hastanelerde uzmanların gözetiminde sağlanan tedavileri geçerli kılmaktadır (Köse, 2009: 73, Adak, 2016: 129). Böylece özne olarak bireyler üzerlerinde müdahalenin meşru kılındığı salt bedenlere dönüşmekte ve bu bedenlere müdahale hakkı tıbbi bilgiyi tekellerinde bulunduran tıp uzmanlarının hegemonyasına bırakılmaktadır.

Estetik cerrahi beden tasarımı görevini tanrıdan alarak bilimsel bilgi ve teknolojik gelişmelerin olanakları ölçüsünde estetik cerrahlara vermiş ve baştan yaratma, küçük dokunuşlarla harikalar yaratma işini estetik cerrahlar üstlenmiş; diğer yandan geleneksel tıbbi terminolojide hasta olarak kabul edilen bireyler de birer müşteriye dönüşmüştür (Gürler, 2018: 162). Estetik cerrahinin gündelik yaşam pratiklerinde görünürlüğünü arttırarak ulaşılabilir kılan gündelik yaşamın estetikleştirilmesi kapitalizme ve tüketim ekonomisine hizmet etmektedir. Bu hizmeti kadın bedeni üzerinden gerçekleştiren

estetik cerrahi alanı kültürel ve tıbbi bir araç olarak inşa edilen ve standartlaştırılan bedenleri ticari amaçlar güderek kadınlara sunmaktadır (Bingöl, 2015: 127). Neticede bilgi ve teknolojik gelişmeler bağlamında gelişen estetik cerrahi alanı kümülatif olarak ilerlemekte ve her geçen gün bedenler üzerindeki hegemonyasını arttırmaktadır.

4.7. Estetik Cerrahi ve Kültür Etkileşimi

Toplumsal düzenlemeler etrafında şekillenen beden toplumsallığını toplum aracılığıyla kurmakta ve beden sınırları politik, dinsel, ekonomik, kültürel söylemler etrafında belirlenmektedir (Demez, 2012b: 97, Bilgin, 2016: 222). Dini, siyasi ve kültürel normlar tarafından şekillendirilen beden, toplumsal eylem ve etkinliklerin merkezinde yer alarak dönüştürülmekte; olağan ve normal kabul edilen söylemlerin uygulanma mekanı olmaktadır (Baldil, 2017: 28). Bu durumun sonucunda bireyler bedenlerini normal kabul edilen ve idealleştirilen formlara ulaştırma çabasına girmektedir. Beden üzerinde kontrolü sağlayan ve bireyleri estetik cerrahiye yönlendiren iki temel nokta bulunmaktadır. Bunlardan biri makro boyutta ve küresel çapta yer alan tüketim dinamiği ve popüler kültür iken diğeri de mikro boyutta kültürel faktörlere bağlı olarak değişiklik gösteren çeşitli kurumlar ve farklılıklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kapitalizmin tüketim politikaları çerçevesinde nesneleştirilen ve metalaştırılan beden, çeşitli politikalar çerçevesinde şekillenmektedir. Bu bağlamda inşa edilen ve bedenleri tektipleştirerek yaşsızlaştıran kapitalist tüketimci ekonomi piyasası bireyleri bu amaca ulaşmak için estetik cerrahlara yönlendirmekte buna ek olarak spor, diyet, tüketim pratikleri, giyim modası üzerinden bireylere gençlik ve güzelliği tükettirmektedir (Göle, 2011: 176). Dış görünüş ve imajın kültürel olarak önem kazandığı gösteri toplumunda alanında uzman kişiler, bilimsel raporlar, uzmanlar tarafından standartlaştırılan güzellik formları ve inşa edilen beden imajları medya ve moda aracılığıyla yaygınlaştırılarak gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiştir (Illich, 2000: 22; Çakı, 2011: 311). Popüler kültür, moda, medya ve reklamlar tarafından inşa edilen idealize edilmiş bedenler gerçeküstü bedensel formlar olarak gündelik yaşamın içinde yer almaktadır. Bireyler tarafından talep edilen bu bedensel imaj ve formlar bireylerin tercihlerinden ziyade beden üzerinden yürütülen sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel ideolojilerin tamamlanmamış projesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tamamlanmamış proje kültürel olarak yeniden ve yeniden üretilerek bireyleri estetik cerrahi sarmalında tutmaktadır.

Gösteri toplumunda sahne önünde yer alan bireyler bedenleri ile ön plana çıktıkları için bedensel imaj ve görünüşlerine daha fazla dikkat ederek toplumsal alanda yer edinmeye, beğenilmeye, saygınlık kazanmaya çabalamaktadır. Bireylere var oluşun bir ayağı olarak görünür kılınma dayatılmakta ve olumlanmaktadır (Debord, 2010: 39). Gündelik yaşamın bir parçası haline gelen bu görünürlük kültürünün günümüzdeki en önemli aracı olarak sosyal medya ve kitle iletişim araçları genç ve çekici görünümü popülerleştirerek bireylerin bedenlerini bu popülerite üzerinden yeniden inşa etmelerine neden olmaktadır (Agcadağ, 2017: 158, Bayrakçı ve Türk, 2019: 129). Bu durum tüketim piyasasında önemli bir paya sahip olan kozmetik sektörüne olan talebi arttırmaktadır. Buna bağlı olarak daima daha güzel ve çekici görünmek adına bedenlerinden memnun olmayan bireyleri de estetik cerrahi ile bedensel yeniden yaratıma yönlendirmektedir. Bir meta olarak tasarlanan ve tüketim araçlarından biri haline gelen estetik cerrahi kültürü yaygın ve ulaşılabilir kılınarak daha fazla müşteriye ulaşmaktadır.

Bedenler üzerinde dönüşümü yaratan kültürel faktörler, sosyalleşme sürecinde bedenleri toplumsal ve kültürel faktörler bağlamında şekillenmektedir. Bedeni şekillendiren ve denetim altına alarak beden üzerinden görünürlük sağlayan alanlardan biri de din olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün öte dünyacı dinler bedenin bu dünyalı ve geçici bir varlık olmasından dolayı bedeni yadsımakta, beden yaratılışın göstergesi ve yaratıcıya ulaşmanın bir aracı olarak ibadetlerin ve dinsel ritüellerin gerçekleştirildiği bir araç olarak değerlendirilmektedir (Bingöl, 2015: 16). Beden ruhun hapisanesi olarak görülüp asıl gerçekliğin gelip geçici olan beden değil ruh olduğu kabul edilmektedir (Battaglia, 2006: 144). Dolayısıyla dinler için asıl gerçekliğe sahip olan ve varlığı daimi olan ruhun bu dünyadaki temsilcisi geçici niteliğe sahip olan bedendir. Örneğin Hristiyanlıkta İsa tanrı olarak kabul edilmekte ve İsa'nın bedeni önem taşımaktadır. İslam'da ise ruh ve bedenin varlığının somut şekli olarak beden dini ritüellerin icra edilmesini sağlayan işlevsel bir araç konumundadır (Hıdır, 2011: 232). Dini açıdan önem teşkil eden ve tanrının yaratma eyleminin başat örneği olarak bedenler dini açıdan kutsal kabul edilmekte aynı zamanda kutsala ulaşmanın aracı olarak değerlendirilmektedir. Bedenin bu önemli işlev ve anlamı bedene müdahaleyi dini açıdan yasaklamaktadır. Dolayısıyla bedenin kutsallığına bir karşı çıkış olarak beden üzerinden gerçekleştirilen ve tanrının mutlak yaratma yetisini elinden alan estetik cerrahi müdahalelerin yapılması dini açıdan uygun görülmemektedir. Burada kültürel bir öge olarak dinin beden şekillendirmesindeki etkisi ve estetik cerrahi müdahaleye ilişkin olumsuz tutumu

görülmektedir. Buradan hareketle kültürel öğelerin beden üzerinde müdahale yapıp yapılmaması konusunda belirleyici birer faktör olarak yer aldıklarını söylemek mümkündür.

Estetik cerrahi müdahalelerin yaygınlaştırılması ya da yasaklanması noktasında kültürün başlı başına etkisi bulunmaktadır. Bu noktada günümüz seküler dünyasında estetik cerrahi müdahalelerin yapılmasını engelleyen baskın yasakların olduğu söylenemez. Özellikle küreselleşen dünyada ve kapitalist tüketim dinamiklerinin yaşamı yönlendirdiği günümüz dünyasının geçerli kültürü bedeni ön plana çıkarmak ve daima güzel ve genç tutmak üzerinedir. Bu süreçte sağlık, gençlik ve mutluluk ilişkisi beden üzerinden kurgulanarak beden yeni bir inşa alanına dönüştürülmüş bulunmaktadır (Timurturkan ve Demez, 2018: 443). Bu dönüşüm sürecinde estetik cerrahi müdahaleler piyasalaştırılarak beden tüketim kültürünün bir nesnesi haline getirilmiştir (Bilgin, 2015: 319). Küreselleşme, kapitalist ekonomik sistem, popüler kültür gibi makro nedenlere ek olarak estetik cerrahiye belirleyen bir diğer nokta ise estetik cerrahi algısını belirleyen kültürel faktörlerdir. Estetik cerrahi ile bireylerin daha mutlu olacaklarına dair inşa edilen kültürel algı estetik cerrahi müdahalelerin uygulanmasını arttırmaktadır (Ayparçası, 2015: 28). Son kertede estetik cerrahi ile kültür arasında bir ilişki bulunmakta ve bu ilişkinin yönü hem makro hem de mikro kültürel öğelere bağlı olarak değişmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ ANALİZİ

Araştırmanın alan çalışması kısmı 10 hasta ve 10 estetik cerrahdan oluşmaktadır. Bu bölümde hasta ve cerrahların demografik özellikleri, estetik cerrahi operasyonlara ilişkin talebin oluşmasındaki etkenler, tercih edilen operasyon türlerinin belirleyiciliğindeki faktörler, operasyon öncesi ve sonrası hekim hasta ilişkisi, beden algısı ve estetik ilişkisi, Türkiye’de estetik cerrahinin durumu konularında cerrah ve hastaların görüşlerini içeren bulgular yer almaktadır. Çalışmaya katılan katılımcıların kodları (Doktor No) ve (Hasta No Cinsiyet) şeklinde belirtilmiştir.

5. 1. Hekim Görüşmelerinin Analizi

5.1.1. Demografik Özellikler

Tablo 1: Hekimlerin Demografik Özellikleri

Numara	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Deneyim	Unvan	Kurum
Doktor 1	Erkek	60	34 yıl	Profesör	Özel Klinik
Doktor 2	Erkek	53	25 yıl	Profesör	Özel Hastane
Doktor 3	Erkek	3	7 yıl	Operatör Doktor	Özel Klinik
Doktor 4	Erkek	32	2 yıl	Operatör Doktor	Devlet Hastanesi
Doktor 5	Erkek	47	20 yıl	Doçent	Özel Klinik
Doktor 6	Erkek	26	1 yıl	Araştırma Görevlisi	Devlet Hastanesi
Doktor 7	Erkek	26	6 ay	Araştırma Görevlisi	Devlet Hastanesi
Doktor 8	Erkek	27	2 yıl	Asistan	Devlet Hastanesi
Doktor 9	Erkek	31	6 yıl	Araştırma Görevlisi	Devlet Hastanesi
Doktor10	Erkek	25	1 yıl	Araştırma Görevlisi	Devlet Hastanesi

Görüşme gerçekleştirilen cerrahların tümü erkek cerrahlardır. Cerrahların yaş aralığı 25-60 arasında değişmektedir. Cerrahların mesleki deneyimleri 6 ay ile 34 yıl arasında değişmektedir. Görüşme gerçekleştirilen cerrahların 4’ü özel kurumlarda 6’sı devlet kurumlarında çalışmaktadır. Özel kurumlarda çalışan cerrahlardan 1 kişi özel

hastanede, 3 kişi kendi kliniklerinde çalışmaktadır. Cerrahlardan 4 kişi araştırma görevlisi, 1 kişi asistan, 2 kişi operatör doktor, 1 kişi doçent ve 2 kişi profesör unvanına sahiptir.

5.1.2.Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumu

Plastik cerrahlarla yapılan görüşmeler sonucunda; cerrahlar estetik talebi ile kendilerine başvuran kadınların erkeklere oranla daha fazla olduğunu belirtmektedirler. Şuan mevcut zaman diliminde kendilerine başvuran erkek sayısının eskiye oranla arttığını ifade etmekle birlikte özellikle kadın hastalarının hala çoğunlukta olduklarını belirtmektedirler:

“Ya özellikle rinoplasti ameliyatlarında yani tabiki de istatistiksel bir rakam vermem doğru olmaz ama en az 10 kişiden 1 i erkek ve geriye kalan 9 tanesi kadın oluyor. Kadınların daha çok estetik kaygısı oluyor. Yani mesela meme büyütme- küçültme ameliyatları. Hep genelde bir kadın popülasyonuna hitap ediyor tabiki de erkek hastayı rinoplasti de ediyoruz ona jinekomasti de yapıyoruz yağ aldırma yapıyoruz ama genelde çoğunluğunu kadın hastalar yaptırıyor.” (D7).

Cinsiyete bağlı olarak estetik operasyona başvuranların çoğunlukta olduğu konusunda hemfikir olan cerrahlar estetik cerrahi operasyonların erkekler arasında da giderek yaygınlaştığını ifade etmektedirler:

“Eskiden diyelim 100 hastamızdan 3’ü erkekti. Şimdi 100 hastadan 20’si erkek yani. Erkek oranı çok arttı yani erkeklerin de talepleri arttı.” (D1).

Erkeklerin de dış görünüşüne daha fazla önem vermeye başladığı konusunda hemfikir olan katılımcı cerrahlar, estetik operasyona başvuran erkek sayısındaki artışı sosyo-ekonomik düzeyin artmasına bağlanmaktadır:

“Dediğim gibi sosyo ekonomik düzey arttıkça bence erkek kadın oranında bu kadar fark olmadan birbirine daha yakınlaşarak hemen hemen her şeyi yaptırıyorlar.” (D2).

Diğer yandan çağın gelişmesi ve zamanın ilerlemesi ile birlikte estetik cerrahi operasyon talebinde bulunan erkek sayısının arttığı ve artacağı ifade edilmektedir:

“Şöyle oran olarak kesinlikle fark var. Ama zaman geçtikçe bu farkın azaldığından eminim yani. Yani yaklaşık Bi 10-15 yıl öncesine gitsek muhtemelen yüzündeki kırışıklıkları azaltmak için botoks yapmak isteyen

erkek sayısı çok azken şuan hani zaman geçtikçe eşit olacak noktaya doğru ilerliyor gibi. İşte hani burun ameliyatı vs. için de geçerli bu.” (D10).

5.1.2.1. Cinsiyet Gruplarına Göre Tercih Edilen Estetik Operasyon Türleri

Kadınlar yüz bölgesinde en çok burun ameliyatı gerçekleştirirken vücutta en çok meme ameliyatları ve liposuction (yağ aldırma) işlemlerini gerçekleştirmektedir. Erkeklerin ise yüz bölgesinde ağırlıklı olarak burun ameliyatları yaptırmakla birlikte özellikle saç ekim ve jinekomasti(meme küçültme) ameliyatlarını tercih ettikleri görülmektedir.

“Ya kadınlar ve erkeklerde genelde ilk sırada burun geliyor bence. Kadınlar daha sonra meme büyütme küçültme yaparken erkekler de jinekomasti ameliyatları oluyor. Erkeklerde en sık bunlar. Kadınlarda tabi daha sonra bir sürü işte karın germedir kol germe uyluk germe, liposaktion en çok sık yaptığımız.” (D4).

LGBT bireylerinin tercih ettikleri estetik operasyon türleri bulundukları cinsiyette kalma ya da bulundukları cinsiyeti değiştirme durumuna göre farklılıklar göstermektedir.

“Şimdi lgbt bireylerde olay biraz farklı lgbt bireyleri ameliyat grubunu ikiye ayırabilirsin. Birincisi bulundukları cinsiyette kalarak geçirdikleri ameliyatlar. İkincisi de bulundukları cinsiyeti değiştirerek geçirdikleri ameliyatlar. Bütün bu ameliyatları kendi içerisinde gruplama mümkün. Kendi cinsiyetiyle hayatını devam ettirecek bireylerde burun, yüz ön planda.” (D1).

“Lgbt bireyler genelde işte cinsiyeti değiştirmeye göre işte erkeğe daha çok kadın olacaksa protez taktırmak(meme) istiyor. Kadınsa erkek olacaksa memelerini aldırma istiyor. Bunlar yani en sık yapılanlar.” (D3).

“Lgbtiler onlar da meme, burun bir de nispeten onlarda şeyde şu popo ya da işte basen kısmının estetiği. Buralara enjeksiyon, şu yanları doldurma ya da popo protezi gibi işler.” (D5).

Devlet hastanesinde çalışan bir cerrahımız ise lgbt bireylerinin dış görünüşlerine daha fazla önem verdikleri ve ameliyat olma konusunda daha cüretkâr davrandıklarını ifade etmektedir:

“Lgbt bireyler bize çok gelmiyorlar açıkçası ama benim gözlemlediğim hani lgbt işte eşcinsel erkekler görünümüne daha fazla dikkat ediyorlar. Hani yüz germe olsun hani estetik operasyon yaptırmak konusunda daha cüretkâr davranıyorlar.” (D6).

Ülke bazında değerlendirildiğinde yurt dışından gelen Lgbt hastalarının cerrahi müdahaleleri yaptıрма isteğinin daha fazla olduğu belirtilmektedir:

“Bizim ülkemiz özelinde meme protezi koyduran erkek nadir mesela. Ben pandemiden önce çok fazla yurt dışı hasta ameliyat ediyordum. Özellikle kuzey Avrupa ülkelerinden erkek olup maddi manevi bu tercihlerinden para ve hayat kazanımları olan insanlar meme protezini daha çok koyduruyorlar.”(D1).

Genel olarak değerlendirildiğinde hem erkek hem de kadın hastalarda burun ve meme ameliyatları en fazla tercih edilirken transgender bireylerin burun ve meme ameliyatları gerçekleştirdiği görülmektedir:

“Ya her iki hasta grubunda da hem erkek hem kadın grubunda rinoplasti. En çok yapılan burun ameliyatı diyebilirim. Onlar(lgbt) da meme ameliyatı hani meme küçültme ya da meme büyütme ameliyatları” (D9).

5.1.3. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Yaşa Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 2: Yaş Grubuna Bağlı Olarak En Çok Talep Edilen Estetik Operasyon Türleri

Yaş Grubu	En Çok Talep Edilen Estetik Operasyon Türleri
17-19	Burun, Kepçe Kulak, Meme Büyütme,
20-29	Burun, Meme Küçültme,
30-39	Meme Küçültme, Meme Dikleştirme, Göz Kapağı,
40-49	Göz Kapağı, Yüz Germe, Meme Dikleştirme, Meme Küçültme
50-59	Boyun Germe, Karın Germe, Meme Küçültme,
60 ve üzeri	Göz Kapağı, Yüz Germe

Yukarıdaki Yaş Grubuna Bağlı Olarak En Çok Talep Edilen Estetik Operasyon Türleri Tablosunda doktorların cevaplarının frekansı oluşturulmuş ardından yaş grubuna göre yüksek frekansta olan operasyon türleri tabloya eklenmiştir.

Estetiğe başvurma başlangıç yaşı olarak erkeklerin genellikle 40’lı yaşlardan sonra kadınların ise çok daha önce operasyon yaptırmaya başladığı ifade edilmektedir:

“Tabiki yaşa bağlılıkta farklılık var aslında. Erkekler aslında biraz daha 40’lı yaşların sonu diyelim ama kadınlar çok daha erken başlıyor bu işe 30’lu yaşlar diyebiliriz başlangıç olarak.” (D3).

Bireylerin yaş grubuna göre estetik operasyon yaptırma taleplerinde ilk gençlik yılları ve orta yaşlılık dönemlerinde artış olduğu ifade edilmektedir. Bu durumun nedeni olarak ilk gençlik yıllarında kimlik kazanımı gösterilirken ileri yaşlarda yaşlanmaya ve vücut deformelerine bağlı nedenler öne sürülmektedir:

“Bence 20-29 yaş arası ile 30-39 yaş arası daha çok. Neden çünkü insanların kendi bireysel kimliklerini daha çok kazandıkları o özgüvene daha çok ihtiyaç duydukları yaşlar. Yaş ilerledikçe yani 30- 39 veya 40-49 grubuna geldikçe daha çok vücut deformasyonuna yönelik işlemler yapılıyor. İşte memelerin toplanması, karnın toplanması vs.” (D2).

“Genelde 40 yaş üstü ve 18 yaş civarı en sık bence. Gençler genelde burun ameliyatlarını talep ederken ileri yaşta daha çok işte o yaşlanmayı geri döndürecek yüz germe, göz kapağı işte dudak kaldırma, kaş asma gibi ameliyatlar.” (D4).

“Kesinlikle 15-16 yaş itibarından başlayıp yaklaşık 25-26 yaşlara kadar burun ameliyatı en çok o. Biraz daha ileri yaşlar için daha çok böyle 35-45 yaş arası daha çok meme operasyonu. Özellikle doğum çağını vs. geçtikten sonraki doğum hamilelik dönemi etkilerine bağlı gelişen onlar çok var. Yine bence 45 yaş ve sonrası için daha çok botoks vs. işte yüz germe, gibi işlemler daha sık. Öyle en barizleri bence bunlar hani.” (D10).

5.1.3.1. Yaş Grubuna Uygun Bulunmayan Taleplerde Başvurulan Yöntemler

Cerrahların hastaların taleplerini kabul ya da reddetme nedenleri hastanın yaşına ve estetik yaptırma talebindeki tutumuna bağlı olarak değişmektedir. Cerrahlar reşit olmayan bireylerin taleplerini kabul etmemektedir:

“Kesinlikle 18 yaş altındaki hastalara rinoplasti yapamıyoruz. Yani meme büyütme küçültme yapabilmemiz için hastanın kendi yetkilerinin olması gerekiyor o yüzden 18 yaş altındaki kimseye şey yapamıyoruz.” (D7).

Cerrahlar yapılacak olan ameliyat öncesinde hastanın anatomik olarak gelişim sürecini ve yaşına bağlı olarak fiziksel görünümündeki durumu değerlendirmekte ve buna göre bir strateji belirlemektedirler:

“Genelde vazgeçirme üzerine olur. Hani mesela 18 yaş altında çok da burun ameliyatı yapmak istemeyiz. Çünkü yüz gelişiminin belki başlıca noktaları burundur. Hani o yüzden 18 yaşından sonra gelmesini isteriz. Atıyorum mesela 40 yaşından önce yüz germe için gelmiş bir hastayı da vazgeçirmeye çalışırız. Daha anlamlı ve basit tekniklerle yaklaşırız. 40 yaşından ya da 50 yaşından sonra yüz germeye ikna etmeye çalışırım öyle söyleyeyim.” (D9).

Yaş grubuna uygun olmayan bir taleple gelen hastanın ameliyat kararı hastanın psikolojik durumuna bağlı olarak verilmektedir:

“ Çok genç kızlar geliyor bir kere. Çok genç kızlar çok kendileriyle alakasız ameliyatlara isteyebiliyor. Geliyor mesela 16 yaşında bir kız geliyor diyor ki benim mememi yap yani daha o yaşta ne memesi? Biz burun ameliyatını bile 18 yaşında büyüme tamamlanmadan yapmıyoruz. Yani onu bile erteliyoruz. Ancak ne zaman yaparım. Ben on beş yaşındaki kıza da meme yaptım. Ama nasıl yapıyorum onu. Kızı değerlendiriyorum bakiyorum hı bu kız hasta bu memeye takmış. Bir psikiyatriste gönderiyorum. Onun fikrini almaya çalışıyorum. psikiyatrist bana bunun yapılması lazım diyorsa yaparım.” (D1).

Yaş grubuna uygun olmayan bir talep karşısında cerrahlar erteleme stratejisi izleyerek hastalarının yönlendirmektedirler. Doktor 5 ve Doktor 6 bu durumu ifade etmektedirler:

“Hocam yapmam o ameliyatı. E hoca tıbbi medikal sorunlar var yani. Hani 14 yaşında 15 yaşında birine olmaz burun ameliyatı yapmamak gerekir o zaman yapmazsın. Dersin ki bu olmuyor bu saatte yapılmaz. Birkaç sene daha geçsin ondan sonra yapılır dersin öyle. Yapmamak gerekir.” (D5).

“Yani şöyle oluyor yani direk söylüyoruz. Şu yaşta atıyorum burun gelişimi daha tamamlanmadı işte birkaç sene sonra yapmamız daha uygun olur. Riskler geçtikten sonra yapalım falan şeklinde söylüyoruz.” (D6).

5.1.4. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşma Durumu

Estetik cerrahlara başvuran hastaların eğitim düzeyi karşılaştırıldığında cerrahlar, kendilerine başvuran hastaların genellikle yüksekokul ve üzeri mezuniyet derecesine sahip olduklarını belirtmektedirler:

“Daha çok üniversite ve yüksekokul. Yüksek lisansı, doktorayı ayırt edemem ben üniversiteden itibaren daha çok. %70’i üniversite ve üzeridir.” (D1).

“Ya en azından minimum lisans düzeyinde 4 yıllık bir fakülte eğitimi aldıktan sonra. Lisans ve yüksek lisans hastalarının çok sık geldiğini görüyorum. Lise mezunu hastanın çok sık geldiğini görmedim ben.” (D7).

Özel klinikte çalışan bir başka cerrah ise lise ve üzeri mezun grubunun fazla olduğunu; bunun yanı sıra kendilerine başvuran ilkököl mezunu hastaların da olduğunu ifade etmektedir:

“Lise ve üniversite daha çok. İlkokul da ameliyat istiyor ama yani lise veya üniversite mezunu kadar değil.” (D2).

Eğitim düzeyine göre başvurulmuş taleplerde bir derecelendirme yapılacak olursa üniversite ve üzeri mezuniyet grubunda yer alan bireylerin estetik cerrahiye daha yoğunluklu olarak başvurduğu görülmektedir. Bu veriler estetik cerrahi ve beden imajı konusunda yapılan çalışmalarda elde edilen eğitim düzeyi ve estetik cerrahi ilişkisi bulgularını desteklemektedir. Bu noktada eğitim seviyesi arttıkça beden algısı ve beden saygısının da arttığı, dolayısıyla estetik cerrahiye başvuran bireylerin çoğunlukla lisans ve lisansüstü eğitime sahip olduğunu belirtmek çalışmamızın da verilerini desteklemiş olacaktır (Öngören, 2015: 34, Gören, 2016: 70, Göksu, 2019: 37-38).

5.1.5. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Mesleğe Göre Farklılaşma Durumu

Estetik talebinde bulunan bireylerin meslekleri ile ilgili kesin bir veri ortaya çıkmamıştır. Cerrahlar genellikle çalışan ve göz önünde yer alan kadınların estetik cerrahiye daha sık başvurduğunu ifade etmişlerdir. Doktor 1 bu konuda ilginç bir saptama yaparak estetik cerrahi için kendisine başvuran hasta sayısında çalışan kişilerin çoğunlukta olduğunu ancak en fazla ameliyat ettikleri grubun ev hanımları olduğunu belirtmektedir:

“Bir kere çalışan kadınlar yani. Çalışan kadınların daha çok ameliyat istiyor aslında ama daha çok ameliyatı biz ev hanımlarında yapıyoruz çünkü onların vakti var. Aslında bana gelen hastalara bakarsan %80i çalışan kadındır ama onlar bir türlü vakit bulamıyor istediklerini yapmaya öbürleri daha kolay buluyor.” (D1).

Doktor 3 estetik cerrahiye başvuran bireylerin özellikle gözönünde çalışan kadınlar olduğunu belirtmektedir:

“Mesleki olarak yani görünüşün önemli olduğu meslekler tabiki bize daha çok uğruyor. Özellikle kadınlarda. O yüzden de işi olan ve o işte yıllardır çalışan kadınlar estetik operasyona daha açık oluyorlar. Çünkü hep eski o zinde hallerini herkese göstermek istiyorlar bence. Ya o yüzden bir meslek ayırma yapabilir miyiz? Daha çok göz önünde olanlar diyebilirim. Daha birebir kişisel olarak kapalı kapılar ardında çalışmayanlar diyebilirim.” (D3).

Son olarak iki cerrah kendilerine başvuran hastalarda belirgin bir mesleki ayırım olmasa da özellikle öğretmenlerin çoğunlukta olduğunu ifade etmişlerdir. Hastalarla

yapılan görüşmelerimizde de 10 katılımcıdan 3'ünün kadın ve öğretmen olduğu görülmektedir:

“Ya genelde mesleklerini çok sormadım ama genelde öğretmen. Benim gözlemelerime bakılırsa öğretmen kesiminin daha yüksek olduğu özellikle asistan doktorlar da çok sık geliyor estetik kaygılarından dolayı. Hani ben ilk olarak aklıma öğretmen ve doktorlar geldi. Avukat, savcı vs. çok sık görmedim. Geliyor ama çok sık değil.” (D7).

“Ya şöyle söylim öğretmenler biraz daha ağırlıkta. Her meslekten var ama daha çok öğretmenler diyebilirim.” (D9).

5.1.6. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşma Durumu

Cerrahların hasta profillerinin sosyo-ekonomik durumu cerrahın özel ya da devlet hastanesinde çalışıyor olmasına bağlı olarak değişmektedir. Buna göre özel kliniği olan cerrahlara giden hasta profili orta ve üst grupta yer alırken devlet hastanesine giden hasta profilleri alt-orta grupta yer almaktadır. Doktor 7 bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“Hoca seçiminden tutun doktor seçimine kadar piyasada ve üniversite hastanelerinde neredeyse farklı ücretlerde ameliyatlar yapılıyor yani. Herkes kendi bütçesine göre yani. O yüzden gelen doktora da sosyo-ekonomik seviyesi ona göre değişiyor yani.” (D7).

Özel kliniği olan ya da özel hastanede çalışan cerrahlara başvuran hasta profillerinin üst ve orta grupta yer aldığı alt-orta grupta yer alan hasta profillerinin medikal cerrah ya da plastik cerrahi alternatiflerine başvurduğu ifade edilmektedir:

“Alt orta grup daha çok estetik cerrahi yani plastik cerrahlar biraz daha pahalı çalıştıkları için onlar bizim görmediğimiz yerlere kaçmaya çalışıyorlar işte kulak burun boğaz ya da başka bölümlere kaymaya çalışır ama bizim daha çok çalıştığımız grup tabiki üst ve orta grup oluyor. Alt grup biraz daha ucuz çalışan ucuz yer olduğunda alt grup oraya doğru gidecektir.” (D3).

Alt ve orta-alt grupta yer alan hastaların ise genel olarak kamu hastanelerine başvurduğu görülmektedir:

“Çalıştığımız yer en nihayetinde bir devlet hastanesi hani çok üst sosyoekonomik düzeyden gelen birini pek görme fırsatımız olmuyor. Ama hani orta alt seviyede bir hayli yaygın.” (D10).

5.1.7. Estetik Operasyon Yaptırma Talebinde Toplumsal Kökene Göre Farklılaşma Durumu

Cerrahlar kendilerine başvuran hastaların kent kökenli olduklarını ifade etmekle birlikte kır kökenli hastaların estetik amacından ziyade rekonstrüktif amacıyla geldiğini belirtmektedirler:

“Ya şöyle söyleyim yarık dudak ameliyatlarına estetik olarak değerlendirdiğimde genelde sendromik olduğu için genelde hep akraba evliliği olduğundan dolayı hep doğu kısmından geliyor ama hiç böyle Ardahan’dan gelip de burun ameliyatı yaptıracağım diyen görmedim yani.” (D7).

“Kır çok gelmiyor. Kırdan gelenler daha çok rekonstrüktif için geliyor.” (D9).

5.1.8. Estetik Operasyonların Yaygınlaşma Nedenleri

Estetik operasyonların yaygınlaştığını düşünen estetik cerrahlar bu yaygınlaşmanın nedenlerini çeşitli faktörlere dayandırmaktadırlar. Bu faktörlerin başında sosyal medyanın etkisi ve bireyler arası etkileşimin artması gelirken tek tip beden ve güzellik algısının yaratılması, Z kuşağı ve görünümün önem kazanması, estetik operasyonlara ulaşılabilirliğin artması, moda, yaşlanma, televizyon ve pandemi sürecinin etkileri diğer faktörler olarak değerlendirilmektedir.

5.1.8.1. Sosyal Medya Faktörü

Sosyal medya etkisi iki yönlü olarak ele alınmaktadır. Buna göre birinci faktör olarak sosyal medyada tanınan kişilerin kendilerini takip eden kitleleri etkilediği ve kitlelerin tanınan kişileri taklit ettiği yönündedir:

“sosyal medya hani sosyal medyada işte idol aldıkları kişilerin nasıl söyleyeyim hani mesela birisi dudak dolgusu burun ameliyatı yaptırıyor ya da yapmış gibi gösteriyor hayranları da o dudak dolgusunu, burnu yaptırmak istiyor. Yani tamamen idol aldıkları kişilerin sosyal medyadaki hesaplarını birebir takip ediyorlar.” (D9).

Sosyal medyanın ikinci etkisi ise sosyal medya yaygınlaşması ve kullanıcı sayılarının artması ile birlikte hem bireyler arası etkileşimin artması hem de bireylerin hesapları aracılığıyla daha fazla göz önünde olmaları estetik operasyonları yaygınlaştırmıştır:

“Kesinlikle yaygınlaşıyor. Bunun nedeni de işte sonuçta sosyal medyadır, etkileşimin artmasıdır. Herkes birbirini çok yakından takip ediyor ve kendini bedeni ile tanıtmak ön plana çıktı. Yani görsellik çok önemli bir konuma sahip.” (D4).

5.1.8.2. Tek Tip Beden ve Güzellik Algısının Yaratılması Faktörü

Estetik operasyonların yaygınlaşmasında özellikle medya aracılığıyla yaratılan tektip bedenler ve güzellik algıları olduğunu Doktor 1 ve Doktor 2 ifade etmektedir:

“Medyanın baskısı bence en önemlisi. Medyanın direktmesi. Güzel algısını diretiyor medya çünkü. Bir Barbie bebek şeyi var yani bence plastik cerrahinin dünyada gelişiminin en önemli sebeplerinden birisi BARBİE BEBEKTİR ulaşamayan ulaşamayacak bir standart. Ondan sonra tektipleşme bence herkes birbirine benzemek istiyor. Hâlbuki bizim başarısızlık kriterimiz yani o başkasına benzeyen birini yapmak bizim için marifet şeydir aslında. Yani ben senin burnunu yaptıysam senin bir arkadaşın görünce burnun ne kadar güzel olmuş derse benim için başarısızlık o(estetiğin belli olması). Sende bir değişiklik var ama ne demeli yani o kadar doğal olmalı, istediğimiz odur aslında.” (D1).

“İnsanlar daha çok sosyal medya kullanmaya başladı. Estetiği herkes bir yerden görerek aynı anlayışa doğru gittiği için herkes benzer şeyler istiyor.” (D8).

5.1.8.3. Z Kuşağı ve Görünümün Önem Kazanması

Özellikle görünümün önem kazandığı çağımızda cerrahlar estetik cerrahi operasyonların bir diğer yaygınlaşma nedenini genç kuşağa bağlamaktadır. Genç kuşağın görünümüne daha fazla önem verdiğini, çevresinden etkilendiğini ileri sürmektedirler.

“Kesinlikle yaygınlaşıyor. Buna neden olan şey herhalde yeni 10 yılımız. Yani z kuşağı diye adlandırdığımız bir kuşak var. Artık ne giydiğimiz ve nasıl göründüğümüzün çok daha büyük önemi var yani.” (D3).

“Yani çok yaygınlaştı bence biraz da hani çevre etkisi. Özellikle lise çağındaki gençlerde çevresinde insanlar yaptırıyor arkadaşları falan yaptırıyor hani güzel sonuçlar elde ettiklerini düşünüyorlar. Ben neden yaptırmayayım diyor. Hani o şekilde çevre etkisi giderek popülerleşti bence” (D6).

Ayrıca Doktor 1, bir hastanın yaş olarak ne kadar gençse o kadar abartılı sonuçlar istediğini saptamakta ve bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Genç hastalarla çatışırız o konuda estetik olduğu belli olsun istemeyiz. Hastalar için ne kadar gençse o kadar aşırı abartılı sonuçlar isterler. Hastalarla da çatıştığımız oluyor özellikle yeni nesillerde.” (D1).

5.1.8.4. Estetik Operasyonlara Ulaşılabilirliğin Artması Faktörü

Eskiye nazaran hem cerrah sayısındaki artış hem de bireylerin sosyoekonomik olarak iyileşmeleri, estetik cerrahiye olan talep ve arzı arttırarak estetik operasyonları yaygınlaştırmıştır:

“Düşünüyorum hocam bir şeyi ulaşılabilirlik çok arttı. Hani eskiden estetik ameliyatlara ulaşmak daha böyle hem daha zengin ve daha tanınmış kişilerin yaptırabileceği bir şeydi. Ama şimdi hani hem sayı çok arttı. Plastik cerrah ya da bu işlerle estetik işiyle uğraşan işte kişilerin sayısı arttı. O yüzden ulaşılabilirlik arttı ve maliyet düştü o yüzden.” (D5).

5.1.8.5. Modanın Etkileri

Estetik ve moda arasındaki ilişki noktasında estetik türlerinin dönem dönem akımsallaştırılarak popülerleştirildiğini ifade etmek mümkündür. Doktor 1 akımsal olarak belli estetik trendlerinin ortaya çıktığını belirtirken;

“Modası var. Ya işte bu badem göz mesela. Büyük dudak modası çıkıyor. Ne bileyim yaptığımız burun şekilleri bile değişiyor.” (D1).

Doktor 9 estetik trendlerinin artık iç organlara kaydığını belirtmektedir:

“Ya tabiki estetiğin modası var. Estetik trendi son yıllarda biraz daha hani atıyorum vajina beyazlatma gibi artık iç organlara da gitmeye başladı. Hani her türlü organda artık estetik var.” (D9).

Doktor 5 modalaştırılan estetik türlerini sosyal medya paylaşım ve reklamlarına bağlamakta, bu durumun bazı estetik müdahalelerini trend kıldığını belirtmektedir:

“Bana sorarsan şey işte sosyal medya ve internet çok yönlendirici oluyor gerçekte. Bir reklamla bir şey yapılıyor hani en basiti örümcek ağı bir ara çıktı. Örümcek ağıyla yüz germe. Örümcek ağı, örümcek ağı. Nereyi açsan örümcek ağı görüyon. İnsanlar açıp hani telefonları örümcek ağı yapıyor musunuz diye soruyorlar. Hani ne bi hasta görmüşler, ne işe yarıyor yaramıyor mu bilmiyorlar ama herkes örümcek ağı yapıyor musun diye soruyorlar. O yüzden öyle bazı şeyler reklam ve pazarlama işi ile moda haline getiriliyor. Herkes hani yaptırmayı gereken bir şeymiş gibi düşünüyor mesela. Evet, bence böyle bir şey var ama doğru bir şey değil.” (D5).

Diğer yandan estetiğin teknik olarak modası değişmektedir. Buna göre Doktor 2 önceden yapılan ameliyatların net bir şekilde belirgin olduğunu günümüzde ise yapılan ameliyatların doğal görünümlü olarak yapıldığını ifade etmektedir:

“Estetiği kesin bir modası var kesinlikle bir modası var. Mesela benim hocamın ameliyat yaptığı zaman ben Tunalı’da yürürken karşıdan gelen

birini bu benim hocama ameliyat olmuş derdim. Hokka gibi bir burun yapardı herkese. Mesela şimdi artık anatomik şekilli halk arasında damla denen meme protezi kullanıyoruz. Eskiden yuvarlak yüksek volümlü protezler kullanıyorduk. Herkes böyle füze memelerle çıkardı. Keza şimdi buruna ne diyoruz ameliyat olduğunu kimse anlamayacağı bir doğallık olsun. Eskiden tam tersi insanlar ameliyat olduğu gözüksün isterdi.” (D2).

5.1.8.6. Yaşlanmanın Etkisi

Cerrahlarla yapılan görüşmelerde cerrahlar, yaşlanmanın kaçınılmaz bir süreç olduğunu, hücresel olarak bu konuda bir şey yapılamayacağını sadece fiziksel görünümde değişiklikler yapılabileceğini belirtmişlerdir.

Fizyolojik olarak yaşlılık sürecinin asla ortadan kalkmayacağı, bireyin yaşlanma sürecinin ömür boyu devam edeceği Doktor 1 ve Doktor 4 ifade etmektedir:

“Hastaya şöyle düşün derim ben. Saati 10 sene geri alıyoruz ama o işleyecek saat gibi, görünüyor saat yanı durmayacak senin göz kapağın yine devam edecek yaşlanmaya. Ertelenir o kadar. En fazla beş sene ertellersin, 10 sene ertellersin.” (D1).

“Yani şimdi bizim yaptığımız işlemlerin hiçbirisi yaşlılığı tamamen geriye döndüren bir işlem değil. Biz sadece süreci yavaşlatıp hafif geri alıyoruz. Çok böyle ciddi 60 yaşındaki birini 20 yaşına döndürme şansımız yok. Hastaya da onu bahsetmek lazım sürecin durdurulamayacağını, yapacağımız şeyin bunu sadece yavaşlatıp çok da az olsa geriye çevireceğini bu şekilde hastayla iletişim kurmak lazım bence.” (D4).

Doktor 6 ise yaşlılığı önlemeye yönelik çıkan uygulamalara dikkat çekerek bu sürecin sadece etkilerinin ortadan kaldırılabileceğini ifade etmektedir:

“Antiaging şeyler çıktı hani ileride bunlar daha da yaygınlaşacak muhtemelen de ama hani biraz kaçınılmaz bir şey. Sadece bu etkiler ortadan kaldırılabilir.” (D6).

Doktor 1 bu uygulamaları genç yaştaki kızına şimdiden uyguladığını ifade etmektedir:

“Daha güzel yaşlanmak sağlanabilir ne bileyim işe ben mesela kızıma 23 yaşından beri botoks yapıyorum. Kırışmasın yani o kırışıklıkları oturmasın yüzüne istiyorum. Daha güzel yaşlanma sağlanabilir.” (D1).

5.1.8.7. Televizyon Programlarının Etkisi

Televizyon programlarına çıkan cerrahların hastalar üzerinde büyük bir etkisi olduğu, hastaların taleplerinde artışa neden olduğu ve televizyona çıkan doktorun tanınırlık ve hasta kitlesinde artış olduğu yapılan görüşmeler sonucunda analiz edilmiştir.

Buna diğerk medya platformlarına göre ilk olarak televizyon daha kontrol edilebilir bir alan olduğu için Doktor 2 sosyal medyada reklam yapan doktorlara göre televizyona çıkan doktorları desteklemektedir:

“Burdaki desteklemediğim kısım şu: bunlara para vererek çıkıyorlar kendi reklamını yapmak için çıkıyor. Ama meslekle ilgili bilgi veriyorlar. Yani belki de Instagramdan çok daha kontrol edilebilir bir sistem içerisinde anlatıyor. Ben olumlu düşünüyorum.” (D2).

Doktor 5 ise bu konuya eleştirel yaklaşarak özellikle reklam amaçlı televizyonlara çıkan doktorların kendi tanıtımlarını yaptıklarını, hastaları manipüle ettiklerini, insanların onların iyi cerrahlar olduğunu bu yüzden televizyonda yer aldıklarını düşünmelerine neden olduğunu belirtmektedir:

“Yani bir kısmısı iyi. Bir kısmısı kötü diye düşünüyorum. Nasıl söyleyim kimisi gerçekten çok şey olarak açıklıyor hani nispeten reklamdan uzak gerçekten daha bilgi verici vs. Ama kimisi tamamen reklama yönelik ya da kendi işine yönelik şeyler yapıyor. Onlardan çok hoşlanmıyorum açıkçası. Televizyon programlarına çıkan doktorların hepsi parayla çıkıyor. Yani insanlar da zannediyor ki o kişi alanında uzman böyle çok iyi biri çok iyi yapıyor zannediyorlar. Ama ona para verip çıkıyorlar.” (D5).

Doktor 4, Doktor 6 ve Doktor 9 ise televizyon programlarına çıkan doktorların hasta taleplerinde bir artış meydana getirdiklerini ifade etmektedirler:

“Ya hastalar çok takip ediyor bunları sürekli işte şu çıktı şunu dinledim. Bence çok etkileniyor hastalar özellikle evde olanlar. Onlar yakın takip ediyorlar ve oradan görüp etkileniyorlar.” (D4).

“Yani bu işte medyanın etkisi aslında daha da popülerleşmesine neden oluyor. Hastalar daha rahat karar verebiliyorlar daha cüretkâr olabiliyorlar. Çevrede de görüyorlar. Onu rahatsız eden bir durumu televizyonda gördükçe ‘Aa bunun bir yöntemi varmış ben gidip ameliyat olayım.’ falan diyorlar yani daha rahat diyorlar.” (D6).

“Ya hastalar televizyon programlarından görüp gelen hastalarımız da oluyor son yıllarda artmasının nedeni de o. Ama hani estetik cerrahların televizyon programlarına çıkması estetik ameliyat talebini arttırdı diyebilirim.” (D9).

Buradan hareketle, televizyon programlarına çıkan ve çeşitli estetik operasyon türlerini anlatan doktorların varlığı, hastalar üzerinde estetik operasyona yönelme etkisi yaratmaktadır. Televizyon programlarının hastaların estetik operasyona ulaşılabilirliğinin kolay olduğunu ve hastanın rahatsız olduğu durumun da bir tedavisinin olduğunu göstermesi, hastaların estetik operasyon olmak için motive olmasına ve doktorlara

başvurmasına neden olmaktadır. Diğer yandan hastalarla yapılan görüşmelerde televizyon programlarının etkilediği hasta profillerinin değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Bu farklılıklara hasta analizleri kısmında yer verilecektir.

5.1.8.8. Pandemi Sürecinin Etkileri

Doktor 7, günümüzde yaşanan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sürecinde sosyal yaşamdan izole olan ve kendileri ile daha fazla baş başa kalan bireylerin beğenilme duygularının tetiklendiğini ve bedenlerinde kusurlar bularak estetik cerrahiye başvurdıklarını özellikle pandemi sürecinde kendilerine başvuran hasta sayısında artış yaşandığını ifade etmektedir:

“Özellikle pandemi döneminde yaygınlaştığını düşünüyorum. Sokağa çıkma yasağının olduğu dönemde hastalar evde daha sık ayna ile karşı karşıya kaldıkları için basit kusurlarını daha çok büyüterek geldiler. Normalde pandemi döneminde ameliyatların azalması gerekirken bize olan başvuru sayısı çok arttı.” (D7).

5.1.9. Estetik Operasyonların Yaptırılma Nedenleri

Bireylerin estetik operasyon yaptırma talepleri psikolojik ve sosyal etkenlere dayandırılmaktadır. Buna göre beğenilme isteği, beden algısı, gibi psikolojik faktörler ile aile, iş ve özel yaşamlarının değişeceği düşüncesi, gösteri ve görsellik dünyası gibi sosyal faktörler bireylerin estetik operasyon yaptırma nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.1.9.1. Psikolojik Faktörler

Bireylerin estetik operasyon yaptırma nedenlerinin başında bedenleri ile kurdukları ilişki, bedenlerine yükledikleri anlam ve beden algıları gelmektedir. Temel olarak bedende beğenilmeyen ve bireylerin algısını o noktaya çeken bireyde rahatsızlık veren bir nokta bulunması sonucu estetik cerrahiye başvurulmaktadır:

“Yani genel olarak vücutlarında bir kusur olduğunu düşünüyorlar. Onu ortadan kaldırmak istiyorlar. İşte kimisi burnundan memnun değil. Kimisi işte memeleri çok büyük olduğunu kimisi çok küçük olduğunu söylüyor. Kimisi karnı işte çok yağlı olduğunu söylüyor. Yani o şekilde hep bir şikâyet üzerine hani vücudun bir kısmından memnun değiller ve o sorunu gidermek için kendilerini daha iyi hissetmek için geliyorlar.” (D6).

Bireyler bedenlerinin beğenilir olmasını istedikleri için kendi gözlerinde ya da çevreleri tarafından kusur olarak nitelenen bölgeyi değiştirmek istemektedirler:

“Ya güzel olma duygusu, beğenilme duygusu. Toplumsal olarak ya mesela en basiti kepçe kulak. Toplumsal olarak insanların ona bakışı değişeceği için o da moral motivasyonunu bozacağı için geliyor. Yani en önemli gelme sebepleri dediğim gibi beğenilme duygusu, beğenildikçe özgüvenlerini yükseltecek ve başarılı olacaklar.” (D7).

“Hani estetik dediğimiz şey hiçbir hasta fonksiyonel veya hani görevsel açıdan çok büyük bir sorun yaratmamasına rağmen düzeltmek istemektedir. Onun dışında bence çok nadir olarak bazen toplumsal hayata insanın dahil olmasını engelleyebilecek bazı durumlar olabiliyor yani. Kafada saç olmaması vs. büyük defektif şeyler. Bu tarz şeyler de var ama genel olarak bence kişilerin kendi istekleri beden algıları ile ilişkili hani.” (D10).

5.1.9.2. Sosyal Faktörler

Sosyal faktörler incelendiğinde estetik talebi ile başvuran hastaların estetik operasyon sonrası hayatlarında köklü bir değişim olacağına inandıkları görülmektedir:

“Bazı kişiler geliyor ki hani mutluluğunun temelini rinoplastiye bağlıyor. Hayatının tamamen değişeceğini sanıyor bu yüzden o ameliyatı çok istiyor. Hayatının temelin, mutluluğunu rinoplastiye bağlayıp o ameliyatı oluyor.” (D9).

Yaşamlarında köklü bir değişimin olacağı düşüncesinin yanı sıra bazı hastaların profesyonel iş yaşamı ya da ile hayatlarının değişeceğine, özellikle ikili ilişkilerinin düzeleceğine inandığı tespit edilmektedir:

“Profesyonel ya da aile yaşantısının olacak ameliyatla değişeceğine inanmak. Bak bu çok önemli yani benim öyle çok kocası başka kadınla ilişkiye girmiş veya başka bir kadına gittiğini anlamış ve ben bu ameliyatlari olup o kadına veya daha genç görünüme kavuşursam kocam gitmez diyen hasta başvurdu ki bana ve bunların hiçbirinde de geri döndüğünü görmedim.” (D2).

“Bence daha iyi iş bulma isteği de olabilir. Çünkü bizim annelerimizin bize söylediği yalan yani. Güzellik geçicidir ruh güzelliği iyidir derlerdi öyle bir şey yok gerçek dünyada. Senin güzelliğin senin girdiğin işi etkiliyor kardeşim Artık iyice öyle oluyor dünya. Estetik operasyon talebini başka ne etkileyebilir?(düşünüyor) Şey bile olabilir mesela ben onu da hissederim bazen olan ilişkisini koruyabilmek. Yani yaşlandıkça çirkinleştiğini düşünüyor ya insanlar eşini tutabilmek daha beğenilir olmak yaşını koruyabilme isteği. Olan ilişkisini koruma isteği olabilir. O da bizim için zor ve yanlış hastalardandır. Çünkü sanıyor ki sevgilisi işte onu memesi sarktığı için sevmiyor vazgeçiyor ondan. Memesini yaptırır sevgilisi gene gider.” (D1).

Diğer yandan günümüz gösteri dünyasında bedenın önem kazanması ve toplumsal yaşamda kişinin temsili haline gelmiş olması, sosyal mecralar aracılığıyla görünürlüğün artması bireyleri estetik cerrahiye yönlendirmektedir:

“Yani şöyle işte kendini vücuduyla tanımlamaya başladı insanlar. Yani tamamen görsellik üzerinden dışarda herkes sonuçta ilk algı görerek oluyor. İşte bu Instagram olsun Facebook olsun bu yerlerde sonuçta görselliğinizle ön plana çıkıyorsunuz. Herkeste şey oluyor sonra bir yerden sonra da etrafınızdaki insanlar sizi uarmaya başlıyor veya bir arkadaşınız yaptırıyor sizin aklınızda yokken onda görüp siz de istiyorsunuz.” (D4).

Doktor 4’ün de bahsettiği gibi bir başka faktör de çevre etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Bir de çevre de önemli işte. Çevresinde özellikle kadınlarda çevresinde mesela birisi bir öneride bulunuyor ‘Ya işte ben şöyle burun ameliyatı yaptırdım bir arkadaşım yaptırdı sen de yaptır, hani şöyle güzel oldu. İşte senin de burnun da şurası şöyle sen de yaptır güzel olur.’ Hani bu insanları etkiliyor bence.” (D6).

5.1.10. Estetik Operasyonların Talep Edilmesi

5.1.10.1. En Fazla Talep Edilen Estetik Operasyon Türleri

En fazla talep edilen estetik operasyon türü sorusuna tüm cerrahlar burun estetiği cevabını vermekle birlikte özellikle yüz bölgesi görünen ve açık bir alan olduğu için bu bölgede gerçekleştirilen ameliyatların çoğunlukta olduğu; vücutta gerçekleştirilen ameliyatlarda ise meme ameliyatlarının ön planda olduğu sonucu ortaya çıkmıştır:

“En çok görünen yerleri öncelikli. Yüz bölgesi, yüz bölgesinde burun sonra işte göz kapakları, kaşları, dudakları. Sonra da işte onun dışında meme ameliyatları çok yapıyoruz. Meme büyütme küçültme.” (D4).

Doktor 1 ve Doktor 2 yüz bölgesinde meydana gelen bu yoğun taleplerin nedenlerini sosyal medya platformları ve selfie kültürüne bağlamaktadırlar. Yüz ameliyatlarının yanı sıra bedende gerçekleştirilen diğer ameliyatları ise Doktor 1 mevsimsel olarak değerlendirirken Doktor 2 cinsiyet olarak değerlendirmektedir:

“Şimdi bu şeyi mesela medya etkiledi. Bir de en çok Instagram etkiledi. Bi de şu selfie çekme etkiledi mesela. O selfielerde yanlış ışık düşüyor veya kendilerini kötü görüyorlar olan problemlerini daha abartılı hale getiriyor selfie ve böyle çok anlamsız yakınmalarla gelen bir sürü daha çok gençlerde genç kızlar oluyor. %50 yüz %50 vücutsa eskiden şimdi %80 yüz oldu yani. Daha çok hastalar öyle gelmeye başladı. Bir de şey de

etkiler hani hasta ilgisine de yoğunlaşır. Kışın yüz ameliyatları artar yaza doğru işte denize gitcez derdine meme ameliyatları, liposakşınlar onlar artar mesela herkes bir şeye hazırlanma derdinde olduğu için.” (D1).

“Aslına bakacak olursan bu soru son 15 yılda tamamen sosyal medya nedeniyle ortaya çıktı artık Türkiye’de bence burun ameliyatı olmayan genç kalmadı gibi bir şey. Dolayısıyla birinci sıra çok ama çok açık ara burun var onun dışında genç kızlarda memeye yönelik ameliyatlar delikanlılarda işte kepçe kulak ameliyatları vs. türevi gibi ameliyatlar daha çok istenebiliyor. Ama yani Türkiye pratiğinde hiç tartışmasız çok açık ara burun.” (D2).

Beden üzerinde gerçekleştirilen müdahaleleri kadın cinsiyeti üzerinden değerlendiren Doktor 6 meme ameliyatı taleplerini kadın kimliği ile ilişkilendirmektedir:

“Kadınlarda meme çok önemli. Ya işte memesini büyütme isteyen hastalar olabiliyor. Kadın kimliği açısından kadın açısından önemli olduğu için. Yani o şekilde yüz en öncelikli. Kadınlar için de ikinci olarak meme diyebiliriz.” (D6).

Genel kanının yanı sıra Doktor 2, son yıllarda Brezilya tipi kalça ameliyatlarının yükselişe geçtiğini ifade etmektedir:

“Estetik Operasyonlarda Türkiye’de son birkaç yıldır Brezilya tipi kalça büyütme ve özellikle şişman bir ülke olmaya başladığımız için geçirilen şişmanlık ameliyatı sonrası sarkmaların düzeltilmesi eklendi.” (D2).

5.1.10.2. Estetik Operasyon Talebinin Yerine Getirilme Süreci

Bireylerin estetik operasyon talebinin karşılanmasında cerrahlar, tıbbi bilginin karar mercii olarak uygun görmedikleri hastaların taleplerini yerine getirmemektedirler:

“Ya şöyle sonuçta burda biz en son kararı veren merciyiz hastanın her talebini yerine getirmiyoruz, her isteğini yerine getirmekle yükümlü değiliz.” (D4).

“Ama yani sırf daha seksi görüneyim bilmem ne olayım diye abartı isteyenler var yapmıyorum ben onları. Yani ben çünkü onun gezipte yani birisi senin memeni kim yaptı diyecek. Onun orada (isim ve soyismini söylüyor) demesini istemiyorum. Çünkü millet gülecek ona sonra. Kötü reklam aslında. Hem kendimi hem hastayı mutsuz edecek şeyleri yapmıyorum.” (D1).

Bireylerin estetik operasyon talebinin yerine getirilmesindeki birincil faktör talebin tıbben ve anatomik olarak mümkün ve gerçeğe uygun, mantıklı ve kabul edilebilir olmasına ve hastanın operasyonu hayatının merkezine yerleştirmemiş olmasına dikkat

etmektedirler. Bu durumlara aykırı olan talepleri ise yerine getirmemektedirler. Doktor 5 ve Doktor 7 meme ameliyatı üzerinden bu durumu açıklamaktadırlar:

“Diyorum ya yani tıbben uygun, gerçekçi bir şeyse bence getirilebilir. Hani en basiti bu işte. Hani meme yapalım. Meme protezi, memeyi büyütelim tamam. Ne kadar büyütelim? İşte kimisi büyük olsun ama işte çok büyük olmasın bunlar hep subjektif şeyler. Ama yapılabilir bir şeyse evet ben hastanın istediğini yapmaya çalışırım. Ama diyorum ya tıbben uygun bir şeyse. Yoksa sadece hasta öyle istiyor buraya (meme) koyalım öyle yapmıyorum.” (D5).

“Mesela en basiti meme büyütmeden örnek vereyim. Hocam diyor hafif böyle dik olmasın, çok şey olmasın ona göre silikonlar var mesela damla var yuvarlak silikon var. Biz kendi hem olabilecek sınırlarımızı zorlamadan hem de hastaların istekleri doğrultusunda yapıyoruz yani. Orta yollu yapıyoruz yani.” (D7).

“Kabul etme nedenleri hani bir makul istekler, çok absürt olmayacak şekilde makul istekler istiyorsa. İkincisi dediğim gibi hayatının temelini bunu oturtturmamış olması lazım. Bir ameliyat çünkü çok fazla bir anlam yüklememesi lazım bir de o hastada herhangi bir psikiyatrik bozukluk olmaması lazım.” (D9).

Doktor 1 ve Doktor 3 özellikle elinde model bir fotoğrafla gelen hastaların durumunu örneklemekte; bu tür hastaları vazgeçirdiğini ya da hastayı gerçekçi beklentilere yönlendirdiğini ifade etmektedirler:

“Mesela burunlarına çok takarlar çünkü örnek bir resimle gelir benim burnum böyle olsun diye. Bizde zaten ameliyat etmeme kriteridir. Öyle gelirse bu hastalıklı bir düşünce yapısı. Olmaz çünkü yani benim burnum çok güzel olabilir sana takarız çok çirkin olur. Mühim olan uyum olması. Onunla uzun uzun konuşurum öyle bir resimle gelmenin neden yanlış olduğunu işte hiç kimsenin burnunun hiç kimsede düzgün duramayacağını daha gerçekçi beklentiler geliştirebilmesini sağlayabilirsek hastada ameliyat edilir. Onu sağlayamazsak o hasta şimdikinden de mutsuz olur çünkü o istediği olmaz. Onun için hastanın isteği beni ilgilendirmiyor çok mantıksızsa.” (D1).

“Bunu ben hastalara şöyle anlatıyorum: bir AVM'ye gittiğinizde takım elbise almak istiyorsunuz ya da elbise almak istiyorsunuz. Mankenin üzerinde iyi görüyor olabilirsiniz ama sizin üzerinizde iyi durmuyor her zaman. O yüzden hastayı genelde onun üzerinde duracak bir şeye yönlendirmek lazım. O yüzden talepler önemli ama bir yere kadar. Beraber karar verip en sonunda altında bizim imzamızın olması lazım.” (D3).

Önemli bir nokta olarak eğer hastada bir intihar öyküsü varsa hastanın ameliyat talebi reddedilmektedir:

“Reddetme nedenlerimiz geçen oldu mesela. Hasta yakın bir zamanda intihar öyküsü var burnunu beğenmeyip intihar edebilir diye reddettik mesela.” (D7).

Doktor 2 sosyo-psikolojik ya da tıbbi olarak hastanın talebini reddetme durumlarını şöyle özetlemiştir:

“1) Hastanın beklentisi hayal mi. 2) Hastanın beklentisi tamamen medyayla paralel. 3) Hastanın psikolojik olarak gerçekleri değerlendirme kusuru varsa. 4) Hasta ameliyatı olduktan sonra düzelttireceği organ sayesinde bir takım şeylerin düzeleceğine inanıyorsa, hastada narsistik kişilik bozukluğu varsa hastanın genel sağlık kondisyonu bu tip ameliyatlara olmaya uygun değilse. Mesela hasta sürekli kan sulandırıcı kullanması gereken hasta burun ameliyatı yapcaz e bu olmaz.” (D2).

Cerrahlar hastaların taleplerini reddettikleri durumlarda hastaya detaylı açıklamalar yapmakta ve alternatifler sunarak hastayı olabilirliği yüksek olan ameliyatlara yönlendirmektedirler:

“Yani şey oluyor genele ya hani başka bir çözüm yolu buluyoruz. Hani bu şekilde olmaz ama şu şekilde yapabiliriz. Ameliyat değil ama hani dolgu yapabiliriz mesela diyoruz. Veya hani birkaç yıl sonra biraz kilo verin hemen yapmayalım. Biraz bi 6 ay falan diyet yapalım. 5-10 kilo verirseniz ameliyat sonucu çok daha iyi olur diyoruz. Hani direk reddedip kesmiyoruz yani. Genelde seçenek sunuyoruz.” (D6).

Doktor 9 ise reddedilme durumunda bazı hastaların agresif davrandığını bu hastaların ise özellikle beden dismorfik bozukluğuna sahip olan ya da absürt istekleri olan hastalar olduğunu ifade etmektedir:

“Yani hasta agresif tepkiler verebiliyor. Beden dismorfik bozukluğu olan hastalarda agresif tepkiler veriyor. Niye olmuyor ya da absürt şeyleri isteyen hastalarda yine agresif tepkilere karşı karşıya kalabiliyoruz.” (D9).

Diğer yandan hastaların ameliyat olmaktan vazgeçme nedenleri genellikle ya ekonomik ya da korku faktörüne dayanmaktadır. Yapılan görüşmelerde özel hastane ve kliniklerde çalışan cerrahların hastalarının genellikle ekonomik sebepten dolayı devlet hastanesinde çalışan cerrahların hastalarının ise genellikle korku sebebini vazgeçme nedenleri olarak belirttikleri gözlemlenmiştir.

“Yani tabi oluyor arada. 1) korkuyorlar çevresinden korkup vazgeçiyorlar. 2) maddi olarak kendilerini ayarlayamıyorlar. Genelde tabi bunu direk o şekilde söylemiyorlar ama biraz daha erteleyelim diyorlar. O şekilde onun dışında çok olmuyor.” (D4).

“Korku. Demin de anlattığım gibi bu bir operasyon. Masaya yatıyorsunuz ve hala da genlerimizde ‘masadan kalkamadı’ diye bir cümle var. O yüzden en çok etkileyen korku oluyor genelde.” (D3).

Korku faktörüne Doktor 8, 2019 yılında meydana gelen Covid19 pandemi sürecinin bazı hastaları etkilediğini ve ameliyat olmaktan vazgeçtiklerini belirterek ekleme yapmaktadır:

“Pandemi döneminde oldu pandemi nedeniyle. Virüs kapmaktan korktuğu için ameliyattan vazgeçenler oldu.” (D8).

Doktor 1 Ekonomik nedenlerle ameliyattan vazgeçtiğini belirten hastaların başka doktorlara başvurduğunu belirtirken Doktor 9 da bu tezi destekleyerek estetik operasyon olmak isteyen hastaların vazgeçmediğini başka bir yerde ameliyat olabileceğini aktarmaktadır:

“Vazgeçen hastalarımız maddi konuda oluyor. Ben pahalı geldiysem o gider daha ucuzuna olur ameliyatı çünkü 15 kişiyi gezerler birine ameliyat olurlar. Mutlaka olur yani estetik ameliyatı kafasına takanın döndüğünü görmedim.” (D1).

“Bu güne kadar karşılaşmadım diyebilirim hani başka yerde ameliyat olmuştur odan dolayı ameliyatına gelmemiştir onun haricinde hani estetik operasyon olmaktan vazgeçen hastamız yok öyle söyleyeyim.” (D9).

5.1.11. Estetik Operasyon Sürecinde Hekim ve Hasta İlişkisi

5.1.11.1. Operasyon Öncesi Hekim ve Hasta İlişkisi

Estetik operasyon talebi ile bir cerraha başvuran hastaya yönelik ilk yönlendirmelerin hastayı anlamak üzerine olduğu saptanmıştır. Tıbbi bir zorunluluğu olmayan ve elektif ameliyat olarak adlandırılan estetik cerrahi müdahalelerin talep nedeninin önem taşıdığı görülmüştür. Buna göre estetik operasyon talebiyle cerrahlara başvuran hastaların öncelikle talep nedeni ve beklentisinin doğru anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir:

“Öncelikle olarak hastanın beklentileri anlaşılmaya çalışılıyor. Hani sonuçta en nihayetinde bir operasyon da geçirilse insan hala aynı insan ve düzeltilen şeyin belli bir limiti var. Karşıdakinin ne beklediği çok önemli ve beklentilerin doğru yönetilmesi bence ilk adım.” (D10).

İlk yönlendirmede hasta talebinin nedeni ve hastanın beklentilerinin anlaşılmasında bir diğer önemli konu olarak beden dismorfik bozukluğu ya da psikolojik

faktörler ön plana çıkmakta ve cerrahlar buna göre bir değerlendirme ve yönlendirme yapmaktadır:

“Şimdi bir hasta estetik operasyon olmak istediğinde ne için olmak istediklerini soruyoruz. Önceden ameliyat oldu mu diye soruyoruz. Beden dismorfik bozukluğu diye psikiyatride bir hastalık vardır olmayan şeyi vücudunda oluyormuş gibi. Mesela defalarca burun ameliyatı olduysa ben o hastayı psikiyatriye yönlendiririm yani.” (D7).

“Bazı hastalarımız oluyor ki beden dismorfik bozukluğu oluyor gerçekten hani defalarca ameliyat etmek gereken hastalar oluyor. O zaman da çok büyük bir sıkıntı. Onları da vazgeçirmeye çalışıyoruz. O zaman da psikiyatriye yönlendiriyoruz.” (D9).

Beden dismorfik bozukluğu olan ya da psikolojik olarak olumsuz beden algısına sahip olan hastaların genel olarak cerrahlar arasında riskli grup olarak değerlendirildiği ve ameliyatlarının yapılmaması yönünde bir tutumun olduğu saptanmıştır. Beden dismorfik bozukluğu ya da psikolojik olarak olumsuz beden algısına sahip olmayan hastaların bir sonraki değerlendirme aşaması tıbbi değerlendirme olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Öncelikle muayene ediyoruz tabiki. Burda bir psikolojik değerlendirme de yapılıyor hastaya. Yani hasta benim burnum kötü diyebilir ama biz iyi bir burun gördüğümüzde o operasyonu niye yapalım. Yani bu zaten hastanın psikolojik olarak tam olmadığını gösteriyor. O yüzden hasta hem fiziksel olarak hem de psikolojik olarak normların uyması gerekiyor, sağlıklı olması gerekiyor.” (D3).

“Özellikle hani istekleri makul yani tıbbi açıdan karşılanabilecek şeyler mi ona bakıyoruz. İkincisi Ameliyat hakkında ve komplikasyonlar hakkında detaylı bilgi vermemiz gerekiyor. Çünkü bazı hastaların istekleri de tıbbi açıdan da çok mümkün olmayabiliyor. Daha gerçekçi anlatmaya çalışıyoruz Ameliyat ve ameliyat sonrası süreci.” (D8).

Hasta ile yapılan ön görüşme sonucunda psikolojik ve fizyolojik tamlığa sahip olan hastaya uygun seçenekler sunularak operasyon sürecine geçilmektedir:

“Yani tabi öncelikle tam olarak ne istediğini öğrenmek lazım. Sonra hastaya seçenekler sunuyoruz. İşte bu tarz bir şey yapabiliriz, bu tarz bir şey yapabiliriz ama hani bizim tecrübemize göre bu yöntem size daha iyi olur en uygun olur. Ama işte şöyle riskleri var işte şu kadar oranda görülüyor. Hani kabul ediyorsanız işte örnek daha önceki hastaların fotoğrafları falan gösterilir o şekilde.” (D6).

Estetik cerrahi alanında doktorlara başvuran hastaların tıbbi ve sağlık olarak bir aciliyet ve gereksinimleri olmadığı için cerrahların temel olarak hastanın beklentilerini

ve psikolojisini anlamaya çalışmakta; hastanın tıbbi olarak uygunluğunu değerlendirmekte, hastaya ameliyatları ile ilgili seçenekler sunmakta ve ameliyat sürecini ve sonrasını detaylı olarak aktardıkları saptanmıştır.

5.1.11.2. Operasyon Sonrası Hekim ve Hasta İlişkisi

Yapılan estetik operasyonun türüne bağlı olarak takip ve kontrol aşamaları değişmekle birlikte ilk haftanın sonraki periyotlarda ise ilk ay ve üçüncü ayın önemine dikkat çekilmiştir:

“Yani zaten çok uzun yapmıyorlar. Ameliyattan sonra bazen aynı gün taburcu ettiğimiz veya bir iki gün sonra taburcu ettiğimiz estetik hastalarına. İşte üçüncü gün birinci hafta mutlaka görüyoruz. Daha sonra işte ikinci haftada gördüğümüz oluyor birinci ayda gördüğümüz oluyor. Daha sonra sıklıkları azalıyor. Üçüncü ayda altıncı ayda falan çağırıyoruz.” (D6).

Yapılan görüşmeler sonucunda plastik cerrahların kontrol sürecinde hasta tepkilerini dikkate aldığı ortaya çıkmıştır. Buna göre olumlu tepkilerin temelde cerrahlar için bir başarı kaynağı olarak değerlendirildiği görülmektedir:

“Hastanın memnuniyeti çok önemli bir şey yani. Benim hastadan kazanacağım paradan bin kat daha önemli o memnun surati görmek. Çünkü senin başarının tek ispatı o yani başka bir ispatı yok bizde.” (D1).

Olumlu tepkilerin bireysel başarının yanı sıra mesleki motivasyon ve mesleki tatmin sağladığı ifade edilmiştir:

“Yani %95 çok memnun oluyorlar genel olarak ve hani hasta çok beğendim diyor teşekkür ediyor bu bile insanı çok mutlu ediyor yani insanın motivasyonunu gerçekten hani mesleki tatminini arttırıyor.” (D6).

Doktor 2 ameliyat sonrası bir hastanın yaşamında meydana gelebilecek değişimleri ifade ederek iyi bir estetik cerrahi operasyonun sonuçlarını aktarmıştır:

“Ya kadına meme yapıyorsun meme çok güzel oluyor sonuç olarak. Kadının özgüveni tamamen değişiyor gardrobu değişiyor giyim tarzı değişiyor. Belki evli ise evlilik hayatı olumlu anlamda değişiyor. Evli değil bir ilişkisi var o da keza benzer şeyler. Bunlarda insan çok mutlu oluyor çünkü zaten adı üstünde estetik bir ameliyat.” (D2).

Doktor 4 ise bazı hastaların sahte olumlu tepkiler vererek yaptırmak istedikleri başka bir ameliyat için doktoru ikna etmeyi amaçladıklarını belirtmekte; işlerinin bir yerden sonra sanata benzediğini ifade etmektedir:

“Hastalar biraz da size her şeyi yaptırmak için daha olumlu tepkiler verebiliyor. Ondan sonraki süreçte de sizin mesela yapmayı düşünmediğiniz ameliyatlari yaptırmak için sizi biraz böyle yüceltip pohpohlayabilir. Orda o ayrımı bence fark etmek lazım. Her hasta sizi çok övdü diye onun her istediğini yapmamak lazım. Genelde olumlu oluyor tabi şeyler ve mutlu ediyor sonuçta. Bizim işimiz de böyle sanat gibi oluyor bir yerden sonra. Ne kadar beğenilirsanız o kadar hem meşhur oluyorsunuz hem mutlu oluyorsunuz.” (D4).

Özel hastanede çalışan Doktor 2 ise olumlu tepkilerin mesleki motivasyon sağlamasının yanı sıra ekonomik olarak bir kazanç kaynağı olduğunu ve olumlu tepkiye sahip olan hastaların kendilerine yeni hastalar kazandırdığını ifade ederek Doktor 4’ün savını desteklemektedir:

“Olumlu tepkiyi aslına bakacak olursan 2 kazançla bitirirsin. Birincisi bu hasta çok mutlu olur bir insanı mutlu etmiş olursun. Daha da enteresanı her bir yani adı konmamış ama böyle bir yazılı olmayan kural var her iyi hasta beş yeni hasta getirir. Her kötü sonuçta bir hasta 20 hastanı götürür. Bir de bunun sana ikinci kazancı yeni hastalar olur.” (D2).

Operasyon sonrası hastaların olumsuz tepkilerinin cerrahları ya mesleğini ve kendisini daha da geliştirmesine ya da mesleki motivasyonunu düşürerek hastaların ikinci ameliyatlarını gerçekleştirmek zorunda kalmalarına neden olduğu saptanmaktadır.

Yapılan görüşmeler sonucu Doktor 8 ve Doktor 9 kendilerini daha iyi geliştirmek için neler yapabileceklerini düşündüklerini ifade etmektedir:

“Yani tabiki sonuçta yaptığımız işin bir sonucu olarak bir hastanın beğenmesi veya beğenmemesi motivasyonu etkiliyor. Beğenirse daha motive şekilde çalışıyoruz. Beğenmezse neler geliştirebileceğimizi düşünmeye çalışıyorum. Hani neyi beğenmediğini hastaların ne gibi beklentileri olduğu hakkında kafa yoruyorum.” (D8).

“Yani hani şöyle olumsuz tepkiler çok aşırıya kaçmadığı sürece daha iyisini nasıl yapabilirim diye motive ediyor.” (D9).

Doktor 2 ve Doktor 6 ise fonksiyonel olmayan bu ameliyatların beğenilmemesi durumunda hastanın yeniden ameliyat edildiğini ifade etmektedirler:

“...neden çünkü bunlar fonksiyonel organ düzeltmeleridir. Ama burada burun ameliyatı, meme ameliyatı, göz kapağı ameliyatı neyi yaparsan yap hasta senin ameliyatını her aynaya baktığında tekrar tekrar yargılar tekrar tekrar yorumlar ve bunun karşılığında eğer ameliyat sonucunu çok beğenmediyse bir de etrafı bu beğenmediği kısımları yüzüne vurmaya başladıysa ‘Ya senin burnun yoksa birazcık eğri mi oldu bak kemer çok da böyle istediğin gibi alınmamış; burun delikleri eşit durmuyor gibi.’

şeylerde bundan sonra artık size abonman olmuş demektir. Siz bu hastayı ikna etseniz bile hastanın ameliyatına yorum yapacak diğer insanları ikna edemediğiniz için bu sorunu artık çözemezsiniz. Motivasyonunuzu nasıl etkiler? Düşürür tabii ki ondan sonra bu hastaya bir daha ameliyat, bir daha ameliyat gibi mahkûm olacağınız bir duruma çevirirseniz kendinizi.” (D2).

“Bir ameliyat sonrası memnun olmadığı bir şey olduğu zaman hani söylüyorlar bize biz de hani onun düzeltmesini hani bir şekilde yapıyoruz hani erken zamanda yapmıyoruz ama genellikle altı ay sonra biraz daha toparladıktan sonra iyice iyileştikten sonra ikinci bir ameliyatla sorunlarını şikâyetlerini çözmeye çalışıyoruz.” (D6).

Doktor 1 ameliyat sonrası olumsuz tepkilerin nedenini ameliyat öncesi hasta analizinin iyi yapılmamasına bağlamakta ve mesleklerinin bedeli olarak beğenilmeme ihtimalini göstermektedir:

“Olumsuz tepkileri ben eskiden çok kızardım ama sonra olumsuz tepkilerin benim suçum olduğunu anladım. İşte bu ameliyat öncesi konuşmayı yapamıyordum ben eskiden. Ondan alıyordum ben olumsuz tepkiyi. Yani hastanın beni anladığından emin olmadan hastayı ameliyat ediyordum yani yeterli konuşmuyordum hastayla. Ya işte deneyimsizlik o da yani mesela bunu yani zamanla öğreniyorsun.” (D1).

Ameliyat sonrası beğenilmeyen ameliyatın yeniden yapılması hukuki bir hak olarak hastalara tanınmıştır. Dolayısıyla cerrahların da sonuçlarından memnun kalmayan hastaları yeniden ameliyat ettiği görülmektedir:

“O bizim sorumluluğumuz zaten o benim onam formlarımda yazar. Tekrar ameliyat gerekirse hani ameliyatta bir terslik olur en çok da burun ameliyatında olur tekrar ameliyat olması gerekirse hekimin onu ücretsiz olarak yapma sorumluluğu var. Benim onay formumda da yazar tekrar ameliyat gerektiğinde hastane masrafı hasta tarafından ödenmek kaydıyla bedelsiz ameliyat yapılır. O bizim sözümüz zaten ve etik olarak da öyle olmalı yani ben senin bir şeyini yanlış yapmışımdır veya sen de bozmuş olabilirsin sen de burnunu çarptın diyelim ameliyattan sonra ben yine bunu ücretsiz yapmayı etik buluyorum.” (D1).

Doktor 7 ve Doktor 9 ise burun ameliyatlarında beğenmeme oranlarının daha fazla olduğunu ve genellikle seconder ameliyatların burunda gerçekleştirildiğini ifade etmekte; Doktor 9 bu durumu hastanın psikolojisine bağlamaktadır:

“Burunda daha çok beğenmeme oluyor. Bu da aslında hastaların çoğunun burnuna iyi bakmamasından. Güneşe çıkma diyoruz, maskeyi demirsiz tak gerekirse takma diyoruz. Yani sekonder rinoplasti dediğimiz ikinci ameliyata aldığımız da oluyor.” (D7).

“Özellikle burun ameliyatlarında çok sık karşılaştığımız bir durum var. İlk görüşmede bir hastanın beklentisini çok iyi anlamak lazım, ikincisi de hastaya yapılacak ve yapılamayacak şeyler hakkında çok iyi bilgi verilmeli. Eğer ki hasta bunlarla birlikte ameliyata giriyorsa hani o revüzyon sekonder oranı düşüyor. Ama absürt istekleri olan hastalarda ya da mesela çok dümdüz bir burun isteyip de %1 derece kaymış bir burunla revüzyona gelen hastalar bunlar sıkıntılı hastalardır. Ama yaptığımız var mı oluyor.” (D9).

5.1.12. Hekimlerin Estetik Operasyonlarla İlgili Düşünceleri

5.1.12.1. Estetik Cerrahi Müdahalelerin Yükselişe Geçmesi

Plastik cerrahi uzmanlarla yapılan saha görüşmelerinde bu konuya özellikle dikkat edilmiştir. Bu konu artan plastik cerrahi taleplerinin hem nedenlerini ortaya koymakta hem de cerrahların bu konudaki olumlu ve olumsuz görüşlerini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda artan estetik cerrahi talebi genel olarak medya, popüler söylem, bedensel rekabet, ulaşılabilirlik ve çevre etkisine dayandırılırken cerrahların bu konudaki olumsuz görüşleri de kaygı uyandırmaktadır.

Öncelikle estetik cerrahi operasyonların tıbbi alandan uzaklaştırılarak popüler söylem ve medya aracılığıyla yeniden isimlendirildiği, bir pazarlama taktiği olarak bu operasyonların “sevimli ve ilgi uyandırıcı” kelimelerle yeniden adlandırıldığı ve yaygınlaştırıldığı görülmektedir. Bu durum tıbbi bir uzmanlık alanı olan estetik cerrahi müdahaleleri magazinleştirmektedir. Doktor 1 bu durumun hem medya ve popüler söylem hem de cerrahların kendileri tarafından yapıldığını ifade etmektedir:

“Bir kere şey var yani toplumdaki genel kirleniş her yerde var. Doktorlarda da var. Yani doktorların da yanlış ve fazla yönlendirmeleri sonucu da artıyor bu iş. Bugün Instagrammış bilmem neymiş şurda burda şey olmakta. Yani benim mesela en çok sıkıldığım şey hasta geliyor ben şundan yaptırmak istiyorum diyor. Ben diyorum ki bilimsel olarak öyle bir şey yok diyorum. Ama orada başka yerde öbürleri yazıyor böyle şeyler diyor. Bakın diyorum okumayın benim sayfamı dahil okumayın. Sen gir Türk plastik cerrahi derneğinin sayfasına gir oku Amerikan plastik cerrahi derneğinin sayfasına gir oku orda olan teknikler içinde senle konuşalım. Onların dışındaki fikirleri bana sorup vaktimi alma Allah aşkına diyorum.” (D1).

Doktor 1 bu anlamda popüler söylem tarafından içeriği boşaltılan ve tıbbi alandan uzaklaştırılarak bir pazarlama taktiği olarak insanlara sunulan estetik cerrahi müdahalelerin diğer yaygınlaşma sebebini medya ve popüler söylemin belirlediğini ekleyerek devam etmektedir:

“İnsanlar devamlı bir şeyler uyduruyorlar. Yani bizim mesela ne bileyim işte badem göz ameliyatı çıkıyor. Badem göz ameliyatı diye bir şey zaten 100 senedir var. Ama adı badem göz değil. Daha ‘sevimli bir isim’ koyuyorlar pazarlama tekniği işte. Popüler söylem onu bizim tarafımız yapıyor ama. Doktorlar yapıyor bu işi yapan insanlar yapıyor ki müşteri artsın, pazar büyüsün.” (D1).

Estetik cerrahi pazarının büyümesi açısından üretilen popüler söylem ve medya aracılığıyla popülerleştirilen estetik cerrahi müdahalelerine Doktor 9 da dikkat çekmektedir:

“Yani bu sosyal medya tamamen başka bir şey değil. Bir de televizyonlarda gördükleri şeyler çünkü artık sabah programlarında da nerdeyse üç programdan ikisi estetik cerrahlar çıkıyor. İşte burun ameliyatı anlatıyor işte botoks dolgu anlatıyor. Meme büyütme ve küçültme anlatıyor. Onların etkisinde kalıyorlar. Sonuçta sosyal medya Instagram çooook büyük bir etken. Hani bu selfienin çıkması falan hani çok büyük bir etken.” (D9).

Popülerleştirilen estetik cerrahi müdahalelerine Doktor 3 oldukça çarpıcı bir pencereden yaklaşarak bu durumun görünürlükle ilgili olduğunu, günümüzde kıyafet ve tarzın aşıldığını ve artık beden üzerinden bir tarz yaratıldığını ifade ederek farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır:

“Tabiki burda giyim markaları yani bedenle alakalı işte kozmetik markaların büyük katkısı var. Yani isteyerek ya da istemeyerek insanlara enjekte edilen duygu şu: görünüşün çok önemli olduğu. O yüzden de insanlar elbise ya da saç stilleriyle bir yere kadar kendilerini değiştirebiliyorlar. Bir yerden sonra artık vücutta da öyle olmak zorunda hissediyorlar.” (D3).

Popülerleşen ve yaygınlaşan estetik cerrahi müdahalelerin olumlu etkisini Doktor 5 şu şekilde ifade etmektedir:

“İşte sosyal medyanın bu kadar yoğun kullanılması ve bu işin orda çok ciddi olarak reklamının yapılması bence o yüzden. Yani benim işim açısından tabiki olumlu şey ne kadar çok istek olsa benim o kadar çok işim olur. Benim açımdan bakarsan olumlu.” (D5).

Popülerleşen ve yaygınlaşan estetik cerrahi müdahalelerin olumsuz etkilerini Doktor 2 insanların hastalık boyutunda olumsuz beden algıları geliştirmelerine ve cerrahların her şeyi düzeltebilecek “tamirciler” olarak görülmesi olarak değerlendirirken;

“İnsanlar plastik cerrahları yetkili servis kendilerini de otomobil gibi görmeye başladılar. Valla bak ciddi söylüyorum. Ne bileyim kapıdan biri geliyor. Bir gün önce yüzü kesilmiş bir şekilde çarpmış kesmiş. Ya baya

derin yani ameliyatla düzeltcez iz kalacak mı diyor yani hakikaten şöyle bir şey düşünüyorlar. Ben plastik cerraha gitcem bu plastik cerrah beni sıfıra yakın hatayla seni tekrar oradan çıkaracak ve sende en ufak bir değişiklik olmayacak. Bu insanların cehaleti arttıkça cesareti de arttığı için beklentileri çok ön plana çıkarmaya başladı hakikaten bununla çok yorularak mücadele ediyorsunuz. Mesela geçen gün bir aile geldi. Çocuğun ayak kız çocuğu ama işte 3-4 yaşlarında ayakta bilek iç yüzünden böyle 2 santime 2 santim bir yer yanmış. Su toplamış. İz kalacak mı? Ya hanım efendi ben eğilerek görüyorum siz orda kalacak ize ne bakar ki insanlar. Aklına gelir mi böyle bir şey yani? Şu soru da sorulmadı ama Hocam iyileşecek de mi Yok iz kalacak mı? Daha buraya geldiğindeki soru bu neden çünkü insan rekabet halinde.”

Doktor 4 ise olumsuz etki olarak plastik cerrahi alanının transparanlaştırılması ve bu uzmanlık alanına diğer branşlardan kişilerin de kendilerini konumlandırmasıyla kendi alanlarının değerinin yeterince fark edilmemesi olarak aktarmaktadır:

“Bu kez de herkes bu alana yöneliyor şimdi. Yani plastik cerrah olmayan herkes estetik işlem yapmaya çalışıyor. Bunu işte cerrah olanlar ameliyatla yapmaya çalışıyor. Göz doktoru göz kapağı ameliyatı, estetik işte ipli askı her şeyi yapmaya çalışıyor. İşte kulak burun boğaz doktoru onlar biz yüz plastik cerrahiyiz diyor kadın doğum kendi branşı. Herkes kendi alanıyla ilgili estetik işlemleri yapmaya çalışıyor çünkü maddi getirisi olan bir iş. Herkes bu tarafa yöneliyor. Olumsuz tarafı bu yani sonuçta herkes yaptığı için tabi şey oluyor belli bir branşlaşmanın önemi kalmıyor bizim aldığımız o eğitimin bir önemi kalmıyor. İşte medikal estetik diye bir şey çıktı. Yani bir uzmanlık alanı değil. Bir eğitimin yok. İki haftalık kursla sertifika alıyorlar karşılığında biz tus sınavı gibi zor bir sınavda yüksek puan alıyoruz, altı yıllık bir eğitimden geçiyoruz, iki yıl zorunlu hizmet yapıyoruz. Onlar kısa yoldan şey yapıyor” (D4).

5.1.12.2. Estetik Cerrahi Müdahalelere Yönlendiren Nedenler

Medya, arkadaşlar, popüler kültür, sosyal çevre bireyleri estetik cerrahi müdahalelere yönlendiren faktörler olmakla birlikte Instagramın büyük bir etkiye sahi olduğu belirtilmektedir:

“Genelde ilk popüler kültürdür. Medya popüler kültürün sonucu çünkü. İkisi de tabi yani bence en önemlisi popüler kültür. Şimdi bence en önemlisi Instagram. Ondan sonra arkadaşlar üçüncü sırada gelir.” (D1).

“Bence sosyal medya veya arkadaşları. Ya sonuçta sosyal bir varlığız, herkes gördüğü şeyi istiyor. Sürekli böyle bir uyarıcı gelince sonuçta buna bir tepki verme zorunluluğu hissediyorsunuz. Bundan 100 yıl önce kimse gideyim burnumu yaptırayım şeklinden memnun değilim çünkü etrafında hiç kimse veya gördüğü işte ne bileyim Instagramda bir şey görmediği için istemiyordu. Ama şimdi herkes görüyor ve çevresi çok etkiliyor bence.” (D4).

“Aga gelme nedeni olarak işte diyorum ya çevredeki bu estetik algısı. Yani bundan kimi insanlar tabi çok etkileniyor hani sosyal medyada televizyonda internette her yerde hani işte dudakları büyük kadınlar memeleri büyük kadınlar, burunları yapılmış işte insanlar etkileniyorlar tabi böyle şeylerden.” (D5).

“Ben medya olduğunu düşünüyorum. Yani günümüz dünyasında artık her şey oraya kaydı yani. Reklamcılık vs. yani doktorlar yaptıkları burun ameliyatları Instagram falan paylaşıyor. Ya bunun 100 bin takipçisi var çok iyi yapıyor gibi algılar var.” (D7).

Buradan hareketle Doktor 8 bireylerin sosyal medya hesaplarında göz önünde olan Influencer ve çevresindeki arkadaşlarından; Doktor 1 ise arkadaş çevresinden etkilendiklerini aktarmaktadır:

“Arkadaşlar, popüler kültür. İkisi bence. Yani çok fazla hasta bizde ameliyat olan birinin tanıdığı oluyor. Hani arkadaşım oldu şu oldu çok memnun ben de geldim gibisinden gelen çok var. Popüler kültür de artık çok arttı influencerlar özellikle inanılmaz estetik ameliyat geçiriyorlar o şekilde bence buralardan etkileniyorlar çok.” (D8).

“Bir kere en önemlisi beğenilme. En çok şeyle dönerler arkadaşım söyledim çok beğendi. Arkadaşın beğenmesi çok önemlidir. Arkadaşın senin o burnunu kırdırtırdır yani. Kötü olduğunda işte kötü arkadaşlar vardır. Ben de diyorum ki senin fikrin mi diyorum kötü olduğu. Yoo, ben beğendim ama üç arkadaşım beğenmedi. Kurt düşüyor içine.” (D1).

“Ben sana örnek şeyi söyleyeyim şimdi aklıma geldi. Bir genç kız var kolejindeki üç arkadaşı ameliyat olmuş. Geliyor oturuyor ne için geldiniz diyorum kıza ne ameliyat yapılabilir bana diyor. Öyle gelen var. Estetik ameliyat olası var. Öylesi bile var.” (D1).

Ailelerin bireyleri estetik cerrahiye yönlendirmediği, bu konuda karşı kutupta yer aldığı görülmektedir.

“Aile tamamen en son çünkü hiç kimse ailesinden birisinin sağlık sebebi olmaksızın ameliyat olmasını istemez. Yani %90 ameliyat olmak isteyen kadının eşi karşıdır yani bu işe. Ben olsam ben de karşı dururum ameliyat olmak bir risktir sonuçta” (D1).

“Aile, aile genelde böyle çok hani yönlendiren değildir genelde tam tersi. Aile genelde çok istekli değildir bu işler için anneler babalar. Ama hani destek olan hani bunu olsun isteyen anne baba yok mu var ama geneli tam tersidir. Genelde anne babalar çok istemezler.” (D5).

5.1.12.3. Estetik Cerrahi Müdahale ve Beden İlişkisi

Estetik cerrahi müdahalelerin beden ile ilişkisi beden güzelliğini referans almaktadır. Bireylerin beden algılarının oluşmasında çeşitli faktörler etkili olmaktadır. Buna göre; beden ve beden güzelliğinin ön plana çıkmasında eğitim faktörünün iki yönlü bir etkisi bulunmaktadır. İlk olarak eğitimin olumlu işlevi eğitim seviyesi arttıkça bedene yönelik anlamlı algı oluşmakta ve birey bilinçli olarak bedenine eleştirel yaklaşmakta, bedenini daha iyi kılma çabası içine girmektedir.

“Eğitim düzeyi arttıkça da plastik cerrahi isteği de artıyor yani. Daha doğrusu haklı sebeplerle başvuranlar genelde eğitilmiş insandır. Saçma sapan şeyler isteyenler şöyle dudak yap böyle burun bilmem ne yap diyenler genelde o işte kapitalizmin körüklediği satış arttırma şeylerinin kurbanı.” (D1).

İkinci olarak Doktor 1’in de bahsettiği gibi eğitim seviyesinin düşük olması bireyin özgüvenini düşürmekte dolayısıyla bedeni ile ön plana çıkmasına ve bedeni üzerinden özgüven kazanmasına neden olmaktadır:

“Okumamış insan boş insan bunu kabul etmek lazım yani. Sen ne kadar iyi eğitim aldıysan entelektüel bir insansan vücuduna ne kadar önem verdiğin o kadar azalır. Çünkü karşı cinsle veya sosyal hayatta edineceğim yerle senin fiziksel yapının paralelliği ortadan kalkar. Bunun zıttı da enteresan. Böyle bir özelliği taşımayan kişinin beden güzelliğini ön plana çıkmasını kolaylaştırdı eğitim beden ilişkisi.” (D2).

Beden ve beden güzelliğine verilen önemin artmasındaki bir diğer etken olarak refah seviyesinin yükselmiş olması, çağ olarak yaşam standartlarının kolaylaştırılmış olması ve savaş gibi makro sorunların olmaması gösterilmektedir:

“Yani bu güne kadar dünyanın her halde en refah döneminde yaşıyoruz hem maddi açıdan hem işte her türlü yiyecek var, içecek var. Ve şurada 100 yıl önce dünya savaşı vardı herkes ölüyordu. Şimdi teknoloji gelişti birçok şeyi makinalar yapıyor. Kendimize ayıracak vaktimiz artıyor ki paramız oluyor o zaman değişik şeyler denemek istiyor. Herkes güzel olmak istiyor herkes yakışıklı görünmek istiyor. O şekilde daha fazla ön plana çıkıyor.” (D4).

Beden ve beden güzelliğine verilen önemin bu kadar artmasındaki bir diğer temel etken ise son dönemde ön plana çıkan medya araçları ve bu araçların yarattığı güzellik algıları olarak karşımıza çıkmaktadır:

Buna göre X,Y ve Z kuşağı arasındaki estetik talep oranı değişiklik göstermiş özellikle Z kuşağının beden güzelliğine verdiği önem artmış ve estetik cerrahiye önemli bir ilgisi oluşmuştur.

“Ya son zamanlarda artık hani en basitinden söyleyim bir insan güzel gözükmek istiyorsa çevredeki insanlara karşıdır. İnsanların genel bir ilgisi arttığı için o kişiyi de otomatikmen itiyor. Günümüz gençliğinde bu artık o kadar önemli bir konuma geldiği için muhtemelen talep de artıyor. 18’ine basar basmaz bir hasta rinoplasti ameliyatı olmaya gelir mi? 18 yaş 1 günlük hastamız vardı yani.” (D7).

“Bugün dizide mesela Türkiye’de tutmuş dizilere bak o dizilerin kast grubuna gir, kast grubundaki genç bayanların kaçının estetik ameliyat geçirdiğine bak. Yüzde yüzüne yakın rakam göreceksin. Seda Sayan’ına bak Hande Erçel’ine bak işte ne bileyim Özgü Namal’ına bak. Yeni nesilden bahsediyorum. Ameliyat olmamışını göremezsin. Bu ne demek? Ben bunu buradaki olayın ne kadar artık rutinleştikten bahsediyorum.” (D2).

Sosyal medya araçlarının bireylerin önüne sürekli olarak çıkardığı güzellik formları bireyler tarafından içselleştirilmekte ve bireyler de bedenlerini ve görünümlerini o şekilde “güzelleştirmek” istemektedir:

“Eskiden sosyal medya bu kadar sık değildi. Facebook ve Instagram hani kişiler beğenilmek istiyor. Beğenilmek istediği için de hani bir filtre koyuyor mesela oraya. Ve gelip bu filtredeki gibi çıkmak istiyorum diyor hocam. O şekilde ameliyatını gerçekleştirdiğimiz hastalarımız da oluyor.” (D9).

Estetik operasyonlar beden imajına doğrudan bir müdahale alanını temsil etmektedir. Bireylerin yaptırdıkları estetik operasyonların genellikle beden imajı algısını olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Estetik cerrahinin beden algısı bozuk olan hastalarda olumlu bir etki meydana getirmesinin güç olduğu belirtilmiştir.

Doktor 3 fiziksel ben ve sosyal ben ilişkisine değinerek yapılan estetik cerrahi işleminin beden imajına olumlu etkisinin çevreden gelen tepkilere bağlı olduğunu belirtmektedir. Buna göre sosyal ben’in karşılaştığı tepkiler bireyin aynada gördüğü fiziksel ben’ini etkilemektedir:

“Ya beden imajı aslında iki türlü bence. Biri bizim aynada gördüğümüz bir de bizim insanların gözünde gördüğümüz bize bakışlarından gördüğümüz. Her ne kadar kadınlar makyajını, estetik operasyonlarını, giyiminin kendileri için olduğunu söylese de aslında karşı taraf için yapıyoruz her şeyi. O yüzden de demin söylediğim estetik imaj yani iki

numaralı karşının gözünden gördüğümüz estetik imajı daha önemli bence.” (D3).

Doktor 6 da başta hastanın yapılan operasyonu kabullenmesi ve beğenmesi gerektiğini belirtmektedir:

“Yani zaten genel bir kozmetik olarak güzel bir görünüm herkesin bildiği estetik bir duruş beden imajını ister istemez etkileyecektir. Yani genelde zaten yani eğer hasta kendi ameliyatından memnun olursa zaten bunu herkes bu şekilde kabul edecektir. Bu da beden imajını etkiler.” (D6).

Bu noktada Doktor 2 daha önce ameliyatını gerçekleştirdiği bir hastasının bu meme ameliyatını yıllarca eşinden sakladığını ve memesindeki protez ile bedenini bütünleştirerek bunun gerçek memesi olduğu kanısıyla harekete ettiğini örnek vererek şu açıklamayı yapmaktadır:

“Yani şunu anlatmaya çalışıyorum. Bireyin beden yapısı şekli bireyin özgüvenini o kadar artırır ki onu kendi parçası olarak düşünüp daha sonra karşısına çıkacak belki hayatını paylaştığı insan belki sevgilisi belki sosyal hayattaki insanlar. Tabi böyle bir şey şunu getiriyor bedende yaptığınız ameliyatlar yaptığınız değişiklikler kişilerde ön plana çıkmadan önce yaptığınız zaman kişinin belli bir süre sonra vücudunun bir parçası haline geliyor. Dolayısıyla bunu da eğer albenisi yüksek bir hale gelen bir insan ise olumlu anlamda maddi manevi çok pozitif tarafa götürüyor.” (D2).

Doktorlarla yapılan görüşmelerde bireylerin dış görünüşleri ve beden algılarının ciddi bir biçimde özgüvenlerini etkilediği; bedensel olarak beğenilmenin bireyler tarafından önemsendiği ve bedensel olarak albenisi/çekiciliği yüksek olan hastaların iş yaşamına kolay girdiği, sosyal çevreleri tarafından beğenildikleri ve bu durumun özel yaşamlarına da etki ettiği belirtilmektedir. Buna göre günümüzde bireyler görünümeleri üzerinden kendilerini kimliklendirmekte ve tanımlamaktadır. Dolayısıyla güzellik ve görünüm kişinin özgüvenini belirleyen temel faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Yani görünüm %90 gibi bir şey bence %10 sonrası. Herkes buna önem verdiği için bence hayatını çok etkiliyor. İnsan kendini görüntüsüyle tanımlıyor artık. Güzelliğiyle tanımlıyor, zayıflığıyla tanımlıyor, uzun boyluluğuyla tanımlıyor işte göz rengiyle yani. Eskiden yani işte zekâsıyla, konuşmasıyla, bilgisiyle ön plana çıkarken şuan tamamen görüntüsüyle yani.” (D4).

Doktor 9 ise ameliyat sonrası hastaların yaşamında köklü değişimler yarattıklarını, bireylerin ameliyat ile birlikte yeni bir kimlik kazandıklarını ifade etmektedir:

“Hani ameliyatı yaptıktan sonra tamamen sevgilisini değiştiren, arkadaş çevresini değiştiren kişiler var, tanıyorum hani öyle söyleyim. Bunlar da sosyal medyada hesaplarını da değiştiriyorlar. Instagram hesaplarını, ameliyat olmadan önceki bütün fotoğraflarını yani burnunun çıktığı bütün fotoğrafları siliyor. Yeni bir kimlik kazanıyorlar.” (D9).

Doktor 1 ise rekabetçi kapitalist sistemin insanları rekabete sürüklediğini ve bu süreçte bedensel ve dış görünüş olarak çekici bulunan kişilerin iş yaşamında daha avantajlı konumda olduğunu belirtmektedir:

“İşte işe girerken bile güzel insan olmak avantajdır yani bu da kapitalizmin şeylerinden birisi. Bunu kesinlikle reddedemezsin yani bu önemli. Ne bileyim senin gözaltın sarkmış sen zaten bezgin görünüyorsun. Seni bezgin yüzle neden işe alayım ki daha parlak canlı görüneceksin ki ben seni tercih edeyim yani. Tabiki çalışma hayatıyla çok ilgisi var bence.” (D1).

Diğer yandan Doktor 6 ve Doktor 7 dış görünüşün sosyal çevre üstündeki çeşitli etkilerine değinmektedirler:

“Yani insanlar bunu çok önemsiyor cidden. Ya kişiliğini belki değiştirmez ama o insanı mutlu eder daha özgüvenli kılar. Daha dışa dönük biri olur. Daha rahat işe girer, daha rahat arkadaş edinir. Sosyal çevresi genişler. Kendisiyle daha barışık hissederse eğer yani sonuçta dış görünüş de önemli hani bu konuda.” (D6).

“Genç ve güzel görünme, bedenin görünüşü kişinin hayatını nasıl etkiler? Evlilik konusunda etkiler. Yani güzel olduğu için karşısındaki beyefendinin de çok yakışıklı olmasını bekler güzel bir hayatı olur. Çok rahat arkadaş ilişkilerine girebildiği için kolay arkadaş ediniz. Sosyal zekâsı geliştiği için meslek hayatında başarılı olur.” (D7).

“Hoca bu bizim işimiz hani özgüven arttırıcı ameliyatlardır çoğu. İşte bununla ilgili yapılmış yığınla çalışma var gerçekten. Hani işleri değişir hasta özgüveni artar hasta kendini daha iyi hisseder, daha çok sosyalleşir. İş yerinde daha başarılı olur vs.” (D5).

Estetik operasyonların bireylerin sosyal yaşamının yanı sıra cinsel yaşamlarına da etki ettiği; hastaların cinsel çekimlerinin arttığı belirtilmektedir:

“Ya buna bir örnek vereyim. Örnek evli, iki çocuğu olan kadının meme ya da karın operasyonu yaptırdıktan sonra evliliğinin daha iyiye gitmesi. Sonuç olarak burda bir cinsel tarafı da var ve beğenip beğenmemek için.

O yüzden bu tür operasyonları geçirdikten sonra hani karşı cinsin ilgisini de arttırdığı hastaların örnekleriyle sabit.” (D3).

Doktor 1 ise operasyon sonrası operasyonun yarattığı değişimden memnun kalan hastaların mutlaka ikinci bir operasyon daha yaptıklarını, bedenlerine daha eleştirel bir bakışla yaklaştıklarını ifade etmektedir:

“Bak bi de şu var estetik ameliyat olanların %70’i falan diyebilirim yani yaptığım bir araştırma yok da mutlaka ikinci bir estetik ameliyat daha olur. Yani hoşuna giderse sonuç mutlaka bir tane daha yaptırır. Burnunu yaptırırsın bu sefer de memesini yaptırır. Cesaret gelir yani. Bu sefer kendine eleştirel bakmaya başlıyor hem de ‘A demek ki çok zor değilmiş bu iş.’ diyor yarısından fazlası tek ameliyat olmaz.” (D1).

5.1.12.4. Estetik Cerrahi Müdahalelerin Gerekliliği

Estetik cerrahinin gerekliliği üzerine iki yönlü bir yaklaşım karşımıza çıkmaktadır: bunlardan ilki estetik cerrahi operasyonların tıbben gerekli müdahaleler olmadığı ikincisi ise birey açısından bir estetik cerrahi operasyonun gerekli görülmesinin o operasyonu gerçekleştirmek için yeter neden olduğu yönündedir. Doktor 1 estetik operasyonların tıbben gerekli olmayan yani elektif ameliyatlar olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Hastalık ve sakatlık nedeni plastik ve rekonstrüktif bölümleri oluyor. Onlar zaten elektif ameliyat değil onlar mecbur olunmalı ameliyatlar. Yani bizim normalde işimiz estetik cerrahi değil. Estetik cerrahi plastik cerrahinin en kolay tarafıdır. Elektif olan olmasın da olur dedğim kısım bu.” (D1).

Diğer yandan Doktor 2 estetik kaygıların bireyin hayatında büyük etkiler ve olumsuz sonuçlar yaratmadığını ifade etmektedir:

“Estetik operasyon asla gerekli bir ameliyat değil. Asla asla gerekli bir ameliyat değil. Estetik operasyon tamamıyla kişinin kendinden memnun olmak için yaptığı bir ameliyattır. Senin memelerinin sarkıklığıyla yaşadığın hayatın bir orantısı var mı? Yok. Memelerini topladığım zaman daha mı sağlıklı olacaksın? Hayır. Bu bir hastalık mıdır? Hayır. Bu bir fonksiyon kaybına yol açan sakatlık mıdır? Bak kendini güzel ve iyi hissetmek. Çok önemli bir şey çok. O yüzden en önemli sebep bu ama asla gerekli değil.” (D2).

Doktor 10 ise estetik operasyonu gerekliliğinin gerekçesi olarak sadece hastanın talep etmesinin bile yeterli olması olarak görmektedir:

“Tamamen kişisel tercih. Hastalık sağlık sakatlık vs. bunlar zaten hani gereklilik hali bunlar ayrı bir konu ama bence kişinin sadece kendisinin istemesi bile gereklilik sayılabilir.” (D10).

Estetik operasyonların gerekliliği tartışmasında bu ameliyatların tıbbi ve fizyolojik olarak gerekli olmadığı; gerekli olunan kısmın rekonstrüktif alana dahil olmasıyla başladığı diğer yandan bir estetik ameliyatın hasta talebiyle gerekli hale geldiği kanısına varılmıştır. Bu tartışmanın ardından estetik operasyonların yapılması sağlık ve güzellik ekseninde yer almaktadır:

Estetik cerrahi operasyonların fizyolojik ve ruhsal sağlığa etkileri bulunmaktadır. Fizyolojik sağlık ve hastaya sunduğu konfor yapılan ameliyatın türüne göre değişirken;

“Fizyolojik sağlık için ya tabi işin rekonstrüksiyon kısmı var bizim. Yani tabi şöyle bir şey var meme küçültme hastaları gerçekten boyun sırt ağrısı çekiyorlar yani 3 kilo mesela fazladan taşıyorlar. 7 gün 24 saat ya sırt çantası taşımış gibi oluyor. Yani o hasta gerçekten kozmetik anlamda da olmuyor ameliyatı yani. O insanın gerçekten hayat konforu artıyor. Ya sadece o değil. Burun ameliyatı oluyor hasta. Nefes darlığı çekiyor. Mesela şekli değişirken nefes darlığı da düzeliyor. Yani sadece güzellik amaçlı değil. Öyle faydaları da oluyor.” (D6).

Ruhsal sağlığa etkisi ise sağlığın sadece fiziksel değil aynı zamanda ruhsal olduğu; ruhsal sağlık için yapılan ameliyatların hastanın psikolojik durumu ve kendilerinden memnun olmalarını sağlamasına dayandırılmaktadır:

“Yani bedenlen sağlık değil ruhen sağlıklı olmak için. Yani bizimkine ben şey derim estetik cerrahiye. CERRAHİ PSİKIYATRİ. Aynaya bakınca kendini sevmek için insanlar ameliyat oluyor. Tabiki o bir ruh sağlığı için yararlı diyebiliriz. Kendinden memnun olmak için aynı şey zaten ruhen kendini mutlu etmek.” (D1).

“Bir kere hasta kendini beğenmiyorsa bu bence hastalıktır. Yani çünkü hastalık illa fiziken olmak zorunda değil. Ruhen de ben kendimi beğenmiyorsam ve dışarı çıkıp sosyal ilişkilerimi gerçekleştiremiyorsam bu bence bir hastalıktır yani. Ve ben bu ameliyatı olduktan sonra özgüvenim artacaksa ben bunu güzellik için, kendini güzel hissetmek için kabul ederim.” (D7).

Estetik cerrahi operasyonların gerçekleştirilmesindeki ikinci temel etken ise bireylerin kendilerini güzelleştirmek ve kendilerinden memnun olmak için yaptırmasına dayanmaktadır:

“Kendini güzel ve iyi hissetme. Tabiki yani asıl amaç o zaten. Güzel olmak için ameliyat olurlar. Mutlu olmak için aynaya baktığında daha mutlu

olmalı. Veyahut bunu çok güzel tarif eden hastalarım var. Ya işte burun ameliyatı olduktan sonra makyaj yapmayı bile daha çok sever oldum yani işte daha doğrusu kendimi daha çok sevdim demek istiyor. Ne bileyim işte meme ameliyatı olduktan sonra gece üstünü değiştirirken mutlu uyuyorum der. Bunların hepsi mutluluk için.” (D1).

5.1.12.5. Estetik Operasyonların Ücretlendirilmesi

Yaptırılan estetik operasyon ile ödenen ücret arasındaki fark ameliyatın kime ve nerede yapıldığı ile ilişkili olarak değişmektedir. Buna göre devlet hastanelerinde yaptırılan ameliyat fiyatlandırması daha makulken özelde yaptırılan ameliyatların ücretlendirilmesinde bir skala olmadığı saptanmıştır:

“Şimdi biz ameliyattan sonra ameliyatı yapılan işlemleri bilgisayar sistemine geçiyoruz. Bunlara hastanenin belirlediği ücretler var. Ameliyat notuna göre sisteme bunu kaydediyoruz ne kadar ücret çıkarsa o kadar ücret ödüyorlar.” (D7).

Doktor 9 ise devlet hastanelerinde yapılan ameliyatların ekonomik olarak karşılığını bulamadığını ifade etmektedir:

“Yani yapılan estetik operasyon ile ücreti kişisel biraz. Biz özelde çalışmadığımız için şuanda bunu hastane bazlı düşünürsek hani bence özelden ucuz, ucuz bir ameliyat. Hani olmaması gerekir bence çünkü yaklaşık 2 buçuk 3 saat uğraşıyorsun burun ameliyatı, estetik ameliyatları en zordur hani devlette ödenen az miktar kadar olmaması gerekir diye düşünüyorum.” (D9).

Kendi kliniğinde çalışan Doktor 3 ucuz olan ameliyatların hastayı tatmin etmediğini, ameliyatın pahalı olması ile cerrah kalitelidir korelasyonunun düşünüldüğünü aktarmaktadır:

“Ya burda şöyle bir durum kesinlikle var. Ucuza yapılan iş kesinlikle ve kesinlikle hastayı mutlu etmiyor. Bunu şey gibi düşünün. Çok güzel bir domates türünün markette beklediğiniz fiyattan beşte bir fiyata aldığınızda o domates hakkında sorular sormaya başlarsınız. İşte estetik ameliyatlarla da hastanın sorduğu soru bu olur.” (D3).

Diğer yandan operasyon komplikasyonunun artması ya da hastanın sorunlu biri olduğu kanısına varılması da ücreti arttıran etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Kişisel olarak şöyle söyleyim tabiki daha çetrefilli olan ameliyatlar tabiki daha pahalı olacak. Kişilik olarak da biraz daha hani üstüne düşen ne bileyim sizi daha çok bunaltacağını düşündüğünüz hastayı belki de sizi bırakması için daha yüksek fiyat verebiliyorsunuz. Ve böyle olduğunda da hastalar vazgeçip gitmesi sizin için iyi bir şey bazen kabul ettiğinde de

hani kabul ederse de bari buna değsin diye de fiyatlandırma yaptığınız oluyor.” (D3).

Estetik operasyon ücretlendirmesinde estetik cerrahinin popülerleşmesi ile fiyatının artması arasında pozitif bir korelasyon saptanmıştır. Bu durum doktorlar tarafından serbest piyasa koşulları olarak değerlendirilmiş ve kapitalizmin doğası olarak değerlendirilmiştir:

“Talep arttığı için ona göre fiyatlar da artıyor yani. Çünkü talep çok. Market düşünün talep az fiyatlarda indirim yapar değil mi? Talep çok olduğu için fiyatlarda indirim değil yüksek seyrediyor o yüzden pahalı mı sorusunun cevabı da pahalıydı aslında.” (D7).

Bu sonuç çalışma sürecinde beklediğim ve doğal karşıladığım bir sonuç olmakla birlikte bir de sahnenin görünmeyen kısmı doktorlar tarafından aktarılmıştır. Buna göre plastik cerrahi alanının popülerleşmesi diğer branştan cerrahların da bu alana girmesine neden olmuş ve dolayısıyla estetik cerrahi operasyonların ücretlendirmeleri düşmeye başlamıştır:

“Maalesef terse doğru gidiyor. Yani kendi açımdan maalesef. Yani popülerleştikçe ucuzluyor çünkü iş gücüne başka doktor grupları girmeye başladı. Hem daha kötü işler çıkmaya başladı hem de ucuzladı.” (D3).

“Ya normalde popülerleşince fiyatın artması lazım ücretin artması lazım. Ama tabi bizde şey bu sefer herkes oraya yöneldiği için bu sefer bu işlemi sağlayan insan sayısı arttığı onlar rekabete girdiği için fiyat düşüyor.” (D4).

5.1.13. Hekimlerin Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi Uzmanlık Alanına İlişkin Değerlendirmeleri

Estetik cerrahların plastik ve rekonstrüktif cerrahi alanını seçme nedenleri sosyolojik olarak çeşitli faktörlere dayanmaktadır. İlk olarak tıbben ameliyat çeşitliliğinin fazla olması ve cerrahların bu anlamda yaratıcılıklarını ortaya koyabilmelerine olanak tanıyabilmesi:

“Çünkü benim için önemli olan rutin iş yapmayan branş olsun istiyordum ben. Bazı branşlar her gün aynı işi yapar. Plastik cerrahide hiç iki tane aynı hasta yoktur. İki tane aynı burun yoktur. İki tane aynı meme yoktur. Herkes değişiktir yani. Daha bulmaca çözümü gibidir ameliyatları ondan zevkli.” (D1).

“Yani ameliyat çeşitliliği diyebilirim. Onun dışında ya biraz doktorun inisiyatifinde birçok işlem yapabiliyoruz yani belli bir standardı yok. Biraz özgür bir alan bırakıyor doktora onun için.” (D4).

Gerçekleştirilen operasyonların cerrahlar tarafından sanatsal olarak nitelendirilmesi ve operasyon sonuçlarının gözle görülür olması:

“Ya cerrahinin yanında sanatsal bir değerinin olması aynı zamanda ameliyatlara sonucunu hemen görmek, insanların mutluluğunu sağlamak ve insanları mutlu edebilecek bir anabilim dalı öyle söyleyim.” (D9).

Ameliyat ve hasta çeşitliliğinin yanı sıra popüler olması ve ekonomik olarak tatmin sağlaması:

“Neredeyse her bölgeye ulaşabilen bir cerrahi alanı. İkincisi maddi olarak da daha iyi karşılığını verebilen bir alan bence öyle.” (D8).

“Yani öncelikle çok popüler bir alan. Çok güncel bir alan hani geleceğe hani zaten insanların talepleri falan kozmetik anlamda çok fazla olduğu için bu bölümü seçtim.” (D6).

Bu alanda uzman olan cerrahların kendilerinin estetik operasyon yaptırma tutumları değerlendirildiğinde 10 cerrahtan ikisi bir estetik operasyon geçirdiğini,

“Karnımdan yağ aldırırım. Bir kere geçirdim. Küçük bir göbeğim vardı.” (D3).

“Saç ekimi yaptırdım bir kere. Nedeni e hoca bana sorarsan insanı daha yaşlı gösteren 2 şey var birisi kilo birisi saçların dökülüp dökülmemesi. Bende öndeki saçlarım daha döküktü onları ektirdim bence daha iyi göründüğümü düşünüyorum o yüzden.” (D5).

Biri estetik operasyon olmak istediğini ancak kendisinden başka kimseye güvenemediğini belirtirken;

“Yok, geçirmedim estetik ameliyat. Geçirmek istiyorum ama işte göz kapaklarımı istiyorum mesela. Ama bir de öyle kötü bir şey ki bizim işimiz cerrahlarda böyle bir ukalalık vardır, her şeyi kendin iyi yapıyorsun zannedersin onun için de kimseye güvenmezsin.” (D1).

Üçü botoks gibi görünümü güzelleştirici cerrahi olmayan işlemler yaptırdığını, küçük dokunuşlarla ufak tefek kusurlarını kapattıklarını belirtmişlerdir.

“Ben yani küçük işlem botoks dolgu gibi ufak şeyler yaptırıyorum ama bir ameliyat olmadım. Yani süreci yavaşlatmak. Botoks yaptırıp kırışıklıklarımı azaltmak dolgu ile ufak tefek kusurları örtmek. Sonuçta bu işle uğraştığınız için siz de sürekli aynaya bakar oluyorsunuz ufak tefek kusurları. Belki plastik cerrah olmasam kesinlikle yaptırmazdım.” (D4).

Hastaların doktorlara ulaşması konusunda ise çeşitli yollar bulunmaktadır. Bu yollar arasındaki farklılıklar ise doktorun özelde ya da devlette çalışmasına bağlı olarak

değişmektedir. Bu bağlamda devlet hastanesinde çalışan doktorlardan başlamak gerekirse burada referans-öneri olmakla birlikte daha çok polikliniğe başvurma şeklinde olmaktadır:

“Genel olarak ya poliklinikten başvuruyorlar ya da isim duyuyorlar. Hani böyle bir hoca varmış. Çevreden duyuyorlar. İyi yapıyormuş ben bir gidim de konuşayım. Fikir edineyim. Yani o şekilde.” (D6).

“Dediğim gibi daha çok hani bi arkadaş vasıtasıyla sonuçta burası çok eski bir kurum olduğu için reklamla filan gelen yok. Arkadaş vasıtasıyla başka yerden duymaya geliyorlar.” (D8).

Son zamanlarda Instagramın da ön plana çıktığını ifade eden Doktor 1 Instagramın hayati bir konumda olduğunu belirtmektedir:

“Benim de Instagramım var bilmem neyim var falan. Ama mecburen var artık. Çünkü Instagramda adın yoksa seni öldü sanıyorlar artık yani fiziksel senin yaşadığının belgesi o. Oradan gelen hastayı istemem ben zaten doğrudan görüp de gelen 100 hasta olduysa 2 sini ameliyat etmişimdir. Anlamsız istekli hastalar oradan geliyor.” (D1).

Diğer yandan özelde çalışan doktorların tamamı referans ve sosyal medya yollarına dikkat çekmiş; bu yolla kendilerine ulaşıldığını aktarmışlardır.

“Hastalarım genelde ameliyat ettiğim birini görürler onlar. Ya da ameliyat ettiğim biriyle konuşurlar. Arkadaşlarıdır tanıdıklarıdır. Bir kısmı böyle geliyor bir kısmı da internetten işte gezinirken rast gelenler.” (D5).

5.1.13.1. Estetik Cerrahinin Geçmişi ve Geleceği

Estetik Cerrahi alanında geçmişten bugüne meydana gelen değişimler derlendiğinde; tıbbi olarak tekniklerin ve tür olarak estetik cerrahi yapısının değiştiği ifade edilmektedir:

“Hani giderek şeye dönüyor. Daha küçük kesiklerle yapılan ameliyatlara daha ön plana çıkmaya başlıyor.” (D6).

Diğer yandan geçmişten bugüne uzanan estetik cerrahi operasyon türlerinde modaların oluştuğu ve doğal görünümlü estetik istendiği yönünde değişimler gözlemlenmektedir:

“Yılların getirdiği bazı şeyler var modalar var örneğin şuan badem göz gibi düşün ama hasta algısı ya da cerrahın yaptığı işler değişiyor. Örnek bundan çok uzak değil 10 sene önce insanlar burun yaptırdıklarında o

burunlarının yapıldığının belli olmasını istiyorlardı. Ama şuan tam tersi doğal burun yani operasyon geçirdikleri görünsün istemiyorlar.” (D3).

Doktor 2 ise estetik operasyon talebinde sosyo-ekonomik gruplara ilişkin bir değişim gözlemlediğini ifade etmektedir. Buna göre geçmişte estetik cerrahi varlıklı kişilere özgü bir lüks alanı olarak görülürken günümüzde yaygınlaşmış ve her sosyoekonomik gruptan bireye hitap eder hale gelmiştir. Diğer yandan sosyal medyanın yaygınlaşması ile Instagram doktorları kitlesi meydana gelmiştir:

“Birincisi ameliyat olan zümre değişti. Yani eskiden parası belli bir düzeyde olan ve bence eğitim düzeyi de belli bir seviyenin üzerindeki insanlar ameliyatla bunların düzelebileceğini düşünüyorlardı. Son 15 senedir artık bu toplumdaki her kesime yayıldı. Şunu da kabul etmek lazım artık Instagram doktorları var Instagram doktorlarının tanıtımları ile Instagram doktorlarına ameliyat olan Instagram hastaları var.” (D2).

Tüm bu faktörler değişen ve dönüşen dünya-toplum yapısına estetik cerrahinin de entegre olduğunu ve hem arz hem de talep noktasında değişimlerin meydana geldiğini ortaya koymaktadır. Diğer yandan estetik cerrahinin geleceğine dair öngörüler teknik, ekonomik ve sosyal olarak gruplandırmak mümkündür:

Görüşme yaptığımız cerrahlar estetik cerrahi alanında teknik gelişmelerin hızla gerçekleştiğini ve bu tekniklerin hızla ileriye taşındığını ifade etmektedirler. Özellikle teknolojinin gelişmesi ile birlikte bilgisayar desteklerinin ve kök hücre çalışmalarının artacağı öngörülmektedir:

“Şöyle estetik cerrahinin geleceğine yönelik öngörülen en hızlı değişen dallardan birisi. Tıbbi olarak en hızlı teknikleri en çok hızla değişen. Yani ben iki sene kongreye gitmesem bittim yani. Teknikleri en çok değişen dallardan birisi. Çok gelişme gösteriyor estetik cerrahi. O bakımdan geleceği çok parlak bir şey. Başka toplumsal olarak artış hızı bizim bilimsel olarak artıştan da fazla. Her gün katlanarak artıyor yani.” (D1).

Ekonomik öngörüler ele alan Doktor 4 Türkiye’deki yabancı müşteri pazarını dikkate alarak gelecekte doktor tercihinde ekonomik-etnik bir sınıflaşmanın gerçekleşebileceğini öngörmektedir.

“Yani bizim ülkemizde de bu sağlık turizminin bu kadar iyi olmasının nedeni çok ucuz olması. Yani çok yurt dışına göre çok ucuz olduğu için insanlar akın akın buraya geliyor. Bu sefer burda çok vaka yapılırca burdaki doktorların sonuçları iyileşiyor. Bu fiyatlarla herkes bu sefer yurt dışı hastaya yönelik Türk hastaya bakmak istemiyor. Bir yerden sonra fiyat muhtemelen ucuz olanlar Türk hasta ucuz olanlara gidecek pahalı olanlar sadece yurt dışı hastalara yönelecek.” (D4).

Doktor 7 beğenilme isteği, imaj, dış görünüşün önem kazanması gibi etkenlere dayanarak gelecekte de estetik cerrahinin parlak olacağını ve estetik cerrahiye yönelik olan ilginin azalmayacağı yönünde sosyal öngörülerde bulunmaktadır:

“Estetik cerrahi hiçbir zaman ilgisini kaybetmez. Çünkü insanlar her zaman beğenilmek isteyecek her zaman güzel gözükmek isteyecek ve her zaman meme küçültmeye gelen hasta da meme büyültmeye gelen hasta da her zaman burun yaptırmaya gelecek. O yüzden bizim branş hep ilerler.” (D7).

5.1.13.2. Estetik Cerrahinin Kapsamı ve İstilas

Estetik cerrahi baştan ayağa vücudun her bölgesinde dış görünüşü değiştirecek her müdahaleyi kapsamaktadır:

“Ya estetik cerrahinin kapsamı sonuçta hani dış görünüşle ilgili her şey bence. Hani bu zaten uğraşımız da o şekilde. Saçtan ayak tırnağına kadar kişiyi mutlu eden hani kişinin dış görünüşünü değiştiren her şey estetik cerrahinin kapsamına girmeli.” (D9).

Doktor 4 ise estetik cerrahinin kapsamını sanat ile ilişkilendirmekte; el becerisi olsa dahi sanatsal ve estetik bakış açısı olmazsa doktorun ve yaptığı işlemin başarılı olamayacağını ifade etmektedir:

“Yani şöyle cerrahi ile sanatı birleştiriyor yani. Yani biraz bence sanatçı ruhu gerekiyor bizim branşta. Yetenek çok şey değil zaten herkes az çok belli bir sayının üzerinde ameliyat yapınca iyi yapıyor ama önemli olan yaptığınızın sonucunu geleceğe yönelik tahminini yapabilmemiz. Yani gerçekten o masada gördüğünüz şey hasta memnun olur mu veya size güzel geliyor mu? Eğer onu başarabiliyorsanız yani son halinde geleceği görebiliyorsanız bence başarılı oluyorsunuz.” (D4).

Kapsamı oldukça geniş olan estetik cerrahi uzmanlık alanının sağladığı cazibe bu branşta yer almayan diğer alanların da estetik cerrahi operasyonları gerçekleştirmesine neden olmaktadır:

“Diğer branşların yapması bizim branşımızı yapmaya çalışıyorlar hepsi çalışıyor artık. Hem etik olarak hem de tıp olarak yanlış. Çünkü estetik ameliyatlara çoğu plastik cerrahi, rekonstrüktif cerrahi eğitiminin üstüne temelinin üstüne oturtulabilir.” (D1).

Estetik cerrahi alanının uzmanlık eğitimine sahip olmayan medikal estetikçi, dermatolog, KBB uzmanları gibi gruplar tarafından istila edildiği diğer yandan estetik cerrahlarının hegemonik bir baskı kurduğu görülmektedir:

“Mesela bizim en büyük dertlerimizden biri bir MEDİKAL ESTETİKÇİ grubumuz var. İki ay kursla doktor olmuş pratisyenler bunlar. Öyle bir

furya oluştu bir ara şimdi yasak şimdi yok tabi. Ama olmuşlar da hak sahibi kaldılar.” cümlesinin devamında estetik cerrahi alanındaki hegemonik güçlerine dikkat çekerek diğerk uzmanların tıbbi bilgilerinin yetersiz olduğunu belirtmektedir: “Bazen bizim ilaç toplantıları oluyor. İşte botoksun firması ortak toplantı yapar. İşte plastik cerrah konuşur orda dermatolog konuşur yani medikal estetikçi konuşur. Genellikle konuşma sırası ters yaparlar biz öyle istiyoruz çünkü. Bizim lafımızın üstüne konuşma olmasın o grubun babası bizim çünkü.” (D1).

Estetik cerrahinin ayrı bir eğitim programına sahip olduğunu belirten Doktor 2 diğerk branşlar tarafından gerçekleştirilen bu ameliyatların estetik cerrahlar açısından negatif bir imaja neden olduğunu belirtmektedir:

“Buradaki olay şu burdaki olayda bu işin eğitimini aldıktan sonra bu tip uygulamaları KBB uzmanların yapması elbetteki mümkün değil, doğru. Ama buradaki problem şu ben bunu eğitimini hiç almadan üç tane kongreye gittim on tane hasta yaptım bozdum şekline getirirsen bu karşılığında uzun vadede cerrahın içinde olduğu arz talebi olumsuz anlamda bozabilir.” (D2).

Genel olarak diğerk branşların kendi branşlarına dahil olmasını eleştiren estetik cerrahlar bu durumun nedeni olarak alanlarının rantlaşmasını ve ekonomik beklentileri göstermektedirler.

“Rant ve para. Birincisi para. Yani ben niye bademcik almaya uğraşmıyorum bana ne bademcikten yani. Ama o burun yaptırmaya uğraşıyor yani para meselesi hiç başka açıklama yok.” (D1).

“Onlar da sonuçta bu alanda para olduğu için bu alana yöneliyorlar. Kulak burun boğazların kendi alanlarıyla ilgili estetik işlem yapmalarına çok karşı değilim sonuçta burun ameliyat yapıyorlar estetiğini de yapabilirler ama ne bileyim bir kaş kaldırma, göz kapağı ameliyatı yapmalarını çok doğru olduğunu düşünmüyorum.” (D4).

Doktor 5 ise ekonomi temelli bu rant girişiminin reklamlarla desteklendiğini ve diğerk branşlardan cerrahların bu yolla ün ve danışan (müşteri-hasta) kazandıklarını belirtmektedir:

“Dermatologlar memeye dolgu enjeksiyonu yapıyorlar ama yani bir dermatolog memenin içini bilmez. Ama hani hastaya on dakika içinde memenin içine bir sürü dolgu enjekte edip ondan sonra bunun da ciddi reklamını yaparak işler yapıyor. Ben doğru olduğunu düşünmüyorum.” (D5).

5.1.14. Hekimlerin Estetik Cerrahi Alanındaki Güncel Değişimlere Dair Değerlendirmeleri

5.1.14.1. Türkiye’de Estetik Cerrahinin Konumu

Türkiye plastik cerrahi alanında önemli bir üne sahip ve bu konuda oldukça yetenekli cerrahlar yetiştirmiş bulunmaktadır. Dünyada sözü geçen ve ilk 5 ülke arasında yer alan bir konumda yer almaktadır. Doktor 1 bu konuda dünyada hem cerrahi hem de sosyo-ekonomik olarak üye olmanın önemli bir konu olduğu ISAPS derneğinin iki Türk başkana sahip olduğunu bu konunun da oldukça kritik olduğunu belirtmektedir:

“Biz çok ileriyiz yani yurt dışı kongrelerde felan konuşmacıların epey büyük kısmı Türk olur. Bizi çok davet ederler oralara. Yani Türk konuşacaksa vakit dolmuşsa bile ona söz verirler yani Türklerin çok lafı geçer. ISAPS’IN başkanı mesela şimdi Türk, Nazım(Çerkeş). benim içinde bulunduğum sürede ikinci defa Türkiye’den İSAPS başkanı oluyor. Türkiye’nin Amerika’dan falan sonra ikinci üçüncü ülke olduğu kabul edildi yani dünyada.” (D1).

Doktor 9 ise özellikle rinoplasti ve meme ameliyatları konusunda Türkiye’deki cerrahların oldukça yetkin olduklarını ve dünyada sözlerinin geçtiğini belirtmektedir:

“Estetik operasyon arasında rinoplasti türü Türkiye 1 numara olabilir. Gerek seminerler bakımından gerek gezen tıp alanında gerçekten İstanbul 1 numaralı olabilir. Onun haricinde meme ameliyatında da hani ağır abilerimiz var hani cerrahlar açısından baktığımızda dünyada isim yapmış estetik cerrahlar var.” (D9).

Doktor 7 ve Doktor 8 estetik cerrahi alanındaki bu yetkinliğin sağlık turizmine de olanak sağladığını, Türkiye’de bu ameliyatların Avrupa’ya göre ucuz olduğunu dolayısıyla ciddi bir hasta potansiyellerinin olduğunu ifade etmektedirler:

“Ya Türkiye tıp alanında bence zaten dünyadaki markalardan bir tanesi. Hem aldığımız eğitimden kaynaklanıyor hem de kolay ulaşılabilir uygun ücretler yani Avrupa’ya göre baktığımızda. Yani Avrupa’da bir estetik ameliyat olmak zor gerçekten çok pahalı. O yüzden yani Türkiye’de estetik operasyonlar sık yapılıyor. Avrupa’dan da hastalar geliyor.” (D7).

Doktor 4 ise pandemi sürecinde sağlık turizminin sekteye uğradığını, pandemi sonrası Türkiye’ye ciddi bir hasta akışı olacağını belirtmektedir:

“Birçok ameliyatta dünyada en iyi yapılan yerdir Türkiye. Sağlık turizmi bence bundan sonra çok daha artacaktır. Şu pandemi bittikten sonra ciddi

bir hasta potansiyeli var yurt dışında bekleyip Türkiye'ye gelmek isteyen. Ciddi bir gelir kaynağı Türkiye için.” (D4).

Kendi kliniğinde çalışan Doktor 1 ise bu durumu ifade etmekte özellikle İstanbul'un bu konuda bir merkez olduğunu, İstanbul'da sadece yabancı hastalara hizmet veren kurumların olduğunu aktarmaktadır:

“ O hastalar hem ziyaret hem ticaret isterler. Mesela İstanbul'da yalnız yabancılara çalışan bir sürü plastik cerrah var. O konuda biz çok iyi olduk artık. Özellikle saç ekimi konusunda saç ekiminde dünya 1.siyiz zaten. En çok Türkiye yapıyor ve çok müthiş sitemler kurdular yani. Ben bazen Sabiha Gökçen'de falan artık bazen de değil her seferinde saç ekim merkezlerinin minibüslerini görüyorum. Yani bir sürü kel adam biniyor içine onları götürüyorlar onların otel hizmetini de karşılıyorlar. Mesela kendine otel açan saç ekim merkezi var artık yani o kadar organizeler.” (D1).

5.1.14.2. Dünyada Estetik Cerrahinin Konumu

Dünya ile Türkiye estetik cerrahi alanı karşılaştırıldığında temel olarak teknolojik farktan bahsetmek mümkündür. Teknolojik gelişmeler sonucunda ekonomik faktörlere bağlı olarak Türkiye'de kullanılabilen ve kullanılamayan teknolojik aletler teknolojik farklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıbbi alandaki teknolojik gelişmelerin estetik cerrahi alanına etkisi ve yaratacağı fark ortada olmakla birlikte, dünyada meydana gelen teknolojik gelişmelerin güncel olarak ülkemizde kullanılıyor olması temel olarak ekonomik alım gücüne dayandırılmaktadır:

“Teknolojik olanaklar olarak tabi cihazlar pahalı olduğu için yurt dışı kadar çok cihazımız yok ama çok yakın takip eden doktorlar var. Cihaz pahalı olunca o işlem de pahalı oluyor yani doktor ucuz sen ameliyat yaparken ucuza yapabiliyorsun ama cihazı yurt dışından aldığımız için cihaz pahalı olunca cihazla yapılan işlemler yurt dışına göre çok ucuz olmuyor. Bunun için cihazlı işlemlerde biraz daha gerideyiz ama yani çok güzel cihazları Türkiye'ye getiren bir sürü firma var yani uygun fiyatı veren olursa o anlamda iyiyiz.” (D4).

Dünya ile Türkiye estetik cerrahi alanı karşılaştırıldığında iş yoğunluğu ve talep açısından farklılıklar olduğu görülmektedir. Buna göre ülkemizdeki iş yoğunluğu, doktorların iş yükü cerrahlar tarafından fazla olarak değerlendirilmekte ve dünya ile kıyaslandığında Türkiye'nin yoğun bir iş yüküne sahip olduğu ifade edilmektedir:

Devlet hastanesinde görev yapan Doktor 7 iş yoğunluklarının (nüfus sayısına bağlı olmakla birlikte) fazla olduğunu örneklerle belirtirken;

“Şimdi dünya genelinde de yapılıyor evet ama ben Türkiye’de daha fazla bir iş yoğunluğu olduğunu düşünüyorum mesela en basiti Türkiye’de poliklinikler her zaman yani mesela atıyorum Avrupa’da bir doktor günde 20 hasta bakıyorsa burda 200 hasta bakıyor. Bu plastik cerrahi polikliniği için de geçerli o yüzden 200 hasta geldiği için onlara 1 tane 2 tane rinoplasti geliyorsa bizde 20-30 tane geliyor arz daha fazla olduğu için.” (D7).

Dokor 9 da Türkiye’deki iş yoğunluğuna sağlık turizmini örnek göstermektedir:

“İş yoğunluğu daha fazladır Türkiye’de diye düşünüyorum. Çünkü hani sağlık turizmi de var.” (D9).

Son olarak coğrafi farklar olarak karşımıza etnik yapısal farklılıklar çıkmaktadır. Doktor 4 etnik ve coğrafi farklılıklara bağlı olarak Dünya genelinde talep farklılıklarının olduğunu belirtmektedir:

“Türkiye’de burun ameliyatı bizde çok oluyor bir Avrupa’da bu kadar burun ameliyatı isteyen yok yani Amerika’da işte daha çok yüz germe ameliyatı ön plandayken bizde burun. Bence etnik yapısal vücut yapılarımıza göre de bir farklılık var..” (D4).

Doktor 8 ise bu farklılıkların küreselleşmeden dolayı giderek aynılaşmaya başladığını ifade etmektedir:

“Hasta taleplerindeki farklılıklar mutlaka oluyor çünkü bölgesel olarak bile estetik algısı çok değişen bir şey. Ama bu gittikçe aynılaşıyor gibi geliyor bana. Hani herkes aynı şeyleri görüp istemeye başlıyor artık.” (D8).

5.1.15. Estetik Cerrahi ve Hukuk İlişkisi

Doktorlarla yapılan görüşmelerde cerrahların ikisi hastalarla hukuki bir süreç yaşadığını belirtmiştir. Doktor 1 işlerinin temel riskinin hukuki süreç olduğunu bu anlamda hastanın beğenisine bırakılan operasyon sonucunun kendilerini mahkemeye götürebileceği riskinin daima olduğunu ifade etmiştir.

“Bizde yani çok fena bir yasa var. Estetik ameliyatlardaki bizim hastalarla olan sözleşmemizi eser sözleşmesi kaldırlar. Yani şey değil tıbbi değil yani seni ameliyat ettim ben senin beğenmedim demen yetiyor beni mahkemeye vermek için başka hiçbir sebebe gerek yok.” (D1).

Doktor 4 de henüz böyle bir risk yaşamadığını “şimdilik yaşamadım.” Şeklinde ifade ederek, bu risklerin her an yaşanması muhtemel olduğunu aktarmış bulunmaktadır.

Diğer yandan başka bir hastasıyla yaşadığı bir süreci örnek gösteren Doktor 2 hasta onam formu ile yazılı bir sözleşmenin yapıyor olmasının kendilerini de koruduğunu ifade etmektedir:

“Bir hastanın yüzünden bir şey çıkarttık onun izi beklediğimden daha fazla kalmış. Bu da ameliyatın yaptığımız işlemin doğal bir sonucuydu. Hasta bundan memnun olmadı ben paramı geri istiyorum dedi kesinlikle böyle bir şey olmaz. Biliyorsunuz bunun için bir hasta aydınlatılmış onam formu dediğiniz formdan imzalatıyoruz. Bunların hepsi hastaya ameliyat öncesi imzalatılıyor hasta bunları okuyor anlıyor. Ben size bu yaptığın işi yapmadan önce bütün bunların olabileceğini söyledim bir yazılı belge olarak verdim ve siz de de bunu okuyup anladığınıza dair imza attınız. Sonra vazgeçti hasta.” (D2).

5.2. Hasta Görüşmelerinin Analizi

5.2.1. Demografik Özellikler

Tablo 3: Hastaların Demografik Özellikleri

Hasta No	Hasta 1	Hasta 2	Hasta 3	Hasta 4	Hasta 5	Hasta 6	Hasta 7	Hasta 8	Hasta 9	Hasta 10
Cinsiyet	Kadın	Kadın	Kadın	Erkek	Kadın	Kadın	Erkek	Erkek	Kadın	Kadın
Yaş	34	40	30	38	26	26	28	35	19	25
Eğitim Durumu	Ön Lisans	Üniversite	Doktora	Lise	Üniversite	Lisans	Ortaokul	Üniversite	Lise	Üniversite
Meslek	Manikürcü	Avukat	Avukat	Kadın Kuaförü	Öğretmen	Öğretmen	Hasta Bakıcı	Devlet Memuru	Muhasebeci	Sınıf Öğretmeni
Medeni Durum	Boşanmış	Boşanmış	Bekar	Boşanmış	Evli	Bekar	Bekar	Bekar	Bekar	Bekar
Kaç Yıllık Evli					2					
Eşinin Yaşı					28					
Eşinin Eğitimi					Üniversite					
Eşinin Mesleği					Öğretmen					
Kaç Çocuk Sahibi	1	Yok	Yok	1	Yok					
Çocuğunun Cinsiyeti	Erkek	Yok	Yok	Erkek	Yok					
Çocuğunun Yaşı	11	Yok	Yok	16	Yok					
Doğum Yeri	Çorum	Ankara	Kırşehir	Sivas	Ağrı	Van	Erzincan	Aydın	Sinop	Hatay
Yaşadığı Yer	Ankara	Ankara	Ankara	Ankara	Hakkari	Van	Aydın	Aydın	İstanbul	Hatay
18 Yaşına Kadar Yaşadığı Yer	Ankara	Ankara	Ankara	Ankara	Ankara	Hakkari	Erzincan	Aydın	İstanbul	Hatay
Aidiyet Hissettiği Sosyal Sınıf	Orta Sınıf	Orta Sınıf	Orta Sınıf	Orta Sınıf	Orta Sınıf	Orta Sınıf	Orta Sınıf	Orta Sınıf	Orta Sınıf	Orta Sınıf
Gelir Düzeyi	5000		5-30000 arası	5000	8000	5000	4300	5000		7000
Annenin Eğitimi	Okur Yazar	Üniversite	Üniversite	İlkokul	İlkokul	Okur Yazar Değil	İlkokul	Lise	Ortaokul	İlkokul
Annenin Mesleği	Ev Hanımı	Jeoloji Mühendisi	Eğitimci	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Ev Hanımı	Emekli Memur	Ev Hanımı	Ev Hanımı
Babanın Eğitimi	İlkokul	Doktora	Yüksek Lisans	Ortaokul	İlkokul	Lise	İlkokul	Ortaokul	Ortaokul	Lise
Babanın Mesleği	İnşaat İşçisi	Jeoloji Mühendisi	Eğitimci	Emekli	Emekli	Terzi	Çiftçi	Emekli İşçi	Emekli	Tır Şoförü
Kardeş Sayısı	6	1	1	2	8	9	2	2	3	3
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Geniş Aile	Çekirdek Aile	Çekirdek Aile	Geniş Aile	Çekirdek Aile

Saha çalışmasının yürütüldüğü bu çalışmada çalışmaya gönüllülük esasıyla katılan kadın ve erkek katılımcılara ilişkin demografik bilgilerin yer aldığı yukarıdaki tablo değerlendirildiğinde;

Çalışmaya katılan 7 kadın katılımcının yaş aralığı 19-40 arasında yer almakta ve katılımcıların yaş ortalaması 28,5’dir. 3 erkek katılımcının yaş aralığı 28-38 arasında yer almakta ve erkek katılımcıların yaş ortalaması 33’tür.

Katılımcıların eğitim durumu ortaokul ile doktora arasındaki geniş bir aralığı kapsamaktadır. Bu aralıktaki kadın katılımcıların eğitim durumları lise ile doktora arasında değişmektedir. Kadın katılımcıların eğitim durumu 1 lise, 1 ön lisans, 4 üniversite ve 1 doktora şeklindedir. Diğer yandan erkek katılımcıların eğitim durumları ortaokul ile üniversite arasında değişmektedir. Erkek katılımcıların eğitim durumları 1 ortaokul, 1 lise ve 1 üniversite şeklindedir.

Katılımcıların tamamı hizmet sektöründe çalışmaktadır. Katılımcıların 2'si kuaför, 2'si avukat, 3'ü öğretmen, 1'i hasta bakıcı, 1'i devlet memuru, 1'i muhasebecidir. Katılımcıların gelir durumları 4300-30 bin arasında değişmektedir. Katılımcıların tamamı kendisini orta sınıfa mensup hissetmektedir. Katılımcılardan yalnızca kadın Hasta 5 evlidir.

Katılımcıların medeni durumu incelendiğinde bir katılımcının evli, 3 katılımcı boşanmış olmak üzere toplam 9 katılımcı bekârdır. Boşanmış olan kadın hasta 1 ve erkek hasta 4'ün birer çocuğu bulunmaktadır.

Katılımcılardan hasta 2, 6, 8 ve 10 doğduğu yerde yaşamakta iken diğer katılımcılar göç etmiştir. Katılımcılardan hasta 2, 7, 8 ve 10 18 yaşına kadar doğdukları illerde yaşamışlardır.

Katılımcıların aileleri incelendiğinde 2 katılımcının geniş aile yapısına; 8 katılımcının çekirdek aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Avukat olan 2 kadın katılımcının ebeveynleri dışında hiçbir katılımcının ebeveyni yüksek lisans ya da doktora öğrenimine sahip değildir. Katılımcıların annelerinin eğitim durumu okuryazar olmak ile üniversite arasında değişmekte; çoğunluk ilkokul mezunudur. Katılımcıların babalarının eğitim durumu ise ilkokul ile yüksek lisans arasında değişmekte; çoğunluk ilkokul ile ortaokul aralığında yer almaktadır. Aile yapısı bakımından değerlendirildiğinde Hasta 9 hariç tüm katılımcıların çekirdek aile yapısına sahip olduğu görülmektedir.

5.2.1.1. Hastaların Gündelik Yaşamına İlişkin Bilgiler

Bu başlıkta hastaların sosyal medya kullanımı, kişisel gelişim tutumları, sağlıklarını koruma stratejisi ele alınacaktır.

Görüşme gerçekleştirilen hastaların sosyal medya kullanımı ikiye ayrılmaktadır. Buna göre sosyal medya platformlarından hiçbirini kullanmayan hastalar olmakla birlikte

çeşitli sosyal medya platformlarını kullanan hastalar da bulunmaktadır. Hastalar çoğunlukla görsel içeriklere dayanan Facebook ve Instagram'ı kullanmaktadır:

“Çok öyle sayfa takip etmiyorum ama Instagramla Facebook'u aktif olarak kullanıyorum.” (H4E).

Hastalar ilgi ve mesleki alanlarına göre çeşitli sayfaları takip etmektedirler:

“Instagram kullanıyorum. Facebook kullanıyorum. Manikürcü olunca kuaför sayfaları çok fazla arkadaşlarımdan ötürü. Kuaför sayfaları, giyim sayfaları yani birkaç tane de güzellik onun dışında hepsi arkadaşım zaten diğerleri de arkadaşlarım.” (H1K).

Görüşmelerde dikkat çeken önemli bir unsur olarak estetik operasyon yaptırdıkları doktorlarının internetten bulan Hasta 5 ve Hasta 10 karşımıza çıkmaktadır. Bu hastaların ortak özelliği diyet ve doktor sayfalarını takip ediyor olmalıdır. Bu hastaların sosyal medya kullanımı ve doktor seçimi görüşleri sırasıyla verilmiştir:

Sosyal medya kullanımı: *“Twitter ve Instagram kullanıyorum. Whatsappta kullanıyorum. Takip ettiğim doktor sayfaları var. Estetik cerrah, kadın doğum uzmanı, genelde hani bilgilendirici, hoşuma giden doktorları takip ediyorum. Yemek sayfaları takip ediyorum, giyim sayfaları.” (H5K).*

Doktor seçimi: *“Sosyal medyada buldum. Açıkçası benim için öncelik fiyattı biraz da. Sonra yaptığı hastalara da baktım o şekilde. Instagram'dan buldum.” (H5K).*

Sosyal medya kullanımı: *“Instagramı aktif olarak kullanıyorum. Facebook ve Twitter da kullanıyorum ama onlarda çok aktif değilim. Genelde diyet sayfalarını, botoks yapanları ve eğitim sayfalarını takip ediyorum. Ortalama 3-4 saatimi en az geçiriyorum sosyal medyada.” (H10K).*

Doktor seçimi: *“Herhangi bir kriterim yoktu. İnternette araştırdım, randevu aldım ve gittim. En yakınımda bulunan hastaneye gittim. Herhangi bir kriterim yoktu.” (H10K).*

Bu durum genellenememekle birlikte çalıştığımız grubun %20'lik bir kesimi için sosyal medya ve internette diyet ve doktor sayfalarını takip eden bu içeriklere ilgi gösteren hastaların doktor seçiminde sosyal medyanın etkili olduğu ve doktorlarını da internet aracılığıyla seçebileceklerini göstermiştir. Bu oran küçük olmakla birlikte tutumların değişimini ortaya koymakta ve bu alanda yeni çalışmaların yürütülmesi adına önem taşımaktadır.

Görüşme gerçekleştirilen hastaların kişisel gelişim noktasında kitap okuduklarını, spor yaptıklarını, araştırma yaptıklarını, film izlediklerini belirtmişlerdir. Spesifik olarak değerlendirildiğinde bireylerin meslekleri ile ilgili güncel gelişmeleri takip ettiklerini ifade edilmişlerdir. Kadın kuaförü Hasta 4 bu konuda sosyal medyayı etkin olarak kullandığını belirtmiştir:

“Kendimi geliştirmek için tabiki önce şöyle söyleyim bizim mesleğimizle ilgili sosyal medyayı çok iyi takip ediyorum. İşte bu tanımıyorum diyip o adamı takip etmemezlik yapmıyorum, herkesi takip ediyorum Avrupa’daki insanlar daha başarılı meslek olarak daha ilgililer onları daha çok takip ediyorum.” (H4E).

Manikürcü Hasta 1 ise üniversite mezunu olmak için ön lisans okuduğunu belirtmiş bunun yanı sıra meslek ve annelik rolleri bağlamında gelişimine önem verdiğini ifade etmiştir:

“Önceden çok kitap okurdum mesela çok şeydim hani diplomam hiçbir şeye yaramasa bile ben diploma alacağım dedim öyle okudum. İlk anne olacağım zamanlarda ve oğlum bebekken kişisel gelişim olur, çocuk psikolojisi olur onunla ilgili şeyler çok okudum. Okuyarak, araştırarak görerek kendimi öyle geliştirdiğimi düşünüyorum ben. Mesleki anlamda da yeni bir şey çıktıysa onun kursuna gidiyorsun, o şekilde geliştiriyorsun kendini.” (H1K).

Lisans ve lisansüstü eğitimlerini tamamlayan ve okuduğu bölümün mesleğini icra eden hastaların ise kişisel gelişimlerine meslekleri doğrultusunda önem verdikleri tespit edilmiştir:

“Valla ben mesleğim icabı (Avukat) zaten düzenli okumak zorundayım. Eski sporcu olduğum için zaten sporumu devam ediyorum. Onun dışında müzik hastasıyım, deli gibi müzik dinlerim. Bunun dışında yeni hala bir üçüncü dil öğrenme çabası içindeyim ama vakit bulamıyorum. Sosyal anlamda başka sevdiğim insanlarla güzel vakit geçirmek ve sohbet edip zaman geçirmeyi hedef ediyorum. Başka da sosyallik kalmadı ki.” (H2K).

“Kendimi geliştirmek için eğitime önem veriyorum (Doktora öğrenimine devam etmektedir), bunun dışında zaten çok yoğun çalıştığım için ve eğitimim de son derece ciddi bir yer teşkil ettiği için ben şöyle sosyalim böyle sosyalim diyemem. Ben iş sahasında yeteri kadar sosyalleşiyorum onun dışında ekstradan bir şey yapmıyorum.” (H3K).

“Açıkçası genelde kitap okuyorum ve onun dışında çeşitli yerlere gidiyorum tabi bu fazla insan topluluklarının olmadığı yerler açıkçası ama genel olarak kitap okurum. Çeşitli çok az da olsa bazı filmler izliyorum. Genel olarak dizileri izlemem ve şarkıları dinlemem. Bunların çünkü bana bir faydası yok zararı var. O yüzden bunlarla ilgilenmiyorum. Daha

doğrusu gelişmek için yapılabilecek en güzel şey tabiki kitap okumak, bir şeyleri araştırmak önemli kişilerin hayatını araştırmak da kesinlikle etki ediyor diyebilirim.” (Tarih öğretmeni) (H6K).

Görüşmelerde yer alan katılımcıların büyük çoğunluğu hayatlarında sağlıklı beslenme ve spora yer verdiğini belirtmiştir.

Hasta 1 ve Hasta 2 sağlık için spor ve düzenli beslenmeye dikkat ettiğini belirtirken;

“Sağlığım için spor yapıyorum, düzenli olmasa da. Sporumu hep yaptım. Hatta bir ara böyle şey hem plates, hem yoga, hem sabah yürüyüşleri hiçbirini aksatmıyordum. O zaman çok daha güçlü, daha iyi bir durumdaydım beslenme konusunda da zaten sağlıklı beslenen birisiyim. Öyle sağlıksız beslenmem. Hani böyle bir ayarım vardır hep ya dışardan yiyorsam bile böyle yapay, katkı maddeli bilmem ne paketlenmiş şeyler yerine gidip kebabçıda kebab yerim. Protein çok önemli” (H1K).

“Şöyle, açıkçası şu pandemi süreci benim için bazı konularda iyi oldu. Beslenme konusunda ben çok kötü besleniyordum. Şimdi evde pişirerek, pişirmenin eski çocukluğumdaki usule geri dönmek hoşuma gitti. Ona dikkat ediyorum. Su içerim. Onun harici evet spor hayatımdan hiçbir zaman çıkmadı. Tenis oynarım, yürüyüş yaparım ondan sonrasında ne bileyim eski lisanslı tenisçi olduğum için ona devam ediyorum. Arkadaşlarla buluşursak basketbol oynarım vs. Ama zaten hareketliyim. Hani günde 10000 adım şeyi bende de kurulu şeyde şu Samsung Health programında görüyorum.” (H2K).

Hasta 6 sağlık için kullanılan ürünlerin önemine dikkat çekmiş ve sağlığı dolaylı olarak cilt güzelliği üzerinden ifade etmiştir:

“Sağlık açısından benim tavsiyem kullandığı ürünlere bakmak ve çeşitli ürünler yemek. Bunlara dikkat etmek gerekiyor. Aynı zamanda ciltte herhangi bir sıkıntı çıkaracak ürünler kullanmaktan kaçınmak gerekir diye düşünüyorum.” (H6K).

Hasta 3 ise hiçbir şey yapmadığını ve buna zaman ayıramadığını ifade etmiştir:

“Hiçbir şeye dikkat etmem ne yememe dikkat ederim ne spor yaparım. Meditasyona falan asla inanmam. Benim bunlara zaten zaman ayırabilecek hiçbir şeyim de yok.” (H3K).

5.2.2. Hastaların Estetik Operasyon Bilgileri

Çalışma kapsamında 19-40 yaş aralığında yedi kadın; 28-38 yaş aralığında üç erkek hasta katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Cerrahi olmayan müdahaleler göz ardı edilerek, kadın katılımcıların bir tanesi iki defa; beş tanesi bir defa estetik müdahale

geçirmiştir. Erkek hasta katılımcıların bir tanesi üç; iki tanesi de bir defa estetik cerrahi müdahale yaptırmıştır. Erkek ve kadın katılımcıların bir tanesi birden fazla estetik cerrahi müdahale yaptırmıştır. Buna göre, 10 hasta katılımcının %20'si birden fazla estetik operasyon gerçekleştirmiştir.

Estetik operasyon geçiren hastaların yaptırdıkları ilk operasyon yaşları 17 ile 38 arasında değişmektedir. Doktorlarla yapılan görüşmelerde de hastaların 18 yaşından gün alması ile birlikte doğrudan estetik cerrahlara başvurduğu belirtilmiştir. Estetik operasyon geçiren hastalardan özellikle rinoplasti yaptıran hastaların nefes alma ile ilgili sağlık sorunlarını öne sürdüğü, ameliyat ettirmişken estetiği de aradan çıkardıkları belirtilmiştir:

“Burnumda nefes almam zorlanıyordum ve kemik olduğunu biliyordum birkaç gittim. Ya şimdi şöyle bir şey var ister istemez orda bir parça aldığından dolayı burun yamuk olacaktı. Ameliyatı yaptırmışken biraz da oynatalım diye biraz da estetik yaptırdım.” (H4E).

Estetik operasyon geçiren bireylerin arkadaş çevrelerinden etkilendiğini Hasta 7 açık bir şekilde ifade etmiştir:

“İlk estetiğimi 23 yaşında yaptım. Burnum hani biraz kötüydü. Hani o zaman da askerdeydik işte. Arkadaşlarım estetik oluyordu. Ben de dedim ben de gidip olayım dedim.” (H7E).

Hastaları estetik operasyona yönlendiren ve kendilerini rahatsız hissetmelerine neden olan önemli bir etken olarak hastanın psikolojik durumu karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin geliştirdiği olumsuz beden algıları kendilerini olumsuz etkilemekte ve özgüvenlerini düşürerek mutsuz olmalarına neden olmaktadır:

“Şöyleki ben 25 yaşında ameliyat oldum. Beni rahatsız eden şey açıkçası psikolojikmen kendimi iyi hissetmiyordum hani insanlar içerisine girdiğim zaman rahatsız oluyordum açıkçası burnumdan dolayı. Onun için özgüven eksikliği yaşıyordum.” (H6K).

“23 yaşında oldum ilk estetik operasyonumu. Ankara’da yaşıyordum o dönemde. Mesela metroya biniyordum Ankara’dayken. İşte metro camlar var ya siyah camlar. O siyah camlarda ben kendime baktığım zaman mesela yanımda biri duruyor mesela bayan ya da erkek. Ona da bakıyordum. Mesela onun yüzüne baktığım zaman onda hiçbir karartı ya da benzeri kötü bir görüntü yokken kendime baktığımda tamamen karartı simsiyah bir gözümlü yansıması çok rahatsız edici bir durum. Neredeyse metroda hiç aynaya bakmadan sürekli yana bakarak gidiyordum hani canım sıkılmasın diye o noktaya gelmişim yani. Gözümlü için böyle. Burun için de çocukluğumdan beri beni rahatsız ediyordu büyük olması hafif bir

çengeli vardı. O da o sebepten yani. İlk fırsatta da yaptırdım zaten.” (H8E).

Hasta 3 ise özellikle ergenlik döneminde yaşadığı süreci ve çevresindeki baskıya dikkat çekerek psikolojisinin bozulduğunu ve beklentisinin görünüş olduğunu ifade etmektedir:

“26 yaşındaydım ilk estetik operasyonumu geçirdiğimde. Çok kiloluydum ve bölgesel bir yağlanma vardı. Ergenlikte giydiğim kıyafetlerde vs. de falan kendimi iyi hissetmiyordum Bu yüzden yaptırdım en azından artık kumaş pantolon giydiğimde daha derli toplu bir görüntü olsun istemiştim bu kadar” (H3K).

“Ergenliğe girdikten sonra burnumdan şikâyetçiymdim zaten burnumun uzunluğu beni rahatsız ediyordu. 23 yaşında oldum ameliyatımı. Beklentim şöyle, yüzüm küçük, daha küçük bir burun istiyordum.” (H5K).

Operasyon geçirmeye karar veren hastaların genellikle bu durumu ilk olarak aile ve yakın çevre ile paylaştığı saptanmıştır:

“Benim paylaştığım ilk kişi Arzu’ydu arkadaşım. Arzu’yla paylaştıktan sonra zaten aileme söyledim. Ailem herhangi bir karşı çıkmadılar açıkçası. Çünkü onlar da farkındaydılar ve şu şekilde çevremle çok paylaşımadım. Bir ailemle bir iki arkadaşımınla falan paylaştım.” (H6K).

“Estetik yaptırdığımda sadece dediğim gibi askerdeydim. Sadece arkadaşlarım yanımdaydı. Bir tek onlar biliyordu. Zaten ameliyat olduktan sonra aileme söyledim. Onların da tepkisi de bir şey olmadı ya hani iyi dediler iyi yapmışsın dediler başka bir sıkıntı yok yani.” (H7E).

Ailesi tarafından tepki göreceğini düşünen hastaların ise ailelerine estetik olmak yerine ameliyat olacaklarını söyledikleri ifade edilmiştir:

“Ya şöyle söylüm tabiki çevremize sordum. Kimse tepki göstermedi. Ailemle falan paylaştım arkadaşlarımla. Estetikte söylemedim. Estetik olacağımı söylemedim. Ameliyat olacağımı söyledim.” (H4E).

Kimi hastaların ise ailelerinden gizli estetik yaptıkları ifade edilmiştir:

“Yıllarca zaten kendim istiyordum ve bunu aileme aşıliyordum. Öncelikle nişanlıma söyledim sonra aileme. Tabi babam karşı çıktı. Gizli yaptım o yüzden sadece nişanım ve arkadaşlarım biliyordu.” (H5K).

Görüşme gerçekleştirilen hastaların estetik operasyonla ilgili bilgiyi arkadaş çevresi, internet ve sosyal medya platformları ve doktorlarından aldığı belirtilmiştir. Çoğunluk olarak hastaların internetten araştırma yaptığı; sosyal medya platformlarındaki görsel içeriklerden yararlandığı gözlemlenmiştir:

“Daha çok internetten başka başka doktorların bu Instagram sayfalarından kullandıkları özel sayfalarından veya sekreterlerinden hani arayıp bilgi alıyorsun neyi nasıl işliyor nasıl devam ediyor. Yani o tarz. Sosyal medya falan da etkiliyor yani reklamı, bilmem nesi olsun onlar etkiliyor.” (H1K).

Hastalar operasyon geçirecekleri doktorlarını da internet üzerinden araştırmaktadırlar:

“Yani estetikten çok doktorumun yaptıkları işlere baktım. Daha çok estetikle ilgili bütün sorunları kafamda çözdüm. Sosyal medyadan baktım işte olduğu hastalarla görüştim ilk yaptığı hali sonraki yaptığı hali. İşte bir senesi sonraki hallerini gördüm ve daha çok kafama yattı.” (H4K).

Arkadaşı aracılığıyla doktoruna ulaştığını belirten Hasta 2 görüşme gerçekleştirilen ve internet-sosyal medyaya güvenmediğini belirten tek hasta olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Arkadaşım vasıtasıyla. Yani daha doğrusu arkadaşım ABC hocayı refere ettiği için. Ama bunun en güzel şeyi ya internette çok okumayı çok doğru görmüyorum. Sosyal medyadan asla araştırma yapmam. İnternetten okuduklarımın çoğuna güvenmem. Genel olarak kaynak neyse kaynağa inerim. Giderim randevumu alırım doktoruyla konuşurum.” (H2K).

Tablo 4: Hastaların Gerçekleştirdiği Operasyon Türleri ve Sayısı

Hasta Kodu	Cinsiyet	Hasta Yaşı	Operasyon Türü	Operasyon Yılı
H1	Kadın	34	Göz kapağı	2020
H2	Kadın	40	Göğüs ameliyatı	2014
			Burun ameliyatı	2021
H3	Kadın	30	Liposuction	2017
H4	Erkek	38	Burun ameliyatı	2020
H5	Kadın	26	Burun ameliyatı	2019
H6	Kadın	26	Burun ameliyatı	2020
H7	Erkek	28	Burun ameliyatı	2016
H8	Erkek	35	Burun ameliyatı	2010
			Göz kapağı	2010
			Göz kapağı	2021
H9	Kadın	19	Burun ameliyatı	2020
H10	Kadın	25	Göz kapağı	2020

Hastalardan 7 kişi burun, 4 kişi göz kapağı, 1 kişi göğüs ve 1 kişi liposuction operasyonlarını geçirmiştir. Hastalardan 2 tanesi birden fazla ameliyat olmuştur.

Cinsiyetlerine göre bu hastalardan kadın olan 2; erkek olan ise 3 defa operasyon geçirmiştir.

Cerrahi müdahalelere bakıldığında katılımcıların dört tanesi göz kapağı ameliyatı geçirmiştir. Göz kapağı ameliyatı geçirdiğini belirten katılımcıların operasyon sonrası değişimleri şu şekilde ifade edilmiştir:

“Valla bakışlarım değişti. Aslında gözümün üstünde perde varmış göremiyordum. Çok ağırlık yapıyordum gözümün üzerinde. Ben de hep ovaladığım için gözümde ağrı da oluyordu. Ha görüntü olarak da düşük ve beni çok üzgün gösteriyordu. Hep ağlamışım gibi, moralim bozuk gibi falan gözüküyordu. O etki kayboldu bayağı kayboldu hem de.” (H1K).

Hasta 3 ise basen bölgesinde geçirdiği liposuction operasyonu sonrası bölgesel olarak incelendiğini belirtmektedir:

“Basen bölgesinde bir operasyon geçirdim. Operasyonun uzvunda yani bölgesel incelme.” (H3K).

İki kere operasyon geçirdiğini belirten Hasta 2 hem göğsünden hem de burnundan operasyon geçirmiştir. Operasyon sonrası fiziksel değişimini şu şekilde ifade etmektedir:

“ Şöyle göğüste çok çok küçük göğsüm olduğu için normal zaten şuan yani gene küçük göğüslüyüm. Ondan sonra burunda burun kemiğine gelinmedi. Sadece ucunda hafif bir düşüş vardı aileden gelen, o düşüş kesildi o kadar.” (H2K).

İki kere göz kapağı bir kere de burun ameliyatı geçirdiğini belirten erkek hastalardan Hasta 8 operasyon sonrası psikolojik ve özgüven olarak olumlu yönde etkilendiğini belirtmektedir:

“Benim psikolojik olarak işte moral olarak dışarıda kendime güvenimi yükseltti moral olarak.” (H8E).

Sadece burnundan ameliyat olduğunu belirten hasta sayısı 2 erkek ve 3 kadın şeklindedir. Hastalar genel olarak burunlarının yapısını değiştirmiş ve daha kabul edilebilir burunları elde etmiştir. Diğer yandan doktor görüşmelerinde de doktorların ifade ettiği gibi Hasta 8 de sağlık sorunlarından dolayı operasyon geçirdiğini, bıçak altına yatmışken estetik müdahale de yaptırdığını belirtmiştir:

“Orta kemiğim eğikti. Onu düzelttirdim nefes alabilmem için o kadar. Yani zorunlu gibi bir şey de oldu aslında isteyerek de değildi pek ben önceki burnumdan da memnundum. Şimdi tabi biraz daha küçüldü daha toplu oldu o şekilde.” (H9K).

Tablo 5: Geçirilen Operasyon Türü ve Süresi

Hasta Kodu	Cinsiyet	Operasyon Türü	Operasyon Yılı	Operasyon Süresi
H1	Kadın	Göz kapağı	2020	20 dakika
H2	Kadın	Göğüs ameliyatı	2014	
		Burun ameliyatı	2021	
H3	Kadın	Liposuction	2017	
H4	Erkek	Burun ameliyatı	2020	2 saat
H5	Kadın	Burun ameliyatı	2019	5 saat
H6	Kadın	Burun ameliyatı	2020	
H7	Erkek	Burun ameliyatı	2016	
H8	Erkek	Burun ameliyatı	2010	1.5 saat
		Göz kapağı	2010	30 dakika
		Göz kapağı	2021	30 dakika
H9	Kadın	Burun ameliyatı	2020	5 saat
H10	Kadın	Göz kapağı	2020	30 dakika

Hastaların cevabı bütünlüklü olması adına tablolaştırılarak sunulmuştur. Tablo incelendiğinde 2014, 2016, 2017 ve 2019 yıllarında birer hastanın operasyon geçirdiği görülmüştür. 2020 yılında 5 hasta ameliyat olurken 2021 yılında 2 hastanın ameliyat olduğu görülmüştür. Diğer yandan 3 kere operasyon geçiren 8 numaralı erkek hastanın ise 2010 yılında iki farklı operasyon geçirdiği görülmektedir. Operasyonların süresi 20 dakika ile 5 saat arasında değişmektedir. Buna göre burun ameliyatlarının diğer operasyon türlerine göre daha uzun sürdüğü saptanmıştır.

Diğer yandan hastaların demografik özellikleri ile kıyaslandığında hastaların genel olarak 23-25 yaşları arasında ilk operasyonlarını geçirdiği görülmektedir.

Operasyon geçiren hastaların 5'i devlet hastanesinde 5'i özelde ameliyatlarını yaptırmıştır. Geçirdiği 3 operasyondan ikisini devlette yapan Hasta 8 doktorunun kendi kliniğini açması üzerine son ameliyatını özelde yaptırmıştır. Hastaların 5'i operasyonlarını özelde yaptırmıştır. 2 operasyon geçiren hasta 2 iki operasyonunu da kendi kliniği olan aynı doktora yaptırmıştır.

Özel bir klinikte operasyonlarını geçiren hastaların genellikle tanıdığı doktora gittiği saptanmıştır.

“Ben özel hastanede yaptırmıştım. Doktorumuzun özel kliniği var kendine ait. Şöyle diyim doktorun kendi kliniği olduğu için çocukluktan beri tanıdığım için onu tercih ettim.” (H9K).

Yine tanıdığı doktorun özelde olması ve özel hastane hizmet koşullarının daha iyi olduğunun düşünülmesi de özelde operasyonu gerçekleştirme nedeni olmuştur:

“Özelde. Özelde daha iyi hem doktorum özeldeydi onun için hem de daha hizmet daha iyi olduğu için özelde yaptırdım.” (H4E).

Devlet hastanesinde operasyon geçiren hastalar ise özel kurumlara göre devlet kurumlarının daha ekonomik olması sebebiyle devlet kurumlarını tercih etmektedir.

“Devlet hastanesinde yaptırdım daha ucuz olduğu için.” (H10K).

Buna ek olarak devlet kurumlarında operasyon geçiren hastaların tavsiye üzerine doktorları tercih ettiği gözlemlenmiştir:

“Üniversite hastanesinde yaptırdım. Yani doktoru tercih eden başka hastaları vardı, tavsiye üzerine gittiğim için orayı tercih ettim. Bir de üniversite hastanesi olduğu için hani bir miktarını devlet karşılıyor. Başka yerde 3500 liraydı aynı operasyon ben 1000 liraya yaptırdım. Mali açıdan da karım oldu o yüzden.” (H1K).

Göz kapağı operasyonu geçiren hastalar lokal anestezi ile ameliyat olurken burun, meme ve liposuction operasyonları geçiren hastalar genel anestezi ile operasyonlarını geçirmişlerdir. Hem burun hem de göz kapağı ameliyatı geçiren Hasta 8 bu duruma örnek olarak gösterilebilir:

“Burun ameliyatı genel anestezi ile oldu uyuyordum yani. Gözaltı ameliyatında sadece göz altına yapıldı lokal oldu yani. İki iğne vurdular bir şey hissetmedim. Bilincim açıldı ama bir şey hissetmedim zaten kısa sürdüğü için çok sorun olmadı bu ameliyat benim için. Rahat geçti yani.” (H8E).

Operasyon sürecinde hissedilen acı ve ağrı noktasında bireylerin sonuç odaklı düşünmeleri ve operasyon sürecini iyi araştırmış olmaları halinde hissettikleri acıyı tolere edebildikleri gözlemlenmiştir.

Psikolojik olarak ameliyatın kendilerine iyi geleceğini ve ameliyat sonucundan memnun olacağını uman hastalar operasyon sürecinde meydana gelebilecek acı ve rahatsızlıkları önemsemediklerini belirtmişlerdir:

“Benim açıkçası acısına bakarak bir sonuca varmadım. Benim çok fazla o dönem psikolojik durumum da iyi değildi. Operasyon muhtemelen 7 saat sürse de yaptırırdım. 15 dakika sürse de yapardım.” (H3K).

Ameliyat olmadan önce başka hastaların öykülerini dinleyen, operasyon hakkında araştırma yapan hastalar da psikolojik olarak operasyonlarını kolay bir şekilde atlatabilmektedir:

“Yani şöyle ben hani yaptırmadan önce başkalarının hikâyelerini dinledim araştırdım da zaten. Kısa sürececek olması ve çok küçük bir bölgeye yapılacak olması biraz daha rahatlatıcı oluyor tabi.” (H1K).

Acı eşiği ile operasyonu yeniden tercih etme arasında da bir ilişki kurulmuştur. Buna göre operasyon sonrası şiddetli ağrılar çeken hastaların pişmanlık duydukları dahası bir daha operasyon olmaktan vazgeçme ihtimalleri olduğu belirtilmiştir:

“Yani şunu da söyleyim ben ilk iki hafta keşke olmasaydım dedim. Çünkü genzim yaralı zarar görmüş bir şekilde sürekli kan mideme gidiyordu. İlk iki hafta keşke hiç olmasaydım dedim. Çünkü çok zorlandım ilaçlar olsun hani kafanda yüzünde öyle bir ağırlık hissettim ki gözlerim falan şişeye başladı ödem topladı yüzüm baya bi yani ilk iki hafta olmasaydım dedim.” (H9K).

“Operasyon uzun geçti baya bi süreç uzun süreçti yani. Acının da tarifini anlatamam çok kötü bir tarafı vardı. Tekrar olmak ister miyim yok olmam yani. Tekrar bir daha olmam.” (H7E).

Hastaların operasyon sonrası yatış süreci genellikle geçirilen ameliyatın ağırlık derecesine ve ameliyat sonrası herhangi bir komplikasyonun gelişip gelişmemesine bağlı olarak değişmektedir. Buna göre lokal anestezi ile gözkapağı ameliyatı olan hastaların ameliyattan 30 dakika - 1 saat sonra çıktıkları belirtilirken;

“Yatış olmadı bir yarım saat dinlendirdi. Lokal anestezinin etkisi geçene kadar ondan sonra çıktım evime gittim. Evde kendim bakım yaptım.” (H1K).

Genel anestezi ile çeşitli operasyonlar geçiren hastaların gerekli görülmesi halinde 5 saat ile bir gece arasında hastanede gözlem altında tutuldukları belirtilmiştir:

“Operasyon gerçekleştikten sonra bir gece orda kaldım ertesi gün taburcu oldum.” (H6K).

Operasyon öncesi hasta-hekim ilişkisinde hastaları doğru bilgilendirme, hastayı anlama ve yönlendirme büyük önem taşımaktadır. Görüşme gerçekleştirilen 3 hasta doktor tarafından yönlendirildiğini belirtmiştir. Buna göre;

Doktor hastalara ameliyat öncesi, süreci ve sonrası hakkında tutarlı bilgiler sunarak onları yönlendirmekte:

“ABC hocayı sevmemin en büyük nedeni çok titizdir ve sizi yönlendirir de yani olmayacak bir şeyi isteyemezsiniz. Seyri ameliyatın durumu, sonrasıyla ilgili çok detaylıca bilgi verdiği için her şeye vakıftım.” (H2K).

Doktor hastalarına çeşitli görsel içerikler sunarak yapacağı operasyonun neticesini somutlaştırmakta ve fotoğraf aracılığıyla hastalarını yönlendirmektedir:

“Zaten o bana kendisi daha önce ameliyat falan yaptığı hastaları gösterdi. Ve ameliyatlara ilgili zaten benim de bir bilgim vardı. Hani kendi doktorum olsun işte şu şekilde yapacağım reyhan diye bana söylemişti.” (H9K).

Bu yönlendirme ve bilgilendirme süreçlerinin dışında 2010 yılında devlet hastanesinde gerçekleştirdiği iki operasyon için Hasta 8 yeterli bir bilgilendirme yapılmadığını ifade etmekte; aynı doktorun özel kliniğinde yaptırdığı ameliyat için ise yeterince kendisiyle ilgilenildiğini ve yeterli bilgilendirmelerin sağlandığını ifade etmektedir:

“Yapmamıştı sadece kabaca izah yaptı yani. İşte burnunun ucunu hafifçe düzelticez işte gözaltına deriyi alıcaz diye o kadar. Kabaca bir anlattı çok detaylı anlatma gereği duymadı doktor. En son yaptığımda baya ilgilendi, anlattı asistanı aradı sonradan.” (H8E).

Bu durum aynı cerrah olsa dahi özel klinik ve devlet kurumu arasında çeşitli farkların olabileceğini ortaya koymakta; özel klinikte ameliyat ettirilen hastaya bir hizmet sunularak hastanın müşterileştirildiğini gözler önüne sermektedir.

Görüşme gerçekleştirilen 10 hastanın 9'u operasyon sonrası kontrol sürecini yeterli bulurken bir hasta bu süreci yetersiz bulmuştur. Kontrol sürecini yetersiz bulan hasta liposuction gibi zor bir ameliyat geçirmiş olan ve kalçasından yağ aldırarak Hasta 3'tür. Bunun dışında kalan hastalar gerek doktor bilgilendirmesi olsun gerek operasyon sonrası telefonla aranma olsun gerek fiziki kontroller olsun kontrol sürecini yeterli bulmuştur.

Kontrol sürecinin hasta tarafından yeterli bulunmasındaki önemli bir etken de operasyonu gerçekleştiren doktorun ulaşılabilir olmasıdır. Bu konuda Hasta 2 ve Hasta 8 doktoruna telefon üzerinden ulaşabildiğini ve kendisiyle yakından ilgilenildiğini ifade etmektedir:

“Gerek ameliyattan sonra telefonla durumu sorma gerek ondan sonra randevu verip seyrini izleme, daha sonrasında ilaç vs. kullanılacaksa

merhem kullanılacaksa onların ne olduğunu söylemesi vs. hususunda kendisi ve asistanı ABC hanım zaten her daim yanımdaydı.” (H2K).

“Ameliyattan sonra zaten doktorla telefonda görüşüyorduk işte üç beş günde bir durumumu soruyordu.” (H8E).

Operasyon sonrası vücutta iz kalma durumu gerçekleştirilen operasyona göre farklılık göstermektedir. Gözkapağı ameliyatı geçiren Hasta 1 ve Hasta 8 gözaltlarında hafif bir iz kaldığını belirtmişlerdir.

Hasta 1’in operasyon sonrası kalacak iz hakkında operasyondan önce bilgilendirilmiş olması, operasyon sonrası kalan izi kabullenmesini sağlamıştır. Bu noktada doktorların hastalara karşı açık olmasının oldukça önemli olduğu ortaya çıkmaktadır;

“Çok ince bir dikiş izim var onunla ilgili bilgim vardı. Çünkü benim tenim biraz daha esmer. Hani buğday tenliyim ama göz kapağım biraz daha koyu. Koyu olduğu için koyu tenlilerde dikiş izi mutlaka kalıyor dedi.” (H1K).

Bu durumun tersi olarak doktoru tarafından yanlış bilgilendirilen hasta 3 operasyon sonrası kalan iz hakkında kendi araştırması ve önbilgisi olması dolayısıyla kalan izi kabul edilebilir kılmıştır:

“Operasyon sonrasında herhangi bir iz kalmadı ama tam da istediğim sonucu elde edebildim mi hayır. Doktor her ne kadar yaşamayacaksın dese de ben çok iyi bildiğim için ben şaşırmadım. Benim bilgim beni yanıltmadı.” (H3K).

Son olarak tıbbi alanda meydana gelen gelişmeler ve değişen operasyon teknikleri operasyon sonrası bedende kalacak izin miktarını da belirlemektedir:

“Hayır, zaten rinoplastide kapalı yapıldığı için dikişler içte oluyor. Herhangi bir iz kalmadı.” (H5K). Bu anlamda tıbbi gelişmelerin ve tıbbi teknolojinin kullanılması önem arz etmektedir.

Tablo 6: Operasyon Türlerinin Yıl Bazlı Ücretlendirilmesi

Hasta Kodu	Cinsiyet	Operasyon Türü	Operasyon Yılı	Tutar	Ödeme Yöntemi
H1	Kadın	Göz kapağı	2020	1000	Nakit
H2	Kadın	Göğüs ameliyatı	2014		Nakit
		Burun ameliyatı	2021		Nakit
H3	Kadın	Liposuction	2017	13000	Nakit
H4	Erkek	Burun ameliyatı	2020	4500	Nakit
H5	Kadın	Burun ameliyatı	2019	5000	Nakit
H6	Kadın	Burun ameliyatı	2020	7000	
H7	Erkek	Burun ameliyatı	2016		
H8	Erkek	Burun ameliyatı	2010	500	Nakit
		Göz kapağı	2010	300	Nakit
		Göz kapağı	2021	5000	Nakit
H9	Kadın	Burun ameliyatı	2020	5000	Kredi
H10	Kadın	Göz kapağı	2020	2500	Nakit

Hastaların yaptırdığı operasyon türlerine göre en fazla ücret liposuction için verilmiştir. Burun ameliyatları için ödenen miktarlar 4500-7000 TL arasında değişmektedir. Gözkapağı ameliyatları için ödenen miktarlar 1000-5000 arasında değişmektedir.

“Operasyonla ilgili dediğim gibi üniversite hastanesi olduğu için bizden sadece fark alıyorlardı. O yüzden de başka özel kliniklere göre hani yarısından çok çok daha azdı benim ödediğim miktar. Ücretlendirme ona göre yapıldı. O da hoca olduğu için bıçak parası dedikleri uygulama var ya onun için yapıyorlar. 1000 lira ödedim yani.” (H1K).

Gözkapağı ameliyatları arasındaki bu fiyat farkının nedeni Hasta 8’in ikinci gözkapağı operasyonunu özel klinikte yaptırmış olmasından kaynaklanmaktadır.

“Operasyonları elden ödedim normal hastane masrafı da ödedim anestezi falan. Ekstra doktora da. Bir tanesi için (burun) 500 tl verdim yanlış hatırlamıyorsam diğeri(göz kapağı) için de çok vermedim. 300-400 tl gibi bir şey verdim. Son ameliyatı da doktorun kliniğinde verdim o da 5 bindi.” (H8E).

Burada dikkat çeken bir diğer önemli konu ise 2010 yılında yapılan operasyon ücretleri ile günümüzde ödenen ücretler arasındaki farklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum 10 yıl içinde estetik cerrahi alanının ücretlendirme ve kazanç olarak 10 kat arttığını göstermektedir. Son olarak ödeme yöntemi bilgisi paylaştan hastaların ödemelerini nakit olarak yaptıkları; sadece Hasta 9’un babasının kredi çektiği belirtilmiştir.

Görüşme gerçekleştirilen hastaların 4’ü güzellik, bakım, estetik ya da botoks gibi işlemler için bir bütçe ayırmadığını belirtirken, düzenli olarak botokslarını yaptırdığını ifade eden Hasta 1 ve Hasta 3 bütçe ayırdıklarını ifade etmişlerdir:

“İşte botoks yaptırdığım için hani ilk kez botoks yaptırdım, ikinciye yaptıracak olursam o ikinci botoksum olacak onun için o düzenli yapılan bir işlem olduğu için bütçe ayırmak gerekiyor.” (H1K).

“Yıllık olarak belli bir düzeyde ayırıyorum. Ama bu cerrahi operasyonlara ilişkin değil dediğim gibi botoksumun yenilenmesi gerekiyordur o zaman bir bütçe ayırıyorum.” (H3K).

Hasta 5 ve Hasta 6 ise kişisel bakım için bütçe ayırdığını ifade etmektedirler:

“Yani kişisel bakım için aldığım ürünler var tabiki. Geçen sene yaptırdığım bir uygulama vardı yani ayırmıştım bütçe.” (H5K).

“Genel olarak cildim için ayırıyorum fakat mesela cilt bakımı için işte kullandığım kremler, kullandığım güneş kremleri tabiki bunlar kesinlikle benim için çok önemli. Çünkü bir insanın yüzü temiz olması gerekir ve ben bunun için ayırıyorum evet.” (H6K).

Görüşme gerçekleştirilen hastaların 6 tanesi doktorlarını tavsiye üzerine bulurken 4 tanesi de internet aracılığıyla bulmuştur. Tavsiye üzerine doktorlarına ulaşan hastaların genellikle arkadaş çevresi önermekte, doktorun daha önce ameliyat ettiği bir hastanın sonucunu görmüş olmak ve ameliyat olan o kişinin doktoru önermesi önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hastalar; daha önce olmuş birinin önerdiği doktoru dikkate almakta ve karşılarında gördükleri sonuçlar doktora güvenme oranlarını arttırmaktadır:

“Çoğu arkadaşım o doktora gitmişti ameliyat için ben de yanımdaki arkadaşımı götürdüm oraya orda kendimi de gösterdim yani.” (H7E).

Hastalar doktorlarına tavsiye eden kişi aracılığıyla ulaşmakta; doktor ile ya telefon aracılığıyla ya da kliniğine giderek iletişim kurmaktadır:

“Yani dediğim gibi tavsiye üzerine gittiğim için yaptığı başka uygulamaları birebir görmüştüm. İletişim kanalında şey diğer müşterilerim benim kendi müşterilerimden gidenler olduğu için onlardan aldım numarasını o şekilde ulaştım, randevulaştım.” (H1K).

Hasta 8 ise iş arkadaşının önerdiği doktoru aynı zamanda internet üzerinden araştırdığını da belirtmektedir:

“Doktoru güvendiğim bir arkadaşım önerdiği için zaten güveniyordum. Doktor hanımla da zaten birebir görüştüğüm zaman konuşmalarından da beni rahatlattı zaten hani o şekilde bir sorun olmadı. Bir de tabi biraz araştırdım internetten falan daha önce ameliyat olanlara da baktım oradan da bir sorun görmediğim için güvendim yani.” (H8E).

Doktorlarla yapılan görüşmelerde tavsiye üzerine gelen hastalar bilinçli hastalar olarak değerlendirilmiş; internet ya da sosyal medya aracılığıyla gelen hastalara ise şüphe ve mesafe ile yaklaşıldığı belirtilmiştir. İnternet ya da sosyal medya üzerinden doktorlarını bulan hastaların belli kriterlerinin olmadığı,

“Herhangi bir kriterim yoktu. İnternetten araştırdım, randevu aldım ve gittim. En yakınımnda bulunan hastaneye gittim. Herhangi bir kriterim yoktu.” (H10K).

internet yorumlarını referans olarak kabul ettiği,

“Estetik operasyonla ilgili doktorumu açıkçası internet araştırmalarımnda buldum. İnternet araştırmam çerçevesinde yaşadığım bölgede bu ameliyatı en çok yapan ve en çok başarılı olan doktor o isimdi ben buna göre tercihimı yaptım. Doktoruma güvendim ölçüde genel itibariyle bu operasyonu o doktorda yaptıran kişilerin yorumlarına bakarak tercih ettim.” (H3K).

bu hastaların gördükleri görsellerden etkilendiği,

“Aynı zamanda çeşitli operasyon örneklerini gördüm. Benden daha kötü örnekler gördüğüm için bana güven veren şey oydu. Direkt karar verdim.” (H6K).

operasyon ücretlerinin kendileri için bir ölçüt olduğu tespit edilmiştir:

“Sosyal medyada buldum. Açıkçası benim için öncelik fiyattı biraz da. Sonra yaptığı hastalara da baktım o şekilde. Instagramdan buldum.” (H5K).

Hastalarla yapılan görüşmelerde hastaların operasyon öncesi ve sonrası çeşitli kaygı ve korkular yaşadığı saptanmıştır. Operasyon öncesinde hastanın herhangi bir kaygı ya da korku yaşayıp yaşamayacağını hastanın psikolojisi, ameliyatla ilgili bilgisi ve yaşam deneyimleri etkili olmaktadır. Buna göre operasyonu çok isteyen hastalar ameliyatla ilgili bir korku ya da kaygı yaşamamaktadırlar. Diğer yandan bedenlerindeki olumsuz algısı sosyal çevresini ve kişisel yaşamını etkileyen hasta 3 ve Hasta 10 oldukça cesur davrandıklarını belirtmişlerdir:

“Operasyon öncesi hiç bir korku yaşamadım. Gözümü o kadar karartmışım ki psikolojik sebeplerden dolayı yani ben bunu yaptırıcım

kesinlikle demiştim. Çok uzun yıllardır istediğim bir şeydi. Ben ergenlik döneminde çok kilolu bir kızdım ve hep burda yani sıkıntılı bir durum vardı. Sonrasında yaşamış olduğum süreçte de işte bazı özel hayat karışıklıkları falan vs. gözüümü karartarak yaptırdığım için hiçbir endişeye kapılmadım.” (H3K).

“Korku ve kaygı yaşamadım çünkü bu durum benim sosyal hayatımı çok etkilediği için yani sonuca odaklanmışım ve sonucun beni mutlu edeceğine inandığım için herhangi bir korku kaygı yaşamadım. Korkmadım.” (H10K).

Yaptırdıkları operasyondan dolayı korku ya da kaygı yaşayan hastaların kaygı ve korkuları operasyon süreci ve operasyon sonrası olmak üzere değişmektedir. Buna göre operasyon sürecinde korkan ya da kaygı duyan hastaların temel endişesi ameliyat geçirmekten kaynaklanmaktadır:

“Tabi biraz endişe oldu daha önce ameliyat olmadığım için ilk defa ameliyat olacağım için.” (H8E).

Hasta 6 ise ameliyat masasına yatmaktan ötürü ölüm korkusu yaşadığını belirtmektedir:

“Ameliyathaneye girdiğimde de herhangi bir korku yaşamadım. Sonrasında uyandığımda zaten artık korku hiç yaşamadım. Çünkü benim için önemli olan oydu. Uyanmak. Hani uyanacak mıydım o şeydi hani biraz beni düşündürdü. Uyandıktan sonra zaten o şeyim geçti.” (H6K).

Hastaların ameliyat sonrası korku ve kaygıları ise gerçekleştirilen operasyonun sonucunun nasıl olacağı yönündedir:

“Öncesinde tabiki yaşadım hani güzel olmazsa diye sorasında nasıl olacak diye çok merak ediyordum çok şükür bir sıkıntı yaşamadım.” (H5K).

Son olarak hasta 9 ise operasyon sonrası operasyon geçirdiği bölgesini muhafaza etme noktasında bir kaygı yaşadığını belirtmiştir:

“Çok yaşıyorsun yani burnuna bir şey gelecek ve burnun hani bir daha ameliyat olmayı göze alamazsın bir de burnun yamulacak tekrardan o acıyı çekemezsin filan. Artık en ufak şeyde burnumu korumaya başladım yani hala devam ediyor aman burnuma gelmesin aman burnuma gitmesin falan.” (H9K).

Yeniden estetik operasyon geçirmeyi düşünmeyen hastalar yeni bir operasyona ihtiyaç-gerek duyulmadığı takdirde yeni bir operasyon yaptırmayacaklarını belirtmektedirler. İhtiyaç bazlı operasyon düşünen hastalar şuan için operasyona gerek duymadıklarını ancak ilerleyen zamanlarda ihtiyaç duymaları halinde yeniden operasyon

yaptırabileceklerini aktarmışlardır. Diğer yandan yeniden operasyon geçirmeyi düşünen hastalar genel olarak bedensel deformasyonlarını engellemeyi/önlemeyi hedeflemektedirler.

“Düşünüyorum tabi. Karın germe ameliyatı yaptıracağım ilerde. Çünkü bir doğum yaptım. Deformasyon var. Biraz daha bekliyorum hani ikinci bir çocuk doğurursam hani belki evlenirsem tekrar falan diye. O süre geçtikten sonra onu yaptıracağım yani. Ha bir de şey var. Bir defa da botoks yaptırdım. Şu alın çizgilere, göz çevresi. Onu da daha genç gözükiçem. Yani şuan 34 yaşımdayım, 40ıma geldiğim zaman 35 gibi gözükiçem mesela.” (H1K).

“Evet düşünüyorum. Çok fazla kilo verdiğim için vücudum deforme oldu ve göğüslerimi yaptırmak istiyorum. Şuan sarkmış durumdalar. Göğüslerimi yaptırmak istiyorum.” (H10K).

Hasta analizlerindeki önemli bir saptama ise burun ameliyatı geçiren 7 hastadan 2’sinin burnunu yeniden yaptırmayı düşünmesidir. Bu hastaların sonuçlarından memnun olmadıkları, kusursuz bir burun amacıyla yeniden operasyon geçirmek istedikleri saptanmıştır:

“Düşünürüm. Yani çok korkulacak bir şey değil. Burnumun daha da küçük olmasını isterim. Zaten bunun için tekrar gideceğim Ankara’ya. Tekrar yaptırmaya gideceğim.” (H5K).

“Yani evet düşünürüm. Yani şimdi dediğim gibi az bir şey daha eğriliğim var ve nefeste de gene aynı bir problemim var ufak da olsa o şekilde.” (H9K).

5.2.3. Hastaların Estetik Operasyonlarla İlgili Düşünceleri

5.2.3.1. Cinsiyet Gruplarına Göre Değerlendirme

Yapılan görüşmelerde estetik operasyon yaptırmada katılımcıların kadın-erkek ya da lgbti bireyler açısından bir farklılık görmedikleri ve konuyu tercih bağlamında değerlendirdikleri tespit edilmiştir:

“Erkeklerin kadınlardan bir farkı yok. Benim öyle feministik bir şeyim yok ama dediğim gibi abartıya kaçılmadığı sürece ister erkek ister kadın yaptırabilir. Bu cinsiyet değiştirmelerde de karşı değilim.” (H2K).

“Yani erkekler estetik operasyon yaptırabilir. Kadın ve erkek arasında bunda bir farklılık olduğunu düşünmüyorum. Lgbti bireylerinin de bundan ayrılması gerektiğini düşünmüyorum. Bunun bir cinsiyet ayrımı olduğunu düşünmüyorum. Günümüzde erkekler de çok ciddi estetik operasyonlar

yaptırıyorlar. Buna çok ciddi paralar harcıyor. Yani cinsiyete bağlı bir şey değil bu.” (H3K).

Diğer yandan katılımcılar sosyal medyaya vurgu yaparak erkeklerin de son zamanlarda estetik operasyonlara rağbet ettiğini belirtmişlerdir:

“Şöyle kadınlarda bu daha fazla. Ama son zamanlarda sosyal medyada da çok görüyorum. Erkekler çok fazla var estetik yaptıranlar yani değişik cilt bakım yaptıranlar herhangi işte hani değişik uygulamalar yaptırıyorlar. Kadını erkeği kalmadı bence.” (H5K).

Hasta 1 ise erkeklerin yaptırdıkları estetik operasyonların daha kabul edilebilir kılacak çeşitli kıstaslar belirtirken;

“Yani genel görüntülerinden çok çıkmadıkları sürece olabilir. Ondan sonra ama kaşını komple alıyorlar ne bileyim kadınlar kadar botoks yaptırıyorlar, dudaklarına dolgu yaptırıyorlar falan artık genel görüntülerinden çıkmış oluyorlar erkeksi gözüküyorlar. Hiç hoşuma gitmiyor o kadar yaptırmam.” (H1K).

Hasta 1 kadının estetik operasyon yaptırmasının ancak bireysel seçim olabileceğini, erkeğin beklenti ya da talepleri çerçevesinde şekillenmemesi gerektiğini belirtmektedir:

“Ben göz kapağımı kendim beğenmediğim için yaptırdım karın operasyonumu kendim beğenmediğim için yaptırmak istiyorum. Ondan sonra botoks konusunda canlı bakıyor gibi gözüküyorsun. O görüntüyü aynada kendim baktığım zaman fark ediyorum onun için yaptırdım. Öyle kendim beğenmiyorsam yaptırırım. Mesela eşim dese ki şurayı yaptır falan yaptırmam yani beğenmiyorsan almasaydın derim.” (H1K).

5.2.3.2. Estetik Operasyonlar ve Tüketim İlişkisi

Estetik operasyonlar ve tüketim toplumu ilişkisi içinde görüşme gerçekleştirilen hastalar estetiğin bir tüketim metasına dönüşmüş olduğunu ve bunun normalleştiğini ifade etmişlerdir. Estetik cerrahinin ve estetik operasyonların tüketim metasına dönüşmesinde çeşitli faktörlere değinilmiştir. Hasta 1 Ajda Pekkan örneğini vererek estetik operasyonlarda aşırıya kaçılmaması gerektiğini belirtmiş;

“Ajda Pekkan’la ilgili örnek vermiştim hatta salyası akacak kadar da yaptırılmamalı. O seviyeye gelmemeli.” (H1K).

Hasta 8 yaşadığımız dünyanın ekosisteminin dahi tüketildiğini belirterek bir tüketim toplumunda yaşadığımızı bu bağlamda estetik cerrahinin tüketim toplumu dinamiğiyle ilişkili olduğunu belirtirken;

“Yani estetikte bir nevi tüketim midir onu çok yorumlayamıyorum ama bir ilişki vardır zaten her şey yani estetikten bağımsız insanoğlu her şeyi havayı bile tüketiyor yani. Ozon tabakası bile deliniyor bildiğim kadarıyla.” (H8E).

Hasta 5 estetiği moda ile ilişkilendirmiştir:

“Moda olan her şeyi tükettiğimiz için bu da bir moda estetik. Onu da tüketmeye başladık çoktan.” (H5K).

Tıbbi bağlamının yanı sıra güzelliğin ulaşılabilir yolu olarak kullanılan estetik operasyonlar konusunda Hasta 10 estetik operasyonların mağazadan kıyafet almak kadar normalleştiğini belirtirken;

“Estetik operasyonlar evet estetik artık insanlar sırf güzellik uğruna sürekli tüketiyor tüketiyor tüketiyor. Bir yerini yaptırdıktan sonra diğer tarafını da yaptırmak istiyor. Onunla yetinmiyor bir daha yaptırıyor. Yani tamamen ihtiyaçlar dışında. Ciddi bir tüketim ciddi bir şekilde artık tüketmeye başladılar. İnsanlar ihtiyacı olmasa bile mağazaya gidip kıyafet seçer gibi sürekli olarak para döküyorlar bu işe. O yüzden ikisi arasında sıkı bir ilişki olduğunu düşünüyorum.” (H10K).

Hasta 2 bu tutumun tüketim toplumunun bir yanılgısı olduğunu ve insanların bu yanılgı içinde hareket ettiklerini; gençleşmek için estetik operasyonlarla bedene yapılan müdahalelerin yaşanmışlıkları sildiğini ifade ederek estetik cerrahinin bir tüketim metasına dönüştürülmesini eleştirmektedir:

“Estetik operasyonlarda gençleşmeyle alakalı veya yaşlanmamakla alakalı dünya kadar strateji var ve insanların her biri buna umut bağlayarak işte sanıyor ki 20 yaşında kalacak 30 yaşında kalacak. Böyle bir dünya yok. Ben 50-60 yaşında bebek yüzlü bir insan olmak istemem. Yanımda da öyle bir insanı istemem. Ama insanlarımızda maalesef böyle bir algı var.” (H2K).

Hasta 9 ise bir kere estetik operasyon geçirdikten sonra insanın hedonistik duygularını devreye girdiğini ve bu yüzden daha fazla güzelleşmek için başka estetik operasyonların da yaptırıldığını belirtmekte bu konuda kendisinden örnek vermektedir:

“Şöyle söylim mesela dudağını dolgu yapan bir insana ilerleyen zamanlarda bu sefer yüzüne botoks yaptırmayı düşünebiliyor. Ya da estetik olan bir insan bu sefer kaşını gözünü değiştirmek istiyor. Bence insan yaptırdıkça daha fazlasını yaptırmak istiyor güzel olmak için. Bakıyor ki güzel oluyor aa şuramı da yaptırayım buramı da yaptırayım diye düşünebiliyor.” (H9K).

5.2.3.3. Türkiye’de Estetik Cerrahinin Durumu

Türkiye’de estetik cerrahinin bir değerlendirilmesi yapılmak istendiğinde görüşme gerçekleştirilen hastalar Türkiye’yi olumlu bir noktada değerlendirmekle birlikte ucuz olduğunu, sağlık turizminin geliştiğini, belirtmişlerdir:

“Haberlerden gördüğüm kadarıyla estetik operasyon konusunda dünyada çok önemli bir yerimiz varmış. Hem özellikle en büyük sebebi ucuz olması dışarıya göre. Belki bize göre pahalı ama dışarıdan gelen adam dolarla euroyla sterlinle geldiği için çok ucuz oluyor. Ameliyatlar da daha çok başarılı geçtiği için yani çoğu insan memnun kaldığı için talep var yani.” (H8E).

“Türkiye bence dünyanın 1 numarası. Yani bunu şurdan söylerim. Bir kere bizim doktorlarımız basından da görüyoruz sürekli ödüller alıyorlar. Yurt dışından şunu bilemem döviz kuruyla alakalıdır o yüzden biz yurt dışından çok fazla estetik operasyon konusunda bir turizm sağlamışızdır vs. o kadarını bilemem ama netice itibariyle ne kadar ucuz olsa dahi buranın doktorları iyi olmasa yurt dışından herhangi bir estetik turizminin de başlayacağını öngöremiyorum.” (H3K).

5.2.3.4. Arkadaşların Estetik Operasyonlara Yönlendirilmesi

Estetik operasyon geçiren her hasta arkadaş çevresini estetik operasyonlara yönlendirmektedir. Bu bağlamda çevresindeki bireyleri estetik cerrahlara yönlendirmediğini söyleyen hiçbir hastaya rastlanmamıştır. Estetik operasyon geçiren bir bireyin çevresindeki kişileri kendi doktorlarına ya da başka bir estetik cerraha yönlendirme tutumlarında eğitim seviyesi ve meslek noktasında bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılık bireylerin çevrelerindeki bireyleri estetik cerrahlara yönlendirmeleri noktasındaki tutum ve yönlendirmelerinde ortaya çıkmaktadır.

Estetik operasyon geçirmiş bireylerin çevresindeki bireyleri estetik cerrahlara yönlendirme noktasında iki farklı yol izledikleri saptanmıştır. Buna göre;

- 1) Doğrudan estetik operasyon geçiren bireyin kendisi tarafından çevrelerindeki bireylerin yönlendirilmesi:

Bu tutumu sergileyen hastaların karşılarındaki bireylere eleştirel yaklaşarak bir yargıya vardıkları görülmektedir. Ön lisans mezunu, manikürcü olan kadın Hasta 1 ile ortaokul mezunu, hasta bakıcı olan erkek Hasta 7’in bu tutumu sergiledikleri görülmektedir:

“Eleştirel yaklaşırım ama kötü olarak söylemem öneride bulunurum. Şöyle yap da güzel olsun diyebilirim. Estetiğe de yönlendiririm. Kimilerinin gerçekten ihtiyacı oluyor ama kendisi yani o kadar araştırmadığı ya da duymadığı için bilemeyebiliyor. Tabiki de yönlendirebilirim ki kendi müşterilerimden kendi doktoruma çok yönlendirdiğim hasta oldu yani.” (H1K).

“Gerçekten onun için yararlı olacağını düşünüyorsam bu konuda gerek maddi gerek manevi her türlü desteği sağlarım. Arkadaşlarımın daha iyi olmasını istediğim için eleştiri yapmaktan çekinmem. Eleştiriyi sadece yıkıcı olarak düşünmemek lazım yapıcı eleştiriler de gerekli.” (H7E).

Hasta 1 ve Hasta 7'nin öneride bulunurken bunu yapıcı eleştiri olarak değerlendirdikleri ve bu yönlendirmenin çevrelerindeki insanların yararın olacağını düşünerek hareket ettikleri görülmektedir. Diğer yandan ortaokul mezunu kadın kuaförü erkek Hasta 4 ise çevrelerindeki bireylerin ihtiyaçları olduğunu düşündüğünde yönlendirme yaptığını belirtmektedir:

“Ya ihtiyaçları varsa tabiki yönlendiririm yani ihtiyaçları varsa, hani kötü görünüyorsa. İhtiyaçları yoksa bir yerini kesmenin anlamı yok. Ama ihtiyacı varsa tabiki.” (H4E),

Bu tutumun bireylerin bedenlerine dolayısıyla özel alanlarına bir müdahale olarak değerlendirilebilir zira ortada bir şikayet ya da rahatsızlık yokken estetik operasyon geçiren kişinin kendisi tarafından karşısındaki kişinin eleştirildiği ve kendi estetik cerrahlarına yönlendirdikleri görülmektedir:

“Belli bir yaşı almış hani kadın. Kaşını alıyoruz işte gerdiricem. İsteddiği kadar geremiyor gevşediği için göz kapağı. Ona diyorum git yaptır daha kolay senin için daha kolay olacak her şey. Ne bileyim botokstur bilmem nedir, odur budur hatta içerdeki arkadaşımız (hasta 4, ortaokul mezunu kadın kuaförü) da burun yaptırdı. O burun konusunda kaç tane müşteri gönderdi kendi doktoruna. İyi de bir doktoru var. Öyle bir paslaşma var.” (H1K).

- 2) Diğer yandan estetik operasyon geçiren bireyin, çevresindeki insanlar tarafından kendilerine bir talep gelmesi sonucunda çevrelerindeki bireyleri estetik cerrahiye yönlendirdiği görülmektedir.

Bu tutumu sergileyen bireylerin çevresindeki insanların kendilerine danışmaları, kendilerinde bir kusur görmeleri, bu durumun sosyal yaşamlarını etkilemesi neticesinde bilinçli bir tutumla fikirlerini beyan ettikleri ve yönlendirme yaptıkları görülmektedir:

Lise mezunu muhasebeci kadın Hasta 9, çevresindeki bireylere eleştirel yaklaşmadığını, eğer karşısındaki bireyin estetik yaptırma düşüncesi varsa yardımcı olduğunu ifade etmektedir:

“Yani şey yapmam eleştirmem kusurlarını. Ama hani dediğim gibi eğer kendini güzel hissetmesi onu yaptırınca güzel hissedecekse yaptırmasını isterim evet yaptır derim. Ama hani öyle bir düşüncesi varsa. Eğer düşüncesi yoksa estetik yaptırmak gibi hiçbir şekilde onun kusurunu ne söylerim ne bir şey yaparım. Yardımcı olurum eğer düşünüyorsa.” (H9K).

Aynı şekilde lisans mezunu öğretmen kadın Hasta 10 çevresindeki bireylerin kusurlarının farkında olması, bu durumdan rahatsız olması ve çevresindeki bireylerin bu durumu doğrudan ifade etmesi sonucunda öneride bulunduğunu ifade etmektedir:

“Arkadaşım kendi kusurunun farkındaysa ve bunu kendisi ifade ediyorsa doğru bir eleştiri yapmaya çalışırım. Ama kendisi bu durumdan hiç bahsetmiyorsa bu durumun farkına varmamışsa ya da bu durum kendisini rahatsız etmiyorsa herhangi bir eleştiri yapmam.” (H10K).

Bu tutumu sergileyen hasta katılımcıların karşılarındaki bireylerin bedenlerine dolayısıyla özel alanlarına müdahale etmekten kaçındıkları, karşılarındaki birey tarafından yerinde bir talebin gelmesi neticesinde yönlendirme tutumuna girdikleri görülmektedir. Bu noktada lisans mezunu, avukat kadın Hasta 2 ve Doktora öğrenimine devam eden avukat kadın Hasta 3 şunları ifade etmektedir:

“Ya ben insanların bir kere kendi fark etmediyse kusurlarını yüze vurmanın onların bedensel ve ruhsal bütünlüğüne bir saldırı olduğunu düşünürüm. O bakımdan şey yapmam. Ama bana soru sorarlarsa ciddi anlamda görüşümü söylerim. Objektif görüşümü söylerim.” (H2K).

“Asla yönlendirmem sadece bana herhangi bir soru sormuşlarsa ve samimiyetine inanıyorsam bir estetik operasyon yaptırması gerektiğini düşünüyorsam söylerim. Ama bu bence çok mahrem bir konu. Kişilere sen bunu yaptırmalısın, şöyle olmalısın yok senin dudağın ince yok senin bacağın kalın göğsün küçük şöyle yaptır böyle yaptır gibi cümleler sarf etmek bence kişilik haklarına saldırı mahiyetinde. O yüzden böyle bir davranış sergilememe, sergilendiği zaman da karşı dururum. Dediğim gibi böyle bir yönlendirme yapabilmem için karşımdaki kişinin bana gerçekten çok halis niyetle bunu sormuş olması ve benim de çok çok yakınımın olması gerekiyor.” (H3K).

Görüldüğü üzere estetik operasyon geçiren bireylerin çevrelerindeki bireylere karşı tutumunda ve bu bireyleri estetik operasyonlara yönlendirmeleri noktasında cinsiyet

bağlamında bir farklılık ortaya konulamasa da kişilerin meslek ve eğitim durumları noktasında ciddi bir farklılık oluşmaktadır.

5.2.3.5. Sosyal Medya ve Televizyon Etkisi

Görüşme gerçekleştirilen hastaların sosyal medyada yer alan içeriklerden etkilenip etkilenmemesi konusunda iki farklı boyut karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak sosyal medya etkisinin olmadığını savunan hastalar, estetik yaptırma taleplerinin kendilerinden kaynaklandığını ve bu durumun psikolojik bir süreç olduğunu belirtmişlerdir:

“Aslında hayır çünkü benim kendi rahatsız olduğum için böyle bir şeyi istiyordum. Yoksa herhangi bir sosyal medyanın beni etkilemesi diye bir olay söz konusu değil. Çünkü zaten kendi içimde bir rahatsızlık duyduğum için psikolojikmen düşünüyordum. Yani reklamlara gerek kalmadı.” (H6K).

İkinci olarak sosyal medyada yer alan içerik ve görsellerden etkilendiğini belirten grupta yer alan Hasta 3, sosyal medyada belli bir güzellik kalıbı inşa edildiğini ve bu kalıbın kendilerini de etkilediğini belirtmiştir:

“Yani sosyal medya ve reklamların etkisi dediğim gibi bu kalıplaşmış güzellik algısının empoze edilmesiyle ilişkili olarak etkili olmuştur.” (H3K).

Hasta 1 sosyal medya platformlarında sürekli olarak karşısına çıkan estetik konulu içeriklerin kendilerini etkilediğini ifade etmektedir:

“Yani doktorun birebir sosyal medyası değil ama sosyal medyada hani insanların ben yaptırdıktan sonraki halini görüyorsunuz hep daha iyi daha canlı daha hoş gözüküyor. Onlar seni o niyete sokuyor.” (H1K).

Hasta 5 ise sürekli karşısına çıkan içeriklerden sonra kendisinin de estetik yaptırabileceğini; dolayısıyla sosyal medyada sürekli olarak bireylerin karşısına çıkan estetik temalı içeriklerin bireylerin estetik operasyon yaptırma talebini normalleştirdiği gözlemlenmiştir:

“Tabiki oldu. E görüyordum sürekli. Ben hani bir de burnumdan şikâyetçiydim. Ben neden yaptırmayayım, benim neden burnum böyle olmasın diye çok düşündüm.. O yüzden yapmak istedim. Sosyal medyada görmem beni etkiledi, yaptırmak istedim.” (H5K).

Sosyal medya içeriklerinin estetik cerrahiye bireylere empoze ettiği ve özellikle görsel içeriklerin bombardımanına maruz kalan hastaların süreç içerisinde bedenlerinde

kusur bulduğu ve estetik cerrahiye yöneldiği tespit edilmiştir. Sosyal medya içerikleri ile ilgili bir diğer önemli husus da sosyal medya ve internette cerrahlar tarafından paylaşılan görsel ve yazılı içeriklerin bireyleri etkilemesi noktasındadır. Görüşme gerçekleştirilen hastaların söylemeleri incelendiğinde cerrahların görsel içerikli paylaşımlarının özellikle sosyal medya platformlarında reklam olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir:

“Ya kesinlikle bir algıda seçicilik yarattığı kati. Bu tartışılmaz ancak sosyal medyadaki paylaşımların çok fazla gerçeği yansıtmadığını artık bu müdahaleyi yapan doktorların bile fotoşop programı kullanarak yapmış oldukları estetikleri daha da güzelleştiriliyor ya da kusursuz hale getirdiklerini son derece biliyorum. Ve artık piyasanın daha da geniş bir ifadeyle kapitalizmin reklam ayağını tamamiyle sosyal medya üstünden döndüğünü açıkça söyleyebilirim.” (H3K).

Bu paylaşımların olumsuz içerikler taşıması ve uyarı niteliğinde olması ise operasyon geçirmeyi düşünen hastaların uzman cerrahlara yönelmesi ve güvenilir doktor araması noktasında olumlu bir etki yaratmaktadır:

“Olumsuz şeyleri gördüğün zaman illa ki bir tedirgin oluyorsun. Gittiğin kişinin hani bir doktor, uzman bir hekim ya da bu işte birebir ilgilenen birisi olup olmadığını bile bilemeyebiliyorsun bazen. O yüzden de hani internetteki olumsuz haberler biraz daha güvenilir adreslere yönlendiriyor.” (H1K).

Diğer yandan sosyal medya ve internetten paylaşılan yazılı ve görsel içeriklerin bireylerin beden algılarını yönlendirdiği, bireylerin kendilerini gördükleri içeriklerle kıyaslamasına neden olduğu ve kendilerini bedensel olarak yetersiz hissetmelerine yol açtığı saptanmıştır:

“Tabiki bir farklılık yaratıyor beni etkiliyor. Kendimi onlarla karşılaştırmama ve kendimi yetersiz hissetmeye sebep oluyor. Kendimde beğendiğim noktalar olsa bile bu içerikleri gördükçe artık o noktaları, o uzuvları beğenmemeye başlıyorum. Aslında güzel değilmiş, aslında ben yetersizmişim aslında güzel olan onlarmış şeklinde düşünmeye başladım. Yani olumsuz olarak etkiliyor.” (H10K).

Sosyal medya içeriklerinin estetik cerrahiye normalleştirdiği, bu operasyonların kolay uygulanabilir ve ulaşılabilir olduğu yönünde bireyleri zihinsel olarak etkilediği ve bireylerin estetik operasyon yaptırmaları konusunda itici güç olduğu saptanmıştır. Kitle iletişim araçlarından televizyonun yerini sosyal medyanın almış olduğu, televizyon izleme konusunda bir farkındalık oluştuğu ve sosyal medyanın televizyona göre daha

güçlü olduğu tespit edilmiştir. Bu durumlar televizyonun etkisinin azaldığını ve televizyonun yerini sosyal medya ve internetin aldığını açıkça göstermektedir.

“Ana akım medyayı çok takip etmediğim için bunun bende bir etkisi olduğunu söyleyemem. Bu tarz programları da takip etmiyorum çünkü zaten ekstrem bir vaktim yok. Bir araştırma yaparsam kendim bir vakit yaratıp kendi kendime internetten araştırmayı tercih ediyorum.” (H3K).

5.2.3.6. Estetik Operasyonların Gerekliliği

Estetik operasyonların gerekliği konusu yapılan görüşmeler neticesinde 3 başlıkta toplanmıştır.

“Sağlığı çok fazla etkiliyorsa ya da kişinin sosyal hayatını kendine bakış açısını çok fazla etkiliyorsa tabiki etkilidir.” (H10K).

Hasta 10'un ifadesinden hareketle; ilk olarak sağlık için gerekli bir durumsa estetik operasyonların yapılması gerekli bulunmuştur:

İkinci olarak kişinin sosyal yaşamını etkiliyorsa estetik operasyonlar gerekli bulunmuştur:

“Şöyle, estetik operasyonlar eğer kişi gerçekten bundan dolayı bir rahatsızlık duyuyorsa yani bu onda bir sosyal şiddet örgüsü yaratıyorsa, psikolojik olarak da mutsuz etkileri varsa bence gereklidir.” (H3K).

Son olarak göreceli bir konu olmakla birlikte kişinin kendisine bakışını, mutluluğunu etkiliyorsa estetik operasyonlar gerekli bulunmuştur.:

“Şöyle, estetik operasyonun duygusal durumunda kendinizin o bölgesinden daha mutlu olmanız. Yani bir başkası için yapılabilecek bir şey değil. Kendinizden daha mutlu olduğunuzu hissediyorsanız bence gerekli.” (H2K).

“Kişiye göre değişir bence. Kişi nasıl mutlu oluyorsa o şekilde. Bence gerekli ya, insanın mutlu olması için ufak dokunuşlar.” (H5K).

5.2.4. Estetik Operasyon Yaptırma Sebepleri

5.2.4.1. Beğenilme İsteği

Estetik operasyonların yaptırılmasında önemli bir etken olarak beğenilme isteği bireyler için itici faktör olmaktadır. Bu beğenilme sürecinin bireyin hayatında da olumlu etkiler yaratabileceği aktarılmıştır:

“İnsan sosyal bir varlıktır. Bu nedenden dolayı da çevresi ile sürekli etkileşim içindedir. Ve çevresi tarafından beğenilmek insanı daha mutlu eder. Bu açıdan bakıldığında insanın mutlu olması için beğenilmesi de lazım. Kısacası mutlu olmak için daha iyi bir hayat için de diyebiliriz beğenilmenin de gerekli olduğunu düşünüyorum” (H7E).

Bunun haricinde Hasta 1, Hasta 3 ve Hasta 9 kendi beğenileri için bedenlerine müdahale ettiklerini ve kendi kendilerinin beğenisi için çaba harcadıklarını belirtmiş; kendilerini çevrelerine beğendirmek için bir çaba içine girmediklerini ifade etmişlerdir:

“Yok, hiç olmadı ben hep kendim hani şey ne bileyim örnek veriyorum karın germeyi yaptırmak istiyorum ama kim görüyor sanki? Şuan kimse görmüyor ben yaptırmak istiyorum çünkü ben beğenmiyorum. Göz kapaklarım da aynı şeydi. Ben beğenmiyordum, ben yaptırmak istiyordum.” (H1K).

“Kendimi kendime beğendirmek için bir çabam var benim. Çevrem beni beğenmesi için ekstrem bir çabam yok eğer öyle olsaydı her gün giyinip kuşanmaya efor sarf ederdim şimdi bu geçerli değil benim için.” (H3K).

“Yani şöyle söylim ben kendi kişisel bakımımı yapıyorum, saçımı falan tarıyorum ama bunun kendimi güzel hissetmek için yapıyorum birinin beni beğenmesi için değil.” (H9K).

5.2.4.2. Ruh Sağlığı

Bireyler ruh sağlığını bireylerin kendileri ile ilişkilendirmiş ve düşünsel anlamda kendini iyi hissetmenin hem bedene hem de ruha iyi geleceğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla iyi hissetme hali bireyin kendisinde başlamakta ve bireyin düşünsel olarak iyi olması psikolojisini ve ruh sağlığını da olumlu etkilemekte, bedenine yaklaşımını olumlu temalar etrafında geliştirmektedir. Estetik operasyon yaptırılması ile ruh sağlığına fayda arasındaki ilişkiye değindiğimizde Hasta 7'nin açıklamaları konuyu iyi bir şekilde ortaya koymaktadır:

“Bu konuda estetik operasyonun yapılmasının altındaki temele inmek gerekir. Güzel hissetmek, çevresindeki insanlardan ilgi görmek gibi sonucun getireceği mutluklar için olabileceği gibi beden dismorfik bozukluk gibi patolojik bir ruh hali sonrası yapılmış da olabilir. İlk durumda bireyin ruh sağlığı yerindedir ama daha iyi olması arzusu taşırken ikincisinde ortada düzeltilmesi gereken bir problem vardır ve bunun çözümü estetik operasyon değildir. İlk durumda operasyon sonrası mutluluk sağlanabileceken, ruh sağlığı olumlu etkilenecekken, ikinci durumda hasta sonrasında kısa süreli bir mutluluk yaşadıkten sonra aynı belirtiler tekrar baş gösterecektir.” (H7E).

Yani patolojik olmayan ve bireyi bir şekilde rahatsız eden durumlarda o rahatsızlığın giderilmesi bireyi mutlu etmektedir. Buradaki kıstas ise operasyonun istenilen şekilde gerçekleştirilmiş olması şartıdır:

“Estetik operasyon ruh sağlığını direk birebir etkiler. Zaten senin estetik operasyon yaptırmak istemende ruh sağlığını etkileyen bir şey olduğu içindir. Yani canın sıkılıyordur, moralin bozuluyordur, psikolojin bozuluyordur ki sen estetik operasyon yaptırıyorsun dolayısıyla birebir etkiler. Olumlu şekilde etkiler tabi estetik operasyon eğer düzgün şekilde yapıldıysa. O yüzden arasında birebir ilişki vardır olumlu şekilde. Biri artarsa diğeri de artar yani.” (H8E).

Patolojik olarak problemlili hastaların ise estetik operasyon ile hayatlarındaki bedenden ya da mutsuz hallerinden kurtulacakları beklentisi mevcuttur. Ancak bu patolojik durum dış etkenlerden ziyade zihinsel ve psikolojik bir etken olduğu için estetik operasyonu yaptırmak tatmin duygusu yaratmamakta ve mutsuzluğun devam etmesine neden olmaktadır:

“Kimileri de mesela şu oluyor aslında mutlu olmak için onu yaptırması şart değildi. Ama bunu bilmiyor kişi. Onu yaptırıyor sonradan diyor ki ama bunu niye yaptırdım ki gene mutlu olamadım şeyine kapılıyor. Sonra başka bir şeyi daha yaptırıyorlar yine mutlu olamıyorlar. Aslında aradığı o değil. Aradığı başka şeyler de. Bulamıyorlar. Bir arayış içinde olduğun zaman da yaptırdıkça yaptırıyorsun.” (H1K).

Bu hasta tipine örnek olarak Hasta 10 kusursuz beden saplantısına sahip olduğu için sürekli bir arayış içinde bulunduğunu ifade etmektedir. Bu tip hastalar ise doktorların sevmediği, operasyonlarını yapmak istemediği hasta tipi olarak ifade edilmiştir:

“Ruh sağlığımı daha çok bedenle ilgili durumlar yani bedenimi beğenirsem yani kusursuz bir bedene sahip olursam ruh sağlığımın da iyileşeceğini düşünüyorum aslında ama sanırım estetik yaptırdıkça daha farklı uzuvlarımı beğenmemeye başlayacağım artık takıntı durumuna geldiği için. Estetik operasyon yaptırmak ruh sağlığını bir miktar iyileştirebilir ama tamamen yok edeceğini düşünmüyorum.” (H10K).

5.2.4.3. Sosyal Çevre Etkisi

Çalışmada yer alan katılımcılardan Hasta 10 dışındaki tüm katılımcılar çevrelerinde estetik operasyon geçiren kişilerin olduğunu belirtmiştir. Yine bireylerin sosyal çevresinden gelen tepki ve eleştirilerin kendilerini etkilediği ve bedenine eleştirel yaklaşmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Hasta 1 çevresinin bedenine ilişkin söylemlerinden etkilendiğini ve eyleme geçtiğini ifade etmiştir:

“Kendi bedenime bakışımı tabiki sosyal çevrem etkiler. ‘Aa ne kadar kilo almışsın.’ diyince demek ki benim artık kilo almamam lazım diyip hemen ertesi günde detoks çayımı yapmaya başlayıp o ilk kaybeden suyla 3 kiloyu verip devamında vermek istiyorsun tabiki de.” (H1K).

Çalışmaya katılan 4 katılımcı ise kendileri estetik operasyon yaptıktan sonra çevrelerindeki kişilerin de bu durumdan etkilendiğini ve estetik operasyonlara yöneldiğini belirtmişlerdir. Hasta 3 ve Hasta 5 çevrelerindeki kişileri etkilediğini ve çevrelerindeki kişilerin estetik operasyon yaptıklarını belirtirken;

“Evet, bunları yaptıran bir grup arkadaşım söz konusu diğer grup arkadaşımın da çok büyük bir nüfus son derece yaptırmaya meyilli. Ben onlardan etkilenmedim ama muhtemelen onlar birbirlerinden etkilenmişlerdir diye düşünüyorum. Hatta benim bu yüzüme yaptırmış olduğum ufak tefek operasyonlar bile onlarda ‘Aaa güzel olmuş sende ben de yaptırayım o kadar belli olmuyormuş doğal duruyormuş.’ diyerek yaptırmaya karar verdiklerini düşünüyorum.” (H3K).

“E yani şuan bir şey diyemem ama var tabiki etkiliyorlar. Ben de mesela geçen sene bir arkadaşımı etkiledim o da bu sene yaptırdı.” (H5K).

Hasta 6 ise bu konuda ekstrem bir konuya değinerek çevrede estetik operasyon geçirmiş kişilerin varlığının olması neticesinde kendisinde bir sorun olmasa dahi bireylerin sorun yaratıp estetik operasyona yöneldiğini aktarmıştır:

“Ben ameliyat olmadan önce birkaç arkadaşım vardı onlarla görüştüm konuştum. Ve gerçekten beni zaten etkiliyor yani hiçbir sorunuz olmasa dahi kendiniz yapıyorsunuz etkiliyor çevre. Sorun yoksa da imkân varsa etkiliyor ve insanlar bunu yapabiliyor yani.” (H6K).

Son olarak Hasta 9 lise döneminde yaptırdığı estetik operasyon sonrası arkadaş çevresinin çokça etkilendiğini ve estetik operasyon yaptırmak için para biriktirmeye başladıklarını ifade etmiştir. Bu noktada Z kuşağının estetik yönelimi ve estetik operasyon yaptırmaya nedenleri konusunda yeni bir çalışma yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır:

“Ben estetik olduğum zaman arkadaşlarım aa biz de mi olsak diye bir düşünceye gitmişlerdi. Öğretmenlerim bile soruyordu hani ben de yaptırmayı düşünüyorum ama hani nasıl zorlukları neler var zorlukları ya biraz da bir insan hani maddi durumdan dolayı şey yapamıyor açıkçası onu istiyor ama maddi durumu yetmiyor. Bu sefer para biriktirmeye başlıyor. Öyle olan arkadaşlarım da vardı yani. Estetik olmak için. Mesela estetik falan yaptırmak isteyen arkadaşlarım vardı. Onlar okul harçlıklarını biriktirdiğini biliyorum. Estetik yaptırmak için.” (H9K).

5.2.4.4. Mesleki Fayda Sağlama

Hastalarla gerçekleştirilen görüşmelerde mesleki fayda amaçlı estetik operasyonların yaptırılabilceğı belirtilmiştir. Mesleki fayda amaçlı yapılan estetik operasyonlar beden ile ön plana çıkılan işler ve göz önünde olma durumu ile ilişkilendirilmiş bu noktada bazı meslek grupları ortak olarak sayılmıştır:

“Hani kamera önünde olan insanlar, çok göz önünde bulunanlar, medyatik olan insanlar, ya da böyle örnek veriyorum mecliste herhangi bir bürokratik kişilerle çalışan insanlar daha düzgün, daha bakımlı, daha iyi gözükmek istiyorlar o yüzden yapıyor, yapılır da.” (H1K).

“Mankenlik, fotomodellik ya da oyunculukta şart gibi görülüyor artık. Sonuçta televizyonda insanların gözüne de hitap ediyorsun. Olabilir.” (H5K).

“Ya şöyle bu göz önünde olan insanlar için geçerli olabilecek bir şey. Yani ne bileyim sahne sanatçısıdır ondan sonrasında ne bileyim işte haber spikerisinizdir vs. Ama bunda da aşırıya kaçıldığı zaman çok komik duruma düşüyor bence.” (H2K).

Mesleki fayda amaçlı estetik operasyon yapılabilceğı görüşünün ardından estetik operasyonların meslek hayatını etkileyip etkilemeyeceğı sorulmuş; hastalar, dış görünüşün önemli olduğunu bu noktada insanları etkilediğı için estetik yapılabilceğini belirtmiştir. Bu estetik operasyonların iş yaşamına olumlu katkılar sunacağı belirtilmiştir:

“Kesinlikle etkiler. İnsanlar ilk önce dış görünüşe bakıyorlar. Sizin güzel ya da yakışıklı olmanız dolayısıyla toplum içerisindeki kabul edilebilirliğinizi de etkiliyor. Ve dolayısıyla da yine ikna edici kabiliyetinizi de etkiliyor ama bu belli bir oranda. Bir mülakata girdiğinizde ilk önce bi şöyle bi üstünüze, başınıza görünüşünüze prezantasyonunuza bakarlar ve ondan sonraki görüşü ona göre şekillenir. O yüzden estetik iş hayatını kesinlikle etkiliyor.” (H3K).

Bu görüşlerde dikkat edilmesi gereken husus ise konunun özellikle özel sektördeki iş yaşamı bağlamında şekillendiğıdir:

“Tabiki etkiler özellikle özel sektörde dış görünüşe çok fazla önem verildiğı için iş hayatını etkiliyor dış görünüş. Mesleki fayda amaçlı da estetik yaptırılabilir evet.” (H10K).

Aynı söylemi görüşme gerçekleştirilen Doktor 1 de ifade etmiştir:

“İşe girerken bile güzel insan olmak avantajdır yani bu da kapitalizmin şeylerinden birisi. Bunu kesinlikle reddedemezsin yani bu önemli. Ne bileyim senin gözüne şey olmuş sarkmış sen zaten bezgin görünüyorsun. Seni bezgin yüzle neden işe alayım ki daha parlak canlı görüneceksin ki

ben seni tercih edeyim yani. Tabiki çalışma hayatıyla çok ilgisi var bence.”
(D1).

5.2.4.5. Yaşlanmanın Etkisi

Fiziksel olarak yaşlanma süreci mutlak olarak gerçekleşecek bir süreç olduğu için bu sürecin etkilerinin minimize edilmesi hedeflenmektedir.

“Fiziksel anlamda yaşlılık süreci görüntü olarak estetik yapıya yapıya evet bir süre ertelenebilir. Fiziksel anlamda da ya ne bileyim spor yaparsan, sağlıklı beslenirsen, kendine iyi bakarsan vücut aktiviteni korursan ve mutlu olursan biraz daha geç yaşılanıyorsun bence.” (H1K).

Fiziksel anlamda yaşlanma sürecinin ertelenmek istenmesi günümüzde seyirlik bir nesneye dönüşen bedenın izleyicilerine estetik görünümle sunması ve izleyenleri yanıltması noktasında yükselmektedir. Buradaki amaç izleyiciye daha genç bir görünüm sunarak izleyenleri hediyein paketi ile kandırmak, içeriği üzerine konan bir paket süsü gibi kamufle etmektir:

“Fiziksel olarak yaşlılık süreci iç dünyada hayır ama dış dünyada ertelenebilir bir şey. Estetik endüstrisi çok gelişti, güzellik endüstrisi çok gelişti. Buna ilişkin bir sürü uygulamalar var yani bir sürü cerrahi müdahale var. Botokstan Fransız ip askısına kadar germe, bir sürü uygulama söz konusu. Tabi dışarıyı yanıltmak artık yaşımız hususunda kolaylaştı.” (H3K).

Bu yanıltma sürecinde önemli bir örnek olarak Ajda Pekkan karşımıza çıkmaktadır:

“Tabiki yaşlılık fiziksel anlamda yaşlılık süreci ertelenebilir. Estetik yaptırarak. Bunun en önemli ve belirgin örneği de Ajda Pekkan. Estetik operasyonlarla kırışıklıklar işte botoksle vs. yok edilebilir. Daha genç bir görüntü elde edilebilir.” (H10K).

5.2.4.6. Beden Güzelliğinin Önemi

Beden güzelliğinin önem kazanmasıyla birlikte özellikle son yıllarda estetik operasyonların yaygınlaşmasındaki temel faktörleri hastalar “kabullenilme ve beğenilme, çevre, sosyal medya ve medya-ekonomi” çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Kabullenme ve beğenilme çerçevesinde insanın bir beğenilme ve kabul görme duygusunun olduğunu bunu elde etme yolu olarak estetik operasyonlar ve bedenin kullanıldığını Hasta 6 özet niteliğinde ifade etmiştir:

“Temel faktörlerden en önemlisi insanların beğenilmek dışında da başka insanlar tarafından işte saygı görülme, onun dışında başka insanlar

tarafından ilgi odağı olma başka ne diyebiliriz bulunduğu yerdeki insanların ilgisini çekmek. Psikolojikmen kendisini iyi hissetmek istediği için de bu faktörler bence etkili olabilir diye düşünüyorum.” (H6K)

Çevre faktörünün estetik operasyonlar üzerindeki etkisine Hasta 9, 2019 yılında başlayan pandemi sürecinin sonuçlarına, yakın çevre ya da televizyon aracılığıyla aşinalık kazanılan estetik operasyonları yaptıрма düşüncesine dikkat çekerek ifade etmektedir:

“Çevrende eğer estetik olan bir yakının varsa zaten o çok önemli. O çok etkiliyor insanı. Gidip diyorsun ki acaba ben de mi yaptırsam falan. Dediğim gibi çevre faktörü ve bu pandemi sürecinde insanlar evde kaldıkları zaman daha çok yatkınlaştılar estetiğe. Kendilerini güzel hissetmek için.” (H9K).

Beden güzelliğinin toplumsal yaşamda önemli bir konu olarak değerlendirilmesi ve önem kazanmasındaki en önemli rolü kuşkusuz görsel içerikli sunumlara dayanan medya araçları oynamaktadır. Bu konuda Hasta 2 medya araçlarının geniş bir tanımını yapmakta ve medya araçlarının beden algısındaki rolünü açıklamaktadır:

“Şimdi beden güzelliğinin estetik operasyonların bence çıkmasındaki en önemli faktör tabiki medya. Medya dediğiniz zaman sadece televizyon girmiyor. İletişim ve bilişim araçlarının hepsi giriyor. Burada suni bir dünya yaratılıyor. Suni insanlar, robot gibi insanlar yaratılıyor ve bu düzenli olarak pohpohlanıyor. Bu da muazzam bir sektör. Maalesef ortalama insanlar da buna çok çabuk kapılabiliyor. Bu işe izlediği diziden tutun okuduğu dergiden tutun gördüğü bir mankenden tutun işte satılan kıyafetlerden tutun ve doğal olarak insanlar da kolay haz alabileceği şeylere yöneliyorlar. Bu da kolay kazanılabilecek bir şey. Ama insanları geçirdiği ameliyatlardan da sonrasının ne olabileceğini öngörmüyor. Sanıyorlar ki bir puf hemen her şey değişecek böyle bir dünya yok.” (H2K).

Görüşme gerçekleştirilen erkek hastalar beden güzelliği ve estetik operasyonların yaygınlaşmasını sosyal medya platformlarına dayandırarak açıklamışlardır:

“Sosyal medya platformlarının yaygınlaşması. Bir güzellik profili oluşturulup ona uymuyorsan güzel değilmişsin gibi bir algı var.” (H7E).

“Temel faktör sosyal medyadır, Instagram’dır işte bu tarz platformların artması, sürekli insanların fotoğraf paylaşması her paylaştığı fotoğrafın güzel olması hani çoğu zaman diğer insanları etkiliyor. Ben de onlar gibi olmak istiyorum psikolojisine giriyorlar.” (H8E).

Kadın katılımcılardan Hasta 9 ise takip ettiği bir Youtuber’ın kanalında paylaştığı burun estetiği videosundaki burnu beğendiğini ve burun ameliyatını gerçekleştiren

doktorun iletişim bilgilerini almak için Youtuber ile iletişime geçerek eylemde bulunduğunu aktarmaktadır:

“Mesela şöyle söyleyim bir YouTuber vardı Buket Sena. Ben estetik olmadan birkaç ay önce o da estetik olmuştu. Ben onun videosunu izlediğimde burnunu gerçekten çok beğenmiştim. Çünkü onun burnu da çok kötüydü önceki burnu. Ve ben hani YouTube videosunda onu izlediğim zaman burnunu çok beğenmiştim. Çok güzel olmuştu hatta doktorunu bile kendi YouTube da açıklamasını istemişim. Ben etkilenmişim mesela.” (H9K).

Medyanın yaygınlaştırıcı etkisinin yanı sıra estetik operasyonlar ve beden güzelliğinin yaygınlaşmasında Hasta 10 teknolojik gelişmeler ve doktorların yaptıkları reklamların rolüne dikkat çekerken;

“Sosyal medyadaki paylaşımlar, teknolojinin bu kadar ilerlemesi, alınan sonuçlar... Yani sadece sosyal medya değil teknoloji de ilerledi. Estetik operasyonlarda kullanılan cihazlar teknolojinin ilerlemesiyle birlikte daha iyi sonuçlar elde etmeye başladılar. Sonuçlardan insanlar daha memnun kalmaya başladılar. Bu da diğer insanları cesaretlendirdi. Ve reklam yapılması yani bu estetik operasyon yapan doktorların kendi reklamlarını yapması duyurması kendilerini diğer insanlara bu da bir etkidir tabiki.” (H10K)

Hasta 4, estetik operasyonların ekonomik olarak ulaşılabilirliğine ve bu alanda çalışan cerrah sayısının artmasına dikkat çekmiştir:

“Temel faktörler şunlar: artık insanlar güzel olmak istiyor. Güzel olmak için de estetik gerekli. Bir de sosyal medyada da her şey gözüktüğü için daha çok göze batıyor yaptırıyoruz. Bir de şey doktor da çoğaldı galiba anladığım kadarıyla estetik doktoru. Ve biraz da şu var maddi şeyi. Maddi olarak ucuz herkes yaptırmak istiyor. Eskiden çok pahalıydı 5 kere düşünüyorlardı. Şimdi 1 kere düşünüyorlar.” (H4E).

5.2.5. Operasyon Sonrası Düşünce ve Beklentiler

Operasyon geçiren hastaların operasyon sonrası süreçte kendilerini beğendikleri, giydiklerini yakıştırdıkları, daha özgüvenli hissettikleri ve estetik yapılan bölgenin ön plana çıkarıldığı ifade edilmiştir:

“Sonrasında hani devamında diyorsanız dediğim gibi daha iyi hissediyorsun. Daha güzel görüyorsun hatta en çok da böyle makyaj yaparken kirpiklerim ortaya çıkmış, istediğim gibi diplineer sürüyorum falan filan böyle. Bir hoşuna gidiyor insanın yani iyi ki yaptırmışım diyorsun. Öz güvende de etki oluyor. Hani kendini güzel gördüğün zaman herkes de seni güzel görüyor diye hissediyorsun zaten.” (H1K).

“Valla operasyondan sonra işte bütün işlemler bittikten sonra ben daha kendime daha özgüvenim geldi açıkçası. Çünkü daha güzel duruyor işte ne diyim yapılı olduğu için daha güzel duruyor daha havalı duruyor. İşte ne diyim o estetik yaptığın yeri daha çok ön plana çıkarıyorsun.” (H4E).

Hasta 2 ise dolgu sütyenlerden kurtulup gerçek göğüslere sahip olduğunu belirterek yarattığı hipergerçek göğsü öz göğsün yerine koyduğunu ifade etmiştir:

“Ben keza kendi kriterimi söylüm. Ben destekli sütyen kullanıyordum. Şimdi destekli sütyen kullanmıyorum. Çünkü destekli sütyen benim olmayan bende olmayan bir şeyi varmış gibi gösteriyordu. Şimdi normal gene en küçük gene aynı boyda oluyor ama desteksiz kullanmıyorum gibi. Yani bu benim için güzel bir histi” (H2K).

Görüşme gerçekleştirilen hastalar operasyon sonrası hayatlarında psikolojik değişimlerin yanı sıra sosyal çevreleri ve kendilerine bakış konusunda çeşitli değişimler olduğunu ifade etmişlerdir. Kusurlu gördükleri bölgelerini kapatmaya saklamaya çalıştıklarını ifade eden Hasta 10 ve Hasta 3 operasyon sonrası daha rahat olduklarını ve bu durumun sosyal yaşamlarını etkilediğini ifade etmişlerdir:

“Kendimi eskiye göre daha iyi hissediyorum. Özellikle yüz bölgesinde daha normal bir görüntü elde ettim. Önceden suratımı kapatırdım fotoğraf çekilirken ya da sosyal bir ortama girdiğimde kendimi suratımı gizlemeye çalışırdım. Artık bunu yapmadığım için daha rahatım ve insanlarla olan ilişkilerimde iyileşme oldu.” (H10K).

“Yani şöyle, aldığın kıyafetlerde daha mutlu olmaya başladım, bir topluma girdiğimde mesela eski ben kalçamı kapatmak zorunda kalırdım, görüntümü toparlamaya çalışırdım. Şimdi daha rahat giyinip çıkabiliyorum..” (H3K).

Operasyon sonrası değişimin sadece psikolojik ve görsel beğeni yönünde olmadığı aynı zamanda kimliksel bir etki yarattığı da belirtilmiş; Hasta 2 desteksiz sütyen kullanmaya başlayarak daha kadınsı hissettiğini ifade etmiştir:

“Göğüste öncesi ve sonrası tabiki şöyle, bir kere dediğim gibi desteksiz sütyen kullanmak, kendinize öz güveninizi kadınsal anlamda öz güveninizi biraz arttıran bir şey Ondan çok aşırı bir değişim hissetmedim ama evet artık o bende diyebilme hissi sahip olma güzel.” (H2K).

Operasyon sonrası hem yüzlerinin daha güzel olduğunu bu durumun özgüvenlerini arttırdığını ve duygusal ilişkilerine olumlu katkı yaptığını ifade etmişlerdir:

“Şekil itibariyle burnum yüzüme daha uygun hale geldi. Burnum sonradan güzel oldu beğeniyorum. Mesela kız arkadaş konusunda olsun iyi yani.” (H7E).

Operasyon sonrası yapılan işlemde memnuniyet duymayan hastalardan biri operasyon sonrası operasyon bölgesinde yeniden bir işlem yaptırdığını belirtmektedir:

“Şurda gözümde küçük bir leke var kırmızı gördünüz mü? Onu daha yeni biz yaptık, düzelttik. O dikiş sonrası kıvrımda böyle et beni gibi küçük bir kıvrım kalmıştı. Hani masajla düzelir bir süre masaj yap dedi doktorum. Masaj yaptım düzelmedi, biraz böyle dağılmasını bekledik. Dağılmayınca orayı tekrar düzeltti yani küçük deformasyonlarım vardı düzelttik sonra.” (H1K).

10 hastadan 3’ü yani görüşme gerçekleştirilen hastaların %30’u operasyonlarından memnun olmadıklarını ve yeniden operasyon yaptıracaklarını belirtmişlerdir. Hastaların yeniden operasyon yaptırmayı düşünme nedenleri çeşitlilik göstermektedir. Buna göre ya hastaların bedenleri ile ilgili olumsuz algıları devam etmekte ya da yeni bir olumsuz algı geliştirmektedirler:

“Şöyle, ilk yaptırdığımda daha çok memnundum ama zaman geçtikçe bilmiyorum çok mu incelediğim için rahatsız oluyorum. Tekrar bir doktoruma gideceğim. Benim yüzüm küçük burnum yine yüzüme büyük kaldı. O yüzden tekrar gideceğim bi.” (H5K).

Hastaların sosyal çevresi operasyon sonrası süreçte hastaların operasyon tutumunu belirlemektedir. Görünen bir bölgede operasyon geçirdiğini belirten hastalar operasyon sonrası çoğunlukla olumlu tepkiler aldığını belirtmişlerdir:

“Valla herkes çok beğendi. Hatta gayet güzel oldu dediler yani. Baya bi tepkileri güzeldi yani. İyi tepki aldım hani kimseden neden yaptın niye yaptın neden böyle bir şeye kalkıştı gibi bir tepki almadım. İyi ki yaptın dediler ya hani böyle daha iyi oldu dediler.” (H7E).

Özellikle Hasta 7 karşı cinsle olan ilişkilerinde daha özgüvenli olduğunu sosyal ortamlara daha rahat girebildiğini ve operasyon yaptırmış olmanın olumlu etki yarattığını belirtmiştir:

“Hani yaptırdıktan sonra daha bi özgüvenli oldum. Hani daha bi ortama girip çıkıyordum. Yani bir sıkıntı olmuyordu. Dediğim gibi hani bu burun faktörü değil de ikili ilişkilerde bir fayda sağlıyor yani yüzü değiştiriyor yani. Yüzü güzelleştiriyor onu demek istiyorum.” (H7E).

Hasta 6 ise aile ilişkilerinde bir değişim olduğunu, operasyon yaptırmaya cesaretini göstererek kendisini ailesine karşı kanıtladığını belirtmiştir:

“Ailemde aslında biraz değişiklik oldu. Benim neleri yapabileceğim hani bunu görmüş oldular. Hani bir şeyleri istediğim zaman yapabileceğimi, yaptığımı da fark ettiler.” (H6K).

Görüşme gerçekleştirilen hastaların kimisinin doktoru ile iletişimi devam ederken kimi hastaların da iletişimi kopmuş durumdadır. Doktoruyla iletişimi kopmuş olan hastaların operasyon sonrası memnuniyet duyan ve özellikle operasyondan kaynaklı olarak doktoruyla görüşmesi gerekmeyen hastalar olduğu tespit edilirken operasyonunu farklı illerde yaptıran hastaların da doktorlarıyla iletişimlerinin koptuğu gözlemlenmiştir:

“Doktorumla iletişimin devam etmedi. Tabiki kontrollere gittiğimde iletişim halindeydik ama üzerinden zaman geçtiği için şuan iletişim halinde değiliz. Takip aşamalarını yeterli buldum gayet ilgilendi. Memnun kaldım doktorumdan.” (H10K).

Alanında fazlaca ün sahibi olan doktorların ise hasta talep fazlalığından dolayı operasyon sonrası süreçte hastalarıyla yeterince ilgilenmediği ve iletişimlerinin koptuğu gözlemlenmiştir:

“Hayır asla etmedi. Doktorumdan memnun kaldım ama daha sonrasında benimle çok fazla bir takip aşamasını değerlendirmede. Tabi bunda çok isim yapmış bir doktor olmasının da vermiş olduğu bir handikap söz konusu. Daha mütevazı bir doktora gitmiş olsaydım bu böyle olmazdı diye düşünüyorum.” (H3K).

Bazı hastaların doktorlarının hasta iletişimine önem vermesi ve aradan geçen süreye rağmen hastalarına karşı ilgiyi korumaları özellikle yazdıklarına ve aramalarına cevap vermeleri hastalar açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir:

“Evet, o konuda doktorum çok iyiydi. Hani her sorduğuma sabırla cevap verdi. İlgilendi. O konuda doktorumdan memnunum. O yüzden düşün, 2.5 yıl oldu olalı. Şimdi bile mesaj atıyorum gel diyor tekrar. O konuda yani doktorum iyi.” (H5K).

“Tabiki de iletişimim devam ediyor hala. Doktorum zaten kendi de çok ilgileniyordu hani ne yazarsanız yazın cevap veriyor hani kendisi de. Bana ilgisi çok oldu hala mesela yazdığım zaman hala cevap veriri o şekilde.” (H9K).

Operasyon sonrası süreçte bazı hastaların ise doktorlarıyla güven duygusu geliştirdiği ve doktorlarına estetik cerrahi haricindeki sağlık konularında da danışıp kendisini yönlendirmesini istediği belirtilmiştir:

“Şöyle estetikten sonra doktorumla iletişim hala deva ediyor. Ben dost kazandığıma inanıyorum. Hani gene başka bir konuda da başım sıkıştığında mesela çok baş ağrılarım var gene kendisine söylüyorum.” (H2K).

5.2.6. Beden Kimlik ve Sosyal Yaşam Etkileşimi

5.2.6.1. Güzelliğin Tasviri

Araştırmamıza katılan kadın ve erkek katılımcıların güzellik algıları ile ilgili şablonları ortaya koyabilmek adına güzel kadın ve yakışıklı erkeği tarif etmeleri istenmiştir. Görüşme gerçekleştirilen hastalardan ikisi güzellik algılarının sosyal medya tarafından yönetildiğini ve insanların buna göre yönlendirildiğini ifade etmiştir.

“Aslında güzellik algısı zamanla değişen bir şey. Yani şuan güzel diye tanımladığımız ileride çirkin olabilir ya da geçmişte güzel olan şuan çirkin bir kadın olarak tanımlanabiliyor. Ben de bu durumdan etkilendiğimi fark ettim şuanda. Yani sosyal medyada bize dayatılan şeylere göre güzel ya da çirkin tanımlıyoruz.” (H10K).

“O çok güzelin kavramı bunu sosyal medyanın dayatmış olduklarından bağımsız olarak kendi algımı söylüyorum gerçek anlamda işte o fidan gibi boylu poslu vs. gibi kavramın geçerli olduğunu düşünüyorum.” (H3K).

Sosyal medyanın güzellik algılarını şekillendirmesi söz konusu olmakla birlikte sosyal medyaya atıf yapmadan kendi güzellik algılarına göre güzel kadını tanımlayan hastalar temelde vücut oranlarına ve bakımlı olmaya vurgu yapmışlardır:

“Boy kilo oranları iyiye hani vücudundaki bu kaş göz oranları düzgünse ve ne bileyim böyle kaşını gerçekte yüz şekline göre aldırıyorsa saçlarını gerçekten kendine yakışanı yapabiliyorsa hani kendi güzelliğini kendisi kullanabiliyorsa oranları da iyiye güzeldir zaten kadın.” (H1K).

“Yani kadının kendisine bakması lazım ben böyle düşünüyorum. Gerek görünüşüne, gerek yüzüne gerek cildine. Bunlara bakım yaptıkça, özen gösterdikçe güzelleşiyor tabiki. Hani gerçekten bir mesele vardır belki klişe olacak, çirkin kadın yoktur bakımsız kadın vardır diye meselesi.” (H6K).

Vücut oranları ve bakımın yanı sıra erkek katılımcılardan Hasta 8 ve kadın katılımcılardan Hasta 9 makyaja vurgu yapmışlardır:

“Güzel kadın bence hem boy hem kilo vücut ortalaması olarak ne çok kilolu ne çok zayıf fite yakın, bakımlı, aşırı makyaj yapmayan ama hafif makyajlı, bakımlı, sade hali de güzel olan kendine iyi bakan, işte iyi beslenen dişini fırçalayan, temizliğine dikkat eden bu kadar yani böyle bir insan benim için güzel kadındır yani.” (H8E).

“Güzel kadın bence bakımlı kendine yüzüne bakabilen makyaj yapan gözleri ön planda olan kendiyle ilgilenen kadın güzel kadındır bence. Fiziksel olarak kadın orta boylu olmalı ne uzun ne çok kısa orta boy esmer ben genelde esmer sevdiğim için söylüyorum.” (H9K).

Katılımcılardan yakışıklı erkeği tarif etmeleri istendiğinde ise özellikle erkek katılımcılardan Hasta 8'in televizyonlardan tanıdık olan bir isim üzerinden örnek vermesi dikkat çekmekte; televizyon ve sosyal medyanın etkilerini göstermektedir:

“Yakışıklı erkek, kim işte Kenan İmirzalioğlu felan yani. Ya yakışıklı erkekte tarifini o da yakışıklı erkek madde 1 işte fiziği iyi olacak, dik duracak Allah vergisi tip de varsa biraz yoksa da kafa yapısına uygun saçını kesecek, bakımlı olacak her zaman, sakalını bırakacak, değilse de temiz olacak işte dişlerini fırçalayacak o zaman o benim için hem bakımlı hem yakışıklı erkek olur yani kısaca kendine bakacak yani.” (H8E).

Hasta 8'in de vurguladığı gibi yakışıklı erkek tarifinde diğer katılımcılar da fiziksel özellikleri iyi değilse eğer bir erkeğin kendisine bakım yaparak yakışıklılık derecesini arttırabileceği ifade edilmiştir:

“Keza erkek için de öyle kendiyle ilgilenen erkek güzel erkektir. İşte saçlarını sürekli tarayan, duş alan her gün gereken tüm temizliklerini yapan bence onlar. Esmer olmalı erkek için de öyle uzun boylu erkek tabiki de uzun boylu olmalı esmer olmalı. Renkli gözlü insanları çok severim renkli gözlü de olabilir. O şekilde.” (H9K).

Fiziksel özellikler olarak erkekte uzun boy, esmerlik, kirli sakal ve renkli göz erkekleri yakışıklı gösteren unsurlar olarak sayılmıştır:

Erkeği yakışıklı gösteren öğelerin yanı sıra hem erkek hem de kadın katılımcı tarafından erkekte göbeğin olması erkeğin yakışıklılığını olumsuz etkileyen faktör olarak değerlendirilmiştir:

“Vücut olarak da göbeği olmasın. Göbekli erkek güzel olmuyor. Bizim Türk erkekleri var ya böyle balkon tabiri. Gerçekten yakışmıyor. Hani böyle şey çok kuru olmasın ama kadın için de erkek için de belli bir derecede fit olması daha güzel kılıyor bence.” (H1K).

“Erkek olarak da şöyle söylim tabiki erkekler yakışıklı olmak istiyor. İşte ne bileyim biraz kilo olmasın göbekli olmasın istiyor ama ister istemez Türk toplumunun %90ı böyle değil vücutları bozuluyor.” (H4E).

5.2.6.1.1. Hastaların Bedenlerine Yönelik Yaklaşımları

Görüşme gerçekleştirilen hastalardan fiziksel ve kişilik olarak kendilerini tanımlamaları istenmiştir. Katılımcılar genel olarak çevrelerinde karakter yönüyle beğenilip sevildiklerini, kişiliklerini beğendiklerini ifade etmişlerdir. Özellikle fiziksel

olarak kendilerini beğenmeyen hastaların kişiliklerini ön plana çıkarak fiziksel görünümelerini ikame ettikleri görülmektedir:

“Kişilik olarak mükemmel biriyim bir tek kanatlarım eksik diyebilirim. Kusursuzum yani kişilik olarak %100 değil de neredeyse bir eksiklik görmüyorum. Fiziksel olarak da kendimi yakışıklı bulmuyorum. Yakışıklı değilim zaten.” (H8E).

“Kendimi şöyle söyylim fiziksel yönüm standart Türk erkeklerine uyumlu, kişiliğimse on numaradır kendi adıma söyylim. Arkadaşlarım ve çevremde sevilen bir insan olduğumu düşünüyorum ve bu yüzden de dediğim gibi kişilik çok önemli diyorum.” (H4E).

Fiziksel görünümünden memnun olan ve vücut bütünlüğünün farkında olan Hasta 2 ve Hasta 3 ise kişilikleri konusunda detaylı bir çıkarımda bulunmamış, Hasta 2 hayatın bir yolculuk olduğunu ve bu yolculukta insanın kişiliğinin şekillendiğini belirtirken;

“Ya çok şükür vücut bütünlüğüm tam. O anlamda başka da fiziksel olarak mutluyum ve memnunum. Kişilik olarak baktığın zaman bu bir yolculuk. Tekâmül derim ben. Neleri getireceğini bilmiyorum. Heyecanla bekliyorum, seviyorum kendimi.” (H2K).

Hasta 3 ise kişilik konusunda çevrenin de fikirlerini almak gerektiğini belirtmiştir:

“Ben çok güzel bir kadınum. Kişilik olarak da kendimi çok seviyorum. Bu yapmış olduğum operasyonlara bağlı bir şey değil. İki elim var iki ayağım var. Dış görünüşüme bakıldığı zaman herhangi bir kusur olarak atfedilebilecek bir husus yok o yüzden gayet de güzel göründüğümü düşünüyorum. Kişilik olarak da şöyle ben kendimi seviyorum tabi insanlara da sormak lazım. Severler mi sevmezler mi beni diye ama ben kendimi çok severim yani kişilik olarak da zor yanlarım yok mu var ama kendimle de mutluyum bir yandan.” (H3K).

Görüşmelerde hastalara çevrelerindeki kişilerin kendilerini nasıl tanımladıkları sorulduğunda annelik, Allah’a inanan, danışılan ve sporcu olmak gibi çeşitli rollerini ön plana çıkararak yanıt vermişlerdir.

“Herkes böyle şey çok başka olduğumu söylerler çok anaç olduğumu söylerler evet. Anneliğin verdiği içgüdüsel bir şey herhalde özellik ya da alışkanlık. Anaç olduğumu söylerler.” (H1K).

“İnsanlar beni kişilik olarak şöyle tanımlıyor: çok temiz yani saf temiz ve iyi olarak iyilik seven biri olarak ve bana baktıklarında gördükleri şey merhamet. Ya merhamet oluyor ya da inanç bağlamında beni gördüklerinde hatırladıkları şey. Bana baktıklarında hatırladıkları şey Allah’tır inşallah. Çok böyle hissediyorum inşallah böyledir.” (H6K).

“Ne bileyim böyle iyi gün dostu değildir. O bakımdan genellikle davetlere pek icap etmem ama patalaktan bir şey olduğunda gittiğim için dostluklarım sağlamdır. Sanırım o anlamda severler, güvenilir bulurlar. Ve görüş sorarlar geneli öyle. Her halde öyle görüyorlar. Bunu bilmiyorum ki onlara sormak lazım.” (H2K).

Görüşme gerçekleştirilen hastaların rutin kişisel bakımları minimal düzeyde bulunmaktadır. Bunun dışında rutin kişisel bakımın dışında yaptırdıkları uygulamalar da mevcuttur. Hasta kadın katılımcıların genellikle yüzlerine müdahale ettiği görülmüştür. Buna göre Hasta 3 düzenli olarak botoks uygularken;

“Rutin kişisel bakım dışında ben güzellik için yani haftada bir kere maske yaparım yüz maskesi. Onun dışında da çok böyle güzellik için vakit ayırmıyorum yüzümdeki ufak tefek değişiklikler de yılda bir kere ya da 2 yılda bir kere yapılan şeyler.” (H3K).

Hasta 5 de kaşlarını yaptırdığını ifade etmiştir:

“Ya herhangi bir şey sadece profesyonel cilt bakımına gittim. Onun dışında bir şey yaptırmadım. Estetik dışında. Aa kaşımı unuttum kaşımı yaptım.” (H5K).

Genel olarak hem kadın hem de erkek katılımcıların ciltlerine özellikle yüz bölgesindeki bakımlarına önem verdiği, çeşitli maskeler yapıp bakımlar uyguladıkları gözlemlenmektedir. Bu noktada özellikle erkek katılımcılardan Hasta 8’in Youtube gibi platformlar aracılığıyla çeşitli araştırmalar yapıp, cilt bakımı yaptığını ifade etmesi, yüz bölgesindeki bakımların hem kadın hem de erkekler açısından önemli olduğunu vurgulama noktasında önemli bir dayanak olarak kabul edilebilir:

“Rutinim dışında şey yapıyorum mesela Youtube’da erkek şeyi ciltle ilgili karışımlara bakıyorum. İşte ballı karışım var erkek cildine iyi gelen yani erkek değil de cilde iyi gelen. Nemlendiriyormuş, tenini açıyormuş falan. O tür şeylere bakıp maske falan uyguluyorum yani standardımın dışında.” (H8K).

Rutin bakımlarının dışında giyim kıyafetleri ile nasıl ilgilendikleri sorulan hastalar genel olarak giyim kuşamlarına özenmek için ekstra çaba sarf etmediklerini belirtmişlerdir. Hastaların çoğu o günkü ruh hallerine göre giyindiklerini belirtirken;

“Ya giyim kuşam konusunda ben çok öyle şeyim yoktur bunu giyeyim, şunu giyeyim. Her şeyi giyerim. Takım elbiseyle de çıkarım gömlek kot pantolon tişörtle de çıkabilirim. Tamamen o günkü psikolojime bağlı. Bi de havanın durumuna bağlı aynaya bakarım eğer kendimi beğeniyorsam, yakışıklı görüyorsam direk giyer çıkarım yani o kadar.” (H8E).

“Giyim kuşamıma şöyle söylim. İlgilenmeye çalışıyorum. Çünkü şey bizim hizmet sektöründe olduğumuz için ister istemez çok abartmadan iyi olmaya çalışıyoruz.” (H4E).

Yaş bazında değerlendirildiğinde araştırma grubunda yer alan en küçük katılımcının diğer katılımcılara göre farklı düşündüğü, giyim kuşamına kayda değer derecede önem verdiği saptanmış;

“Bir mağazaya gittiğim zaman üst aldıysam altını da uydurarak alırım ya da alt aldıysam üstünü de uydurarak alırım. Hani dolabımda da öyle her şeyi takım takım koymuşumdur yani alt üst takım ya da mesela tişörtlerim bir yerdedir ve pantolonlarımla uydura uydura bir tutarım yanına hangisi uyuyor deseni falan o konuda çok dikkatliyimdir. Desenine falan çok uydurmaya çalışırım ya da renge. Çanta falan olsun mesela çok özen gösteririm.” (H9K).

Hasta 9 ile benzer tutuma sahip olan Hasta 3 ve Hasta 5 yaşlarının ilerlemesi ve olgunlaşmaları ile birlikte bu tutumlarının değiştiğini belirtmişlerdir:

“Ergenlikten çıkma yaşının 25 olduğunu söylüyorlar. Herhalde 25’e kadarki süreçte geçerli de ondan sonraki süreçte hayatın gerçekleriyle tanıştığınız dönem başlıyor. O yüzden buna zaten ilgilenme zamanı ayırabileceğiniz Takatiniz kalmıyor.” (H3K).

“Önceki arzuya sorsan daha çok ilgileniyordum daha çok özen gösteriyordum ama şuan eskisi gibi değil. Yani kıyafetlerin falan hiçbir önemi yok. Bazen ütüsüz de çıkabilirim bazen en ucuz kıyafeti de giyebilirim. Belki olgunlaştığım için bilemiyorum yani hayata bakış açık değişiyor o yüzden de olabilir.” (H5K).

5.2.6.2. Beden Güzelliği ve Kişilik İlişkisi

Görüşme gerçekleştirilen estetik operasyon geçirmiş katılımcıların %80’i beden güzelliği ile bireyin kişiliği arasında çeşitli ilişkiler kurmuşlardır. Kalan %20’lik kesim ise beden güzelliği ve kişilik arasında bir ilişki olmadığını birbirlerinden bağımsız olduklarını ifade etmişlerdir:

“Beden ile kişilik arasında herhangi bir ilişki yoktur. Bedeni güzel olan birinin kişiliği kötü olabilir. Bedeni güzel olmayan birinin kişiliği güzel olabilir.” (H7E).

Beden güzelliği ile kişilik arasında kesin bir ilişki olmadığını savunan Hasta 7’nin aksine Hasta 10 beden güzelliği ile kişilik arasında dikotomik bir ilişki olduğunu ifade etmiştir:

“Beden ve kişilik arasındaki ilişki birbirini etkiler. Kendini beğenmeyen, olumsuz beden algısına sahip bir insan kişilik olarak içe kapanık utangaç olabiliyor. Ya da özgüveni çok yüksek bir insan kendini beden olarak çok güzel olsa da güzel değil de kusurları olmasa da beden olarak özgüveni yüksek bir insan kendini çok beğenebilir, kendini çok güzel görebilir. Bu yüzden bu iki kavram birbiriyle ilişkili.” (H10K).

Beden güzelliği ile kişiliği birbiriyle ilişkili gören katılımcılar bireyin beden güzelliğini çeşitli açılardan bazı noktaların temeli saymaktadır. Buna göre;

a) Beden güzelliği bireyin özgüvenini etkilemektedir:

“Yani şöyle eğer gerçekten nasıl söyylim bir kusuru yoksa yüzünde, vücudunda ya da fiziksel herhangi bir yerinde. Bu onu daha çok özgüvenli yapar. Bu da tabi kişiliğini etkiliyor.” (H5K).

b) Beden güzelliği bireyin sosyo-psikolojik durumunu etkilemektedir:

“Aslında insanın kişiliği ile bedeni tabiki birbiriyle bağlantılıdır. Mesela örnek veriyorum. Bugün bedenimde olan bir şey olumluysa mesela beni etkiliyorsa kişiliğimde de tabiki olumlu şeyler getirebilir. Ama bir şeyler benim hoşuma gitmiyorsa psikolojikmen ya da kişisel olarak belki olumsuz etkileyebilir. Tabiki doğru bir şey değildir. Ama kesinlikle beden güzelliği ve kişilik birbirinden ayırmak mümkün değil.” (H6K).

c) Beden güzelliği bireyin davranış ve tepkilerini belirlemektedir:

“Beden kişiliği değiştirir. Yani bedensel olarak kendi bedeniyle barışık değilse daha nasıl söyleyeyim negatif birisi olur. Negatiflik başkalarına karşı negatif davranmasına sebep olur. Hayata olumsuz bakmasına sebep olur ondan sonra hani kendisini geri planda tutacağı için sosyal anlamda olumsuzluklara neden olur. İletişim kanallarını, iletişimini çok daha zayıflatır bence.” (H1K).

d) Beden güzelliği bireyin karakterini ve nitelik olarak iyi-kötü insan olma durumunu etkilemektedir:

“Vardır tabi genelde çok iri adamlar oluyor tabi bunlar. Argo, kaba konuşabiliyorlar iriliğine güvenip. Var yani öyle tipler. Mesela şöyle örnek vereyim mesela kadına şiddet görüyoruz ya mesela ortada çıkan serseriler oluyor ya bunların çoğu iri işte hayvanımsı adamlardır. İriliğine güvenip böyle şey yapıyorlar yani.” (H8E).

Beden güzelliğinin pozitif yönde olması bireylerin kişiliği noktasında olumlu algılar uyandırırken bireyin beden güzelliğinin negatif yönde olması bireylerin kişiliği noktasında olumsuz algılar yaratılmasına neden olmaktadır.

5.2.6.3. Bedenin Görünüşü ve Sosyal Yaşam İlişkisi

Beden güzelliği konusunda katılımcıların %80'i beden güzelliğine önem verirken %20'si beden güzelliğinin kazanılabilir bir şey olduğunu önemli olanın kişilik olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan beden güzelliğinin önemli olduğunu belirten büyük çoğunluk beden güzelliğinin iyi olması ile sosyal ilişkilerin, psikolojik durumun, partner ilişkilerinin, evlilik hayatının da olumlu etkileneceğini belirtmişlerdir.

Bedenin görünüşü ile kişinin yaşamı arasında önemli bir ilişki kurulmuştur. Bu ilişkiye geçmeden önce bu ilişkinin oluşmasına zemin oluşturan nedenleri katılımcıların cevapları üzerinden açıklamakta fayda vardır. Buna göre Hasta 8 günümüzde görselliğin başat olduğunu sosyal medya platformlarının görsellik temelli olması ve bu durumun küresel çapta yaygınlık kazanmasını neden olarak göstermektedirler:

“Günümüz şartlarında görsellik şuanda günümüzde çok önemli biliyorsun yani. Herkes sosyal medyada, Instagram Twitter Facebookta, Twitter değil de Instagram özellikle görsellik üzerine işte bütün dünya Instagram kullandığı için şuan görsellik çok önemli bir noktaya geldi. O sebepten önemli yani.” (H8E).

“Kesinlikle etkiler. Kesinlikle etkiler. Hem kişinin hayatını etkiler hem de sosyal çevresini etkiler. Çünkü o kadar çok dış görünüşe, şekle şemale bağlı bir toplum içerisinde yaşamaya başladık ki bu sadece bizim ülkemiz genelinde değil tüm dünya genelinde böyle.” (H3K).

“Tabiki beden imajı çok çok önemli. Çünkü bir yere gittiğiniz zaman ordaki insanlar bir ortama gittiğiniz zaman mesela bir iş görüşmesine gittiğiniz zaman görünüşünüz giyiminiz, ondan sonra konuşmanız bunlar tabiki onu etkileyecektir. O yüzden bir insanda beden imajı olmak zorundadır. O yüzden insanın beden imajı tabiki etkiliyor.” (H6K).

Görünüşün önem kazanması ve bedenin ön plana çıkması bireylerin bedenleri ile varoluş kazanmasına neden olmuş ve bu durumun göstergesi olarak sosyal çevre ve sosyal ilişkilerde bedensel görünüm belirleyici faktör olarak değerlendirilmiştir:

“Daha çok sosyal açıdan etkilediğini düşünüyorum. Kendini güzel gören bir insan diğer insanlardan da güzel enerjiler alacaktır. Diğer insanlar tarafından da işte güzel görülecektir. Sosyal açıdan görüntünün önemli olduğunu sosyal ilişkilerin gelişeceğini düşünüyorum.” (H10K).

Bu ilişki ağı bireylerin özgüvenine dayandırılmış, sosyalleşmede bedensel görünüme vurgu yapılmıştır:

“Daha kendine öz güven gelir yani güzel bedeni varsa tabiki kendine daha özgüven gösterir. Daha özgüvenli davranır. Duruşu değişir, arkadaş çevresi değişir. Ama bedeni iyi değilse ister istemez kendini geriye çeker kapatır yani. O da kapattığı için de öz güveni gider.” (H4E).

“Yakışıklıysam hiç dibine girmeme şey yapmama gerek kalmaz, yakışıklı değilsen özellikle bayan konusunda uğraşman lazım yani, kendini tanıtcan ne bileyim onun hoşlandığı şeyleri yapacaksın. Yakışıklıysan çaba sarf etmene gerek kalmıyor mesela direk kızlar sana yazıyor sosyal ortamın da yapabiliyorsun mesela bayan ortamında söylüyorum. Ama yakışıklı değilsen işte tanışman lazım, ortak arkadaş olması lazım tavsiye olması lazım. Bir sürü mesafe katetmen gerekiyor ki bir noktaya gelesin bayan konusunda.” (H8E).

Hasta 6 ise bedensel görünüşün sosyal yaşamda dışlanma ya da kabul görmede etkili olduğunu kendisi üzerinden örnek vererek aktarmıştır:

“Mesela benim bu estetik durumumdan insanlarla muhabbetim yoktu mesela bundan önce çünkü çekiniyordum.” (H6K).

Daha geniş bir pencereden bakıldığında ise insanın bedensel görünümünün yaşam kalitesi ve refah düzeyini belirleyeceği ifade edilmiştir:

“Etkiler bedenın görünüşü kişinin hayatını. Güzelsen hani kendin şeysen hani her yerde kendine bir yer bulabileceğini düşünüyorsun. Ki şuan hani günümüzde güzellik artık para eden bir şey. Öyle söyleyeyim. Güzellik para ediyor yani şuanda. Güzelsen bir yere sekreter olarak alınabiliyorsun. Bu gibi yani hayatı bu şekilde etkileyebiliyor.” (H1K).

“Kişinin artık gelmiş olduğu yer ya da gelebileceği yer öncelikli olarak buna bağlı olmaya başladı. Sizin nasıl bir yerde çalışabileceğiniz hangi paralarla çalışabileceğiniz, hangi kıyafetleri giyinebileceğiniz, ikna kabiliyetiniz doğrudan buna bağlı hale geldiği için kişinin hemen hemen her alanda hayatının bu olguyla etkilendiğini düşünüyorum.” (H3K).

Görüşme gerçekleştirilen hastalar beden imajının önemi ve hayata etkisi konusunda çeşitli açılardan görüşler belirtmişlerdir. Temel olarak görüşme gerçekleştirilen hastaların çoğunluğu beden imajını önemli bulurken bazı hastalar toplumsal baskı karşısında meydana gelen zorunlu beden imajlarına eleştirel olarak yaklaşmışlardır. Beden imajı konusunda eleştirel yaklaşan hastalardan başlamak gerekirse;

Hasta 5 toplumsal baskı çerçevesinde beden imajının yaratıldığını düşünmekte, geçirdiği operasyonu çevresinden gördüğü söylemlere dayandırmakta ve kendisini sorgulamaktadır:

“Bilmiyorum ya bu bence toplumun itelediği bir şey. Bu kadar önemli olmamalı insanların fiziksel özellikleri, iş hayatındaki durumu yani bedenle alakalı olmamalı. Bence toplum itti bunu yani belki ben de bu yüzden estetik yaptırdım. Hani birkaç kez duydum burnun uzun yaptırın şöyle güzel olur falan. Yani toplumun etkisi de çok büyük burda.” (H5K).

Hasta 3 ise çevresi tarafından beden imajı konusunda herhangi bir baskıya uğrayan bireyin çevresini değiştirmesi gerektiğini ifade etmektedir:

“Bence ortalama bir beden imajına sahip olmak hayatımızı idame ettirebilmek için yeterli statüyü ve seviyeyi size sağladığını düşünüyorum. Ama bunun dışında salt beden imajına dayalı bir hayatı idame ettirilmesi de bence sağlıklı değil. Çok çok beden imajına bağlı kalınması çevrenden de bunun dayatılması evet kişinin tabiki hayatını olumsuz etkiler ama bu da çok hastalıklı bir ruh hali. Eğer kişi böyle bir durumla ya ortalamadır ve gene de böyle bir durumla karşı karşıya kalıyorsa bence bu durumda kaldığı, içinde bulunduğu çevreyi değiştirmesi gerektiğini düşünüyorum ben.” (H3K).

5.2.6.4. Sosyal Çevre ve Estetik

Görüşme gerçekleştirilen hastaların bir kısmı yaptırdıkları operasyon sonrası bedenlerinde bir kusur kalmadığını belirtirken diğer kısım hastalar ise bedenlerinde çeşitli estetik kusurlar olduğunu ifade etmişlerdir. Hasta 1 ve Hasta 10 bedensel deformasyondan dolayı bedenlerinde kusur olduğunu belirtmişlerdir:

“Evet, kusurlu gördüğüm noktalar var çok fazla kilo verdiğim için vücudumda bazı bölgeler deforme oldu. Göğüslerim özellikle çok fazla sarktılar. Onları yaptırmayı düşünüyorum ileride.” (H10K).

“Estetik olarak kusurlu gördüğüm genel görüntü itibariyle dediğim gibi doğumdan dolayı oluşan deformasyon var karnımda. Onun dışında da estetik yaptırabileceğim bir yer biraz da burnum büyük. Belki ileride onu da yaptırırım.” (H1K).

Bu görüşmeler göstermektedir ki bireyler rahatsız oldukları bölgelerine müdahalede bulunsalar dahi bedenlerine ilişkin yeni kusurlar bulmakta ve estetik operasyon yaptırmaya ihtiyacı hissetmeye devam etmektedirler.

Görüşme gerçekleştirilen hastaların sosyal çevrelerinin bedenleri ile ilgili tutumlarının kendilerini etkileme niteliği olduğu çoğunlukla ifade edilmekle birlikte önemli bir tespite de ulaşılmıştır. Buna göre bireylerin sosyal çevreleri tarafından bedenleri ile ilgili yapılan yorumların dikkate alındığı ortaya çıkmıştır. Sosyal çevrenin kendilerine yansıtılan beden algılarına yönelik söylemlerin kendilerini psikolojik olarak

etkilediği; olumsuz beden algısı olan kişilere yöneltilen olumlu söylemlerin altının arandığı ve şüpheyle yaklaşıldığını Hasta 6 belirtmiştir:

“Bu tarz tabiki etkiler. Yani şöyle bana gelen olumlu bir şey olursa hani bedenle alakalı olduğu zaman düşünürüm hani acaba olumlu mu olumsuz mu? Bunu düşündükten sonra bile yine bir şey olurum acaba derim bunun altındaki şeyi ararım. Hissettiği etkiyi ararım. Olumsuz olduğu zaman kesinlikle beni çok etkiler. Belki ağlayabilirim bu şekilde söyleyebilirim yani.” (H6K).

Diğer yandan estetik operasyon yaptırma kararının alınmasında sosyal çevrenin etkisinin daha fazla olduğunu belirten katılımcılar bu tutumun kendilerinde var olduğunu ancak sosyal çevreden gelen etki ve baskıların daha baskın olduğunu ve bu durumun kendileri etkilediğini ifade etmişlerdir:

“Yani estetik operasyonumu yaptırdığımda bulunmuş olduğum sosyal çevre ve toplum baskısının kesinlikle bende psikolojik algı yarattığı doğru. Bu benim yüzüme doğrudan deklere edilmemiş olabilir ki gerçekten de hiç kimse hiçbir şey söylemedi ama ben kendimi onu yaptırmaya o anda mecbur hissettim. O yüzden yaptırdım.” (H3K).

“Dışardan mesela gelen tepkiler tabiki beni olumsuz etkiliyordu. O da onun üzerine gelince ben karar vermiştim. Dışarıdan çok fazla tepki gelmedi diyemem. Yani şöyle hiç ameliyat olmayı düşündün mü? Bu soru mesela benim çok canımı sıkan bir soruydu ve ben kendi içimde etkileniyordum ve düşünüyordum. Bu sorular da gelince kesinlikle yapmam gerektiğine karar verdim.” (H6K).

Bu psikolojik etkilenme süreci çevreden yansıtılan bedensel algıların bireylerin var olan bedensel kaygılarını arttırarak bıçak altına yatmalarına, operasyon geçirmelerine zemin hazırladığı; operasyon olmasında çevresinin baskısının önemli bir etken olduğu Hasta 5 tarafından belirtilmiştir:

“Ya zaten sosyal çevrem yüzünden burnumu yaptırdım. Ya kendim de istiyordum ama onlar o kadar empoze etti ki. Yani burnumun uzun olmasını çok fazla dillendiriyorlardı. Çok güzelsin ama burnun şöyle diyerek beni eleştiriyorlardı. O yüzden çok etkili oldu sosyal çevrem de.” (H5K).

Geçmişti yaşadığı ağır psikolojik sorunlar ve depresyon sonucu ameliyat geçirdiğini belirtin Hasta 3 ise bedenine yönelik söylemlerde bulunan kişileri hayatından uzaklaştırdığını ifade etmektedir:

“Yani birkaç kere böyle bir eleştiriye maruz kaldım. İşte kilo vermelisin senin işte şuran çok ince şuran çok kalın gibi ben bu insanları hayatımdan

uzaklaştırmayı tercih ettim bir dönem etkilemişliği var ama o sosyal çevrenin bende yaratmış olduğu olumsuz etkiler sebebiyle ben o sosyal çevreden tamimiyle çıkmayı tercih ettim.” (H3K).

Eş ya da partnerin isteği doğrultusunda estetik operasyon yapıp yapılamayacağı sorusuna erkek katılımcılar estetiğin bir ihtiyaç ya da kendi fikirleri olmaması halinde yaptırmamak şeklinde yanıt verirken;

“Yapmam ihtiyacım yoksa yapmam.” (H4E).

“Sadece o istiyor diye yapılmasına karşıyım. Bu konudaki fikrime saygı göstermesi gerektiğini düşünüyorum.” (H7E).

“Yok, yaptırmam sadece o istedi diye yaptırmam. Ben kendimi düşünürüm öncelikle o açıdan. Ben kendim istiyorsam mecburiyetim varsa ekstradan da o istiyorsa yaptırırım. Gerek yok ama sadece o istediği için atıyorum burnumu yaptırmam mesela. Kendim istemem lazım.” (H8E).

Kadın katılımcıların bir kısmı çeşitli sebeplerle bunu yaptırabileceklerini ifade etmiş;

“O estetiği önce bir araştırdım gerçekten güzel olacağını düşünüyorsam yapardım. Ben düşünüyorsam yapardım. Yani o bana önerebilir ben karar verirdim.” (H1K).

“Bir mesela örnek veriyorum evli bir bayan eşi istediği için ama eşi bu sebepten dolayı mesela kendisine uzaksa soğuksa ve sen bunu yaparsan ben mutlu olurum en azından hayatımız tartışmasız geçebilir diyorsa bunun için yapabilir. Hem kendisini rahat hissedecektir hem de eşini.” (H6K).

“Evet, benim erkek arkadaşım var ve ben estetik ameliyat olacağımı ona söylemiştim. O hani başta da zaten kendisi çok değiştirme burnunu demişti o da aynı benim gibi düşünüyordu. Doğallıktan yana o da her zaman ama eğer ki o isterse yaptırabilirim gerçekten yaptırabilirim. Yani bu ciddi düşüneneceğim bir insansa. Ya da evli olduğumu düşünürsem eşim isterse yaptırırım. Yani kurtarmak ya da düzeltmek için şöyle söyleyim. Ama beni beğenmiyorsa çok değiştirmek istiyorsa yaptırmam. Mesela dediğim gibi erkek arkadaşım da bana doğallığını kaybetme ama yaptır diyordu. Biz aynı fikirde olunca otomatikman yaptırmıştım.” (H9K).

Diğer kısmı ise bunu beden bütünlüklerine bir saldırı olarak görmüş, bu noktada birlikteliğin bitirilmesine varabilecek derecede bir reddetme eylemi gerçekleştirebileceklerini ifade etmişlerdir:

“Bir Allah’ın kulu bana estetik kendi isteğiyle yaptıramaz. Benim vücut tamlığım, bütünlüğüm bana aittir. Erkek arkadaşım sırf bu nedenle veya eşim benden ayrılacaksa kapı zaten açıktır ona. Benim vücut tamlığım

içerisinde ben önemliyim yani onun için onun bana söyleyeceği şeyi bu konuda kimse bana öğretmez.” (H2K).

“Muhtemelen yaptırım evliysen boşarım bekârsam ve erkek arkadaşım da ayrılırım. Çünkü daha önce yapmışlığım var.” (H3K).

5.2.6.5. Kariyer ve Beden İlişkisi

Yapılan görüşmeler neticesinde kariyer ve beden arasında iki açıdan oluşan bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişkiye göre ilk olarak bireyin bedeninin fiziksel yapısı bireyin meslek seçiminde etkili olabilmektedir. Bu bağlamda bedenin fizyolojik yapısı ve bedenin yatkınlığı kariyer noktasında meslek seçimini etkileyebilmektedir. Hasta 1 bu durumu şu şekilde açıklamakta;

“Yani spor yapmayı spor yapmaya uygun olmayan bir bedeni sporcu yapamazsınız. Futbolcu bir kariyeri olmaz yani öyle etkileyebilir kariyer beden ilişkisini. Bedenin uyumlu olduğu işler yapılmalıdır. Çok kısa boylu birinin yüksek raflara uzanacağı işi yapması onun için daha zor.” (H1K).

Hasta 2 “Bunu sporcular için söyleyebilirim veya sanatçılar için söyleyebilirim”(H2K) diyerek örnek verirken Hasta 9 ise kendisinden örnek vermektedir:

“Mesela ben sağlıklı olmak istiyorum. Beden olarak hani elim ona yatkın mesela ne bileyim o tür şeyleri seviyorum bence ilgisi var tabiki.” (H9K)

Bedenin fizyolojik yapısının meslek seçimini etkilemesinin yanı sıra ikinci bir husus ise bedenin görünüşünün bireyin kariyerine etki etmesi noktasında karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktadan değerlendirildiğinde iş yaşamında yer alan bireylerin kariyer olarak yükselişi salt bilgileri ya da mesleki tecrübeleri ile ilgili değil aynı zamanda bedensel görünümleriyle de ilgilidir. Hasta 6 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Tabi bir insanda kariyer yapmak istediği zaman bunu sadece bilgisiyle yapamayabilir. Bunu beden giyiminde dikkat ettiği zaman bedeninde kullandığı aksesuar olsun bedeninde kullandığı saç rengi olsun ten rengi olsun etkiliyor. Bunlar belki %100 değil ama %40 muhakkak etkiliyordur.” (H6K).

Hasta 7 ise beden görünümünün önemli olma nedeni olarak inşa edilen güzellik algılarını ve bu algıların sosyal etkilerini öne sürmektedir:

“Bunun nedeni tamamıyla pazarlama sektörünün algılarımızla oynamasından başka bir şey değil. Demek istediğim bu olayın etkilerinin en çok hissedildiği sektör pazarlama sektörü olduğu için bu sektörde bu

ilişkiden bahsetmek gerekebilir. Eğlence sektöründe de pazarlama sektöründe de başarılı tasvirinin güzellikle birleştirilmesi yalnızca güzelsen başarılı olursun ya da başarılı olmak için güzel olman gerekir gibi yanlış bir algı yaratıyor insanda.” (H7E).

Erkek katılımcılardan Hasta 8 ve kadın katılımcılardan Hasta 10 ise bedensel görünümün tercih sebebi olduğunu açıkça ifade etmektedirler:

“Güzel bir bayan her zaman hem daha önde olur hem tercih sebebi olur. İş sekreter seçilecekse mesela güzel olanı seçerler mesela patronlar ya da kafede mesela müşteri çeksinler diye. İnsanlarla uğraşılan bir ortamda ya da insanların geldiği bir ortamda görsellik önemlidir. O yüzden yakışıklı ve güzellik kariyer açısından daha belirleyici. Yani yakışıklı ve güzel olan bazı mesleklerde kariyer açısından çok daha hızlı ilerler yani o yüzden birebir bir ilişki vardır yani.” (H8E).

“Az önce söylediğim gibi özellikle özel sektörde dış görünüşe çok fazla önem verildiği için bedeni iyi olan, güzel görünen, yani insanlar tarafından bu kişiler daha çok tercih ediliyor iş hayatında ve daha çok yükselme şansı elde edebiliyorlar.” (H10K) .

Dolayısıyla çalışmamızda yer alan katılımcılar bedensel görünümün güzelliği ya da yakışıklılığı ile kariyer ve meslek yaşamındaki başarı arasında doğru bir ilişki kurmuş; bireylerin iş yaşamında yükselmesinde ya da işe alınma sürecinde bedensel görünümünün önemli ve belirleyici olduğunu ifade etmişlerdir.

5.2.7. Estetik ve Popüler Kültür İlişkisi

Görüşme gerçekleştirilen hastaların tümü moda ve estetik arasında bir ilişki kurmuş, estetiğin bir modası olduğunu ifade etmiştir. Buna göre dönemsel olarak değişen güzellik algıları estetik operasyonların bir modasını meydana getirmekte ve zaman zaman trendleşen, çoğu kişi tarafından uygulanan estetik operasyon furyasını oluşturmaktadır.

“Estetiğin de bir modası var kesinlikle. Şimdi son dönemlerde büyük beden mankenler çıkmaya başladı daha yuvarlak hatlı mankenler gibi. Ki bazen şeyler var sosyal medyada karşına çıkıyor. Zaman dilimlerine göre güzellik algısı diye. Mesela işte 90’lı yıllarda 2000’li yıllarda iyice çok amiyane tavırla zargana gibi bir kadın fiziği en güzel fizik. Şimdiki dönemde daha yuvarlak hatlı fizikler. İşte Marilyn Monroe’nun yaşadığı dönemler gene daha yuvarlak bir dönem. Ondan öncesinde ki mesela Rönesans tablolarına vs. bakıldığında yuvarlak hatlı değil artık balıketlinin üstündeki kadınların güzel görüldüğü bir dönem. E bunun bir modasının olduğu kati bir gerçek. Bu benim öngörüm değil, düşüncem değil. Bilimsel gerçekler buna aslında bu şekilde gösteriyor.” (H3K).

“Evet estetiğin modası vardır. Her sene değişik bir şey moda oluyor. Önceden mesela büyük göğüsler modaydı. Şuan tam tersi artık onun modası kalkıyor yavaş yavaş. Şimdi de insanlar belirgin çene hatları ya da dik burun bunlara yönelmeye başladılar. Şimdilerde moda bunlar.” (H10K).

Bu uygulamaların tür olarak trendleşmesinin yanı sıra her türün dönem dönem farklı versiyonları da ön plana çıkmaktadır. Bu durumu Hasta 7 ve Hasta 9 şu şekilde ifade etmektedir:

“Ya estetiğin modası bilmiyorum düşünmeye çalışıyorum ama mesela dudak dolgusu yaptıranlar var. Dudak dolgusu önceden daha böyle büyük yapıliyordu şimdi o kadar değil de dudağı bi tık daha önde göstermek için yapıyor.” (H9K).

Bu trendleşen estetik operasyonların arka planında itici güç olarak sosyal medya görülmüştür. İlk olarak sosyal medyada fazla takipçisi olan kişilerin bir operasyonu yaptırmaları takipçilerinin o operasyona olan ilgisini arttırmakta;

“Yani bir deli kuyuya taş atar arkasından herkes atlar derler ya o hesap. Sosyal medya hani estetik modası da bu şekilde değişiyor. Birilerinin yapması başkalarını da sevk edebiliyor aynı uygulamaya.” (H1K).

İkinci olarak sosyal medyada bireylerin karşısına sürekli aynı güzellik formlarının çıkması bireylerin de bedenlerine müdahale etmesine ve o trendi takip etmesine neden olmaktadır:

“ Modayı takip ediyoruz yani sosyal medyadan takip ediyoruz. İster istemez kendimiz de yaptırmak istiyoruz. Yani bugün ben yarın bir başkası ister istemez durmadan gözümüzün önüne geldiği için estetikler insanlar diyor ki bi ben de yaptırayım. Bir bakıyorsun yaptırmış oluyor.” (H4E).

Bu durumun sonucu olarak tektip bedenler ortaya çıkmaktadır:

“Hani evet zaman zaman moda olarak devam eden şekiller oluyor, yapılan ameliyatlara oluyor. Aynı tip insanlar görebiliriz çevremizde.” (H6K).

Estetik modalarının ortaya çıkması ve yayılmasındaki etkenlerden sosyal medya haricinde Hasta 3 ise Victoria Secret mankenlerini örnek vererek modanın bu beden formlarına göre şekillendiğini ve bireylerin tektip beden formuna zorlandığını ifade etmektedir:

“Bir kere her şey Victoria Secret mankenleriyle başladı diye başlarım şimdi. Estetik ve moda kavramları birbirlerine son derece bağımlı şeyler. Şimdi moda endüstrisinde o kıyafetlerin arzını sağlayan bir manken ölçüsü var ve o kıyafetlere ancak o beden ölçülerine sahip kişiler üstünde güzel

durabilecekmiş algısı var ve bunlar bir süre sonra birbirlerine bağımlı hale geldiler. Bu itibarla aralarında çok ciddi bir ilişki var.” (H3K).

Hastalarla gerçekleştirilen görüşmelerde estetik operasyonların kadınlar ve erkekler arasında giderek yaygınlaşma sebepleri irdelenmiştir. Görüşmelerin genel çerçevesi güzel olma kaygısı, estetik operasyonlara ulaşılabilirliğin olması, estetiğin psikolojik iyi hissetme aracına dönüşmesi, yargılanma korkusunun azalması ve özenme olmak üzere 5 başlıkta toplanmıştır.

a) Güzel olma kaygısı:

Güzel olma kaygısı günümüzde moda kavramı ve görünümün önem kazanması sonucu bireylerin hassasiyet kazandıkları bir konuya dönüşmüş; bu durum estetik operasyonların giderek yaygınlaşmasına neden olmuştur:

“Tamamıyla az önce kurduğum moda ve estetik kavramlarının birbiriyle olan ilişkisiyle bağlantılı olduğunu düşünüyorum. Toplumdaki herkesin güzel olma algısı son derece baskın bir hale geldi bu itibarla bunda bir yaygınlaşma görüldü.” (H3K).

b) Estetik operasyonlara ulaşılabilirliğin artması:

Estetik operasyonların kolaylaştırılması ve üst tabakadan alt tabakaya yaygınlaşması aynı zamanda küreselleşme sonucu operasyonlara erişimin kolaylaşması operasyonları ulaşılabilir kılmış; böylece estetik operasyonlar giderek yaygınlaşmıştır:

“Şimdi estetik eskiden sadece sanatçılara vs. özgü o dönem lanse ediliyordu. Ve ulaşılabilirliği daha zordu maddi anlamda, ekipman olarak, doktor olarak vs. Şimdi daha halka indiği için ondan sonrasında bu anlamda daha yaygınlaştı.” (H2K).

“Evet, giderek yaygınlaşıyor çünkü bunu nasıl diyeyim, şey küreselleşme. Artık herkes, önceden Türkiye’de bu kadar yaygın değilken burun estetiği neden şuan bu kadar yaygın? Dünya gittikçe küçülüyor ve insanlar her şeye artık kolayca ulaşabiliyor. Estetik de bunlardan biri.” (H5K).

c) Estetiğin psikolojik iyi hissetme aracına dönüşmesi:

Günümüzde sosyal medyanın yaygınlaşması ve internetin hayatın her alanında yer alması bireylerin yaşam dünyalarını genişletmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak bireylerin kendilerini kıyaslayacakları birey sayısı artmış; estetik cerrahi bireylerin kendilerini iyi hissetmek ya da ötekine benzemek için başvurduğu bir alana dönüşmüştür. Bu alanda birey eksikliğini kapatıp psikolojik olarak mutlu olmaya erişmektedir:

“Kesinlikle yaygınlaştığını düşünüyorum. Buna sebep olan şeyler de insanların sosyal medyada kendilerini daha iyi hissetmek ve daha iyi göstermek için arttığını düşünüyorum ben. İnsanların biraz kendilerini aslında başka insanların gözünde iyi hissetmek için yaptıklarını düşünüyorum ve gerçekten de bu artmaya devam ediyor evet.” (H6K).

“Estetik çok muazzam bir sektör. Pohpohlanan bir sektör. Ve sizi işte şuna benzemeniz lazım, buna benzemeniz lazım diye lanse edildiği için insanlar mutsuzluklarını gidermek amacıyla estetiğe daha meyil ettiler.” (H2K).

d) Yargılanma korkusunun azalması:

Toplumsal yaşamda bireyselleşmenin artması ve Durkheim’ci perspektiften bakıldığında organik toplumlara geçiş bireylerin yargılanma ya da etiketlenme derecelerini düşürmüştür. Hasta 4 geçmişten günümüze estetik operasyon yaptıran erkeklerin yargılanma ya da etiketlenme durumunu örnek vererek bu durumun estetiğin yaygınlaşmasına etkisini ifade etmektedir:

“Eskiden kadınlar daha çok yaptırıyordu erkekler biraz daha geride kalıyordu estetik olarak. Ama şimdi erkekler de yaptırıyor ve şey yok. Eskiden yargılanıyordu şimdi kimse yargılamıyor. Kimse artık kimseyi yargılamıyor o yüzden de daha rahat hareket ediyoruz. Erkekler olarak söylüyorum biz ya hani estetiğe ne gerek var diyip bizi şey yapıyorlardı böyle söyleyerek geriye attırıyorlardır ve biz de şeyimiz kırılıyordu. Direncimiz kırılıyordu ve yaptırmıyorduk. Ama artık öyle değil, şimdi ihtiyacın varsa erkekler olarak yaptırıyoruz ve mutluyuz. Mutlu olmaya çalışıyoruz.” (H4E).

e) Özenme

Günümüzde yine sosyal medya ve televizyon programlarının etkisi sonucu estetik cerrahi yaygınlaşmaktadır. Buna göre birincisi bireyler sosyal medya ya da televizyonda gördükleri rol modellere benzemek istemekte;

“Buna neden olan tek şey sosyal medyadır bir de televizyondaki magazin programıdır. İnsanlar sağda solda bunu gördüğü için sosyal medyada da çok önde olduğu için, artık dünyada da görsellik çok önde olduğu için yani ön plana çıktığı için Instagram, Twitter ve benzeri platform sayesinde. İnsanlar da orda gördükleri karakterleri yapay da olsa onlara benzemek istiyorlar. Onlara benzeme isteklerinin çözümü olarak da estetiği görüyorlar. Dolayısıyla da estetik her gün artıyor yani sayısı.” (H8E).

İkincisi bireyler kendi sosyal çevrelerindeki insanları sosyal medya aracılığıyla daha fazla görmekte ve bir kıyaslamanın içine girerek o bireyden daha iyi görünme çabasına girmektedir:

“Tabiki sosyal medyadır. Sosyal medya ile birlikte artık insanlar diğer insanlarla daha çok iletişim halinde. Birbirlerinin hayatlarını çok daha yakından takip edebiliyorlar. Ve ister bir karşılaştırma oluyor o yapıyorsa ben de yapmalıyım. Ben de ona benzemeliyim şeklinde. Sosyal medya bunun en önemli sebebidir.” (H10K).

Hasta 1 özenmenin boyutunu ifade etmekte; her bireyin birbirine benzediğini ve aynılaştığını aktararak bir özenme estetiğinin meydana geldiğini ifade etmektedir:

“Herkes gördüğüne özeniyor. Şuan ben ne bileyim bakıyorum televizyon izlerken bütün kızları birbirine benzetiyorum. Kaşlarını aynı şekilde yaptırmışlar. Yüzlerimi aynı şekilde yaptırmışlar. Göz şeklini aynı şekilde yaptırmışlar falan böyle. Çok birbirlerine benziyorlar. Özenme estetiği hani şey yapıyor ne diyorduk. Bunlar evet özenme yaygınlaşmasının sebebi oluyor özentî.” (H1K).

Hasta 9 ise özenme konusunda arkadaş çevresinden ve sosyal çevresinden örnek vererek, yaptırdığı estetik operasyon sonrası çevresindeki insanların da estetik yaptırmayı düşündüğünü, sosyal çevresi ve rastgele karşılaştığı insanların doktorunun iletişim bilgilerini kendisinden aldığını ifade etmektedir:

“Ben estetik olduktan sonra estetik düşünen bir sürü arkadaşım oldu. Hatta doktorumun numarasını alan birkaç kişi dahi oldu. Hatta otobüste gittiğim zaman mesela burun kontrolü için ben otobüsle gidip geliyordum hani burnumda sargıyı görenler sormaya başladı hani estetik mi oldun nasıl oldun. Otobüste bile bunu soranlar ve doktorumun numarasını alanalar olmuştu. İnsanlar çevresinden hani görüp özenip yaptırabiliyorlar. Genelde özenip ya da etkilenip düşünüyorlar yaptırmayı bence. Okul hayatım çok ilgilendi yani okul arkadaşlarım. Öğretmenlerim bile sormuştu yani.” (H9K).

Dolayısıyla estetik operasyonların hem kadınlar hem de erkekler arasında giderek yaygınlaşmasının çeşitli sebepleri bulunmakta, bu sebepler birbiriyle bağlantılı olarak meydana gelmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmanın temel amacı beden sosyolojisi bağlamında estetik cerrahi operasyonları ve estetik cerrahi operasyonların gerçekleştirilmesindeki arka plan ağlarını bütünlüklü bir çerçeveye sunarak bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlamak ve yeni yapılacak çalışmalara ilham kaynağı olabilmektir. Çalışmanın saha araştırması Estetik Rekonstrüktif ve Plastik Cerrahi alanında uzman 10 hekim ve en az bir estetik cerrahi operasyon geçirmiş 10 hasta ile mülakat tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma örnekleme hekim ve hastalar olarak ikiye ayrılmış; hekimlerin belirlenmesinde sistematik örnekleme yöntemi kullanılırken hastaların belirlenmesinde kartopu yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın belirlenen örnekleme yönelik olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat formunun arka planında; estetik cerrahi operasyonların yaygınlaşma ve yaptırılma nedenleri, estetik operasyonların talebindeki farklılık ve değişimler, hekim ve hastaların estetik operasyonlara ilişkin düşünceleri estetik cerrahi alanında yaşanan güncel gelişmelerin etkilerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu noktada estetik cerrahi müdahalelerin oluşmasında ve talep edilmesinde etkili olan toplumsal, siyasal, ekonomik süreçler, beden güzelliğini inşa eden parametreler, estetik pazarının oluşum sürecindeki tüketim dinamikleri, estetik cerrahi operasyonları yaygınlaştıran sosyal ve toplumsal etkileşimlere odaklanılmıştır. Bu çerçevede hekim ve hastalara yönlendirilmek üzere ayrıntılı sorulara yer verilen iki farklı soru formu oluşturulmuştur. Elde edilen cevapların analizi neticesinde çeşitli çıkarım ve sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çıkarım ve sonuçlar estetik cerrahi operasyonlara başvurma nedenleri, estetik cerrahi operasyonların yaygınlaşma nedenleri, estetik cerrahi müdahalelerin sonuçları ve estetik cerrahi operasyonların uygulanmasını farklılaştıran nedenler olmak üzere dört bölüm üzerinden sunulacaktır.

Estetik cerrahi operasyonlara başvurma nedenleri incelendiğinde karşımıza ilk olarak görünümün önem kazanmış olması çıkmakta ve önem kazanan görünüm birçok etkiyi beraberinde getirmektedir. Göz ve izleme etrafında kurgulanan günümüz toplumlarında seyirlik bir nesneye dönüştürülen bedenin değeri dış görünüşü üzerinden belirlenmektedir. Dolayısıyla seyirlik bir nesne olarak bedenin sunumu önem kazanmıştır. Bu süreçte daha izlenebilir bedensel sunumlar yapma çabası içine giren bireyler kusursuz beden yaratımı çabası içine girmiş bulunmaktadır. Bu çabanın bir sonucu olarak bireylerin bedenlerine ilişkin olumsuz beden algıları ortaya çıkmaktadır.

Bireyler bu olumsuz beden algılarını değiştirmek ve daha kusursuz bedenlere sahip olmak amacıyla estetik cerrahi operasyonlara başvurmaktadır. Hasta ve doktorlarla yapılan görüşmelerde ruh sağlığı-mutluluk-beden ilişkisi hem estetik operasyonların pazarlanmasında hem de hastaların kendileri ile ilgili algılarının belirlenmesinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bedensel görünümünün psikolojilerini etkilediğini söyleyen hastalar ve bunu doğrulayan doktorlar, ruh sağlığı olgusunun öznel bedensel yargılar etrafında şekillendiğini göstermektedirler. Bu noktada estetik cerrahi alanının cerrahi psikiyatri alanına dönüştüğünü ifade eden doktorlar, estetik cerrahi operasyonların bireyleri iyi hissettirdiğini belirtmektedirler. Diğer yandan gerçekleştirilen estetik cerrahi operasyonların başarısı cerrahların becerisinden çok hastaların değerlendirmesine bağlı olarak belirlenmektedir. Kendilerinden memnun olmak için estetik cerrahi operasyonlara başvuran hastalar için beden görünüşünün sosyal yaşama etkisi büyük bir önem arz etmektedir. Beden güzelliği konusunda katılımcıların %80'i beden güzelliğini önemli bulmaktadır. Beden güzelliğinin önemli olduğunu belirten büyük çoğunluk beden güzelliğinin iyi olması ile sosyal ilişkilerin, psikolojik durumun, partner ilişkilerinin, evlilik hayatının da olumlu etkileneceğini belirtmişlerdir. Buradan hareketle çalışmamızda yer alan katılımcılar bedensel görünümün güzelliği ya da yakışıklılığı ile kariyer ve meslek yaşamındaki başarı arasında doğru bir ilişki kurmuş; bireylerin iş yaşamında yükselmesinde ya da işe alınma sürecinde bedensel görünümünün önemli ve belirleyici olduğunu ifade etmişlerdir.

Estetik cerrahi operasyonların yaygınlaşma nedenleri incelendiğinde günümüzde estetik cerrahi müdahaleleri engelleyebilecek baskın yasakların transparanlaştığı görülmektedir. Bu noktada saha çalışmasında görülen ve kuramsal çerçeve ile paralel olan önemli bir çıkarım olarak sekülerizm karşımıza çıkmaktadır. Özellikle din bağlamında değerlendirildiğinde Tanrı tarafından bahsedilen bedenlerin Tanrıya rağmen değiştirildiği görülmektedir. Saha çalışması sırasında kendisini dindar olarak tanımlayan ve çevresi tarafından da bu şekilde bilinen Hasta 6'nın tıbbi müdahale ile burnunu değiştirmesini bu duruma somut bir örnek olarak sunmak mümkündür. Estetik cerrahi operasyonların yaygınlaşma nedenleri olarak baskın yasakların transparanlaşmasının yanında estetik cerrahi müdahalelerin sosyal medya ve ekranlar aracılığıyla daha fazla görünür kılınması karşımıza çıkmaktadır. Sosyal medya ve ekranlar aracılığıyla panoptikanlaştırılan sanal dünyada yer alan bireyler için takipçilerinin beğenisi önemli olmaktadır. Bireyler bu beğeniyi sürdürmek amacıyla bedenleri ile meşgul olmakta bedenlerini daha güzel kılma

çabasına girmektedirler. Saha çalışmasında elde edilen veriler de göstermektedir ki görsel içerikli sosyal medya platformlarında yer almak hem doktorlar için hem de hastalar için önem taşımaktadır. Bu platformlarda hastalar ve doktorların konumları farklılık göstermektedir. Buna göre doktorlar tarafından yaptıkları işlemlerin ve marifetlerinin kanıtı olarak sosyal medya platformlarına yüklenen görseller doktorların popülaritesini arttırmaktadır. Bu alanda varlıklarını inşa eden estetik cerrahların sosyal medyayı bir pazarlama aracı olarak kullandığı görülmekte ve sosyal medyada yer almayan, takipçi sayısı fazla olmayan cerrahlara hastaların kuşku ile yaklaştığı tespit edilmiştir. Diğer yandan sosyal medyada kendilerine sunulan estetik bedenleri gören hastalar bu bedenlere benzemek istemekte ve ulaşılabilir olarak lanse edilen bu bedensel formları talep etmektedirler. Ayrıca bu durum genellenememekle birlikte çalıştığımız grubun %20'lik bir kesimi için sosyal medya ve internette diyet ve doktor sayfalarını takip eden bu içeriklere ilgi gösteren hastaların doktor seçiminde sosyal medyanın etkili olduğu ve doktorlarını da internet aracılığıyla seçtikleri tespit edilmiştir. Bu oran küçük olmakla birlikte tutumların değişimini ortaya koymaktadır. Bu noktada estetik cerrah seçimindeki tutum değişimlerini ortaya koyma adına yeni çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir.

Günümüzde reel dünyanın yanı sıra yaratılan sanal dünyada arkadaş ve takipçilere sahip olan bireyler takipçilerinin beğenilerini bedenleri üzerinden kazanmaktadır. Özellikle selfie kültürünün yarattığı estetik olma çabasına sosyal medyada yer alan yüz güzelleştirme odaklı filtre efektlerinin eklenmesi sonucunda hastaların daha güzel olma amaçlı hedonistik duygularının körüklendiği görülmektedir. Bu noktada sosyal medya etkisi ile kendilerine başvuran hasta profillerini aktaran doktorlar, hastaların kendilerine ellerinde bir resim dahası kendi yüzlerine uyguladıkları bir filtre ile geldiklerini ve bu görsellere benzemek istediklerini belirttiklerini ifade etmektedirler. Bu durum görsel içerikli sosyal medya platformlarının bireylerin güzellik algıları ve estetik operasyon tercihini belirleyen güçlü bir faktör olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra bireylerin sosyal medya hesaplarında göz önünde olan İnfluencer ve çevrelerindeki arkadaşlarından etkilendiği de tespit edilmiştir. Teknoloji devrinin bireyleri olan Z kuşağının sosyal medyaya ilgisi ile estetik cerrahi operasyonlara olan talebinin paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

Sosyal medya platformları ve internet tabanlı yayınlar karşısında etkisini yitiren televizyon konusunda önemli bir saptamaya varılmıştır. Televizyon reklamlarında,

programlarında konuk edilen estetik cerrahların estetik operasyonların tüm sosyal sınıflar için mümkün ve elde edilebilir olduğu vurgusunu yapması estetik cerrahiye yaygınlaştırmaya devam etmektedir. Ancak saha araştırması sırasında tespit edilen ilginç bir detay olarak televizyonun sosyal medya araçları karşısında popülarlığını yitirdiği ve bir zamanlar kitle iletişimin başat faktörü olan televizyonun beden sunumu ve idealize edilmiş bedenler ulaşma konusundaki talep yaratımında ikinci planda kaldığının tespit edilmiş olmasıdır. Bu noktada eğitim düzeyi lise ve üstü olan ve kamusal alanda çalışan kadın katılımcıların televizyon programlarından etkilenmediklerini ifade etmesi estetik cerrahi ve televizyon ilişkisinde yeni bir boyutun araştırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, “Ev içi işçi kadınların estetik cerrahi operasyon geçirmelerinde televizyon etkisi nedir?” sorusu yeni bir araştırma konusu olarak önerilmektedir.

Estetik cerrahi operasyonların yaygınlaşma nedenlerinin bir başka boyutu olarak kapitalist tüketim toplumunda estetik cerrahi müdahalelerin kimlik kazanma aracı olarak görüldüğü tespit edilmektedir. Yaptırılan operasyonların niteliğine göre kadın hastalar kadın kimliği kazandıklarını belirtmektedirler. Cerrahlar ise sosyokültürel birikime sahip olmayan hastaların bedenleri aracılığıyla toplumsal yaşamda yer edinmeye ve öne çıkmaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Bu durum teorik kısımda yer verdiğimiz “Kültürel sermayenin eksikliğini gizlemek amacıyla bedensel sermaye üzerinden var olma ve toplumsal yaşamda statü elde etme aracı olarak estetik cerrahi müdahalelere başvuruların arttığı” görüşü doğrulanmaktadır.

Bir başka çıkarım olarak estetik operasyonlar ve tüketim toplumu ilişkisi bağlamında görüşme gerçekleştirilen hastalar estetiğin bir tüketim metasına dönüşmüş olduğunu ve bunun normalleştiğini ifade etmişlerdir. Bu noktada görüşme gerçekleştirilen hasta ve doktorlar bir kere estetik operasyon geçirdikten sonra insanın hedonistik duygularının devreye gireceği ve daha fazla güzelleşmek için başka estetik operasyonların da mutlaka yaptırılacağı noktasında fikir birliği içinde yer almaktadırlar.

Estetik cerrahi müdahalelerin sonuçları değerlendirildiğinde estetik cerrahi müdahale uygulanan bedenlerin kapitalist tüketim ekonomisi içinde araçsallaştırıldıkları görülmektedir. Kapitalist tüketim ekonomisinin idealize ederek sunduğu beden formları modalaştırılmaktadır. Daha fazla tükettirmek amacıyla bu formların bütünlüğü ortadan kaldırılmakta beden parçalara bölünerek erojen bölgeler olarak sunulmaktadır. Erojen

bölgeler ve moda akımlarının yarattığı formlar toplumsal zemine ulaşarak birbirinin aynısı bedenleri yaratmaktadır. Günümüzde yaratılan erojen bölgeler bedenin görünen dış yüzeyinin her alanını parçalamış bulunmakta artık erojen estetik trendleri vajina beyazlatma, rahim sarkması, vajina iç dudak estetiği gibi iç organlara kaymış bulunmaktadır. Bu iç organ estetik operasyonları da yine kadın bedeni üzerinden kurgulanmaktadır. Kapitalist tüketim sisteminde hem tüketen hem de tüketilen olarak kadın bedeni dört bir yandan istila edilmiştir. Bu istila kadın bedeninin dış yüzeyi üzerinden gerçekleştirilen müdahaleleri tüketmiş, yeni pazar alanı olarak iç organları hedef almış bulunmaktadır.

Estetik cerrahi müdahalelerin bir diğer sonucu olarak inşa edilen idealize bedenlerin modalaştırılması sonucu her bireyin aynı beden formuna bürünmesidir. Modalaştırılan estetik cerrahi müdahaleleri bedenlere bireysel olarak uygulansa da öz bedeni ortadan kaldırmakta ve bireysel farklılıkları yok ederek bireylerin beden formlarını herkesleştirmektedir. Diğer yandan özbedeni üzerinde değişiklikler yapan ve yeni bir beden yaratan bireyler yapay olarak elde ettikleri bu bedenleri öz bedenlerinin yerine koymakta ve hipergerçek bedenler yaratmaktadır. Gerçekleştirdiğimiz saha çalışması da göstermiştir ki bireylerin sonradan edindiği beden formları ve yeni görünümünün gerçek beden olarak algılanıp yorumlandığı yönündedir. Burada bir paradoks olarak doğal görünümlü estetik cerrahi yanılması yaratılsa da öz bedenin yok edildiği ve beden üzerinde ideolojik yeniden şekillendirmelerin gerçekleştirildiği gerçeği tartışmasız bir gerçek olarak varlığını koruyacaktır.

Estetik cerrahi müdahalelerin yaygınlaşması önemli bir estetik pazarı yaratmış bulunmaktadır. Estetik cerrahi alanında meydana gelen teknolojik gelişmelerin yaygınlaşması ve estetik cerrahinin tıbben arzının sağlanması estetik cerrahiye olan talebi arttırmaktadır. İnşa edilen estetik cerrahi pazarı bağlamında metropol kent İstanbul'da sadece yabancılara hizmet veren saç ekim merkezlerinin olduğu bu merkezlerin yurt dışından hastaları getirdiği konaklama hizmetine dek ihtiyaç duyulan tüm hizmetleri kendi bünyelerinde gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Beden sosyolojisi literatüründe sadece burun estetiği üzerine yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmalarda olduğu gibi sadece saç ekim üzerine de bir saha araştırmasının yapılmasının beden sosyolojisi literatüründe önemli bir katkı olarak yer alacağı öngörülmektedir.

Diğer yandan estetik cerrahiye olan talep arttıkça arzı da korelasyonel olarak artmaktadır. Özellikle cerrahların maddi kaygıları her branştan cerrahın kendi alanına ilişkin estetik operasyonları da yapmasına neden olmaktadır. Bu noktada estetik cerrahi alanına yüz bölgesinde kulak burun boğaz uzmanları, genital bölgede jinekologların müdahale etmesi; bunun yanı sıra uzmanlık alanına sahip olmayan dermatolog ve medikal estetikçilerin de estetik cerrahi operasyonları yapmaya talip olduğu görülmektedir. Yapılan görüşmeler göstermektedir ki her ne kadar estetik cerrahi alanına farklı branşlardan talep olsa da estetik cerrahi uzmanları bu alanın hakimi olarak kendilerini görmektedirler. Bu üstünlük diğer branşlara hegemonik tıbbi bilgi ve uzmanlık alanı üzerinden sağlanmaktadır. Estetik cerrahi alanına diğer branşlardan cerrahların müdahale etmesini estetik cerrahi uzmanları karalama olarak değerlendirmektedir. Diğer branşların kötü yaptığı ya da tıbbi olarak negatif sonuçlara yol açan estetik amaçlı cerrahi müdahalelerinin estetik cerrahinin imajını zedelediğini belirtmektedirler.

Estetik cerrahi operasyonların uygulanmasını farklılaştıran etkenler değerlendirildiğinde tercih edilen estetik operasyon türlerinin değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Buna göre en fazla talep edilen estetik operasyon türü sorusuna tüm cerrahlar burun estetiği cevabını vermekle birlikte özellikle yüz bölgesi görünen ve açık bir alan olduğu için bu bölgede gerçekleştirilen ameliyatların çoğunlukta olduğu; vücutta gerçekleştirilen ameliyatlarda ise meme ameliyatlarının ön planda olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Beden üzerinde gerçekleştirilen müdahaleleri kadın cinsiyeti üzerinden değerlendirilmektedir. Popüleritenin yarattığı beden aracılığıyla var olma olgusu günümüzde kıyafet ve tarzı aşarak bedenın kendisini müdahalelere açık hale getirmiş, bedensel tarzların vücut üzerinden yaratılmasına neden olmuş bulunmaktadır.

Cinsiyet bağlamında değişimlere bakıldığında estetik operasyon başvurularında kadınların çoğunlukta olduğu konusunda hemfikir olan cerrahlar estetik cerrahi operasyonların erkekler arasında da giderek yaygınlaştığını ifade etmektedirler. Cinsiyetlerin yaptırdıkları müdahaleler değerlendirildiğinde kadınların yüz bölgesinde en çok burun ameliyatı gerçekleştirirken vücutta en çok meme ameliyatları ve liposuction (yağ aldırma) işlemlerini gerçekleştirdiği görülmektedir. Erkeklerin ise yüz bölgesinde ağırlıklı olarak burun ameliyatları yaptırmakla birlikte özellikle saç ekim ve jinekomasti(meme küçültme) ameliyatlarını tercih ettikleri görülmektedir. LGBT

bireylerinin tercih ettikleri estetik operasyon türleri bulundukları cinsiyette kalma ya da bulundukları cinsiyeti değiştirme durumuna göre farklılıklar göstermektedir.

Yaşa bağlı değişimler değerlendirildiğinde bireylerin yaş grubuna göre estetik operasyon yaptırmaya taleplerinde ilk gençlik yılları ve orta yaşlılık dönemlerinde artış olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak ilk gençlik yıllarında kimlik kazanımı gösterilirken ileri yaşlarda yaşlanmaya ve vücut deformelerine bağlı nedenler öne sürülmektedir. Estetik operasyon geçiren hastaların yaptırdıkları ilk operasyon yaşları 17 ile 38 arasında değişmektedir. Doktorlarla yapılan görüşmelerde de hastaların 18 yaşından gün alması ile birlikte doğrudan estetik cerrahlara başvurduğu belirtilmiştir. Estetik operasyon talebinin yaşa göre gösterdiği farklılıklar değerlendirildiğinde özellikle internet çağı çocukları olan Z kuşağı gençliğinin estetik operasyonlara daha fazla ilgili oldukları tespit edilmiş bu anlamda Z kuşağı gençliği ve estetik operasyon taleplerine yönelik bir çalışmanın yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Katılımcıların yaşlanma konusuna ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde hem hasta hem de cerrahların yaşlanmayı kabul ettikleri görülmektedir. Fiziksel yaşlanma durdurulsa dahi bedenin biyolojik olarak hücre olarak yaşlanmaya devam edeceği gerçeğinin değişmeyeceği belirtilmiştir. Hasta ve doktorların yaşlanma durdurulmaması dahi sağlıklı yaşlanma ve yaşlanmanın geciktirilmesi için çaba sergiledikleri görülmekte bu noktada estetik cerrahi müdahalelerin yapılmasını gerekli görmektedirler. Yapılan görüşmelerde varılan bir başka sonuç ise estetik operasyon geçiren bir bireyin bedenine daha eleştirel yaklaşacağı ve ikinci bir operasyon talebinde bulunacağı yönündedir. Araştırmamızda yer alan 10 hasta katılımcının %20'si birden fazla estetik operasyon gerçekleştirmiştir. Diğer katılımcılar ise ya ikinci bir estetik operasyon yaptırmayı düşünmekte ya da ilerleyen yaşlarda yaptırabileceklerini belirtmiş bulunmaktadır.

Eğitim düzeyine göre farklılaşmalar değerlendirildiğinde cerrahlar, kendilerine başvuran hastaların genellikle yüksek okul ve üzeri mezuniyet derecesine sahip olduklarını belirtmektedirler. Eğitim düzeyine göre başvuru taleplerinde bir derecelendirme yapılacak olursa üniversite ve mezunu grupta yer alan bireylerin estetik cerrahiye daha yoğunluklu olarak başvurduğu görülmektedir. Bu sonuç estetik cerrahi ve beden imajı konusunda yapılan çalışmalarda elde edilen eğitim düzeyi ve estetik cerrahi ilişkisi bulgularını desteklemektedir. Bu noktada eğitim seviyesi arttıkça beden algısı ve beden saygısının da arttığı, dolayısıyla estetik cerrahiye başvuran bireylerin çoğunlukla

lisans ve lisansüstü eğitime sahip olduğunu belirtmek çalışmamızın kuramsal kısmını desteklemektedir. Mesleki olarak değerlendirildiğinde cerrahlar genellikle çalışan ve göz önünde yer alan kadınların estetik cerrahiye daha sık başvurduğunu ifade etmişlerdir.

Estetik operasyona yönlendirme tutumu eğitim ve mesleğe göre değişmektedir. Buna göre estetik operasyon geçiren her hasta arkadaş çevresini estetik operasyonlara yönlendirmektedir. Bu bağlamda çevresindeki bireyleri estetik cerrahlara yönlendirmediğini söyleyen hiçbir hastaya rastlanmamıştır. Estetik operasyon geçiren bir bireyin çevresindeki kişileri kendi doktorlarına ya da başka bir estetik cerraha yönlendirme tutumlarında eğitim seviyesi ve meslek noktasında bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılık bireylerin çevrelerindeki bireyleri estetik cerrahlara yönlendirmeleri noktasındaki tutum ve yönlendirmelerinde ortaya çıkmaktadır. Buna göre eğitim ve mesleki konum olarak yüksek olan hastalar karşılarındaki kişiden bir talep gelmediği sürece estetik cerrahi operasyon tavsiyesinde bulunmazken eğitim ve mesleki konum olarak daha düşük düzeyde bulunan hastaların karşılarındaki kişileri doğrudan kendi doktorlarına yönlendirdiği saptanmıştır.

Son olarak sosyo ekonomik durum ve doktor seçimi ilişkisi değerlendirildiğinde; cerrahların hasta profillerinin sosyo-ekonomik durumunun cerrahın özel ya da devlet hastanesinde çalışıyor olmasına bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Buna göre özel kliniği olan cerrahlara giden hasta profili orta ve üst grupta yer alırken devlet hastanesine giden hasta profilleri alt-orta grupta yer almaktadır. Özel kliniği olan ya da özel hastanede çalışan cerrahlara başvuran hasta profillerinin üst ve orta grupta yer aldığı alt-orta grupta yer alan hasta profillerinin medikal cerrah ya da plastik cerrahi alternatiflerine başvurduğu saptanmıştır. Estetik operasyonların ücretlendirilmesi konusunda dikkat çeken önemli bir konu ise 2010 yılında yapılan operasyon ücretleri ile günümüzde ödenen ücretler arasındaki farklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum 10 yıl içinde estetik cerrahi alanının ücretlendirme ve kazanç olarak 10 kat arttığını göstermektedir.

Sonuç olarak beden tüketimi bağlamında estetik cerrahi operasyonların titiz bir saha araştırması ile desteklendiği bu çalışmada beden sosyolojisi bağlamında estetik cerrahi operasyonlara ilişkin bütünlüklü bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmanın gerek sunduğu yeni çalışma önerileri ve gerekse literatüre sağlayacağı güncel katkı ile yeni çalışmalara bir referans niteliği taşıyacağı umut edilmektedir. Bir başlangıç olarak bu

Çalışmanın estetik cerrahi operasyonların sosyoloji literatüründe farklı perspektiflerle yer alması gerektiğine dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N. (1982). Toplumsal Değişme ve Türk Kadını. N. Abadan Unat (Der.), iç, Abadan-Unat N.(der.), *Türk Toplumunda Kadın kitabı* içinde (s.1-32), Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara.
- Adak, N. (2015). *Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Adak, N. (2016). Sağlıkta Sosyal Problemler. N. Adak (Ed.), *Sosyal Problemler Sosyolojisi: Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler kitabı* içinde (s. 99-133), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Agcadağ, İ.(2017). “Popüler Kültür Bağlamında Kozmetik Ürünleri Tüketimi ve Yeni Bir Satış Kanalı Olarak Ağ Pazarlama (Network Marketing) Sistemi”, *Sosyoloji Dergisi*, 36, 157-169.
- Akgündüz, G. Ö. (2013). “Foucault’da iktidar ve beden ilişkisi”, *Akademik Bakış Dergisi*, 38, 1-16.
- Aktaş, S. (2014). “Medyanın Kadın Estetiği Üzerine Etkileri Ve Ebenin Rolü”, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3), 89-97.
- Alyakut, Ö. (2016). “Postmodern Toplumda Kadın Kimliğinin Bedeni Üzerinden İnşası”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47), 696-708.
- Anderson, P. ve Wood, E. M, (2001). *Modernizm Post-Modernizm ya da Kapitalizm*, (Çev. Ali Türker Erdağı ve Çağla Ünal), Bilim Yayıncılık, İstanbul.
- Arasse, D. (2008). Et, Zarafet, Yücelik. A.Corbin, j. Courtine, G. Vigarello (Ed.), *Bedenin Tarihi Cilt I, Rönesans’tan Aydınlanma’ya kitabı* içinde (s. 335-380), (Çev. Saadet Özen), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Araslı, O. (2017). “Medyadan ‘Estetik-Güzellik’ Uygulamalarına ‘Merdiven Üstü’ Bir Bakış: ‘Adana’daki Sahte Estetik İddiaları’ Hakkındaki Haberlerin Değerlendirilmesi”, *Atatürk İletişim, Sağlık İletişimi Özel Sayısı* 14, 61-80.
- Arıncı, R. A. (2015). *Estetik Cerrahide Hekimin Hukuki Sorumlulukları ve Bu Sorumlulukların Eser Sözleşmesi Kapsamında Değerlendirilmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Özyeğin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, S. ve Yılmaz, A. (2001). “Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm”, *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-108.
- Aslan Yaşar, G. (2011). “Ortaçağdan Günümüze Modernite: Doğuşu ve Doğası”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 10-26.
- Atik, D. ve Örtten, T. (2008). “İdeal Beden İmgesini Oluşturan Sosyal ve Kurumsal Faktörler ve Bu İdealin Bireyler Üzerindeki Etkileri”, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 25(1), 17-35.
- Atilla, G. ve Büyüker İşler, D. (2012). “Tüketim Nesnesi Olarak Sağlıklı Olma Kültürü (Healthism) Üzerine Nitel Bir Ön Çalışma”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 221-230.
- Ay, A. (2020). “Medya ve Kültür Endüstrisi Eleştirisinin Yeniden Üretimi” *Selçuk İletişim*, 13(1), 314-337.

- Ayaz, S. (2008). “Estetik ve Rekonstrüktif Cerrahi Hastalarında Beden Algısı”, *Turkish Medical Journal*, 2, 24-29.
- Aydoğmuş Ördem, Ö. (2018). “Bryan S. Turner’ın Kuramı Çerçevesinde Kadın, Beden ve Toplum”, *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 2556-2573.
- Ayhan, B. (2003). “Küreselleşme Sürecinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü”, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 3(1), 82-90.
- Ayparçası, F. (2015). *Modernizmin Beden Tüketimine Etkisi: Estetik Cerrahi Operasyonlar Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Aytaç, Ö. (2006). “Tüketimcilik ve Metalaşma Kısacasında Boş Zaman”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 27-53.
- Baldil, O. (2017). *Post Modern Estetik Anlayışlar*, Papatya Yayıncılık Eğitim, İstanbul.
- Balıkçıoğlu, B. (2016). “Benlik İmajı Uyumunun Retoriği: Bana Ne Tükettiğini Söyle Sana Kim Olduğunu Söyleyeyim”, *Journal of the Human and Social Science Researches*, 5(3), 537-553.
- Battaglia, A. (2006). Helenistik Beden Kavrayışı ve Hıristiyan Toplumsal Etiğindeki Miras. S. Marcos (Ed.), *Bedenler, Dinler ve Toplumsal Cinsiyet kitabı* içinde (s.141-158), (Çev. Sibel Özbudun), Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Başterzi, A.D., Tüzer, V., Alagöz, Ş.A., Uysal, A.Ç., Göka, E. (2003). “Estetik Cerrahi Hastalarında Yeme Tutumu ve Beden Algısı”, *Yeni Symposium*, 41(1), 3-6.
- Bauman, Z. (2000). *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, (çev. İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (2001). *Parçalanmış Hayat – Post-modern Ahlak Denemeleri*, (çev. İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş Toplum*. (çev. Yavuz Alogan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (2011). *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*. (çev. Pelin Siral), Habitus Yayıncılık, İstanbul.
- Bauman, Z. (2012). *Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları*, (çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Baudrillard, J.(2008). *Tüketim Toplumu Söylenceleri Yapıları*.(çev. Hazal Diliceçaylı ve Ferda Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Baudrillard, J. (2010). *Simülakrlar ve Simülasyon*. (çev. Oğuz Adanır), Doğu- Batı Yayınları, Ankara.
- Bayrakcı, S. ve Türk, G. (2019). “Sosyal Medya ve Toplumda Değişen Estetik İşlem Yaptırma Algısı”, *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 10(39), 118-135.
- Becker, H. (2015). *Mesleğin İncelikleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Nasıl Yürütülür?* (çev. Baran Öztürk, Gökçe Metin, Hatice Esra Mescioğlu, Levent Ünsaldı, ve Şerife Geniş), Heretik Yayınları, Ankara.

- Berktaş, F.(2000). “Küreselleştikçe Parçalanmış Bir Dünyanın Düşünsel İzdüşümü: Postmodernizm”, *İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 21, 1-12
- Berktaş, F. (2012). *Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın Hristiyanlık'ta ve İslamiyet'te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, F. (2015). Feminist Teoride Beden ve Cinselliğin Toplumsal İnşası. Fatma Zehra Fidan ve Duygu Alptekin (Ed.), *Kadın Bedeni ve İstismarı kitabı* içinde (s. 1-11), Opsiyon Yayınları, İstanbul.
- Berman, M. (1992). “Modernite: Dün, Bugün, Yarın”, (çev. Ümit Altuğ), *Birikim Dergisi*. 34, 43-53.
- Bilgin, R. (2015). “Tüketim Kültüründe Kadın Bedeninin Cinsel Kurgu Olarak Konumlandırılması ve Sunumu”, *International Journal of Social Science*, 36, 309-329.
- Bilgin, R. (2016). “Geleneksel ve Modern Toplumda Kadın Bedeni ve Cinselliği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science* 26(1), 219-243.
- Bingöl, O. (2010). *Değişim ve Modernleşme Sürecinde Popüler Kadın İmajı: Ajda Pekkan Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Bingöl, O. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık”, *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı 1), 108-114.
- Bingöl, O. (2015). *Estetik Cerrahi Müdahaleler ve Modern Beden: Samsun İli Örneği*, (Basılmamış Doktora Tezi) , Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Bingöl, O. (2017). “Bedenin Sosyolojisi: Nasıl? Niçin?”, *Mavi Atlas*, 5(1), 86-96.
- Bilik, Ö. (2012). “Plastik Cerrahisi Uygulamalarında Yaşam Kalitesi”, *Cerrahi Bakım ve Yaşam Kalitesi Sempozyumu*, Mayıs, 73-75, Manisa: CBÜ. Süleyman Demirel Kültür Merkezi.
- Birkök, M.C. (1998). “Modernizmden Postmodernizme: Yeni Problemler”, *Yeni Türkiye Dergisi*, 19, 525-536.
- Birsen, Ö. ve Öztürk, Ş. Y. (2011). “Tüketim Kültürü Çerçevesinden Sağlık Haberleri”, *Akademik Bakış Dergisi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 26, 1-21, Eylül-Ekim.(<http://www.akademikbakis.org>).
- Bocock, R. (1997). *Tüketim*. (çev. İrem Kutluk), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayırım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi* (çev. Derya Fırat Şannan ve Günce Berkkurt), Heretik Yayınları, Ankara.
- Bozok, N. (2009). “Modernitenin Beden Projesinin Günümüze Yansıması: “Yaşlanmayan Beden” Fikrine Eleştirel Bir Bakış”, VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi- “Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar”, Adnan Menderes Üniversitesi, 1190-1204, Aydın.

- Canatan, K.(2011). Çağdaş Toplumlarda ve Kültürlerde ‘Yaşlılık’ Algıları”, *Beden Sosyolojisi*. K. Canatan (der.), *Beden Sosyolojisi kitabı* içinde (s. 325-244), Açılım Kitap, İstanbul.
- Canatan, K.(2011). Medeniyet Değişimi: ‘Nefis Terbiyesi’nden ‘Beden Terbiyesi’ne. K. Canatan (der.), *Beden Sosyolojisi kitabı* içinde (s.345-367), Açılım Kitap, İstanbul.
- Cirhinlioğlu, Z. ve Cirhinlioğlu F.(2011). Postmodern Sağlığın Yükselişi ve Düşüşü. K. Canatan (der.), *Beden Sosyolojisi kitabı* içinde (s.395-411), Açılım Kitap, İstanbul.
- Cirhinlioğlu, Z. (2003). “Post-Modern Çözülüş ve Sağlık”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 131-148.
- Çelik, R. ve Erdem, R. (2016). “Hekimin Değişen Kimliği Çerçevesinde Sağlığın Kültürleşmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(16), 61-74.
- Çelebi, N.(2004). *Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Çetin, E. (2009). “Çalışma Yaşamında Bedenin Değişen Görünümü”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 73-83.
- Çil, H. (2017). *Bedeni Kurgulamak, İslami Romanlarda Beden ve Kimlik*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Çil, H. (2017b). “Toplumsal Dünyanın Bedensel Temelleri: Durkheim, Simmel, ve Weber Sosyolojisinde Bedenin Yeri”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37, 449-464.
- Çubuklu, Y. (2004). *Toplumsalın Sınırında Beden*, Kanat Kitap, İstanbul.
- Debord, G. (2010). *Gösteri Toplumu*, (çev. Ayşen Ekmekçi ve Okşan Taşkent), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Dedeoğlu, A. Ö. ve Savaşçı, İ. (2005). “Tüketim Kültüründe Beden Güzelliği ve Yemek Yeme Arzuları: Kadınların Tüketim Pratiklerine Yansıması”, *Ege Üniversitesi Ege Akademik Bakış Dergisi*, 5(1), 77-88.
- Demez, G. (2012a). “Medyada Yeni Sağlık Anlayışları ve Kadın Bedeninin Temsili”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 512-532.
- Demez, G. (2012b). “Gençlik İdeali: Anti Aging Uygulamaları ve Değişen Yaşlılık Algılarının Medyada Temsili”, *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 5(1), 94-120.
- Demir, Ş, Sesli, M.ve Yılmaz, V. (2008). “Türk Modernleşmesi: Eleştirel Bir Bakış”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 77-90.
- Demirel, A. G., Bozdağ, C. ve Gürkan, T. (2006). “Yaşlanma Fizyolojisi ve Olası Teoriler”, *Turkish Journal of Geriatrics*. 9(4), 250-255.
- Diem, K. (1938). *Beden Terbiyesinin Esas Prensipleri*, (çev. Mustafa Ülken), Muharrem Basımevi, Sinop
- Dinler, G. (2020). ““Güzellik-Estetik-Sağlık” İçerikli İnternet Haberlerinin Sağlık İletişimi ve Gazetecilik Etiği Bağlamında İncelenmesi”, *Aksaray İletişim Dergisi*, 2(2), 119-134.

- Doğan, S. Y. (2010). “Tüketim Kültüründe Kadın Bedeninin İdealize Edilmesine Yönelik Kadın Algılamaları Ve Tüketim Davranışlarıyla İlişkisi” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 51-59.
- Durmuş, M. (2015). *Güncel Bireysel Anlatılar Üzerinden Burun Estetiği Hevesini Anlamak ve Anlamlandırmak: 21. Yüzyıl Dönemecinde Burun Buruna Gelen Toplum ve Rinoplasti*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eco, U. (2006). *Güzelliğin Tarihi*, (çev. Ali Cevdet Akkoyunlu), Doğan Kitapçılık, İstanbul.
- Eke, N. P. (2013). *Bedene Müdahalenin Bir Yolu olarak Moda ve Medyada Sunulan Beden Algısı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Radyo TV Sinema Anabilim Dalı, Konya.
- Ekmekçioglu, S. (2005). *Prof. Dr. Halit Ziya Konuralp ve Türk Tıbbına Hizmetleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Elçik, G. (2009). “İğdiş Edilmiş Güzellik”, *Cogito*, 58, 259-269.
- Er, F. D. H. (2009). “Modanın Yaratım Nesnesi Olarak “Tasarı Bedenler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 7, 17-24.
- Erbaydar, T. (2002). “Sağlık; Kimin İçin”, *Toplum ve Hekim*, 17(4), 304-313.
- Eren, G. (2007). *Reklamlarda Tüketim Kültürü Değerlerine Göre Bedeni Düzenleyen Söylemler*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eren, S. (2010). “Güzelliğin Tarifi; “Bulgu mu, Duygu mu?”, *Pharmetic Girişimci Eczacılar Derneği Pharmetic Sağlık*, 1(4), 4-6.
- Ergenekon, B. (2006). *Estetik Cerrahiye Başvurmanın Kültüre Bağlı Nedenleri–Kendi İstekleriyle Ameliyat Olan Bireyler Üzerine Sosyal Antropolojik İnceleme*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ergen, O. G. (2017). *Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahisi İçin Başvuran Hasta Profiline İncelenmesi: Özel ve Kamu Hastanelerinin Karşılaştırması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ersöz, A. (2010). “Tüketim Toplumunda Sıfır Beden Söylemi: Neden ve Sonuçları Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(2), 37-53.
- Esgin, A. (2011). "Beden Sosyolojisi Açısından Popüler Kültür ve Kadın", *İnönü Üniv. Sanat ve Tasarım Dergisi*, Özel Sayı, 1, 669-679.
- Featherstone, M. (1996). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, (çev. Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M.(2002). *Kliniğin Doğuşu: Tıbbi Algının Arkeolojisi*, (çev. Şule Ünsaldı), Epos Yayınları, Ankara.

- Foucault M. (2007). *Cinselliğin Tarihi*, (çev. Hülya Uğur Tanrıöver), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M. (2012). *İktidarın Gözü*, (Çev: Işık Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları*, (çev. Esin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve Bireysel Kimlik Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, (çev. Ümit Tatlıcan), Say Yayınları, Ankara.
- Giddens, A. (2013). *Sosyolojik Yöntemin Yeni Kuralları Yorumcu Sosyolojinin Pozitif Bir Eleştirisi*, (çev. Bekir Balkız ve Ümit Tatlıcan), Sentez Yayıncılık, Ankara.
- Giet, S. (2006). *Özgürleşin! Bu Bir Emirdir; Kadın ve Erkek Dergilerinde Beden*, (çev. idil Engindeniz), Dharma Yayınları, İstanbul.
- Goffman, E. (2014). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, (Çeviren: Barış Cezar), MetisYayınları, İstanbul.
- Göksu, Ö. (2019). *Estetik Cerrahi Olan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rol Tutumları ile Fonksiyonel Olmayan Tutumlarının Belirlenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Göle, N. (2011). *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Gören, Ş. (2016). “Plastik ve Reskonstrüktif Cerrahi Hastalarında Ameliyat Öncesi ve Sonrası Dönemde (Beden İmajı ve Benlik Saygısının Değerlendirilmesi”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 61-73.
- Gülkaya Timurturkan, M. (2008). “Felsefi Bedenden Sosyolojik Bedene”, *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar* 1(4), 1-14.
- Gümüş, S., Gümüş, H.G., Gümüş, T.B., Gümüş, S. ve Bilim, T. (2015). “Kadın ve Erkeklerin Kozmetik Ürünleri Tüketim Alışkanlıkları Üzerine bir Araştırma”, *Uluslararası Hakemli Pazarlama ve Pazar Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 1-27.
- Güner Küçükçaya, P. (2011). “Estetik Cerrahinin Psikososyal Etkileri ve Hemşirelik Girişimi”, *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 3, 71-77.
- Güneş, İ. (2009). *Medyada Yer Alan Kadın Bedeni İmgeleri ve Kadınlarda Beden İmgesi Hoşnutsuzluğu*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gürbilek, N. (1992). *Vitrinde Yaşamak, 1980’lerin Kültürel İklimi*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Gürler, G. (2018). “Estetik Cerrahi Müdahale Görmüş Bireyler Üzerine Bir Alan Araştırması”, *Sosyoloji Dergisi*, 38, 141-172.
- Han, B.C. (2017). *Şeffaflık Toplumu*, (çev. Harun Barışcan), Metis Yayınları, İstanbul.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu, Kültürel Değişimin Kökenleri*, (çev. Sungur Savran), Metis Yayınları, İstanbul.
- Held D., McGrew, A., Goldblatt, D. ve Perraton, J. (2010). *Küreselleşme, içinde Sosyoloji Başlangıç Okumaları*. (Ed. Anthony Giddens), Say Yayınları, İstanbul.
- Hıdır, Ö. (2011). Kur’an ve Sünnet’te Beden-İnanç İlişkisi, K. Canatan (der.), *Beden Sosyolojisi kitabı* içinde (s. 217-232), Açılım Kitap, İstanbul.

- Husserl E. (2003). *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders*, (çev. Harun Tepe), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Illich, I. (1995). *Sağlığın Gasplı*, (çev. Süha Sertabiboglu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Illich I. (2000). *Tüketim Köleliği*, (çev. Mesut Karaşahan), Pınar Yayınları, İstanbul.
- Illich, I.(2015). *Şenlikli Toplum*. (çev. Ahmet Kot), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- İlter, T. (2006). “Modernizm, Postmodernizm, Postkolonyalizm: Ben-Öteki İlişkileri ve Etnosantrizm”, *Küresel İletişim Dergisi*. 1, 1-16.
- İnceoğlu Y. ve Kar A. (2010). Yeni Güzellik İkonları: İnsan Bedeninin Özgürlüğü mü Mahkumiyeti mi, Y.İnceoğlu ve A. Kar (Ed.), *Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni kitabı* içinde (s. 7-31), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Işık E. (1998). *Beden Ve Toplum Kuramı-Özne Sosyolojisinden Beden Sosyolojisine*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Jameson, F., Habermas, J. ve Lyotard, J. F. (1990). Postmodernizm, (haz. Necmi Zeka), (çev. Güleğül Naliş, Dumrul Sabuncuoğlu ve Deniz Erksan), Kıyı Yayınları, İstanbul.
- Kagan, M. (1982). *Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat*, (çev. Aziz Çalışlar), Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Kahraman, H. B. (2002). *Modernite ile Postmodernite Arasında Türkiye*, Everest Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, Ö. (2020). "Manipüle Edilen Çağdaş Bedeni Beden Pratikleri Üzerinden Okumak", *İdil Dergisi*, 72, 1202-1217.
- Kaner, S. (2000). “Ortopedik Engelli ve Engelli Olmayan Erkek Ergenlerde Benlik Saygısı ve Beden İmajı”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(4),13-22.
- Kara, Z. (2011). Beden Sosyolojisinden Ölüm Sosyolojisine: İnterdisipliner bir Yaklaşım, K. Canatan (der.), *Beden Sosyolojisi kitabı* içinde (s. 23-43), Açılım Kitap, İstanbul.
- Kara, Z. (2012). “Günahkâr Bedenlerden Referans Bedenlere: İslam’da Beden Algısı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 12(1), 31-54.
- Karaduman, S. (2010). “Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü”, *Journal of Yaşar University*, 17(5), 2886-2899
- Karakuş, E. ve Adak N. (2015). Sağlık-Hastalığın Değişen Görünümü ve Tüketim Toplumunda Tıbbileşme. D. Alptekin (Ed.), *Hasta Toplum kitabı* içinde (s. 39-54), Nobel Yayınları, Ankara Ankara:
- Kavasoğlu, İ. ve Macit, A.(2018). “Denetimdeki Bedenler: Bikini Fitnessta Üretilen Kadın Kimliği”, *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 42-67.
- Kaya, İ. (2013). “Klasik Sosyolojide Beden Problemi ve Birer Bedensel Deneyim Olarak Sağlık- Hastalık Çözümlemeleri”, *GOÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1(1),117-131.
- Kaylı, D. (2013). *Özgürleşme ve Kadın Bedeni*, İlyas Yayınevi, İzmir.

- Kesim, S. ve Kar, A. (2010). Plastik Cerrahi, “Tanrım Beni Baştan Yarat!..” Metaforunu Mümkin Kılabilir Mi?. Y. Inceoğlu ve A. Kar (Ed.), *Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni kitabı* içinde (s. 173-196), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Kırılmaz H. ve Ayparçası, F.(2016), “Modernizm ve Postmodernizm Süreçlerinin Tüketim Kültürüne Yansımaları”, *İnsan&İnsan Dergisi*. Yıl. 3, sayı :8, 32-58.
- Kızılcıçelik, S. (2003). “Küreselleşme, Beden ve Şizofreni”, *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 89-94.
- Konak, A. ve Çiğdem, Y. (2005) “Yaşlılık Olgusu: Sivas Huzurevi Örneği”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 23-63.
- Köse, E.(2009). “Bir Keşif Olarak Modern Kadınlık: Tıp Beden ve Cinsellik”, *Ankara Üniversitesi Kasaum Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 1(2), 71-78.
- Köse, H. (2011). “Tüketim Toplumunda Bir “Sosyal Beden” Kurgusu Olarak Kadın”, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(4), 76-89.
- Köse, H. (2016). “Bourdieu Düşüncesinde Tahakküm-İtaat İlişkisi ve Sosyo-Politik Beden”, *İlef Dergisi*, 3(2), 173-199.
- Kula Demir, N. K. ve Yiğit, Z. (2013). “Reklam Fotoğraflarında Kadın Bedeninin Değişimi”, *Turkish Studies*, 8(6), 459-472.
- Kurt, A. (2016). “Tüketim Toplumunda Kusursuzlaş(tır)ma Ayinlerinin Kurbanı Olarak Beden”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1301-1319.
- Kurdaş, Ç.(2016). ““Sağlıklı Yaşam!” Sloganı Etrafında Şekillenen Yeni Tüketim Biçimleri”, *Sosyolojik Düşün Dergisi*, 1(1), 1-10.
- Küçükkaya, P.(2011). “Estetik Cerrahide Ameliyat Öncesi Psikososyal Değerlendirmede Hemşirenin Rolü”, *Koç Üniversitesi Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 94-99.
- Le Breton, D. (2016). *Bedene Veda*. (çev. Aziz Ufuk Kılıç), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Mortaş, N. (2009). “Bedenle Mücadeleye Dönüşen Bir Yaşlanma Pratiği” *Doğu Batı*, 48, 173-188.
- Moulin, A. M. (2013).Tıbbın Karşısında Beden. Corbin, A. Courtine ve diğerleri (Ed.), *Bedenin Tarihi III, Bakıştaki Değişim: 20. Yüzyıl. kitabı* (çev. Saadet Özen) içinde (s.15-57), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Möngü, B. (2013). “Postmodernizm ve Postmodern Kimlik Anlayışı”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 27-36.
- Mutlu, O.(2005). “Arzunun Devrimi ve Medya”, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 4(1), 38-41.
- Müftüler, H. (2018). “İstanbul’da Yaşlılık ve Yaşlılığın Yapısal Değişim”, *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 58-80.
- Nazlı, A. (2004). “Beden ve Tüketim: Tüketim Kültürü İçinde Kadın Bedenine Bir Bakış Türkiye’de Kadın”, *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi*. 2(8), 25-33.
- Nazlı, A. (2006). “Bedenin Ölümü: Modern Öncesinden Postmoderne Beden ve Ölüm”, *Sosyoloji Dergisi*, 16, 1-15.

- Nazlı, A.(2007). “Hastalığın Sosyal İnşası ve Hastalık Anlatıları: Meme Kanseri Örneği”, *Sosyoloji Dergisi*, 18, 149-224.
- Nazlı, A. (2015). Kadın Bedeni ve Toplumsal İzdüşümleri: Sosyolojik Bir Bakış. F.Z. Fidan ve D. Alptekin (Ed.), *Kadın Bedeni ve İstismarı kitabı* içinde (s. 33-55), Opsiyon Yayınları, İstanbul.
- Neuman, L. (2012 a). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar Cilt 2*, (çev. Sedef Özge), Yayınodası, Ankara.
- Neuman, L. (2012 b). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar Cilt 1*, (çev. Sedef Özge), Yayınodası, Ankara.
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri (Cilt I)*, (çev. Sedef Özge) Yayınodası, Ankara.
- Odabaş, S. (2005). “Modern Beden Kültüründe Güzellik Salonlarının Yeri: Ankara Örneği”, *Toplum ve Bilim*, 104, 153-181.
- Odabaş, S.(2008). “Güzelliğin On Para Etmez Şu Estetik Cerrahlar Olmasa: Medyada Beden Politikalarının Temsili”, *Kültür ve İletişim Dergisi*, 11(1), 53-72.
- Odabaşı, Y.(2017). *Tüketim Kültürü, Yetinen Toplumdan Tüketen Topluma*, Aura, İstanbul.
- Oğuz, G. Y. (2005). “Bir Güzellik Miti Olarak İncelik Ve Kadınlarla İlgili Beden İmgesinin Televizyonda Sunumu”, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi *Akademik Dergisi*, 4(1), 31-37.
- Okumuş, E. (2009). “Bedene Müdahalenin Sosyolojisi”, *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 2, 1-15.
- Ozansoy, N. (2012). *Tüketim Toplumunda Güzellik İmajının Üretimi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Öngören, B. (2015). “Sosyolojik Açıdan Sağlıklı Beden İmgesi”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 34, 25-45.
- Özbolat, A. (2011). “Postmodern Dönemde Bedenin Tüketim Temelinde Yeniden İnşası”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 38, 317-334.
- Özcan, B.(2007). “Postmodernizmin Tüketim İmajları”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 17(1), 261-273.
- Özdemir, İ. (2009).Türkiye’de Popüler Kadın Magazin Dergileri: Yeni Kadın Kimliği ve Sunulan Yaşam Tarzları, B. Dağtaş ve E. Dağtaş(Ed.), *Medya, Tüketim Kültürü ve Yaşam Tarzları kitabı* içinde (s. 202-229), Ütopya Yayınları, Ankara.
- Özdemir, M. (2010). “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özgen, İ. (2017). “Tüketim Kültürü ve Medyada Güzellik Söylemi: Bir Ahımlama Çalışması”, *Global Media Journal*, 8(15), 1-28,.
- Özmen Ş. Y. (2013), “Türk Kültüründe Yaşlının Yeri ve Medyayla Yaşlının Yeri ve Medyayla Yaşlılığın Değişen Konumu”, *Milli Folklor*, 100, 110-119.

- Öztaş F. ve Özbolat A.(2019). “Sekülerleşme Perspektifinden Bedenin Tüketim Bağlamında Araçsal Konumlanışı”, *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 279-299.
- Petek, H. (2006). “Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), 77-239.
- Pınar, R. (2002).”Obezlerde Depresyon, Benlik Saygısı ve Beden İmajı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6(1), 30-41.
- Ringer, F. (2014). *Weber'in Metodolojisi*. (çev. Mehmet Küçük), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Sakallı, M. (2018). *Çağdaş Sanatta Beden Kullanımı Olarak Çirkinin Estetiği*. (Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi)
- Sarı, E. (2016). “Kliniğimize Başvuran Rekonstrüktif Ve Estetik Hastaların Sosyokültürel Özellikleri Ve Memnuniyet Seviyeleri”, *Türk Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Dergisi (Turk J Plast Surg)*, 24(2), 76-82.
- Sarı Ertek, B. (2018). *Elektif Estetik Cerrahi Kadın Hastalarının Preoperatif Dönemdeki Benlik Saygısı ve Beden İmajı Düzeylerinin Değerlendirilmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Saygılı, A. (2005).“Modern Devlet’in Beden İdeolojisi Üzerine Kısa Bir Deneme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54(3), 323-340.
- Sennet, R. (2013). *Kamusal İnsanın Çöküşü*, (Çev. Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sevim S. ve Sevim, B. A. (2014). “21. Yüzyılın İlk On Yılında Estetik Cerrahinin Yükselişi: ABD Örneği”, *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*. 4(10), 67-87.
- Sezgin, D. (2011). “Yaşam Tarzı Önerileri Bağlamında Sağlık Haberlerinin Analizi”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 51-78.
- Sezgin D. (2011b). *Tıbbileştirilen Yaşam Bireyselleştirilen Sağlık, Çelişkiler, Alternatifler ve Sağlık İletişimi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sezgin, D.(2015). “Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Sağlık ve Tıbbileştirme”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1),153-186.
- Slaterry M. (2010). Damga. Ü.Tatlıcan, G. Demiriz (Der.), *Sosyolojide Temel Fikirler kitabı* (çev. Özlem Balkız, Gülhan Demiriz, Hacer Harlak, Cevdet Özdemir, Şebnem Özkan, Ümit Tatlıcan) içinde (s. 188-194), Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- Slaterry M. (2010). Fenomonoloji. Ü.Tatlıcan, G. Demiriz (Der.), *Sosyolojide Temel Fikirler kitabı* (çev. Özlem Balkız, Gülhan Demiriz, Hacer Harlak, Cevdet Özdemir, Şebnem Özkan, Ümit Tatlıcan) içinde (s. 230-239), Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- Slaterry M. (2010). Küreselleşme. Ü. Tatlıcan, G. Demiriz (Der.), *Sosyolojide Temel Fikirler kitabı* (çev. Özlem Balkız, Gülhan Demiriz, Hacer Harlak, Cevdet Özdemir, Şebnem Özkan, Ümit Tatlıcan) içinde (s. 418-425), Sentez Yayıncılık, İstanbul.

- Şahin Kaya, Ş.(2011). “Televizyonda Kadın, Sağlık ve Hastalık”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 118-150.
- Şentürk, Ü. (2012). “Tüketim Toplumu Bağlamında Boş Zamanların Kurumsallaştırdığı Bir Mekân: Alışveriş Merkezleri (AVM)”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 63 -77.
- Şimşek, M. E.(2014). *Moderniteden Postmoderniteye Uzanan Bir Köprü: Zygmunt Bauman* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Tekin, F. (2015). “Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Beden ve Habitus: Bedenleşmiş Habitus”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 26,85-100.
- Tekin, M. (2011). Feminizmin Kadın Algısında Beden İmgesi ve Din. K. Canatan (Der.), *Beden Sosyolojisi kitabı* içinde (s. 523-537), Açılım Kitap, İstanbul.
- Timurturkan, M. ve Demez, G.(2018). “Bir Toplumsal İktidar Alanı Olarak Beden ve “Yaşlanan Bedenin” Yeniden İnşası”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 441-456.
- Topaloğlu, H.(2010). “Gölgedeki Bedenler: Bedenin İnşa Sürecinde Toplumsalın Etkileri”, *Alternatif Politika*, 2(3), 251-276.
- Torunoğlu, D. (2010). Çalışma Yaşamı ve Dış Görünüş. Y. İncoğlu ve A. Kar (Ed.), *Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni kitabı* içinde (s. 202), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Tufan, İ. (2014). *Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tufan, İ. (2016). *Antik Çağ’dan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara
- Turner, B. S. (2011). *Tıbbi Güç ve Toplumsal Bilgi*, (çev. Ümit Tatlıcan), Sentez Yayıncılık, Bursa.
- User. İ. (2010). Biyoteknolojiler ve Kadın Bedeni. Y. İncoğlu ve A. Kar (Ed.), *Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni kitabı* içinde (s. 131-169), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Vigarelo, G. (2013). *Güzelliğin Tarihi*, (çev. Erkan Ataçay), Dost Kitabevi, Ankara.
- Yaman, Ö. (2013). *Apaçi Gençlik Gençlerin Toplumsal Davranış ve Yönelimleri: İstanbul’da Nitel Bir Çalışma*, Açılım Kitap, İstanbul.
- Yetişken, H. (1998). *Estetiğin ABC’si*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Young, I. (2009), “Yaşanan Bedene Karşı Toplumsal Cinsiyet: Toplumsal Yapı ve Öznellik Üzerine Düşünceler”, (çev. Rüya Kalıntaş), *Cogito*, 58, 39-55.
- Yumul, A.(2000). “Bitmemiş Bir Proje Olarak Beden”, *Toplum ve Bilim Dergisi Uygarlık Süreci Özel Sayısı*, 84:37-50.
- Yumul, A. (2012). Ötekiliği Bedenlere Kaydetmek. K. Çayır ve M. Ayhan (Ed.), *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar kitabı* içinde (s. 89-96), Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Zencirkıran M. (2015). *Sosyoloji*, Dora Yayıncılık, Bursa.

Raporlar

1. ISAPS, (9 Aralık 2020). “Global Survey Press Release (English)”
<https://www.isaps.org/wp-content/uploads/2020/12/ISAPS-Global-Survey-2019-Press-Release-English.pdf> (Erişim Tarihi: 11. 02. 2021)

Araştırmalar

1. ISAPS. (2019).International Survey on Aesthetic/Cosmetic Procedures, 2019: 1-55. <https://www.isaps.org/wp-content/uploads/2020/12/Global-Survey-2019.pdf> (Erişim Tarihi: 14.02.2021)

Belgeler

1. Nitel Araştırmada Örneklem Seçimi
https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/85894/mod_resource/content/0/ders13_nitel%20ara%C5%9F%C4%B1rmada%20%C3%B6rneklem%20se%C3%A7imi.pdf (Erişim Tarihi:18.02.2021)

Haberler

1. İşte Michael Jackson'ın Estetik Hikayesi <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/iste-michael-jacksonin-estetik-hik-yesi-28146232> (Erişim Tarihi 09.02.2021)
2. Aldatılma sonrası boşanma estetiği ile ilgili merak edilenleri sorduk <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/guzellik/aldatilma-sonrasi-bosanma-estetigi-ile-ilgili-merak-edilenleri-sorduk/> (Erişim Tarihi : 25.03.2021)
3. Estetik Cerrahi Yaşam Kalitesini Arttırıyor
<https://www.milliyet.com.tr/pembenar/estetik-cerrahi-yasam-kalitesini-arttiriyor-1788500> (Erişim Tarihi : 25.03.2021)

Web Siteleri

1. Türk Plastik Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Derneği – Tarihçe
<http://www.plastikcerrahi.org.tr/menu/29/tarihce> (Erişim Tarihi 13.02.2021)
2. Beden nedir? <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi : 09.04.2021)

Gazete Yazıları

1. Çelik, Muzaffer, (2001), “Ameliyatla Yeni Bir Yüz”, Radikal Gazetesi, 01 Aralık, s. 4 <http://www.radikal.com.tr/hayat/ameliyatla-yeni-bir-yuz-617540/> (Erişim Tarihi: 07.04.2021)
2. Milliyet Haber (2013), Estetik Cerrahi Yaşam Kalitesini Arttırıyor, 07.11.2013
<https://www.milliyet.com.tr/pembenar/estetik-cerrahi-yasam-kalitesini-arttiriyor-1788500> (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

ÖZ GEÇMİŞ

